

Hof van Cassatie van België

Jaarverslag 2011

Redactie

E. Dirix – M. De Swaef – S. Lierman – D. Patart

De algemene vergadering van het Hof heeft op 16 februari 2012 het verslag goedgekeurd. De korpsvergadering van het parket bij het Hof heeft dit gedaan op 8 februari 2012.

Voorwoord	8
Vorwort	10
Voorstelling van het Hof van Cassatie	12
Algemene voorstelling	12
Het Hof van Cassatie en andere rechtscollages	14
<i>Algemeen</i>	14
<i>Belgische magistraten bij het Benelux-Gerechtshof</i>	15
Het Hof van Cassatie en Europese instellingen	15
Internationale betrekkingen	15
Personalia	16
Belangrijke arresten van het Hof	17
Burgerlijk recht	17
<i>Familierecht</i>	17
- Onderhoudsuitkering na echtscheiding – in aanmerking te nemen inkomsten	17
<i>Erfrecht</i>	17
- Verzegeling en curator over een onbeheerde nalatenschap – Bevoegdheid van de curator	17
<i>Zekerheden</i>	18
- Lot van de zakelijke borg na collectieve schuldenregeling - verwijzing	18
- Rechten van de boedelschuldeisers na faillissement - verwijzing	18
<i>Andere uitspraken in burgerlijke zaken</i>	18
- Draagwijdte van het algemeen rechtsbeginsel "fraus omnia corrumpit"	18
- Verkrijgen van de Belgische nationaliteit	19
- Verkoop van andermans zaak	20
- Vrijwaring voor verborgen gebreken in de verhouding tussen de opdrachtgever en de aannemer of de onderaannemer	20
Economisch recht	21
<i>Insolventie en vereffening</i>	21
- Achterstallige btw en de aansprakelijke bestuurder na faillissement	21
- Lot van de zakelijke borg na collectieve schuldenregeling	22
- Rechten van de boedelschuldeisers na faillissement	23
- Ontbreken van de verplichting om de rechtsvordering te richten tegen de vereffenaar van een handelsvennootschap	23
<i>Verzekeringen</i>	24
- Het begrip rechthebbenden in artikel 29bis WAM	24

- Het verhaalsrecht van de verzekeraar burgerlijke aansprakelijkheid voor de vergoedingen betaald op grond van artikel 29bis WAM	25
- Draagwijdte van het algemeen rechtsbeginsel « Fraus omnia corrumpit » - verwijzing	26
- Landverzekering – Verzekering van een plezierboot	26
<i>Andere uitspraken in economisch recht</i>	27
- Vaststelling van de waarde van de goederen in de zin van artikel 23, tweede lid, CMR	27
Fiscaal recht	28
<i>BTW</i>	28
- Onregelmatige overdracht – Verplichting van de rechter om ten gronde te beslissen ongeacht de nietigheid van het dwangschrift	28
- Invordering van de belasting – Dwangbevel dat is afgeleverd voor de btw-invordering valt niet onder toepassing van de nietigheidsregels uit het Gerechtelijk Wetboek	29
- Gevolgen van de betwisting van de BTW-schuld door de BTW-plichtige	29
Strafrecht	29
<i>Strafprocedure</i>	29
- Beoordeling van de verjaring van de strafvordering bij een verzoek tot uitlevering	29
- Recht op bijstand van een advocaat	30
- Rechtsplegingsvergoeding door stedenbouwkundig inspecteur bij herstellvordering	31
- Recht op een eerlijke behandeling – Motivering van de veroordeling bij gebrek aan conclusie	32
- Niet-retroactiviteit zwaardere strafwet bij correctionalisatie van misdaden	32
- Schorsing van de verjaring in strafzaken	33
- Vorm en termijn voor een verzoek tot bijkomende onderzoekshandelingen voorafgaand aan de regeling van de rechtspleging door de raadkamer	33
- Termijn om een rechtsmiddel in te stellen – Fout van de gerechtsdeurwaarder – Overmacht	34
- Vrijheidsberoving van een minderjarige	35
<i>Straf en strafuitvoering</i>	36
- Bijzondere verbeurdverklaring van voordelen uit het misdrijf verkregen	36
- Redelijke termijn: invloed van de door de beklaagde ingenomen procespositie	37
<i>Hof van Assisen</i>	37
- Beslissing van het assisenhof dat de juryleden zich kennelijk hebben vergist door de zaak naar een andere zitting te verwijzen – Cassatieberoep – Belang	37
- “Parachutemoord” - Laattijdig cassatieberoep tegen arrest van schuldigverklaring van een Hof van assisen	38
<i>Andere uitspraken in strafrecht</i>	39
- Begrip “verstrekker van een elektronische communicatiedienst”	39
- Het bezit van beelden met pornografisch karakter waarbij minderjarigen zijn betrokken	40
- Verschoningsgronden bij zware gewelddaden	40
- Geen verkeer toegelaten op de pechstrook van autosnelwegen – wettigheid van het Wegverkeersreglement	41
- Vereniging van boosdoeners en drugshandel	42

Sociaal recht	42
<i>Arbeidsovereenkomst</i>	42
- Openbare orde karakter van de bescherming van personeelsafgevaardigden tegen ontslag	42
- Bewijsregeling bij ontslag van een beschermde werknemer door de curator ingevolge een faillissementsvonnis	43
<i>Sociaalzekerheidsrecht</i>	44
- Beslissing van de RSZ betreffende de vermindering of vrijstelling van bijdrageopslagen - verwijzing	44
- Vermoeden van voltijdse tewerkstelling	45
<i>Andere arresten in sociale zaken</i>	45
- Vergoeding van schade geleden door de werkgever uit de publieke sector ingevolge de arbeidsongeschiktheid van een personeelslid	45
Gerechtelijk recht	47
<i>Ontvankelijkheid van het cassatieberoep</i>	47
- Cassatieberoep ingesteld tegen een beslissing gewezen op derdenverzet	47
- Cassatieberoep tegen een tuchtrechtelijke beslissing – Verplichting om een beroep te doen op een advocaat bij het Hof van Cassatie – Verenigbaarheid met het EVRM en de Grondwet	47
<i>Rechtsmacht van hoven en rechtbanken</i>	48
- Beslissing van de RSZ betreffende de vermindering of vrijstelling van bijdrageopslagen - verwijzing	48
<i>Recht van verdediging</i>	48
- Algemeen rechtsbeginsel van het recht van verdediging	48
<i>Procedure</i>	49
- Rechtsplegingsvergoeding	49
<i>Wraking en onttrekking</i>	49
- Verplichting om de wraking vóór de aanvang van de pleidooien voor te dragen	49
- Bestaanbaarheid met artikel 6 EVRM van de verplichting om alle wrakingsgronden tegelijkertijd aan te voeren	50
- Bevoegdheid van het openbaar ministerie tot het instellen van een vordering tot onttrekking van de zaak aan de raad van de orde van geneesheren - verwijzing	50
<i>Beslag en middelen tot tenuitvoerlegging</i>	50
- Derdenbeslag op de CARPA-rekening van een advocaat	50
- Beslagen en uitvoeringsmodaliteiten	51
- Dwangsom – Nieuwe omstandigheid - Overmacht	52
Publiek en administratief recht	53
<i>Bevoegdheid Raad van State</i>	53
- Annulatieberoep tegen de beslissing van de disciplinaire commissie voor elitesporters van het Vlaams Doping Tribunaal	53
<i>Rechtsmacht van hoven en rechtbanken</i>	54
- Beslissing van de RSZ betreffende de vermindering of vrijstelling van bijdrageopslagen - verwijzing	54

<i>Ruimtelijke ordening en stedenbouw</i>	55
- Stadsheropleving: bevoegdheid van de gewestminister voor stadsvernieuwing	55
<i>Andere uitspraken in zaken van publiek en administratief recht</i>	56
- Noodzaak om het advies van de Raad van State in te winnen voor de goedkeuring van een administratieve circulaire met een normatief karakter	56
- Verjaring van de verwijlinterest bij overheidsopdrachten	57
- Exceptie van onwettigheid – Omvang van de toetsing	58
Uitspraken in tuchtzaken	58
- Bevoegdheid van het openbaar ministerie tot het instellen van een vordering tot onttrekking van de zaak aan de raad van de orde van geneesheren	58
Belangrijkste conclusies van het openbaar ministerie	60
Burgerlijk, handels- en economisch recht	60
Gerechtelijk recht	64
Fiscaal recht	66
Sociaal recht	70
Strafrecht en strafrechtspleging	71
Publiek en administratief recht	77
Tuchtrecht	78
Rede uitgesproken door Jean-François Leclercq, procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, op de plechtige openingszitting van 1 september 2011 – De bestrijding in het Belgisch recht van de moderne piraterij die het zeevaartverkeer belemmert, voorbeeld van een succesvolle federale unie	79
Voorstellen de lege ferenda van het openbaar ministerie	82
Aanhef	82
Opvolging van de vorige voorstellen	82
Enkele nieuwe voorstellen	86

<i>Burgerlijk en gerechtelijk recht</i>	86
<i>Strafrecht</i>	87
<i>Publiek en administratief recht</i>	101
<i>Milieurecht</i>	103
<i>Zeerecht</i>	103
Overzicht van cassatierechtspraak inzake onttrekking van de zaak aan de rechter (1 januari 2000 – 30 september 2011)	106
Inleiding	106
Onttrekking van de zaak aan de rechter: overzicht van rechtspraak	106
<i>Gerechtelijk privaatrecht</i>	106
- A. Toepassingsgebied	107
- B. Procedure voor het Hof van Cassatie	120
<i>Strafprocesrecht</i>	124
- A. Aanhangigheid van de zaak	125
- B. Verwijzingsgronden	126
- C. Initiatiefrecht	130
- D. Procedure voor het Hof van Cassatie	131
Het Hof van Cassatie in cijfers	137
Inleiding	137
Globale cijfers voor het kalenderjaar 2011	138
Gegevens per materie	141
<i>C-zaken (burgerlijk recht, handelsrecht, bestuursrecht, publiek recht, tuchtrecht)</i>	141
<i>D-zaken</i>	143
<i>Fiscale zaken</i>	143
<i>H-zaken</i>	145
<i>P-zaken</i>	145
<i>S-zaken</i>	148
<i>G-zaken</i>	149
<i>Bijzondere procedures</i>	150
Resultaat van de cassatieberoepen	150
<i>Cassatie in het algemeen</i>	150
<i>Cassaties per ressort</i>	152
Conclusie	156

Voorwoord

De bestaande voorstellen voor de modernisering van het gerechtelijk landschap voorzien in de oprichting van een College van hoven en rechtbanken. In zijn algemene vergadering van 16 juni 2011 heeft het Hof met grote meerderheid beslist dat het geen deel wenst uit te maken van dit College van hoven en rechtbanken. De opdracht van het Hof, zetel en parket samen, is immers dermate specifiek en uniek dat de vertegenwoordiging ervan in een College van hoven en rechtbanken niet zinvol is. De uniciteit van het Hof vraagt immers een unieke organisatie. Zo bestaat binnen het Hof een nauw samenwerkingsverband tussen de zetel en het parket. Dergelijk samenwerkingsverband is bij de andere rechtscollages uitgesloten. Daar vereist de onafhankelijkheid tussen zetel en parket een afzonderlijke gesplitste organisatievorm. In elk geval zal in de toekomst het Hof vanuit zijn unieke positie blijven participeren in het debat over de modernisering van de gerechten.

De hoofdopdracht van het Hof van Cassatie is bijdragen tot de rechtseenheid en de rechtsvinding. Die *core business* komt in het gedrang. Vooral penale zaken waar de bijstand van een advocaat bij het Hof niet is vereist, kennen de laatste twee jaar een moeilijk te beheersen instroom. Cassatieberoepen voor zeer eenvoudige verkeersdelicten, waarin de eiser ofwel geen middelen aanvoert ofwel uitsluitend middelen over de beoordeling van feiten aanvoert, zijn schering en inslag. Ook al vragen deze eenvoudige zaken een eenvoudige behandeling, dit kan niet zonder mankracht, tijd en middelen. Rijst de vraag naar het nut van dergelijke cassatieberoepen. Kunnen die zaken niet zoals in Nederland worden afgedaan? Of waarom ook voor die zaken geen tussenkomst vereisen van een advocaat bij het Hof. Nu creëert ons stelsel van cassatieberoep bij plegers van verkeersinbreuken, onvervulbare verwachtingen en het belast op onevenredige wijze het functioneren van het Hof. Dan is de economische kost voor de gemeenschap nog niet in aanmerking genomen. Meer dan 20 percent van de cassatieberoepen in strafzaken hebben betrekking op verkeer. De uitstroom gelijk willen houden aan dergelijke toenemende instroom, is een risico op kwaliteitsverlies. De instroom beperken is niet onrechtvaardig; oneigenlijk gebruik van een cassatieberoep is dat wel.

In 2011 heeft het Hof een examen voor referendarissen ingericht. De selectieproeven zijn in december afgerond. Zeven kandidaten werden reeds gunstig geklasseerd. De kandidaten moeten nu nog een taalexamen afleggen. Hopelijk verloopt dit vlot en kunnen benoemingen snel volgen. Niettegenstaande artikel 135*bis* Gerechtelijk Wetboek voorziet in een maximumaantal van 30 referendarissen, is het aantal nog altijd beperkt tot 15. Dit is te betreuren, omdat referendarissen een onontbeerlijke steun betekenen voor de goede werking van het Hof. Een groter aantal zou zeker bijdragen tot een nog vlottere doorstroming van de zaken en tot een nog betere invulling van de taken van het Hof.

Op 31 december 2011 is eerste voorzitter Ghislain Londers op zijn verzoek in ruste gesteld. Wegens persoonlijke redenen heeft hij zijn mandaat en zijn ambt vroeger dan gepland neergelegd. Hij was doordrongen van de idee dat justitie een openbare dienst is. Volgens hem zijn de instellingen geen doel op zichzelf: ze moeten de mensen dienen, hun rechten beschermen en verantwoording afleggen over hun werking.

De procureur-generaal,

Wvd. eerste voorzitter,

Jean-François Leclercq

Edward Forrier

Vorwort

Die derzeitigen Modernisierungsvorschläge für das Gerichtswesen sehen die Schaffung eines Kollegiums der Höfe und Gerichte vor. In seiner Generalversammlung vom 16. Juni 2011 hat der Hof bei einer großen Mehrheit beschlossen, dass er nicht Teil des Kollegiums sein möchte. Die Aufgabe des Hofes in seinen beiden Bestandteilen -Richterschaft und Generalanwaltschaft gemeinsam ist so spezifisch und einzigartig, dass seine Vertretung in einem Kollegium der Höfe und Gerichte nicht sinnvoll ist. Die Einheit des Hofes verlangt eine einzige Organisation. So besteht am Hof eine enge Zusammenarbeit zwischen Richterschaft und Generalanwaltschaft. Eine solche Zusammenarbeit ist in den anderen Gerichtsbarkeiten, wo die Unabhängigkeit von Richterschaft und Staatsanwaltschaft getrennte Organisationsformen erfordert, ausgeschlossen. Wie auch immer, aufgrund seiner einzigartigen Stellung wird der Hof auch in Zukunft weiterhin an der Debatte über die Modernisierung der Gerichtsbarkeiten teilnehmen.

Hauptaufgabe des Hofes ist es, zur Einheit und Auslegung des Rechts beizutragen. Dieser *core business* ist in Gefahr. Insbesondere in Strafsachen, wo der Beistand eines Anwalts am Kassationshof nicht erforderlich ist, verzeichnen die letzten zwei Jahre einen schwer zu kanalisierenden Zustrom von Kassationsbeschwerden. Kassationsbeschwerden für kleine Verkehrsdelikte, wo der Kläger entweder keine Rechtsmittel anführt oder nur solche, die die Tatsachenbeurteilung betreffen, sind alltäglich. Selbst wenn die Behandlung dieser einfachen Fälle keiner besonderen Anstrengung bedarf, verlangt sie dennoch den Einsatz von Personal, Mitteln und Zeit. Stellt sich also die Frage nach dem Nutzen solcher Kassationsbeschwerden. Können sie nicht wie in den Niederlanden behandelt werden? Oder weshalb nicht den zwingenden Beistand eines Kassationsanwalts verordnen? Unsere derzeitige Regelung weckt bei denen, die sich Verkehrsdelikte schuldig gemacht haben, nicht zu erfüllende Hoffnungen, belastet unverhältnismäßig das Funktionieren des Hofes, ganz zu schweigen vom Kostenfaktor für die Allgemeinheit. Mehr als 20 Prozent der Kassationsbeschwerden in Strafsachen betreffen Straßenverkehrsdelikte. Das Bestreben, Zustrom und Abfertigung im Gleichgewicht zu halten, birgt die Gefahr eines Qualitätsverlustes in sich. Den Zustrom eindämmen zu wollen ist nicht verwerflich, im Gegensatz zum unzweckmäßigen Gebrauch der Kassationsbeschwerde.

Im Jahr 2011 hat der Hof eine Anwerbungsprüfung für Referendare abgehalten. Das Auswahlverfahren wurde im Dezember abgeschlossen. Sieben Kandidaten haben sich qualifiziert. Sie müssen noch die Sprachenprüfung ablegen. Wir hoffen, dass dies zügig geschehen wird und die Ernennungen schnell folgen werden. Ungeachtet der Tatsache, dass Artikel 135bis des Gerichtsgesetzbuches ein Maximum von 30 Referendaren vorsieht, ist ihre Anzahl noch immer auf 15 begrenzt. Das ist bedauerlich weil Referendare eine unentbehrliche Hilfe für das gute Funktionieren des Hofes darstellen. Eine Erhöhung ihrer Anzahl würde sicherlich den Bearbeitungsfluss der Fälle noch beschleunigen und somit die Erledigung der Aufgaben des Hofes verbessern.

Auf eigenen Wunsch wurde der Erste Präsident Ghislain Londers am 31. Dezember 2011 in den Ruhestand versetzt. Aus persönlichen Gründen hat er sein Mandat und sein Amt vorzeitig niedergelegt. Er war zutiefst von der Idee überzeugt, dass die Justiz eine öffentliche Dienstleistung ist. Ihm zufolge sind die Institutionen kein Selbstzweck: Sie müssen den Menschen dienen, ihre Rechte beschützen und Rechenschaft über ihr Tun ablegen.

Der Generalprokurator,

Diensttuender Erster Präsident,

Jean-François Leclercq

Edward Forrier

Voorstelling van het Hof van Cassatie

Algemene voorstelling

Artikel 147 van de Grondwet bepaalt dat er voor geheel België één Hof van Cassatie bestaat. Ofschoon het de top van de piramide van de rechterlijke orde vormt, is het geen derde aanleg. Krachtens artikel 608 Ger.W. neemt het Hof kennis van de beslissingen in laatste aanleg die voor het Hof worden gebracht wegens overtreding van de wet of wegens schending van substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven vormen. Terwijl de rechtscolleges in feitelijke aanleg tot taak hebben de rechtsregel toe te passen op de hen door de partijen voorgelegde feiten, houdt het Hof van Cassatie toezicht op de bestreden beslissing die in laatste aanleg is geweest. Is zij regelmatig gemotiveerd? Is zij niet strijdig met de wet? Maakt zij geen onjuiste toepassing van de rechtsregel of geeft ze er geen onjuiste interpretatie aan? Heeft zij de draagwijdte van een klare en duidelijke akte die aan de rechter werd voorgelegd, niet miskend?

Door toezicht te houden op de correcte toepassing van het recht door de feitenrechters, waakt het Hof van Cassatie over de bescherming van de individuele rechten. Het draagt echter ook bij tot de schepping van het recht. Enerzijds streeft het Hof ernaar, gelet op zijn unieke karakter, de eenheid van interpretatie en van toepassing van de rechtsnormen door de rechtscolleges van het Rijk te verzekeren. Anderzijds streeft het ernaar de harmonieuze en evenwichtige evolutie van het recht te verzekeren door middel van beslissingen die de vooruitgang tegelijkertijd kunnen bevorderen en afbakenen.

Het Hof bestaat uit drie kamers: de burgerlijke kamer, die de burgerlijke, administratieve en fiscale zaken alsook de handels- en tuchtzaken behandelt, de strafkamer en de sociale kamer. Elke kamer is opgedeeld in twee afdelingen, een Franstalige en een Nederlandstalige.

Het Hof van Cassatie wordt voorgezeten door een eerste voorzitter. Het telt ook een voorzitter, zes afdelingsvoorzitters en tweeëntwintig raadsheren.

Het parket bij het Hof van Cassatie staat onder leiding van de procureur-generaal. Daarnaast omvat het de eerste advocaat-generaal en twaalf advocaten-generaal.

De zittende magistraten en de magistraten van het parket worden bijgestaan door referendarissen. Hun kader telt thans vijftien leden.

Bovendien kunnen magistraten van de rechtscolleges in feitelijke aanleg en van de parketten en auditoraten bij die rechtscolleges, met hun instemming en voor een bepaalde termijn, een opdracht vervullen in de documentatiedienst van het Hof.

De griffie van het Hof onder leiding van de hoofdgriffier zorgt voor de administratieve opvolging van de dossiers. Wat het parket bij het Hof betreft komt die taak toe aan het parketsecretariaat dat geleid wordt door de hoofdsecretaris.

De attachés in de dienst overeenstemming der teksten vertalen de gepubliceerde arresten en andere stukken van het Hof.

Een cassatieberoep wordt ingesteld bij een verzoekschrift dat wordt ondertekend door een van de twintig advocaten bij het Hof van Cassatie, behalve in belastingszaken en in strafzaken. In belastingszaken mag de zaak worden ingeleid door een gewone advocaat of door een gemachtigde ambtenaar van de FOD-Financiën. In strafzaken kan het cassatieberoep in beginsel door de partijen worden ingesteld bij een eenvoudige verklaring ter griffie van het rechtscollege dat de beslissing gewezen heeft, of, wanneer het een gedetineerde betreft, ter griffie van de instelling waarin hij zich bevindt, waarna de eiser een verzoekschrift of een memorie kan neerleggen binnen de bij de wet vastgestelde termijn.

De verweerder kan een memorie van antwoord neerleggen binnen de bij de wet, naargelang van het soort zaken, vastgestelde termijn. In strafzaken bestaat er geen welbepaalde termijn voor de neerlegging van een memorie van antwoord. Die neerlegging moet geschieden vóór de terechtzitting.

De raadsheer-verslaggever onderzoekt het dossier en maakt een voorontwerp op. Het dossier wordt daarna medegedeeld aan de advocaat-generaal die zijn conclusie voorbereidt.

Op de terechtzitting krijgen de partijen het woord en hebben zij de gelegenheid te antwoorden op de conclusie van het openbaar ministerie, na het verslag van de raadsheer-verslaggever en de conclusie van het openbaar ministerie waarin het een onpartijdig en met redenen omkleed advies uitbrengt over de beslechting van het geschil. In de praktijk pleiten de advocaten zelden.

Het arrest wordt over het algemeen dezelfde dag gewezen na een beraad waarbij de parketmagistraten niet aanwezig zijn.

In geval van verwerping van het cassatieberoep wordt de bestreden beslissing onherroepelijk.

In geval van cassatie, die gedeeltelijk of volledig kan zijn, wordt de zaak in beginsel verwezen naar een rechtscollege van dezelfde rang als het rechtscollege dat de bestreden beslissing heeft gewezen.

In strafzaken en uitzonderlijk ook in burgerlijke zaken kan de cassatie worden uitgesproken zonder verwijzing, wanneer de toepassing van de rechtsregel door het Hof tot gevolg heeft dat er voor de feitenrechter niets meer overblijft om te beslissen.

Het rechtscollege waarnaar de zaak is verwezen, is, behalve in een beperkt aantal gevallen, niet gebonden door de beslissing van het Hof, wat betekent dat dit rechtscollege de zaak opnieuw volledig kan onderzoeken in rechte en in feite. Indien echter opnieuw cassatieberoep wordt ingesteld over hetzelfde rechtspunt, doet het Hof uitspraak in verenigde kamers en, bij nieuwe cassatie, dient de tweede rechter naar wie de zaak is verwezen, zich te voegen naar de beslissing van het Hof over dat rechtspunt. Het komt overigens zelden voor dat de rechter op verwijzing zich niet schikt naar de beslissing van het Hof.

Het Hof heeft ook nog andere bevoegdheden. Zo kan het bepaalde akten van overheden vernietigen en heeft het bijzondere bevoegdheden in het procesrecht, bijvoorbeeld m.b.t. onttrekkingen van een zaak aan de rechter.

De belangrijke arresten van het hof worden gepubliceerd in de *Pasicrisie* en de *Arresten van het Hof van Cassatie* en zijn online consulteerbaar via: <http://jure.juridat.just.fgov.be> of via de webstek van het Hof: <http://www.cassonline.be>.

Het Hof van Cassatie en andere rechtscolleges

Algemeen

Naast het Hof van Cassatie bestaan er in de interne en in de internationale rechtsorde nog andere opperste gerechtshoven.

De Europese instellingen hebben talrijke verordeningen en richtlijnen uitgevaardigd. Om de eerbiediging van het recht te waarborgen bij de toepassing van het Verdrag van Rome en van het afgeleide recht, werd het Hof van Justitie van de Europese Unie opgericht. Het is thans het opperste gerechtshof van de Europese Unie.

Wanneer het Hof van Cassatie kennisneemt van een zaak waarin een vraag wordt opgeworpen over de uitlegging van het gemeenschapsrecht, moet het, om die vraag te beslechten, zich conformeren aan de rechtspraak van het Hof van Justitie, of, in voorkomend geval, dat Hof een prejudiciële vraag stellen, tenzij de uitlegging voor de hand ligt (*acte clair*) of het zich hierover al heeft uitgesproken (*acte éclairé*). Die werkwijze vertraagt weliswaar de rechtsgang, maar ze is onontbeerlijk voor de eenheid van het recht in Europa.

Het Benelux-Gerechtshof heeft dezelfde bevoegdheid inzake de aan de Benelux-lidstaten gemeenschappelijke regels.

Voorts moet de rechtspraak van het Hof van Cassatie afgestemd zijn op de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna: EHRM). Eenieder die beweert slachtoffer te zijn van een schending door een van de aangesloten landen van rechten die bij het EVRM zijn gegarandeerd, kan een verzoekschrift indienen bij het EHRM. Een verzoek is slechts ontvankelijk wanneer eerst alle nationale rechtsmiddelen zijn uitgeput en de klacht is ingediend na de laatste definitieve beslissing op nationaal niveau (dat zal meestal het Hof van Cassatie zijn).

Ten slotte bestaat in België een hof met grondwettelijke bevoegdheid. Het Grondwettelijk Hof doet onder meer uitspraak over conflicten tussen de Grondwet en de wetten en de decreten alsook tussen de decreten onderling. Wanneer een dergelijk conflict in een zaak wordt opgeworpen, moet het Hof van Cassatie, in de regel, het Grondwettelijk Hof een prejudiciële vraag stellen om de tegenstelling te beslechten. Het Grondwettelijk Hof kan daarenboven bij wijze van arrest uitspraak doen op de beroepen tot gehele of gedeeltelijke vernietiging van een wet, decreet of ordonnantie.

Belgische magistraten bij het Benelux-Gerechtshof

Op 31 december 2011 zetelden volgende magistraten in het Benelux-Gerechtshof:

E. Forrier (tweede vice-president)

S. Velu (rechter)

J. de Codt (rechter)

A. Fettweis (plaatsvervangend rechter)

E. Dirix (plaatsvervangend rechter)

E. Goethals (plaatsvervangend rechter)

P. Maffei (plaatsvervangend rechter)

G. Dubrulle (eerste advocaat-generaal)

A. Henkes (plaatsvervangend advocaat-generaal)

Het Hof van Cassatie en Europese instellingen

Verscheidene magistraten van zetel en parket vertegenwoordigen het Hof van Cassatie in Europese adviesorganen of netwerken. Zo zijn één of meerdere magistraten lid van het netwerk van de voorzitters en de procureurs-generaal van de opperste gerechtshoven van de lidstaten van de Europese Unie, de Groupement européen des magistrats pour la médiation (GEMME) en het Europees justitieel netwerk in civiele en commerciële zaken (EJN - RJE). Een magistraat is ondervoorzitter van de Adviserende Raad van de Europese rechters (Conseil consultatif des juges européens – Consultative Council of European Judges (CCJE)).

Voor meer details over rol en werking ervan wordt verwezen naar het jaarverslag 2008.

Internationale betrekkingen

In het voorbije kalenderjaar namen de magistraten van het Hof van Cassatie deel aan volgende vergaderingen of oefenden zij volgende stages uit:

- 15th meeting of European Association of Labour Court Judges – Malta, 3 tot 4 juni 2011;

- XIXth meeting of European Labour Court Judges – Sevilla (Spanje), 19 tot 20 september 2011;

- stage door een magistraat bij het Franse Hof van Cassatie (uitwisselingsprogramma netwerk) – 17 tot 28 oktober 2011;

Het Hof heeft in 2011 bovendien de volgende bezoekers ontvangen:

- een delegatie van hoge magistraten uit Burkina Faso (stage) – 26 april tot 6 mei 2011;
- een delegatie van hoge Chinese magistraten en juridische experts – 22 juni 2011 en 30 november 2011;
- een hoge Italiaanse magistraat (stage in het raam van het uitwisselingsprogramma netwerk) – 24 oktober tot 4 november 2011;
- een delegatie van hoge Japanse magistraten – 4 november 2011.

Personalia

Op de vergadering van 19 januari 2011 werden de raadsheren F. Roggen en A. Bloch geïnstalleerd. Raadsheren P. Hoet en M. Lemal werden geïnstalleerd op 17 mei 2011 respectievelijk 9 december 2011.

Een aantal magistraten werden het voorbije jaar in ruste gesteld. Afdelingsvoorzitters P. Mathieu en R. Boes werden in ruste gesteld respectievelijk op 31 augustus 2011 en 30 september 2011. Zij worden in die functie opgevolgd door de heren A. Fettweis en E. Dirix. Raadsheer C. Matray, alsook eerste voorzitter G. Londers werden in ruste gesteld op 31 december 2011.

Belangrijke arresten van het Hof¹

Burgerlijk recht

Familierecht

Onderhoudsuitkering na echtscheiding – in aanmerking te nemen inkomsten

Arrest van 30 september 2011 (C.10.0611.F)

De onderhoudsuitkering na echtscheiding die wordt toegekend op grond van artikel 301, § 3, B.W. mag niet hoger liggen dan een derde van het inkomen van de uitkeringsplichtige echtgenoot. Bij de vaststelling van die grens houdt de rechter rekening met het inkomen dat de uitkeringsplichtige zich in normale omstandigheden kan verschaffen. Deze regel impliceert met name dat, wanneer de uitkeringsplichtige echtgenoot aandeelhouder of afgevaardigd bestuurder van een vennootschap is, de rechter rekening mag houden met de winsten van de vennootschap die in de reserve zijn opgenomen in plaats van hem in de vorm van een bezoldiging of dividend te worden uitgekeerd. In dat geval is het evenwel vereist dat de uitkeringsplichtige echtgenoot heeft kunnen beslissen over de besteding van de winsten van de vennootschap of dat die beslissing door bedrog is aangetast.

In het aan het Hof voorgelegde geval had het hof van beroep rekening gehouden met de winsten die in de reserve opgenomen waren door de vennootschap waarvan de uitkeringsplichtige echtgenoot afgevaardigd bestuurder was. Het arrest had evenwel niet vastgesteld dat die echtgenoot in de vennootschap als enige bevoegd was om te beslissen over de opname van die winsten in de reserve en evenmin dat de beslissing over de besteding van die winsten door bedrog was aangetast. Het Hof heeft dus die beslissing vernietigd.

Erfrecht

Verzegeling en curator over een onbeheerde nalatenschap – Bevoegdheid van de curator

Arrest van 7 oktober 2011 (C.10.0320.F)

Artikel 1151, 2°, Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat de vrederechter moet verzegelen wanneer een persoon overleden is en zijn echtgenoot, zijn erfgenamen of een van hen vermoedelijk afwezig is of niet tegenwoordig is. Krachtens artikel 1154, eerste en tweede lid, van dat wetboek, staat het die rechter evenwel vrij niet te verzegelen, wanneer de waarde van het huisraad der nalatenschap dat gevonden is in de verblijfplaats van de overledene, naar zijn schatting niet meer bedraagt dan 1.240 EUR. In dat geval maakt hij een beschrijving van het huisraad, van het geld en de roerende waarden en vertrouwt ze toe aan een door hem aangewezen curator,

---

¹ Het Hof van Cassatie wordt hierna kortweg ook als “het Hof” vermeld. Het “hof” (met kleine letter) verwijst naar het hof van beroep of het arbeidshof dat de bestreden beslissing heeft gewezen.

doorgaans “curator van de roerende goederen” genaamd, om hem te onderscheiden van een “curator over een onbeheerde nalatenschap”. Artikel 1154, derde lid, bepaalt dat die curator de bevoegdheden en verplichtingen heeft die in artikel 813 B.W. zijn opgesomd, maar alleen ten aanzien van het geld, het huisraad en de roerende waarden gevonden in de verblijfplaats van de overledene waar de vrederechter is opgetreden.

In deze zaak was de overledene houder van enkele bankrekeningen van geringe betekenis. De curator had de bank gevraagd hem die bedragen over te maken, maar zij had dat geweigerd aangezien zij van oordeel was dat die rekeningen geen deel uitmaken van de in de verblijfplaats van de overleden gevonden roerende waarden die de curator moet beheren.

Op de eensluidende conclusie van het openbaar ministerie heeft het Hof het cassatieberoep verworpen van de bank tegen de beslissing van de vrederechter die de bank had veroordeeld om die bedragen aan de curator over te maken. Het Hof was immers van oordeel dat de wetgever, door artikel 1154 aan te nemen, voor nalatenschappen van een geringe betekenis een snelle en goedkope regeling heeft willen invoeren en dat het begrip “roerende waarden gevonden in de verblijfplaats van de overledene” een ruime uitlegging moet krijgen. Het omvat dus de bankrekeningen van een geringe betekenis waarvan een spoor is gevonden in de verblijfplaats van de overledene.

Zekerheden

Lot van de zakelijke borg na collectieve schuldenregeling - verwijzing

Arrest van 6 mei 2011 (C.10.0494.N), met conclusie van advocaat-generaal G. Dubrulle

Voor een bespreking van dit arrest wordt de lezer verwezen naar de rubriek “Economisch Recht”, “Insolventie en vereffening”.

Rechten van de boedelschuldeisers na faillissement - verwijzing

Arrest van 20 mei 2011 (F.10.0027.N), met conclusie van advocaat-generaal D. Thijs

Voor een bespreking van dit arrest wordt de lezer verwezen naar de rubriek “Economisch Recht”, “Insolventie en vereffening”.

Andere uitspraken in burgerlijke zaken

Draagwijdte van het algemeen rechtsbeginsel "fraus omnia corrumpit"

Arrest van 3 maart 2011 (C.07.0312.F), met conclusie van advocaat-generaal A. Henkes

In hoeverre sluit het algemeen rechtsbeginsel "*Fraus omnia corrumpit*" dat elk bedrog of oneerlijkheid met het oogmerk om te schaden of winst te behalen verbiedt, de uitvoering van de overeenkomst uit op grond dat zij onrechtstreeks tot gevolg zou hebben dat een "oneerlijk" persoon voordeel zou kunnen halen uit zijn fout?

Een vrouw wordt veroordeeld wegens opzettelijke doodslag op haar man. Om de aankoop van hun huis te financieren waren de echtgenoten bij een verzekeringsmaatschappij een hypothecaire lening aangegaan die gedekt was door een bij dezelfde maatschappij op het hoofd van de man gesloten levensverzekeringsovereenkomst. De verzekeraar verbond zich in geval van overlijden van de man ertoe om het door de leners nog verschuldigde saldo aan de ontleners te betalen en het eventuele overschot te storten aan de in de overeenkomst aangewezen begunstigen, in dit geval de echtgenote die de moord gepleegd had.

Zowel voor de feitenrechter als voor het Hof betoogt de verzekeringsmaatschappij dat, indien zij haar contractuele verbintenis zou nakomen, zulks tot gevolg zou hebben dat de lening zou worden afgelost en dat de schuld van de echtgenote dus teniet zou gaan waardoor zij niet langer gehouden zou zijn tot betaling van de premies die tot de normale einddatum van de verzekeringsovereenkomst verschuldigd zouden zijn geweest indien zij haar man niet zou hebben vermoord. Een dergelijke oplossing zou volgens haar in strijd zijn met het bovengenoemde algemeen rechtsbeginsel.

Het Hof verwerpt dat middel na de draagwijdte van het voornoemde algemeen rechtsbeginsel te hebben ontleed. Aangezien dat beginsel niet in alle gevallen uitsluit dat degene die een opzettelijke fout begaat uit die fout onrechtstreeks voordeel haalt op grond van de wet of van clausules in de overeenkomst, hebben de appelrechters naar recht kunnen beslissen dat, hoewel de moordenaress van de dekking van de levensverzekering vervallen moest worden verklaard, de lener de dekking van die verzekering kon blijven genieten, zelfs als het gevolg hiervan was dat de echtgenote zou ontslagen zijn van haar verbintenis om het ontleende kapitaal terug te betalen. Niet bedrog of oneerlijkheid met de bedoeling schade te berokkenen aan de verzekeraar is de reden waarom de schuld van de echtgenote tenietgegaan is maar de wettelijke toepassing van de contractuele regels.

Het openbaar ministerie herinnerde eraan dat twee voorwaarden vervuld dienen te zijn voor de toepassing van het algemeen rechtsbeginsel: enerzijds moet degene tegen wie dat beginsel wordt aangevoerd door een fout de rechten van anderen hebben geschaad en anderzijds moet die fout met bedrieglijk opzet zijn begaan.

Verkrijgen van de Belgische nationaliteit

Arrest van 21 april 2011 (C.10.0394.F), met conclusie van advocaat-generaal T. Werquin

De eiser is in 1956 geboren in Belgisch Congo, toen het nog een Belgische kolonie was. Hij kwam naar België studeren en kreeg een tijdelijke, tot de duur van zijn studies beperkte verblijfsvergunning die geldig was tot 31 oktober 2007. Korte tijd voor het verstrijken van die vergunning dient hij een aanvraag in om de Belgische nationaliteit te herkrijgen op grond van artikel 24 van het Wetboek van de Belgische nationaliteit.

Die bepaling biedt degene die de Belgische nationaliteit heeft verloren, de mogelijkheid ze te herkrijgen via een gewone verklaring, voor zover hij ten minste achttien jaar oud is en hij gedurende de twaalf maanden die aan de verklaring voorafgaan zijn verblijf in België heeft gehad.

In deze zaak rijst een tweevoudig probleem: eerst komt het erop aan te weten of de eiser, die in Belgisch Congo geboren is, de Belgische nationaliteit had tussen zijn geboorte en Congo's onafhankelijkheid. Vervolgens moet worden nagegaan of die Belgische nationaliteit, als zij bewezen is, kan worden herkregeen op grond van artikel 24 van het Wetboek van de Belgische nationaliteit.

Wat de eerste vraag betreft, maakt het Hof een onderscheid tussen de Belgische nationaliteit die werd toegekend op grond van de nationaliteitswetten van het moederland en die welke volgt uit de toepassing van het Congolese Burgerlijk Wetboek. Het stelt vast dat, indien de Congolezen, na de annexatie van Congo bij België, de Belgische nationaliteit hebben verkregen, dat dan niet is gebeurd krachtens de nationaliteitswetten van het moederland, maar enkel krachtens regels die vervat zijn in titel I van het boek I, Congolese Burgerlijk Wetboek.

Wat het tweede probleem betreft, is het Hof van oordeel dat artikel 24 van het Wetboek van de Belgische nationaliteit enkel de mogelijkheid biedt de Belgische nationaliteit te herkrijgen indien zij toentertijd werd verkregen op grond van de nationaliteitswetten van het moederland. Het geldt dus niet voor de Belgen met Congolees statuut, aangezien zij de Belgische nationaliteit niet hadden verkregen op grond van die wetten van het moederland.

Verkoop van andermans zaak

Arrest van 15 september 2011 (C.10.0402.N)

Krachtens artikel 1599 BW is de verkoop van andermans zaak nietig. Die nietigheid volgt uit de omstandigheid dat de eigendomsoverdracht zich in beginsel niet kan verwezenlijken. De nietigheid is een relatieve nietigheid die enkel door de koper kan worden ingeroepen en die vatbaar is voor bevestiging.

De koper die zich op het gebrek aan eigendomsoverdracht beroept, heeft niet de mogelijkheid om de ontbinding van de overeenkomst te vorderen op grond van artikel 1184 BW. Hij kan alleen de nietigheid van de verkoop vorderen op grond van artikel 1599 BW en, zo hij niet geweten heeft dat de zaak aan een ander toebehoorde, schadevergoeding vorderen.

Vrijwaring voor verborgen gebreken in de verhouding tussen de opdrachtgever en de aannemer of de onderaannemer

Arrest van 15 september 2011 (C.10.0456.N – C.10.0464.N)

In dit arrest is de vraag aan de orde of de opdrachtgever van een bouwwerk de aannemer of onderaannemer kan aanspreken op grond van de artikelen 1641 en volgende B.W. betreffende de vrijwaring voor gebreken van de verkochte zaak.

De aannemers die instonden voor het oprichten van een kantoorgebouw, hadden voor de levering en de plaatsing van glaspanelen een beroep gedaan op een onderaannemer. Het hof van beroep oordeelde dat de opdrachtgever de onderaannemer kon aanspreken op grond van de artikelen 1641, en volgende, B.W.. Het Hof vernietigt evenwel dit arrest.

In eerste instantie herinnert het Hof eraan dat het recht op vrijwaring dat de eerste koper bezit tegen zijn verkoper, een toebehoren is van de zaak dat samen met de zaak wordt doorverkocht aan de opeenvolgende kopers en dat de omstandigheid dat de gebrekkige zaak door een aannemer is geleverd aan zijn opdrachtgever, de opeenvolgende verkopers niet ontslaat van hun vrijwaringsplicht tegenover deze eindgebruiker.² Aansluitend beslist het Hof evenwel dat dit niet inhoudt dat de artikelen 1641, en volgende, B.W. toepassing vinden in de onderlinge verhouding tussen de opdrachtgever en de aannemer of nog tussen de opdrachtgever en een onderaannemer.

Economisch recht

Insolventie en vereffening

Achterstallige btw en de aansprakelijke bestuurder na faillissement

Arrest van 4 februari 2011 (C.09.0420.N)

De BVBA van de zaakvoerster van een kledingszaak heeft nooit een btw-aangifte ingediend. De BVBA wordt failliet verklaard en de door de rechtbank aangestelde curator brengt een dagvaarding uit lastens de zaakvoerster op grond van artikel 263 van het wetboek van vennootschappen. Zij vordert de veroordeling van de zaakvoerster tot het betalen van een schadevergoeding dat overeenstemt met de niet betaalde btw-schuld. De curator vordert aldus de schade die is geleden door één specifieke schuldeiser, zijnde het btw-ontvangkantoor.

Het hof van beroep stelt vast dat de zaakvoerster, als bestuurder van de faillietverkleerde BVBA, de wettelijke verplichting heeft geschonden om een btw-aangifte in te dienen. Aangezien de btw-ontvanger aangifte heeft gedaan in het faillissement voor deze btw-schuld, maakt de curator aanspraak op de vergoeding door de zaakvoerster van de schade aan de boedel, namelijk de openstaande btw-schuld. Op grond van deze vaststellingen oordeelt het hof van beroep dat de achterstallige btw-schuld ontegensprekelijk schade is waarvoor de curator bevoegd is om van de zaakvoerster de vergoeding te vorderen en verklaart de vordering tot schadevergoeding van de curator gegrond.

Het Hof van Cassatie vernietigt deze beslissing. Het Hof oordeelt dat de curator namens de boedel de gemeenschappelijke rechten van de schuldeisers uitoefent. De curator is dus bevoegd om op te komen voor de vergoeding van de collectieve schade ten gevolge van de fout van wie ook, waardoor het passief van het faillissement wordt vermeerderd of het actief wordt verminderd. Het feit dat een bepaalde schuld op het tijdstip van het faillissement onbetaald is gebleven, doet voor het Hof nog geen collectieve schade ontstaan waarvoor de curator bevoegd is om voor de vergoeding ervan op te komen.

De niet betaalde btw was terzake geen schade die gemeenschappelijk is aan alle schuldeisers, maar een individuele schadepost, waarvoor de btw-ontvanger zelf kan opkomen in de mate zijn vordering in het faillissement onbetaald blijft.

---

² Zie Cass., 18 mei 2006, AR C.05.0097.N, A.C., 2006, nr. 279.

Lot van de zakelijke borg na collectieve schuldenregeling

Arrest van 6 mei 2011 (C.10.0494.N), met conclusie van advocaat-generaal G. Dubrulle

De eiseres was niet alleen solidaire medeschuldenaar bij een kredietopening die werd toegestaan door een bankinstelling, maar had bovendien ook een onroerend goed in hypotheek gegeven tot waarborg van de schuld van de ontleners. Zij had dus zowel een persoonlijke zekerheid (de solidaire gehoudenheid tot de lening) als een zakelijke zekerheid gesteld tot waarborg van de kredietopening.

De ontleners-hoofdschuldenaar werd toegelaten tot de procedure van collectieve schuldenregeling. De vraag rijst of de eiseres als zakelijke borg de uitwinning van de hypotheek kon beletten op grond van de bescherming tegen gedwongen tenuitvoerlegging die voorzien is in de artikelen 1675/7, §2 en 1675/16bis Ger. W.

De eiseres verdedigt in haar cassatieberoep de stelling dat wanneer een solidaire medeschuldenaar de hoedanigheden van persoonlijke zekerheidssteller en hypotheekgever cumuleert, de bevrijding van de persoonlijke zekerheid ook de bevrijding van de zakelijke zekerheid impliceert.

Deze stelling wordt in het arrest van 6 mei 2011 verworpen. Het Hof oordeelt dat de schorsing van de middelen van tenuitvoerlegging die vervat ligt in die wettelijke bepalingen, de eiseres niet beschermt in haar hoedanigheid van hypotheekverstrekker of zakelijk borg. Het arrest brengt vooreerst de toepasselijke wettelijke bepalingen in herinnering.

Krachtens artikel 1675/7, § 2, eerste lid, Ger.W. worden ten gevolge van de beschikking waarbij de verzoeker wordt toegelaten tot de procedure van collectieve schuldenregeling, alle middelen van tenuitvoerlegging geschorst die strekken tot betaling van een geldsom. Volgens het derde lid van deze bepaling worden de middelen van tenuitvoerlegging ook ten aanzien van de personen die een persoonlijke zekerheid hebben toegestaan om een schuld van de verzoeker te waarborgen, geschorst tot de in dit lid bepaalde tijdstippen.

Het vierde lid van deze bepaling schorst de maatregelen van tenuitvoerlegging eveneens ten aanzien van natuurlijke personen die kosteloos een persoonlijke zekerheid hebben gesteld ten behoeve van de verzoeker en die overeenkomstig artikel 1675/16bis, § 2, van hetzelfde wetboek een verklaring hebben neergelegd dat hun verbintenis onevenredig is met hun inkomsten en hun vermogen.

Het Hof oordeelt dat uit die bepalingen niet kan afgeleid worden dat de middelen van tenuitvoerlegging ook worden geschorst ten aanzien van personen die een zakelijke zekerheid hebben gesteld om een schuld van de verzoeker te waarborgen. De in deze bepalingen bedoelde schorsingsgronden gelden evenmin wanneer deze zakelijke zekerheidssteller tevens een persoonlijke zekerheid heeft gesteld ten behoeve van de verzoeker en de tenuitvoerlegging het goed of de goederen betreffen die het voorwerp zijn van de zakelijke zekerheid.

Rechten van de boedelschuldeisers na faillissement

Arrest van 20 mei 2011 (F.10.0027.N), met conclusie van advocaat-generaal D. Thijs

Een boedelschuldeiser legde uitvoerend beslag onder derden op de tegoeden van de gefailleerde teneinde betaling te krijgen. De appelrechters oordeelden dat dit uitvoerend beslag onder derden geen doorgang kon vinden omdat de faillissementswet aan de schuldeisers van de boedel geen eigen uitvoeringsmaatregelen toekent. Ook een schuldeiser van de boedel zou slechts betaald kunnen worden in het raam van de vereffening van het faillissement.

Het Hof heeft deze stelling verworpen. Het verbod tot het stellen van afzonderlijke daden van tenuitvoerlegging na faillissement, dat op grond van artikel 25 Faillissementswet 1997, de chirografaire en algemeen bevoorrechte schuldeisers treft, geldt niet voor boedelschulden die ontstaan zijn na het faillissement en die de curator heeft aangegaan teneinde de boedel behoorlijk te beheren.³

Geen enkele wettelijke bepaling onderwerpt de boedelschuldeisers aan dezelfde regeling als de schuldeisers in de boedel of beperkt hun rechten ten aanzien van de boedel.

Alleen een situatie van samenloop tussen de boedelschuldeisers zelf of tussen die schuldeisers en de schuldeisers die houder zijn van een bijzonder voorrecht of van een zakelijke zekerheid, kan verhinderen dat de boedelschuldeisers individuele vervolgingen tegen die boedel instellen.

Ontbreken van de verplichting om de rechtsvordering te richten tegen de vereffenaar van een handelsvennootschap

Arrest van 2 september 2011 (C.10.0185.F), met conclusie van advocaat-generaal T. Werquin

Een vonnis beveelt de vereffening van een handelsvennootschap en wijst daartoe twee vereffenaars aan. Het hof van beroep verklaart het beroep van de handelsvennootschap tegen die beslissing niet ontvankelijk op grond dat het niet tevens tegen de vereffenaars is gericht.

Het hof van beroep beslist immers dat de tenuitvoerlegging van het vonnis dat de vereffenaars aanwijst onverenigbaar zou zijn met de tenuitvoerlegging van een arrest dat die aanwijzingen intrekt. Het leidt hieruit af dat het geschil onsplitsbaar is en dat het hoger beroep derhalve enkel ontvankelijk is op voorwaarde dat het ook tegen de vereffenaars wordt gericht.

Door zijn aanwijzing wordt de vereffenaar van een handelsvennootschap evenwel het orgaan van die vennootschap. In die hoedanigheid is hij bevoegd om haar in rechte te vertegenwoordigen en geen enkele wetsbepaling vereist dat hij hiertoe speciaal in de zaak moet worden opgeroepen. De overwegingen van het bestreden arrest volgens welke de tenuitvoerlegging van de beslissing om de vennootschap te vereffenen onverenigbaar zou zijn met de tenuitvoerlegging van een beslissing die,

---

³ Zie reeds Cass., 25 september 2006, AR C.05.0487.N., A.C., 2006, nr. 433.

bij niet-tegenwoordigheid van de vereffenaar, die vereffening zou intrekken waren derhalve niet naar recht verantwoord. De vernietiging wordt uitgesproken.⁴

Het openbaar ministerie voerde evenwel in zijn conclusie aan dat het cassatieberoep op grond van een substitutie van motieven kon worden verworpen op grond dat de tegenwoordigheid van de vereffenaars in het geding net zoals die van de curatoren en schuldbemiddelaars noodzakelijk was omdat zij belast zijn met het beheer van het vermogen van de vennootschap.

Verzekeringen

Het begrip rechthebbenden in artikel 29bis WAM

Arrest van 7 februari 2011 (C.10.0332.N), met conclusie van advocaat-generaal R. Mortier

Op grond van artikel 29bis WAM heeft elk slachtoffer of zijn rechthebbenden bij een verkeersongeval waarbij een motorrijtuig betrokken is, recht op vergoeding ten laste van de verzekeraar burgerlijke aansprakelijkheid van het motorrijtuig voor alle schade voortvloeiend uit lichamelijke letsels of overlijden, met uitzondering van de stoffelijke schade. De bestuurder van het betrokken motorrijtuig is uitgesloten van deze vergoeding.

Het begrip “rechthebbende” is niet gedefinieerd in artikel 29bis WAM, noch in andere bepalingen van deze wet. In een arrest van 7 februari 2011 geeft het Hof aan dit begrip een ruime interpretatie: rechthebbenden in de zin van artikel 29bis WAM zijn alle personen die zelf schade lijden ten gevolge van de letsels of het overlijden van het slachtoffer. Het gaat dus om alle schadelijders bij weerkaatsing overeenkomstig het gemeen recht.

Daaronder valt ook de werkgever van het slachtoffer. Hij lijdt namelijk schade doordat hij het loon moet doorbetalen aan zijn werknemer die ingevolge de bij het verkeersongeval opgelopen letsels geen arbeidsprestaties kan verrichten.

In zijn conclusie wijst het Openbaar Ministerie erop dat in de parlementaire voorbereiding een ruime invulling wordt gegeven aan het begrip “rechthebbenden”. De wetgever beoogde een vergoeding voor alle door het ongeval veroorzaakte persoonsschade (behoudens die van de bestuurders van motorrijtuigen zelf), dus niet alleen de schade van het slachtoffer zelf, maar ook alle door andere personen geleden schade bij weerkaatsing tengevolge van de letsels of het overlijden van het slachtoffer. Het Openbaar Ministerie benadrukt tevens dat het prejudicieel arrest nr. 121/2010 van 28 oktober 2010, waarin het Grondwettelijk Hof geoordeeld heeft dat artikel 29bis WAM de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet schendt in de interpretatie dat rechtspersonen niet onder het begrip “rechthebbenden” vallen, de discussie over de draagwijdte van dit begrip niet heeft beslecht. Het Grondwettelijk Hof heeft immers enkel onderzocht of artikel 29bis WAM in de interpretatie die de verwijzende rechter daaraan heeft gegeven, in overeenstemming is met de artikelen

---

⁴ Cass., 14 mei 2009, AR C.089.0311.F, A.C., 2009, nr. 317; Cass., 4 september 2003, AR C.01.0194.N, A.C., 2003, nr. 414.

10 en 11 van de Grondwet. Het is niet de taak van het Grondwettelijk Hof om te zeggen of die interpretatie al dan niet correct is.

Het verhaalsrecht van de verzekeraar burgerlijke aansprakelijkheid voor de vergoedingen betaald op grond van artikel 29bis WAM

Arrest van 7 februari 2011 (C.10.0457.N)

In dit arrest omschrijft het Hof de voorwaarden waaronder de verzekeraar burgerlijke aansprakelijkheid die het slachtoffer van een verkeersongeval of zijn rechthebbenden vergoed heeft op grond van artikel 29bis WAM, een recht van verhaal kan laten gelden tegen de verzekeringnemer.

In het raam van artikel 29bis WAM is de verzekeraar van het bij het ongeval betrokken motorrijtuig gehouden tot vergoeding, ongeacht wie aansprakelijk is voor het ongeval. De vraag was of de verzekeraar voor de vergoedingen die hij heeft betaald op grond van dit artikel, een (contractueel) recht van verhaal kan uitoefenen tegen de verzekeringnemer of de verzekerde, ook wanneer die niet aansprakelijk is voor het ongeval.

Voor de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen is het (contractueel) recht van verhaal van de verzekeraar tegen de verzekeringnemer of de verzekerde geregeld in de artikelen 24 en 25 van de modelovereenkomst, gevoegd bij het koninklijk besluit van 14 december 1992. De bepalingen van de modelovereenkomst zijn dwingend. Er mag alleen van worden afgeweken in het voordeel van de verzekeringnemer, de verzekerde of van derden.⁵

Een fietser was om het leven gekomen na een aanrijding door een auto. Er was niet betwist dat de fietser alleen en volledig aansprakelijk was voor het ongeval en dat de echtgenote van de eigenaar van de auto, die zij op het ogenblik van het ongeval bestuurde, niet aansprakelijk was.

De verzekeraar burgerlijke aansprakelijkheid van de auto vergoedde de nabestaanden van de fietser op grond van artikel 29bis WAM. De verzekeraar vorderde vervolgens van de eigenaar van de auto de terugbetaling van (een deel van) de uitgekeerde vergoeding. Hij steunde zijn verhaalsvordering enerzijds op de artikelen 24 en 25, 1°, a) van de modelovereenkomst (recht van verhaal op de verzekeringnemer, wanneer de dekking van de overeenkomst geschorst is wegens niet-betaling van de premie) en anderzijds op artikel 39, 4° van de algemene voorwaarden van de polis (recht van verhaal o.a. voor het geval bedoeld in artikel 25, 1°, a) van de modelovereenkomst, zelfs buiten elke aansprakelijkheid van de verzekerde). Het bedoelde artikel uit de algemene polisvoorwaarden verwijst naar het “officieuze” artikel 39 van de modelovereenkomst dat de verzekeraars hebben opgesteld tot omzetting van de vergoedingsregeling van artikel 29bis WAM in hun polissen. Dit artikel maakt echter geen deel uit van de modelovereenkomst gevoegd bij het koninklijk besluit van 14 december 1992.

---

⁵ Art. 1 KB 14 december 1992.

Het bestreden vonnis verklaarde de verhaalsvordering gegrond. Dat de bestuurder van de auto niet aansprakelijk was voor de schade, stond volgens het vonnis aan het verhaalsrecht niet in de weg.

Zoals in het arrest van 7 juni 2010,⁶ aanvaardt het Hof dat de verzekeraar die de slachtoffers van een verkeersongeval heeft vergoed op grond van artikel 29bis WAM, het recht van verhaal bedoeld in artikel 24 en 25 van de modelovereenkomst kan uitoefenen op de verzekerde of de verzekeringnemer, maar slechts in de mate waarin de verzekeraar op grond van de aansprakelijkheid van zijn verzekerde zou zijn gehouden tot vergoeding.

Het Hof benadrukt tevens dat een beding (zoals het hierboven vermelde artikel 39, 4° van de algemene polisvoorwaarden) dat de verzekeraar toestaat een recht van verhaal uit te oefenen voor bedragen waarvoor de verzekerde niet aansprakelijk is, in het nadeel van de verzekeringnemer afwijkt van de modelovereenkomst gevoegd bij het koninklijk besluit van 14 december 1992 en bijgevolg ongeldig is.

Hoewel de verzekeraar op grond van artikel 29bis WAM gehouden is tot vergoeding ongeacht de aansprakelijkheid voor het ongeval, kan hij dus het in de artikelen 24 en 25 van de modelovereenkomst omschreven recht van verhaal alleen uitoefenen op voorwaarde en in de mate dat de verzekerde aansprakelijk is voor de schade.

Draagwijdte van het algemeen rechtsbeginsel « Fraus omnia corrumpit » - verwijzing

Arrest van 3 maart 2011 (C.07.0312.F), met conclusie van advocaat-generaal A. Henkes

De lezer vindt een bespreking van dit arrest in de rubriek burgerlijk recht, andere uitspraken in burgerlijke zaken.

Landverzekering – Verzekering van een plezierboot

Arrest van 16 september 2011 (C.10.0577.F), met conclusie van procureur-generaal J.-F. Leclercq

Een plezierboot wordt gestolen terwijl hij in de haven aangemeerd ligt. De eigenaar had een verzekering genomen die dat risico dekte. Nochtans weigert de verzekeraar zijn dekking en verschuilt zich hiervoor achter een vervalbeding in de algemene voorwaarden van de overeenkomst. Voor de bodemrechter houdt de verzekerde staande dat het beding indruist tegen de bepalingen van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst. De partijen voeren dan debat over de vraag of verzekering tegen de diefstal van een plezierboot al dan niet onder die wet valt. Het hof van beroep verwerpt uiteindelijk de aanspraak van de verzekerde en oordeelt dat de litigieuze verzekering niet onder de wet van 25 juni 1992 valt.

Het Hof vernietigt die beslissing, nadat het openbaar ministerie ook in die zin had geconcludeerd: met de term “landverzekering” waarvoor de wetgever heeft geopteerd, wil hij de zee-, binnenvaart- en luchtverzekeringen uitsluiten van het toepassingsgebied van de wet van 25 juni 1992. In tegenstelling tot de beslissing van

---

⁶ Cass., 7 juni 2010, AR C.09.0352.N, A.C., 2010, nr. 397, concl. adv.-gen. Mortier.

de appelrechters, valt de verzekering van een plezierboot, die noch een zee- of binnenvaartverzekering is, bijgevolg onder de wet van 25 juni 1992. Dit is eveneens het geval wanneer het gedekte risico zich heeft voorgedaan toen de boot in het water lag.

Andere uitspraken in economisch recht

Vaststelling van de waarde van de goederen in de zin van artikel 23, tweede lid, CMR

Arrest van 27 mei 2011 (gevoegde zaken C.09.0618.N en C.09.0620.N)

Een vervoerder parkeerde zijn vrachtwagen, met als lading 295 kartons sigaretten, op de openbare weg vlakbij zijn woonplaats, zonder dat deze was voorzien van een alarm of andere veiligheid. Terwijl de chauffeur in zijn woonst was, werd het voertuig met de lading sigaretten ontvreemd.

Artikel 17 van het Verdrag van 19 mei 1956 betreffende de overeenkomst tot internationaal vervoer van goederen over de weg, hierna CMR, bepaalt dat de vervoerder aansprakelijk is voor geheel of gedeeltelijk verlies en voor beschadiging van de goederen, welke ontstaan tussen het ogenblik van de inontvangstneming van de goederen en het ogenblik van de aflevering, alsmede voor vertraging in de aflevering.

Artikel 23 CMR verduidelijkt de regels voor de berekening van de schadevergoeding verschuldigd door de vervoerder bij geheel of gedeeltelijk verlies van de goederen.

Krachtens artikel 23.1 en 23.2 van het CMR-Verdrag, wordt, wanneer ingevolge de bepalingen van dit verdrag aan de vervoerder een schadevergoeding wordt opgelegd voor geheel of gedeeltelijk verlies van de goederen, deze schadevergoeding berekend naar de waarde van de goederen op de plaats en het tijdstip van de inontvangstneming. De waarde van de goederen wordt vastgesteld volgens de beurskoers of, bij gebreke daarvan, volgens de gangbare marktprijs of, bij gebreke van een en ander, volgens de gebruikelijke waarde van goederen van dezelfde aard en kwaliteit.

Voor het Hof wordt aangevoerd dat de appelrechters verkeerdelijk oordelen dat zowel de invoerrechten, de BTW als het recht op verhoogde accijns geen deel uitmaken van de marktwaarde van de goederen bij hun afzending in de zin van artikel 23.2 CMR.

Het belang van deze grief is gegrond op het feit dat de schadevergoeding die wordt berekend op grond van artikel 23.1 en 23.2 CMR, krachtens artikel 23.3 CMR begrensd is. De vervoerder heeft er dus alle baat bij dat de belastingen ook inbegrepen zijn in de beperkte schadevergoeding, zodat ze niet apart kunnen worden gevorderd via artikel 23.4 CMR.

Het Hof oordeelt bij arrest van 27 mei 2011 dat wanneer goederen worden vervoerd onder schorsing van de verbruiksbelastingen, de fiscale heffingen, zoals de rechten bij invoer, de btw en de accijnzen, op het tijdstip van de inontvangstneming door de

vervoerder, nog geen deel uitmaken van de marktprijs van deze goederen. De fiscale heffingen die verschuldigd zijn naar aanleiding van het verlies van de goederen, zijn derhalve geen elementen die deel uitmaken van de waarde van de verloren goederen in de zin van artikel 23, leden 1 en 2, CMR.

Dit oordeel ligt in lijn met het arrest van 30 mei 2002 (C.99.0123.N) waarbij het Hof geoordeeld heeft dat de ingevolge het gebrekking vervoer niet recupereerbare BTW kon worden gebracht onder de “kosten die gemaakt werden met betrekking tot het vervoer van de goederen” in de zin van artikel 23.4 CMR en dus krachtens die bepaling door de vervoerder terugbetaald moest worden.

Fiscaal recht

BTW

Onregelmatige overdracht – Verplichting van de rechter om ten gronde te beslissen ongeacht de nietigheid van het dwangschrift

Arrest van 3 maart 2011 (F.08.0082.F), met conclusie van advocaat-generaal A. Henkes

Een dwangbevel wordt uitgevaardigd met het oog op de invordering van de door een belastingplichtige verschuldigde belasting over de toegevoegde waarde. Overeenkomstig artikel 85 van het BTW-wetboek moet een dergelijk dwangbevel worden ondertekend door de gewestelijke directeur of door de door hem aangewezen ambtenaar. De belastingplichtige betwist te dezen het bestaan van een overdracht van bevoegdheid aan de ambtenaar die het stuk ondertekend heeft.

De administratie legt de stukken niet over waaruit het bestaan van de overdracht blijkt. Zij betoogt daarenboven daartoe niet verplicht te zijn, aangezien de in artikel 85 van het BTW-Wetboek bepaalde mogelijkheid van een bevoegdheidsoverdracht volgens haar al voldoende is om haar akte als regelmatig aan te merken.

Het Hof veroordeelt evenwel die zienswijze. Een overdracht van bevoegdheid is pas regelmatig als twee voorwaarden zijn vervuld. Vooreerst moet de overdrager van bevoegdheid daartoe gemachtigd zijn. Daarenboven is vereist dat die machtiging wel degelijk in de praktijk is gebracht en dat een overdracht heeft plaatsgevonden. Als de belastingplichtige die overdracht ook maar met de geringste grond van waarschijnlijkheid kan betwisten, moet zij bewezen worden. Dat is in casu niet het geval: het arrest stelt vast dat geen enkel stuk de overdracht bewijst en het middel geeft niet aan welke akte die overdracht zou bevatten.

Het arrest wordt niettemin vernietigd maar op een ander middel. Nadat de appelrechter de nietigheid had vastgesteld op grond dat het dwangbevel onregelmatig is en geen uitwerking kan hebben, liet het na verder uitspraak te doen over het geschil. Daar de belasting de openbare orde raakt, moeten de gerechtelijke rechtscolleges zelf in feite en naar recht uitspraak doen binnen de perken van het voorgelegde geschil, ongeacht de grond van nietigheid van de beslissing van de administratie.

Invordering van de belasting – Dwangbevel dat is afgeleverd voor de btw-invordering valt niet onder toepassing van de nietigheidsregels uit het Gerechtelijk Wetboek

Arrest van 3 maart 2011 (F.10.0039.F), met conclusie van advocaat-generaal A. Henkes

In dit arrest beslist het Hof dat het dwangbevel dat is afgeleverd voor de invordering van de btw, geen proceshandeling is waarop de nietigheidsregeling uit de artikelen 860, en volgende, Ger.W. van toepassing is. Het Hof verwerpt aldus de stelling van de Belgische Staat die, op grond van artikel 860 Ger.W., het tegendeel beweerde. Die oplossing is ook die van het arrest F.08.0082.F dat op dezelfde dag is geweest.

Gevolgen van de betwisting van de BTW-schuld door de BTW-plichtige

Arrest van 15 december 2011 (F.10.0083.N), met conclusie van advocaat-generaal D. Thijs

In dit arrest oordeelt het Hof van Cassatie dat de betwisting van de BTW-schuld door de BTW-plichtige tot gevolg heeft dat de dader of de medeplichtige van een misdrijf bedoeld in de artikelen 73 en 73bis van het BTW-wetboek, die hoofdelijk gehouden is tot betaling van de ontdoken belasting, niet kan worden aangesproken.

Artikel 73sexies, eerste lid, van het BTW-wetboek bepaalt dat personen die als daders of als medeplichtigen van misdrijven als bedoeld in de artikelen 73 en 73bis werden veroordeeld, hoofdelijk gehouden zijn tot betaling van de ontdoken belasting.

De strafrechtelijk veroordeelde dader of medeplichtige kan niet tot betaling worden gedwongen zolang niet vaststaat dat de belasting verschuldigd is en zolang het bedrag ervan niet vaststaat ingevolge het verzet van de belastingplichtige zelf tegen het dwangbevel.

Hangende die betwisting is het immers onzeker of de belasting in kwestie al of niet is ontdoken.

De appelrechters hebben derhalve niet naar recht kunnen oordelen dat het verzet tegen het dwangbevel dat door de belastingplichtige vennootschap werd aangetekend, de administratie niet belet om tot invordering over te gaan tegen de hoofdelijk aansprakelijke dader of medeplichtige als bedoeld in voormeld artikel 73sexies en dat de verjaring van de bedoelde belasting ten aanzien van deze laatste niet werd geschorst door het verzet tegen het dwangbevel.

Strafrecht

Strafprocedure

Beoordeling van de verjaring van de strafvordering bij een verzoek tot uitlevering

Arrest van 1 maart 2011 (P.11.0227.N), met conclusie van advocaat-generaal P. Duinslaeger

Volgens artikel 7 Uitleveringswet 1874 wordt er niet tot uitlevering overgegaan zo sedert het ten laste gelegde feit, de vervolging of de veroordeling, de verjaring van de strafvordering of van de straf naar Belgisch recht is bereikt. Volgens artikel 10

Europees Uitleveringsverdrag wordt uitlevering niet toegestaan, indien volgens de wet van de verzoekende partij of die van de aangezochte partij het recht tot strafvervolging of de straf is verjaard.

Het onderzoeksgerecht dat de tenuitvoerlegging beoordeelt van een door een buitenlandse overheid verleend aanhoudingsbevel met het oog op strafvervolging, moet onder meer nagaan of naar Belgisch recht op het ogenblik van de uitlevering de verjaring van de strafvordering voor het feit, voorwerp van de strafvervolging in de verzoekende staat, niet is bereikt.

Het onderzoeksgerecht gaat daarbij na of de verjaring van de strafvordering volgens Belgisch recht niet werd geschorst of gestuit en het moet daarbij rekening houden met handelingen van overheden van de verzoekende staat. Het zijn immers die overheden die de strafvordering uitoefenen voor het feit waarvoor de uitlevering wordt gevraagd.

Het middel dat aanvoert dat een in de verzoekende staat door de buitenlandse overheid verrichte daad van onderzoek of vervolging om die reden naar Belgisch recht geen grond tot schorsing of stuiting van de verjaring van de strafvordering in de zin van artikel 7 Uitleveringswet 1874 en van artikel 10 Europees Uitleveringsverdrag kan zijn, faalt naar recht.

Recht op bijstand van een advocaat

Arrest van 5 april 2011 (P.10.1651.N) en van 18 oktober 2011 (P.11.0442.N)

In deze arresten diende het Hof zich opnieuw uit te spreken over de gevolgen van de Salduz-rechtspraak van het EHRM.

In de zaak P.10.1651.N oordeelt het Hof dat een verdachte of beklaagde geen recht op bijstand van een raadsman tijdens het verhoor ontleent aan de artikelen 6.1 en 6.3.c EVRM, in zoverre de feiten waarvoor hij vervolgd wordt, geen aanleiding kunnen geven tot vrijheidsberoving.

Het Hof overweegt dat uit de interpretatie die het Europees Hof voor de Rechten van de Mens geeft aan het recht op de bijstand van een raadsman, niet blijkt dat deze bijstand vereist is wanneer de feiten waarover de verdachte of beklaagde wordt gehoord, geen aanleiding kunnen geven tot vrijheidsberoving.

Het Hof stelt vast dat geen van de misdrijven waarvoor de beklaagde vervolgd werd tot een vrijheidsberoving kon leiden en oordeelt dat de eiser aldus bij zijn verhoor niet diende te worden bijgestaan door een raadsman.

Zodoende verfijnde het Hof zijn rechtspraak betreffende het recht op bijstand van een advocaat, steunend op de interpretatie die het EHRM aan dit recht geeft. De gehechtheid van het Hof aan de desbetreffende rechtspraak van het EHRM bleek reeds uit de eerdere cassatierechtspraak over het recht op bijstand van een advocaat.⁷

In de lijn van die rechtspraak bevestigde het Hof in de zaak P.11.0442.N. dat het aan de rechter staat om aan de hand van de concrete gegevens van de zaak na te gaan of

---

⁷ Verslag van het Hof van Cassatie 2010, p. 53-55.

de afwezigheid van bijstand van een advocaat bij een verhoor door de politie of de onderzoeksrechter het recht op een eerlijk proces en het recht van verdediging van de verdachte en latere beklagde of beschuldigde onherstelbaar heeft aangetast.

Ten deze stelde het bestreden arrest vast dat de eiser in zijn eerste verhoor door de onderzoekers geen incriminerende verklaringen heeft afgelegd, dat hij reeds naar aanleiding van zijn voorleiding voor de onderzoeksrechter keuze van een raadsman heeft gedaan, dat hij tijdens zijn verhoor door de onderzoeksrechter elke betrokkenheid bij de ten laste gelegde feiten heeft ontkend en geen enkele zelf-incriminerende verklaring heeft afgelegd, dat zijn raadsman hem in de loop van het verdere verloop van de procedure heeft bijgestaan en dat hij in zijn eerstvolgende verhoor door de onderzoekers evenmin incriminerende verklaringen heeft afgelegd en elke verantwoordelijkheid is blijven ontkennen. Het bestreden arrest stelde verder ook vast dat eisers raadsman hem bijstond bij de samenvattende ondervraging door de onderzoeksrechter en dat het tijdens die ondervraging was dat de eiser voor het eerst voor zichzelf bezwarende verklaringen aflegde.

Het Hof oordeelt dat op grond van die redenen de beslissing dat eisers recht van verdediging en recht op een eerlijk proces niet zijn miskend, naar recht verantwoord is.⁸

Rechtsplegingsvergoeding door stedenbouwkundig inspecteur bij herstellvordering

Arrest van 7 juni 2011 (P.10.2041.N) en van 24 mei 2011 (P.10.2052.N), met conclusie van advocaat-generaal P. Duinslaeger

Volgens het Hof kan het optreden van de stedenbouwkundig inspecteur, die een wettelijke opdracht in het algemeen belang uitoefent en geen particulier belang nastreeft, niet gelijkgesteld worden met het optreden van een burgerlijke partij in de zin van artikel 162bis Wetboek van Strafvordering. Het Hof overweegt dat de herstelmaatregel niet zoals de schadevergoeding de vergoeding van schade aan particuliere belangen beoogt, maar ertoe strekt een einde te maken aan de met de wet strijdige toestand die uit het misdrijf is ontstaan en waardoor het algemeen belang wordt geschaad.

De appelrechters die de herstellvordering van de stedenbouwkundig inspecteur ongegrond hebben verklaard, konden hen derhalve niet veroordelen tot het betalen van een rechtsplegingsvergoeding.

---

⁸ Het Hof heeft zich in deze zaak ook uitgesproken over de overschrijding van de redelijke termijn. Voor een bespreking hiervan wordt de lezer verwezen naar de samenvatting die hierna onder de zelfde rubriek is opgenomen.

Recht op een eerlijke behandeling – Motivering van de veroordeling bij gebrek aan conclusie

Arrest van 8 juni 2011 (P.11.0570.F), met conclusie van advocaat-generaal D. Vandermeersch

Het hof van beroep heeft in zijn arrest niet vastgesteld dat de verzoeker (die gelijktijdig appellante en, door het hoger beroep van het parket, geïntimeerde was) de gegrondheid van de vervolging zou hebben erkend. Het hof heeft evenmin de concrete redenen vermeld waarom de veroordelingen zijn bevestigd en de vrijspraken gewijzigd.

In zijn cassatieberoep verwijt de eiser de appelrechters dat zij niet de redenen aangeven waarom zij de vrijspraak wijzigen en de eiser schuldig verklaren. Het hof van beroep oordeelde louter dat deze beslissingen voortvloeien uit de gegevens van het dossier en uit het onderzoek ter zitting.

Het Hof oordeelt dat het bij artikel 6.1 EVRM gewaarborgde recht op een eerlijke behandeling van de zaak inhoudt dat de beslissing op de strafvordering melding maakt van de overwegingen die de rechter van de schuld of onschuld van de beklaagde hebben overtuigd en dat zij minstens de voornaamste redenen aangeeft waarom de tenlastelegging al dan niet bewezen werd verklaard. Die motivering houdt in dat de beslissing met redenen moet worden omkleed, zelfs als er geen conclusie is ingediend.

Het Hof heeft bijgevolg, conform de conclusie van het openbaar ministerie, geoordeeld dat het middel dat is afgeleid uit de schending van artikel 6.1 van het Europees Verdrag Rechten van de Mens, gegrond is.

Niet-retroactiviteit zwaardere strafwet bij correctionalisatie van misdaden

Arrest van 14 juni 2011 (P.11.0593.N), met conclusie van advocaat-generaal P. Duinslaeger

Uit artikel 15.1, tweede zin, IVBPR, artikel 7.1, tweede zin, EVRM en artikel 2, tweede lid, Strafwetboek volgt dat een zwaardere strafwet niet retroactief mag worden toegepast. Er is een zwaardere straf in de zin van de voormelde bepalingen indien de straf die de beklaagde kan oplopen op het ogenblik van de uitspraak zwaarder is dan de straf die hij kan oplopen op het tijdstip van het plegen van de feiten.

Wanneer een beklaagde wordt vervolgd voor een misdaad die ten tijde van de feiten niet kan worden gecorrectionaliseerd, terwijl de beklaagde, ingevolge een latere wetwijziging, voor de feiten toch wordt verwezen naar de correctionele rechtbank, dient de straf die de correctionele rechtbank kan opleggen niet te worden vergeleken met de straf die de correctionele rechtbank had kunnen opleggen indien de misdaad ten tijde van de feiten had kunnen worden gecorrectionaliseerd, maar wel met de straf die het Hof van Assisen kon en kan opleggen bij aanvaarding van verzachtende omstandigheden.

De misdaad van artikel 474 Strafwetboek kon vóór 1 mei 2010, datum van inwerkingtreding van de wijziging van artikel 2 Wet Verzachtende Omstandigheden door de wet van 21 december 2009, niet worden gecorrectionaliseerd. De berechting

kon enkel gebeuren voor het Hof van Assisen. Dat kon een straf van twintig tot dertig jaar opsluiting opleggen. Zo het bij toepassing van de artikelen 79 en 80, tweede lid, Strafwetboek verzachtende omstandigheden aannam, kon het deze straf vervangen door een opsluiting van vijftien tot twintig jaar of door een kortere termijn of door een gevangenisstraf van ten minste drie jaar.

Sinds 1 mei 2010 kan de misdaad van artikel 474 wel worden gecorrectionaliseerd. In geval van correctionalisatie kan de correctionele rechtbank bij toepassing van artikel 25, vijfde lid, Strafwetboek, zoals ingevoegd door de wet van 21 december 2009 en in werking getreden op 21 januari 2010, een gevangenisstraf opleggen van ten hoogste twintig jaar.

Bijgevolg is de straf die in geval van correctionalisatie kan worden opgelegd, voor feiten gepleegd vóór 1 mei 2010, toen correctionalisatie nog niet mogelijk was, niet strenger: de straf die kon worden opgelegd bij aanneming van verzachtende omstandigheden door het Hof van Assisen bedroeg op het tijdstip van de feiten twintig jaar opsluiting, en bij correctionalisatie, op het ogenblik van de rechterlijke beslissing van de correctionele rechtbank, twintig jaar gevangenisstraf.

Schorsing van de verjaring in strafzaken

Arrest van 27 september 2011 (P.11.0350.N)

In de regel schorsen de wettelijke beletselen, die de behandeling van de strafvordering ten aanzien van een beklaagde verhinderen, de verjaring van de strafvordering ook ten aanzien van andere beklaagden, wanneer het gaat om hetzelfde feit of om feiten die daarmee samenhangend zijn.

Die regel geldt volgens het Hof evenwel niet indien ingevolge het aanwenden van een rechtsmiddel de vervolging van een beklaagde haar eigen weg gaat en in geen opzicht afhankelijk is van de vervolging van een andere beklaagde.

Indien een eerste beklaagde tegen een beslissing hoger beroep instelt en een andere beklaagde dezelfde beslissing bestrijdt met een verzet en gebeurlijk vervolgens tegen de beslissing op verzet hoger beroep aantekent, hebben de schorsingsgronden die kunnen ontstaan ingevolge deze verzetsprocedure en het eventueel daarop volgend hoger beroep, bijgevolg geen uitwerking tegenover de eerste beklaagde.

Vorm en termijn voor een verzoek tot bijkomende onderzoekshandelingen voorafgaand aan de regeling van de rechtspleging door de raadkamer

Arrest van 27 september 2011 (P.11.1115.N), met conclusie van eerste advocaat-generaal M. De Swaef

De termijn om in toepassing van artikel 127, §§2 en 3, *juncto* art. 61^{quinquies} Wetboek van Strafvordering een verzoek tot het verrichten van bijkomende onderzoekshandelingen neer te leggen of toe te zenden is dezelfde als deze voor inzage in het dossier. Hij bedraagt ten minste 15 dagen en wordt berekend in volle dagen. Hij eindigt ten laatste de dag vóór de zitting van de raadkamer, op het sluitingsuur van de griffie.

Het verzoekschrift tot bijkomende onderzoekshandelingen is een geschrift waaraan rechtsgevolgen worden verbonden door het aanbrenge van de handtekening van de verzoeker. De handtekening heeft een beveiligingsfunctie: het manuele, eigenhandige, creatieve en continue karakter van de handtekening die rechtstreeks op het geschrift wordt aangebracht biedt zekerheid omtrent de identiteit van de ondertekenaar.

De toezending van een verzoekschrift per fax kan volgens het Hof wegens de technische eigenschappen ervan geen originele handtekening bevatten en voldoet daarom niet aan de voorschriften van de artikelen 61*quinquies*, §2, en 127, §3, Wetboek van Strafvordering.

De appelrechters hebben aldus bij de beoordeling van de tijdigheid van het verzoek tot het verrichten van bijkomende onderzoekshandelingen met recht geen rekening gehouden met de toezending per fax op de dag vóór de zitting van de raadkamer. Zij hebben met recht geoordeeld dat het verzoekschrift dat vóór de zitting ter griffie werd neergelegd op de dag van de zitting van de raadkamer, laattijdig was.

Het openbaar ministerie was de mening toegedaan, net als het Hof, dat een verzoekschrift tot het verrichten van bijkomende onderzoekshandelingen laattijdig is ingediend als het op de dag van de zitting van de raadkamer is ingediend. De reden is dat de termijn van vijftien dagen in volle dagen wordt berekend, zodat de dag van de zitting van de raadkamer zelf niet kan worden meegeteld.

Anders dan het Hof gaat de eerste advocaat-generaal niet in op het gebruik van een fax om een verzoekschrift over te maken. Hij wijst er daarentegen op dat de procedure tot indiening van een verzoekschrift om bijkomende onderzoekshandelingen pas voltooid is als het verzoekschrift ter griffie is ingeschreven in een daartoe bestemd register. Ongeacht het ogenblik waarop te dezen het verzoekschrift werd toegezonden, blijkt het pas in het register te zijn ingeschreven de dag van de zitting van de raadkamer, zodat het laattijdig was.

Termijn om een rechtsmiddel in te stellen – Fout van de gerechtsdeurwaarder – Overmacht

Arrest van 9 november 2011 (P.11.1027.F), met conclusie van advocaat-generaal D. Vandermeersch

Artikel 187, eerste lid, van het Wetboek van Strafvordering, bepaalt dat hij die bij verstek is veroordeeld, tegen het vonnis in verzet kan komen binnen een termijn van vijftien dagen na de dag waarop het is betekend. Het verzet dat na het verstrijken ervan is ingesteld, is niet ontvankelijk tenzij de vertraging voortvloeit uit een omstandigheid buiten de wil om van de eiser en die hij noch kon voorzien noch afwenden.

De beklaagde die verzet wil aantekenen tegen een tegen hem bij verstek uitgesproken burgerrechtelijke veroordeling moet een bevoegd gerechtsdeurwaarder opdracht geven het exploit op te stellen en het te betekenen aan de partijen waartegen zijn rechtsmiddel is gericht.

Het monopolie dat artikel 516, eerste lid, Ger.W. wat dat betreft aan de gerechtsdeurwaarder toekent, alsook de beperkingen die, wat de keuze van de

instrumenterende deurwaarder betreft, voortvloeien uit de regels inzake territoriale bevoegdheid die in artikel 513 van datzelfde wetboek zijn bepaald, houden in dat de fout of de nalatigheid van die ministeriële ambtenaar, in tegenstelling tot de fout van de advocaat⁹, als overmacht kan worden beschouwd waardoor de wettelijke termijn om verzet aan te tekenen kan verlengd worden met de tijdsduur waarin het voor de veroordeelde volstrekt onmogelijk was om zijn rechtsmiddel in te stellen.

Met een overeenstemmende conclusie van het openbaar ministerie heeft het Hof bijgevolg de beslissing vernietigd waarbij de appelrechters beslissen dat de vertraging die te wijten is aan een vergissing van de gerechtsdeurwaarder, geen geval van overmacht kan uitmaken, omdat aldus artikel 6.1 EVRM wordt geschonden.

Vrijheidsberoving van een minderjarige

Arrest van 20 december 2011 (P.11.1981.N)

Een minderjarige werd ervan verdacht op 24 oktober 2011 mededader geweest te zijn van een diefstal met geweld. Hij werd van zijn vrijheid beroofd op 25 oktober 2011 om 1 uur en om 22 uur diezelfde dag vrijgelaten. Op 26 oktober 2011 werd hij opnieuw van zijn vrijheid beroofd en vorderde het openbaar ministerie maatregelen van bewaring en toezicht. Het bestreden arrest stelde vast dat de zaak regelmatig bij de jeugdrechter aanhangig was gemaakt bij vordering van het openbaar ministerie van 26 oktober 2011 en dat er geen sprake was van opeenvolgende administratieve aanhoudingen maar dat de minderjarige enkel voor de jeugdrechter geleid werd om zich te kunnen verdedigen over een al dan niet te nemen voorlopige maatregel. Tegen die beslissing stelde de minderjarige cassatieberoep in.

In zijn arrest herinnert het Hof eraan dat artikel 12 Grondwet bepaalt dat, behalve bij ontdekking op heterdaad, niemand kan worden aangehouden dan krachtens een met redenen omkleed bevel van de rechter, dat moet betekend worden bij de aanhouding of uiterlijk binnen vierentwintig uren en dat de bepaling van artikel 1, 1°, Voorlopige Hechteniswet die een regel is met algemene draagwijdte en bijgevolg ook van toepassing is op de minderjarige, bepaalt dat de vrijheidsbeneming in geen geval langer dan vierentwintig uren mag duren. Volgens het Hof volgt uit die bepalingen dat wanneer de jeugdrechter ten aanzien van een minderjarige naar aanleiding van het plegen van een als misdrijf omschreven feit een voorlopige maatregel neemt die, alhoewel hij de bewaring, de behoeding en de opvoeding van een minderjarig beoogt, gepaard gaat met zijn vrijheidsberoving, zoals de voorlopige plaatsing in een gesloten instelling, die beslissing hem moet betekend worden binnen vierentwintig uren na zijn aanhouding. Aansluitend oordeelt het Hof dat wanneer de minderjarige binnen die termijn in vrijheid wordt gesteld, de jeugdrechter nadien dergelijke maatregel voor de feiten die aanleiding gegeven hebben tot zijn aanhouding, slechts kan nemen voor zover sinds de invrijheidstelling nieuwe en ernstige omstandigheden die maatregel noodzakelijk maken.

Vermits het hof van beroep niet vaststelt dat de beschikking van de jeugdrechter aan de minderjarige werd betekend binnen vierentwintig uren na zijn vrijheidsberoving

---

⁹ Cass., 8 april 2009, AR P.08.1907.F, A.C., 2009, nr. 248.

noch dat sinds zijn invrijheidstelling nieuwe of ernstige omstandigheden die maatregel noodzakelijk maken, vernietigt het Hof het bestreden arrest, met verwijzing naar dezelfde jeugdkamer van het hof van beroep, anders samengesteld.

Straf en strafuitvoering

Bijzondere verbeurdverklaring van voordelen uit het misdrijf verkregen

Arrest van 18 oktober 2011 (P.11.0201.N)

Artikel 42, 3°, Strafwetboek bepaalt dat bijzondere verbeurdverklaring toegepast wordt op de vermogensvoordelen die rechtstreeks uit het misdrijf zijn verkregen, op de goederen en de waarden die in de plaats ervan zijn gesteld en op de inkomsten uit de belegde voordelen.

In het arrest van 18 oktober 2011 staat de betekenis van het begrip “rechtstreeks” in die bepaling centraal.

Het Hof oordeelt dat dit begrip duidt op de primaire vermogensvoordelen, die naast andere voordelen verkregen uit het misdrijf, voor verbeurdverklaring vatbaar zijn. Het begrip “rechtstreeks” mag dus niet in die zin begrepen worden dat de verbeurdverklaring alleen mogelijk zou zijn met betrekking tot voordelen die zonder enige tussenschakel zijn verkregen uit het misdrijf. De in artikel 42, 3°, Strafwetboek bedoelde maatregel van verbeurdverklaring kan worden toegepast op de vermogensvoordelen die zowel rechtstreeks als onrechtstreeks uit het misdrijf zijn verkregen. Een rechtstreeks causaal verband tussen het misdrijf en het daaruit verkregen voordeel is niet vereist.

In de zaak die tot het arrest heeft geleid, had de beklaagde zich schuldig gemaakt aan een stedenbouwkundig misdrijf, doordat hij een schuur had omgevormd tot appartementen zonder voorafgaande stedenbouwkundige vergunning. De beklaagde ontving huurgelden voor een van die appartementen. De appelrechters hadden geen verbeurdverklaring bevolen van die huurgelden, omdat zij rechtstreeks waren verkregen door het instandhouden van de wederrechtelijke toestand, wat op zich niet langer strafbaar was, en slechts onrechtstreeks verkregen waren door het misdrijf. Door de verbeurdverklaring te weigeren op grond van de reden dat er slechts een onrechtstreeks causaal verband was met het misdrijf, verantwoordden de appelrechters hun beslissing niet naar recht.

Het Hof heeft bij arrest van 10 januari 2012 (P.11.0938.N) deze rechtspraak bevestigd inzake het vermogensvoordeel onder meer verkregen door het misdrijf van valsheid in geschrifte.

Redelijke termijn: invloed van de door de beklagde ingenomen procespositie

Arrest van 18 oktober 2011 (P.11.0442.N)

Het Hof diende zich in deze zaak o.m. uit te spreken over de invloed van de door de beklagde ingenomen procespositie op de beoordeling van de vraag of de redelijke termijn overschreden werd.¹⁰

In dat verband overwoog het Hof dat de enkele omstandigheid dat een beklagde gedeeltelijk met succes rechtsmiddelen aanwendt, de rechter niet belet te oordelen of de redelijke termijn daardoor al dan niet is overschreden. Hij kan daartoe de houding van de beklagde in aanmerking nemen en oordelen dat, ook al zijn bepaalde rechtsmiddelen gegrond bevonden, het uiteindelijk beoogde resultaat van de rechtsmiddelen erin bestond de rechtsgang te vertragen zodat de beklagde door de verlenging van de procedure niet is geschaad. Aldus miskent de rechter geenszins het recht van verdediging.

Hof van Assisen

Beslissing van het assisenhof dat de juryleden zich kennelijk hebben vergist door de zaak naar een andere zitting te verwijzen – Cassatieberoep – Belang

Arrest van 30 maart 2011 (P.10.1940.F), met conclusie van advocaat-generaal D. Vandermeersch

Het federaal parket stelt een cassatieberoep in tegen het arrest van het hof van assisen dat, met toepassing van artikel 336 van het Wetboek van Strafvordering, verklaart dat de juryleden zich kennelijk hebben vergist en de vervolging van de beschuldigde naar een andere zitting verwijst.

Het openbaar ministerie bij het Hof werpt tegen dat cassatieberoep een grond van niet-ontvankelijkheid op. Het is van oordeel dat dit beroep zonder belang is omdat het geen praktische draagwijdte heeft. Immers, als het zou worden aangenomen heeft het noodzakelijk hetzelfde gevolg als de bestreden beslissing, met name het volledig opnieuw voeren van het hele proces.

Het Hof wijst die grond van niet-ontvankelijkheid af. Het Hof wijst er eerst op dat de wet een onmiddellijk cassatieberoep heeft ingesteld tegen het arrest van het assisenhof dat het verdict van een jury afwijst, omdat zij het Hof in staat heeft willen stellen de wettelijkheid van een dergelijke beslissing te toetsen. Dat cassatieberoep zonder belang verklaren omdat het praktische draagwijdte ontbeert komt erop neer dat toezicht onmogelijk te maken en miskent het objectieve karakter van het vereiste belang van de eiser tot cassatie.

Bovendien heeft het Hof, in tegenstelling tot het openbaar ministerie, geoordeeld dat de vernietiging van het arrest andere gevolgen kan hebben dan de bestreden beslissing. De eventuele vernietiging van het arrest dat de verwijzing naar een andere zitting beveelt, kan immers niet leiden tot vernietiging van het vorig arrest waarin de voornaamste redenen zijn vastgelegd van de beslissing van de jury. Dat

---

¹⁰ Zie ook de samenvatting die hiervoor onder de zelfde rubriek is opgenomen.

motiveringsarrest is niet het gevolg of het vervolg van het arrest dat de door het cassatieberoep bekritiseerde beslissing heeft afgewezen.

Het assisenhof waarnaar de zaak eventueel zou worden verwezen, kan dus enkel uitspraak doen binnen de grenzen van de uitgesproken vernietiging en moet de rechtspleging hervatten in de staat waarin die zich bevond op het tijdstip van het vernietigde arrest.

Twee mogelijkheden kunnen dan bestaan. Als ook het assisenhof waarnaar de zaak is verwezen van oordeel is dat de jury zich heeft vergist, dan moet het onderzoek van de beschuldiging tegen de verweerder helemaal opnieuw gebeuren. Als het hof waarnaar de zaak is verwezen daarentegen oordeelt dat de motivering van het verdict in het vorig arrest niet de vergissingen bevat die het bestreden arrest aanwijst, moet het onverwijld het debat over de straf aanvatten.

“Parachutemoord” - Laattijdig cassatieberoep tegen arrest van schuldigverklaring van een Hof van assisen

Arrest van 3 mei 2011 (P.10.1865.N), met conclusie van eerste advocaat-generaal M. De Swaef

In de zaak betreffende de zogenaamde “parachutemoord” oordeelt het Hof dat het cassatieberoep dat de veroordeelde had ingesteld tegen het arrest van het hof van assisen van 20 oktober 2010 houdende de schuldigverklaring van de jury en de motivering ervan, wegens laattijdigheid niet ontvankelijk is.

Artikel 337, derde lid, Wetboek van Strafvordering, zoals gewijzigd bij artikel 154 Wet Assisen bepaalt dat, behoudens in geval van vrijspraak en toepassing van artikel 336 van hetzelfde wetboek, het cassatieberoep tegen het arrest dat de verklaring van de jury en in voorkomend geval de motivering bevat, dient te worden ingesteld samen met het cassatieberoep tegen het eindarrest, bedoeld in artikel 359.

Artikel 373 (oud) Wetboek van Strafvordering, thans artikel 359, eerste lid, Wetboek van Strafvordering ingevolge artikel 184 Wet Assisen, bepaalt dat het cassatieberoep tegen de eindbeslissing die in de aanwezigheid van de beklaagde of de beschuldigde is uitgesproken, moet worden ingesteld binnen de termijn van vijftien vrije dagen na de dag waarop het arrest is uitgesproken; behoudens overmacht is het cassatieberoep dat buiten deze termijn is ingesteld, niet ontvankelijk.

Het Hof stelt vast dat na de einduitspraak de voorzitter van het hof van assisen de veroordeelde in aanwezigheid van haar raadslieden heeft *“medegedeeld dat het haar vrij staat zich in cassatie te voorzien en dat zij dit kan doen binnen een termijn van vijftien vrije dagen na de dag waarop het arrest is uitgesproken”*. De voorzitter van het hof van assisen diende niet afzonderlijk melding te maken van het feit dat de veroordeelde cassatieberoep kon instellen zowel tegen het arrest dat de verklaring van de jury en de motivering ervan bevat als tegen het eindarrest.

Het Hof stelt verder vast dat de veroordeelde op de rechtszitting van het hof van assisen verdedigd werd door twee raadslieden en dat de beide advocaten haar ook nadien nog bijstonden.

Het Hof leidt hieruit af dat het de vrije keuze van de veroordeelde en haar raadslieden is geweest de veroordeelde zelf cassatieberoep te laten instellen in de strafinrichting en de draagwijdte ervan niet of slechts laattijdig te controleren. Aldus oordeelt het Hof dat zulks geen overmacht uitmaakt of miskenning van het recht op een eerlijk proces en het recht op toegang tot een onafhankelijke en onpartijdige strafrechter.

Andere uitspraken in strafrecht

Begrip “verstrekker van een elektronische communicatiedienst”

Arrest van 18 januari 2011 (P.10.1347.N), met conclusie van eerste advocaat-generaal M. De Swaef

Bij toepassing van art. 46bis Wetboek van Strafvordering vordert de procureur des Konings te Dendermonde op 21 november 2007 van *Yahoo!Inc* de mededeling van een aantal gegevens met betrekking tot een aantal e-mailadressen, kort gezegd de identificatiegegevens van de personen die de e-mailadressen hebben gecreëerd. *Yahoo!Inc* weigert de gegevens mee te delen.

Ten gevolge daarvan wordt *Yahoo!Inc* voor de correctionele rechtbank vervolgd wegens een inbreuk op artikel 46bis, §2, Wetboek van Strafvordering, betreffende de medewerkingsplicht rustend op operatoren van een elektronisch communicatienetwerk en op verstrekkers van een elektronische communicatiedienst.

Bij vonnis van de correctionele rechtbank wordt *Yahoo!Inc* schuldig bevonden en veroordeeld. Tegen dit vonnis tekenen *Yahoo!Inc* en het openbaar ministerie hoger beroep aan. Het hof van beroep te Gent spreekt *Yahoo!Inc* vrij. Volgens het hof van beroep is slechts operator van een communicatienetwerk de persoon die een dergelijk netwerk beheert. En slechts de persoon die – gewoonlijk tegen vergoeding – een dienst aanbiedt die geheel of hoofdzakelijk bestaat in het overbrengen van signalen via elektronische communicatienetwerken is verstrekker van een elektronische communicatiedienst. Het ‘*Yahoo! Gratis webmail*’-systeem bestaat in essentie in het verschaffen van een software-applicatie die toelaat om aan de hand van een *Yahoo!*-e-mailadres elektronische berichten te versturen en te ontvangen van op eender welke locatie en nergens is op afdoende wijze komen vast te staan dat *Yahoo!Inc*, hetzij als operator van een netwerk, hetzij als verstrekker van een communicatiedienst, enige rol vervult of heeft vervuld, dan wel tussenkomt of tussengekomen is bij de overbrenging van gegevens vanuit België naar diens portaal-site.

De procureur-generaal bij het hof van beroep te Gent tekent cassatieberoep aan. In het middel voert hij aan dat het arrest van het hof van beroep een foutieve invulling geeft aan de noties “operator van een elektronisch communicatienetwerk” en “verstrekker van een elektronische communicatiedienst.

Het Hof volgt de eiser en oordeelt dat niet alleen de Belgische operator in de zin van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie “*verstrekker van een elektronische communicatiedienst*” is in de zin van voormeld artikel 46bis Wetboek van Strafvordering, maar iedereen die diensten van elektronische communicatie verstrekt, zoals onder meer de transmissie van

communicatiegegevens. De medewerkingsplicht van artikel 46bis Wetboek van Strafvordering is dus niet beperkt tot operatoren van een elektronisch communicatienetwerk of verstrekkers van een elektronische communicatiedienst die ook operator zijn in de zin van de voormelde wet van 13 juni 2005 of die hun elektronische communicatiediensten enkel verstrekken via hun eigen infrastructuur. Die verplichting bestaat ook voor iedereen die een dienst aanbiedt die geheel of hoofdzakelijk bestaat in het overbrengen van signalen via elektronische communicatienetwerken. De persoon die een dienst aanbiedt die erin bestaat zijn klanten toe te laten via een elektronisch netwerk informatie te verkrijgen of te ontvangen of te verspreiden, kan ook een verstrekker van een elektronische communicatiedienst zijn.

Eerste advocaat-generaal De Swaef had tot een verwerping van het cassatieberoep geconcludeerd. Op grond van een studie van de parlementaire voorbereiding van art. 46bis Wetboek van Strafvordering en van de rechtsleer over die bepaling, besloot hij dat “operator van een elektronisch communicatienetwerk” in de zin van artikel 46bis Wetboek van Strafvordering de persoon is die de infrastructuur van een netwerk beheert. “Verstrekker van een elektronische communicatiedienst” is de persoon die transmissiediensten op een netwerk aanbiedt. In het licht van die uitleg van de bepaling, geeft het bestreden arrest geen blijk van een onjuiste rechtsopvatting of wetsinterpretatie, zodat het eerste onderdeel van het middel, waarop het Hof vernietigd heeft, diende verworpen te worden.

Het bezit van beelden met pornografisch karakter waarbij minderjarigen zijn betrokken

Arrest van 20 april 2011 (P.10.2006.F)

De wet van 13 april 1995 betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen, straft hij die wetens, zinbeelden, voorwerpen, films, foto's, dia's of andere beeld dragers bezit die houdingen of seksuele handelingen met pornografisch karakter voorstellen waarbij minderjarigen betrokken zijn of worden voorgesteld.

Uit de parlementaire voorbereiding blijkt dat de wet de bescherming van de persoon van de minderjarige en de bescherming van het gebruik van diens afbeelding beoogt, alsook de bestrijding van de handel in alles wat met kinderpornografie verband houdt, door de veroordeling van de gewone consument van dergelijk materiaal mogelijk te maken.

Daaruit volgt dat, in strijd met wat de eiser aanvoert, het bezit niet vereist dat het computergebruik aantoonde dat hij een afbeelding beheerde door ze te downloaden of uit te printen, noch dat hij de afbeelding voortdurend bewaart.

Verschoningsgronden bij zware misdaden

Arrest van 22 juni 2011 (P.11.0988.F)

Een man wordt schuldig verklaard aan doodslag, waarbij het hof van assisen wijst op de barbaarsheid waarmee de doodslag werd gepleegd vermits een kwetsbaar slachtoffer, de moeder van zijn kind, talrijke messteken waren toegebracht. Het Hof van Assisen zegt verder dat die doodslag verschoonbaar is wegens de beledigingen

die het slachtoffer haar partner tijdens een twist naar het hoofd heeft geslingerd, beledigingen die eventueel bij hem een hevige emotie hebben losgemaakt wegens zijn onvolwassen persoonlijkheid, het feit dat hij erg opgewonden was en erg aan zijn moeder was gehecht.

Het Hof heeft het cassatieberoep van het openbaar ministerie tegen die beslissing ontvankelijk verklaard. Het herinnert eraan dat artikel 441 Strafwetboek de ernst van de gewelddaden waarvoor een verschoningsgrond wordt aangenomen, niet alleen afmeet aan de hevigheid van de reactie die de gewelddaden hebben veroorzaakt, maar ook aan de zwaarte van de concrete feiten, in verhouding tot de ernst van het uitgelokte misdrijf. Het herhaalt ook dat die gewelddaden op objectieve wijze dienen beoordeeld te worden, in het licht van de uitwerking die zij kunnen hebben op een normaal en redelijk persoon en niet uitsluitend in het licht van de persoonlijkheid van de uitgelokte dader.

Daaruit volgt dat het Hof van Assisen dat alleen verwijst naar de reactie die de beledigingen bij de moordenaar hebben uitgelokt, zonder dat het acht slaat op de objectieve ernst van het morele geweld dat het slachtoffer ten laste wordt gelegd, of de ernst ervan vergeleken met die van de gepleegde feiten, en evenmin op de uitwerking die de beledigende uitlatingen op een normaal en redelijk persoon hadden kunnen hebben, zijn beslissing niet naar recht verantwoordt.

Geen verkeer toegelaten op de pechstrook van autosnelwegen – wettigheid van het Wegverkeersreglement

Arrest van 13 september 2011 (P.10.1474.N), met conclusie van eerste advocaat-generaal M. De Swaef

In deze zaak oordeelde het Hof dat uit de samenhang van de artikelen 1, eerste lid, en 3, eerste lid, Autosnelwegenwet, respectievelijk de artikelen 2.1, 21.1 en 75.2 Wegverkeersreglement volgt dat het gebied dat voorbij de brede witte doorlopende streep ligt, niet tot de rijbaan en tot het gedeelte van de openbare weg behoort dat voor het voertuigenverkeer is ingericht, zodat aldaar geen verkeer is toegelaten.

In casu had de eiseres gebruik gemaakt van de pechstrook op de autosnelweg, om sneller vooruit te komen dan in de file aanschuivende voertuigen. Zowel de eerste rechter als de appelrechters verklaarden haar schuldig aan overtreding van artikel 9.1.1 Wegverkeersreglement (niet-volgen rijbaan op de openbare weg) en van artikel 16.3, eerste lid, Wegverkeersreglement (verbod rechts in te halen). Voor het Hof voerde de eiseres aan dat het Wegverkeersreglement een inbreuk uitmaakt op de Autosnelwegenwet, waarin de wetgever uitdrukkelijk heeft opgelegd dat de volledige openbare autosnelweg – pechstroken inbegrepen – dient voor het verkeer van motorvoertuigen. Het Hof heeft deze redenering, in het licht van de voormelde regel, verworpen.

Het Hof preciseerde verder dat het feit dat de autosnelweg toegankelijk is voor een welbepaalde categorie van motorvoertuigen, geen afbreuk doet aan de bevoegdheid van de Koning om de verordeningen vast te stellen om in de veiligheid en het gemak van het verkeer op de autosnelwegen en de instandhouding van deze wegen te voorzien. Het Hof oordeelde dat de appelrechters die op die grond oordelen dat er geen sprake is van machtsoverschrijding, hun beslissing naar recht verantwoorden.

Vereniging van boosdoeners en drugshandel

Arrest van 14 september 2011 (P.11.1040.F)

In tegenstelling tot de criminele organisatie kan een vereniging van boosdoeners, in de zin van de artikelen 322 van het Strafwetboek en *2bis*, § 3, b, van de wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van verdovende middelen, slechts bestaan uit twee personen, indien de aldus samengestelde groep beschikt over een organisatie die wijst op een misdadig opzet dat klaar is om op het geëigende ogenblik ten uitvoer te worden gelegd.

In haar cassatieberoep voerde de eiseres aan dat die teksten in strijd waren met het kaderbesluit 2004/757/JAI van de Raad van 25 oktober 2004 betreffende de vaststelling van minimumvoorschriften met betrekking tot de bestanddelen van strafbare feiten en met betrekking tot straffen op het gebied van illegale drugshandel.

Volgens het middel verbiedt het kaderbesluit de toepassing van de verzwarende omstandigheid vereniging, op een groep die alleen maar uit twee personen bestaat en moet de wetsbepaling van intern recht uitgelegd worden conform de regel van het unierecht.

Het Hof heeft die argumentatie verworpen omdat zij faalt naar recht : enerzijds is de verplichting tot een conforme interpretatie alleen toepasselijk op de nationale wet die is afgekondigd met het oog op de omzetting van het kaderbesluit in het interne recht, en alleen in zoverre dat kaderbesluit bindend is. Anderzijds legt het kaderbesluit alleen minimumvoorschriften vast inzake de bestraffing van illegale drugshandel. Het verbiedt de Staten bijgevolg niet om strengere voorwaarden van strafbaarstelling te bepalen.

Sociaal recht

Arbeidsovereenkomst

Openbare orde karakter van de bescherming van personeelsafgevaardigden tegen ontslag

Arrest van 16 mei 2011 (S.10.0093.N)

De bij de Wet Ontslagregeling Personeelsafgevaardigden bepaalde bijzondere bescherming tegen ontslag heeft een dubbel doel: enerzijds de personeelsafgevaardigden de gelegenheid geven hun opdracht in de onderneming uit te oefenen en anderzijds de volledige vrijheid van de werknemers waarborgen om zich kandidaat te stellen om die opdracht uit te oefenen.¹¹

De betreffende bescherming, waartoe de in artikel 14 van de vermelde wet bepaalde mogelijkheid tot reïntegratie in de onderneming behoort, is in het algemeen belang ingevoerd en raakt bijgevolg de openbare orde.¹²

---

¹¹ Zie eveneens Cass., 4 september 1995, AR S.95.0001.F, A.C., 1995, nr. 363.

¹² Vgl. Cass., 1 december 1997, AR S.97.0054.N, A.C., 1997, nr. 518.

De artikelen 2, § 6, derde en zesde gedachtestreepje, 5, § 3, tweede lid, en 8, eerste lid, Wet Ontslagregeling Personeelsafgevaardigden bepalen de gevallen waarin de arbeidsovereenkomst van een beschermde werknemer met diens akkoord op een andere wijze dan bepaald in artikel 2, § 1, kan worden beëindigd en de bescherming ten einde komt. Deze gevallen moeten strikt worden geïnterpreteerd. Zij houden geenszins in dat de beschermde werknemer te allen tijde afstand kan doen van de door de wet verleende bescherming.

Het openbare-orde-karakter van de wettelijke ontslagbescherming heeft niet tot gevolg dat alle uit die bescherming voortvloeiende rechten de openbare orde raken en niet vatbaar zijn voor afstand door de beschermde werknemer.¹³ Zo beschermen de in de artikelen 16 en 17 Wet Ontslagregeling Personeelsafgevaardigden bepaalde ontslagvergoedingen nog slechts de particuliere belangen van de ontslagen werknemer, als vaststaat dat de ontslagbescherming haar doel niet heeft bereikt. Dat is het geval als de tot de ontslagbescherming behorende mogelijke re-integratie in de onderneming binnen de in de wet bepaalde termijnen niet meer kan worden gevraagd of niet is ingewilligd.

De onregelmatige beëindiging van de arbeidsovereenkomst ingevolge het door de werkgever aan de beschermde werknemer gegeven ontslag doet de band van ondergeschiktheid verdwijnen, wat de werknemer toelaat rechtsgeldig afstand te doen van zijn op dat ogenblik verworven rechten, spruitende uit de arbeidsovereenkomst.¹⁴

De beëindiging van de arbeidsovereenkomst van een personeelsafgevaardigde door de werkgever zonder naleving van de vereiste ontslagprocedure verleent deze werknemer niet de mogelijkheid om onmiddellijk nadien afstand te doen van de beschermingsvergoeding krachtens de Wet Ontslagregeling Personeelsafgevaardigden. Het recht op deze vergoeding is dan immers nog niet definitief verworven. Het is slechts definitief verworven vanaf het ogenblik dat vaststaat dat de ontslagene niet binnen de gestelde termijnen in de onderneming zal gereïntegreerd worden.

Bewijsregeling bij ontslag van een beschermde werknemer door de curator ingevolge een faillissementsvonnis

Arrest van 20 juni 2011 (S.10.0159.N), met conclusie van advocaat-generaal R. Mortier

In dit arrest oordeelt het Hof dat de bepaling die het bewijs regelt dat door de werkgever moet worden geleverd in het raam van de bijzondere ontslagprocedure voor beschermde werknemers, niet van toepassing is wanneer de beschermde werknemer die ten gevolge van het faillissement van zijn werkgever door de curator is ontslagen, tegen zijn ontslag opkomt omdat de curator discriminerend zou zijn opgetreden.

Krachtens artikel 3, § 1, Wet Ontslagregeling Personeelsafgevaardigden kan de werkgever een (kandidaat-)personeelsafgevaardigde slechts om economische of

---

¹³ Vgl. Cass., 15 mei 2000, AR S.00.0194.N, A.C., 2000, nr. 292.

¹⁴ Vgl. Cass., 11 februari 1980, A.C., 1979-80, 683, RW 1979-1980, 2037, concl. adv.-gen. H. LENAERTS en noot.

technische redenen ontslaan, wanneer die redenen vooraf door het bevoegde paritair comité zijn erkend. Artikel 3, § 3, van dezelfde wet bepaalt dat de werkgever het bewijs moet leveren van de voor het ontslag ingeroepen technische en economische redenen, evenals van het feit dat zijn beslissing om de beschermde werknemer te ontslaan niet is beïnvloed door het feit dat deze een (kandidaat-) personeelsafgevaardigde is of dat zijn kandidatuur ingediend is.

In een arrest van 19 april 2004¹⁵ heeft het Hof reeds geoordeeld dat uit het faillissementsvonnis volgt, enerzijds, dat de economische reden tot het ontslaan van alle werknemers, ook van de beschermde werknemers, vaststaat, en, anderzijds, dat het ontslag door de curator van alle werknemers ten gevolge van het faillissement, hetzij onmiddellijk na het faillissement, hetzij geleidelijk aan naargelang de vereisten van de vereffening, in de regel niet discriminatoir is. De procedure bepaald in artikel 3, § 1, Wet Ontslagregeling Personeelsafgevaardigden moet dan ook niet gevolgd worden vooraleer de curator tot ontslag van een beschermde werknemer kan overgaan, ook niet wanneer de vereffening van het faillissement het noodzakelijk maakt dat bepaalde werknemers nog in dienst worden gehouden. Dit belet echter niet dat de beschermde werknemer nog tegen zijn ontslag kan opkomen indien de curator hierbij discriminerend zou zijn opgetreden.

Deze regels stonden niet ter discussie in de zaak waarover het Hof uitspraak heeft gedaan in het arrest van 20 juni 2011. De betwisting betrof enkel de vraag wie het bewijs dient te leveren: moet de beschermde werknemer die opkomt tegen het ontslag het bewijs leveren van de beweerde discriminatie of dient de curator het tegendeel aan te tonen? Het arbeidshof had de bewijslast bij de werknemer gelegd. Die laatste voerde voor het Hof aan dat de curator, op grond van artikel 3, § 3, Wet Ontslagregeling Personeelsafgevaardigden, dient aan te tonen dat de beschermde werknemer bij het ontslag niet werd gediscrimineerd. Het Hof volgt die zienswijze niet. Artikel 3, § 3, Wet Ontslagregeling Personeelsafgevaardigden regelt het door de werkgever te leveren bewijs in het raam van de ontslagprocedure vastgesteld in artikel 3, § 1. Die bepaling inzake het bewijs is niet van toepassing wanneer deze procedure niet dient te worden gevolgd omdat de beschermde werknemer ingevolge een faillissementsvonnis door de curator wordt ontslagen. Wanneer de werknemer dan opkomt tegen zijn ontslag omdat de curator discriminerend zou zijn opgetreden, moet hij daarvan het bewijs leveren.

Sociaalzekerheidsrecht

Beslissing van de RSZ betreffende de vermindering of vrijstelling van bijdrageopslagen - verwijzing

Arresten (verenigde kamers) van 30 mei 2011 (C.10.0168.N en C.10.0625.F), met conclusie van advocaat-generaal R. Mortier

De lezer vindt een bespreking van dit arrest in de rubriek publiek en administratief recht, rechtsmacht van hoven en rechtbanken.

---

¹⁵ Cass., 19 april 2004, AR S.03.0078, A.C., 2004, nr. 205.

Vermoeden van voltijdse tewerkstelling

Arrest van 7 februari 2011 (S.10.0056.N), met conclusie van advocaat-generaal R. Mortier

Art. 22ter, tweede lid, RSZ-wet, zoals vervangen bij artikel 8 van de Programmawet van 27 december 2004, luidt: “Behoudens in de door de sociale inspectiediensten vastgestelde gevallen van materiële onmogelijkheid om voltijdse arbeid te verrichten, worden bij ontstentenis van openbaarmaking van de normale werkroosters van de betrokken werknemers, de deeltijdse werknemers vermoed arbeid te hebben verricht in het kader van een arbeidsovereenkomst voor arbeid als voltijds werknemer”.

In een eerdere versie, liet de tekst de werkgever toe om het bewijs van het tegendeel aan te brengen en het Hof had hieruit logischerwijze besloten dat het vermoeden van artikel 22ter weerlegbaar was.

De wet van 27 december 2004 heeft deze toevoeging weggelaten. In de parlementaire stukken van deze wet gaf de wetgever uitdrukkelijk te kennen dat hij een onweerlegbaar vermoeden van voltijdse arbeid beoogde in te voeren ten aanzien van deeltijdse werknemers voor wie de formaliteiten betreffende de sociale documenten niet werden nageleefd.

Niettemin oordeelde het bestreden arrest dat het vermoeden van art. 22ter, tweede lid RSZ-wet nog steeds weerlegbaar is. Volgens het arbeidshof is een wettelijk vermoeden weerlegbaar, tenzij de wet anders bepaalt. Bovendien kunnen de parlementaire stukken aan een wettelijke bepaling geen draagwijdte geven die indruist tegen de bewoordingen ervan.

Het middel bestrijdt deze redenering. Het voert in essentie aan dat de wettekst voorziet in een onweerlegbaar vermoeden en dat de parlementaire stukken niet strijdig zijn met de bewoordingen van de wet.

Het Hof oordeelt dat het middel faalt naar recht. Anders dan wat het middel aanvoert, bevat artikel 22ter, tweede lid, zoals het is opgesteld, geen onweerlegbaar vermoeden en de memorie van toelichting kan aan het wetsontwerp geen draagwijdte geven die met de wettekst zelf niet overeenstemt.

Andere arresten in sociale zaken

Vergoeding van schade geleden door de werkgever uit de publieke sector ingevolge de arbeidsongeschiktheid van een personeelslid

Arresten van 30 mei 2011 (C.09.0499.N) en 18 november 2011 (C.09.0521.F), met conclusie van advocaat-generaal T. Werquin

In arresten van 30 mei 2011 en 18 november 2011¹⁶ heeft het Hof de discussie beslecht over de bewijswaarde van de vaststellingen van de Administratieve

---

¹⁶ Naast het arrest in de zaak C.09.521.F, heeft het Hof op 18 november 2011 nog drie andere arresten uitgesproken over dezelfde problematiek, namelijk in de zaken C.10.0066.F, C.10.0068.F en C.10.0314.F.

Gezondheidsdienst (Medex) in een geschil tussen een werkgever uit de publieke sector en de verzekeraar van de aansprakelijke persoon.

Het Hof bevestigt enerzijds dat de werkgever recht heeft op vergoeding van de schade die hij lijdt doordat hij, als gevolg van de fout van een derde, de wedde en de daarop rustende lasten heeft moeten betalen terwijl zijn personeelslid arbeidsongeschikt was, voor zover uit de toepasselijke wettelijke en reglementaire bepalingen blijkt dat deze uitgaven niet definitief voor zijn rekening moeten blijven. Het arrest van 30 mei 2011 preciseert dat het recht op vergoeding van de werkgever niet beperkt is tot het bedrag van de vergoeding waarop het slachtoffer zelf met toepassing van het gemeen recht aanspraak zou hebben kunnen maken ten aanzien van de aansprakelijke. De rechter kan dan ook niet wettig de vergoeding voor de schade van de werkgever beperken in functie van de vergoeding waarop het slachtoffer recht zou hebben volgens de periodes en percentages van tijdelijke arbeidsongeschiktheid vastgesteld naar gemeen recht. Het arrest van 18 november 2011 preciseert dat de schade van de werkgever bestaande uit het verlies van de arbeidsprestaties overeenstemt met de wedde en de daarop verschuldigde fiscale en sociale lasten. De rechter kan dus niet beslissen dat de schade bepaald moet worden op basis van de brutowedde zonder de werkgeversbijdragen.

Anderzijds verwerpt het Hof van Cassatie in deze arresten het standpunt van de werkgever uit de publieke sector dat de vaststellingen van de Administratieve Gezondheidsdienst met betrekking tot de arbeidsongeschiktheid van het getroffen personeelslid als gevolg van het arbeidsongeval, de schade van de werkgever bewijzen zonder mogelijkheid van betwisting door de verzekeraar van de aansprakelijke. Het Hof oordeelt dat, overeenkomstig het gemeen recht, het aan de werkgever is te bewijzen dat hij schade heeft geleden door de fout van een derde. Hij moet dus bewijzen dat hij de wedde heeft betaald voor een periode tijdens dewelke het personeelslid, als gevolg van het ongeval, arbeidsongeschikt was. In een geschil tussen de werkgever enerzijds en de aansprakelijke of diens verzekeraar anderzijds, kunnen de vaststellingen van de Administratieve Gezondheidsdienst slechts aangevoerd worden als een feitelijk vermoeden waarvan de beoordeling aan de rechter is overgelaten. De rechter kan dan ook een medisch deskundige aanstellen teneinde te bepalen in welke mate de door Administratie Gezondheidsdienst vastgestelde arbeidsongeschiktheid in causaal verband staat met het ongeval. Het arrest van 18 november 2011 voegt hieraan toe dat het algemeen rechtsbeginsel inzake het recht van verdediging zich ertegen verzet dat de beslissingen van de Administratieve Gezondheidsdienst bindend zouden zijn voor derden.

Gerechtigd recht

Ontvankelijkheid van het cassatieberoep

Cassatieberoep ingesteld tegen een beslissing gewezen op derdenverzet

Arrest van 22 september 2011 (C.10.0003.N), met conclusie van advocaat-generaal C. Vandewal

In het arrest van 22 september 2011 spreekt het Hof zich uit over de mogelijkheid om cassatieberoep in te stellen tegen een beslissing die uitspraak doet over het derdenverzet ingesteld tegen een beschikking van de beslagrechter tot machtiging een in beslag genomen onroerend goed uit de hand te verkopen.

De verweerster wierp een middel van niet-ontvankelijkheid van het cassatieberoep op, omdat het was gericht tegen een beslissing die niet in laatste aanleg was gewezen.

Overeenkomstig artikel 1131 Ger.W. kunnen tegen de beslissing, op derdenverzet gewezen, alle rechtsmiddelen worden aangewend, met uitzondering van hoger beroep indien de bestreden beslissing zelf in hoger beroep is geweest. Deze laatste bepaling strekt ertoe het gemeen recht inzake rechtsmiddelen van toepassing te maken op de beslissingen gewezen op derdenverzet, behoudens indien het instellen van een rechtsmiddel is uitgesloten wegens de aard van de door het derdenverzet bestreden beslissing. Evenwel is krachtens artikel 1580ter Ger.W. de beschikking waarbij, op vraag van de beslagleggende schuldeiser, machtiging wordt verleend om uit de hand te verkopen, niet vatbaar voor verzet of hoger beroep.

Volgens het Hof volgt uit de voormelde bepalingen dat tegen de beslissing gewezen op derdenverzet tegen de beschikking van de beslagrechter die uitspraak doet op grond van artikel 1580ter Ger.W. geen hoger beroep openstaat. Het Hof verwierpt bijgevolg het middel van niet-ontvankelijkheid.

Cassatieberoep tegen een tuchtrechtelijke beslissing – Verplichting om een beroep te doen op een advocaat bij het Hof van Cassatie – Verenigbaarheid met het EVRM en de Grondwet

Arrest van 16 december 2011 (D.11.0014.F), met conclusie van advocaat-generaal A. Henkes

Een vastgoedmakelaar stelt cassatieberoep in tegen een beslissing tot schrapping die is genomen door de Franstalige beroepskamer van het Beroepsinstituut van vastgoedmakelaars. Artikel 9, §7, vierde lid, van de kaderwet van 3 augustus 2007 betreffende de dienstverlenende intellectuele beroepen bepaalt dat het verzoekschrift tot cassatie moet worden ondertekend door een advocaat bij het Hof van Cassatie, wat hier niet is gebeurd.

Het Hof diende uitspraak te doen over de grond van niet-ontvankelijkheid die tegen het cassatieberoep werd opgeworpen en stelde in dat verband vast dat, aangezien een persoon die strafrechtelijk is veroordeeld geen beroep dient te doen op een advocaat bij het Hof van Cassatie, de vraag rijst of voornoemd artikel 9, §7, vierde lid,

verenigbaar is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet. Het Hof heeft bijgevolg een prejudiciële vraag gesteld aan het Grondwettelijk Hof.

Bovendien heeft het Hof in dat arrest uitspraak gedaan over de verenigbaarheid van de tussenkomst van een advocaat bij het Hof van Cassatie, zoals vereist bij voornoemd artikel 9, §7, vierde lid, en artikel 6 van het Europees Verdrag Rechten van de Mens. Het Hof heeft geoordeeld dat artikel 6, gelet op de opdracht van de cassatierechter en de bijzondere procedure die voor hem wordt gevoerd, niet belet dat een nationale wet wordt toegepast die bepaalt dat alleen gespecialiseerde advocaten de partijen voor het Hof mogen vertegenwoordigen.

In zijn eensluidende conclusie heeft de heer advocaat-generaal A. Henkes in het intern recht en in het vergelijkend recht een grondige studie gemaakt van de verantwoording van het monopolie van de advocaten bij het Hof van Cassatie.

Rechtsmacht van hoven en rechtbanken

Beslissing van de RSZ betreffende de vermindering of vrijstelling van bijdrageopslagen - verwijzing

Arresten (verenigde kamers) van 30 mei 2011 (C.10.0168.N en C.10.0625.F), met conclusie van advocaat-generaal R. Mortier

De lezer vindt een bespreking van dit arrest in de rubriek publiek en administratief recht, rechtsmacht van hoven en rechtbanken.

Recht van verdediging

Algemeen rechtsbeginsel van het recht van verdediging

Arrest van 29 september 2011 (C.10.0349.N), met conclusie van advocaat-generaal C. Vandewal

De aflijning tussen de taak van de rechter in het burgerlijk geding en het beschikkingsbeginsel van de partijen is niet altijd eenvoudig te trekken. In dit arrest poneert het Hof de regel dat het algemeen rechtsbeginsel van het recht van verdediging niet wordt miskend wanneer een rechter zijn beslissing steunt op elementen waarvan de partijen, gelet op het verloop van het debat, mochten verwachten dat de rechter ze in zijn oordeel zou betrekken en waarover zij tegenspraak hebben kunnen voeren.

In het gegeven geval blijkt uit de appelconclusies dat in het debat was dat een hypothecaire, pandhoudende of een bijzonder bevoorrechte schuldeiser slechts dient bij te dragen tot de boedelschulden indien deze boedelschulden hebben bijgedragen tot de realisatie of het behoud van een specifiek onderpand van deze schuldeisers.

De appelrechters hebben bijgevolg het algemeen rechtsbeginsel van het recht van verdediging niet geschonden door te oordelen dat de vordering van de eiseres geen afbreuk kan doen aan de rechten van de hypothecaire, pandhoudende of de bijzonder bevoorrechte schuldeisers, omdat de eiseres in gebreke blijft het bewijs te leveren

dat haar schuldvordering *in concreto* heeft bijgedragen tot het behoud of de verwezenlijking van het onderpand van deze schuldeisers.

Procedure

Rechtsplegingsvergoeding

Arrest van 10 januari 2011 (C.09.0456.N)

Het instellen van een tegenvordering geeft geen recht op een afzonderlijke rechtsplegingsvergoeding. Volgens het Hof volgt uit het geheel van de wettelijke bepalingen dat de in het gelijk gestelde partij slechts recht heeft op één rechtsplegingsvergoeding per aanleg, die berekend wordt op basis van het bedrag van de hoofdvordering.

In casu stelde de rechtbank van eerste aanleg, uitspraak doende in graad van hoger beroep, vast dat de verweersters zowel wat de hoofdvordering als de tegenvordering betreft in het gelijk werden gesteld. Daaruit leidde de rechtbank af dat zij aanspraak konden maken op twee afzonderlijke rechtsplegingsvergoedingen, met name zowel voor de hoofd- als voor de tegenvordering. Door zo te oordelen, was het bestreden vonnis niet naar recht verantwoord. Voor de berekening van de rechtsplegingsvergoeding dient uitgegaan van het bedrag van de hoofdvordering.

Wraking en onttrekking

Verplichting om de wraking vóór de aanvang van de pleidooien voor te dragen

Arrest van 21 april 2011 (C.11.0002.F), met conclusie van advocaat-generaal T. Werquin

In zoverre er, in strafzaken, geen specifieke bepalingen bestaan die de wraking regelen, moeten de regels van het Gerechtelijk Wetboek worden toegepast. Volgens een daarvan, namelijk artikel 833 moet degene die een wraking wil voordragen dit doen vóór de aanvang van de pleidooien tenzij de redenen van wraking later zijn ontstaan.

In deze zaak had de eiser tot wraking in de loop van verscheidene opeenvolgende terechtzittingen kennisgenomen van de feiten die zijn vordering tot wraking staaften. Nadien werd de zaak verder behandeld tijdens twee bijkomende terechtzittingen en pas dan beslist de eiser uiteindelijk de wrakingsgronden aan te voeren. Het hof van beroep had bijgevolg beslist dat de wrakingsakte laattijdig was.

Het Hof bevestigt de wettigheid van die analyse. Eerst herinnert het Hof aan de draagwijdte van artikel 833 Ger.W. en beslist het dat die bepaling, wanneer zij in strafzaken van toepassing is, de beklaagde verplicht zijn wrakingsrecht te doen gelden vóór elk openbaar debat. Het voegt eraan toe dat de wraking, wanneer zij steunt op een grond die zich heeft voorgedaan na de opening van dat debat, moet worden voorgedragen zodra de grond van de wraking bekend is en, hoe dan ook, vóór de eerstvolgende terechtzitting, ook al is die zitting enkel bedoeld om de zaak verder te behandelen.

Bestaanbaarheid met artikel 6 EVRM van de verplichting om alle wrakingsgronden tegelijkertijd aan te voeren

Arrest van 21 april 2011 (C.11.0054.F)

Tijdens de procedure tot wraking van een rechter van de rechtbank van eerste aanleg voert de eiser in conclusie een nieuwe wrakingsgrond aan waarvan hij pas naderhand kennis heeft gekregen en die hij bijgevolg niet heeft kunnen uiteenzetten in de op de griffie neergelegde wrakingsakte. Het hof van beroep weert die conclusie uit het debat. Het is immers van oordeel dat het enkel op grond van de middelen die in de wrakingsakte zijn uiteengezet, uitspraak mag doen.

In zijn cassatieberoep houdt de eiser staande dat de rechter die over de wraking uitspraak doet, rekening moet houden met de wrakingsgronden waarvan de eiser kennis heeft gekregen na de neerlegging van de wrakingsakte en die zijn uiteengezet in zijn conclusie die in de loop van het geding zijn genomen. Het hof van beroep dat het tegenovergestelde beslist, schendt artikel 6 EVRM alsook artikel 842 Ger.W. dat toestaat dat een nieuwe wrakingsvordering wordt ingesteld wegens feiten die zich hebben voorgedaan na de verwerping van een eerste vordering.

Het Hof verwerpt het middel. Eerst wijst het erop dat de artikelen 835, 836 en 838, tweede lid, Ger.W. de eiser verplichten om tegelijkertijd, in de akte die hij op griffie neerlegt, de wrakingsgronden voor te dragen die op dat ogenblik voorhanden zijn. Het wijst er tevens op dat, op grond van dezelfde bepalingen, de wrakingsrechter slechts uitspraak kan doen op grond van de middelen die in de wrakingsakte zijn vervat en aan de tegenspraak van de gewraakte rechter zijn onderwerpen.

Vervolgens gaat het Hof na of die bepalingen bestaanbaar zijn met het vereiste van artikel 6.1 EVRM en beslist het dat de regels die het net heeft vermeld de tegenspraak waarborgen over tegen een rechter voorgedragen wrakingsgronden. Ze kunnen tot een gefundeerd oordeel van de zaak leiden en vormen zodoende geen belemmering voor de door die bepaling van het Verdrag gewaarborgde toegang tot de wrakingsrechter.

Bevoegdheid van het openbaar ministerie tot het instellen van een vordering tot onttrekking van de zaak aan de raad van de orde van geneesheren - verwijzing

Arresten van 23 december 2010 (C.10.0719.F/1) en 10 februari 2011 (C.10.0719.F/2)

Voor een bespreking van deze arresten, wordt de lezer verwezen naar de rubriek tuchtrecht.

Beslag en middelen tot tenuitvoerlegging

Derdenbeslag op de CARPA-rekening van een advocaat

Arrest van 27 januari 2011 (F.07.0109.F), met conclusie van advocaat-generaal A. Henkes

Een advocaat verzuimt zijn schulden te betalen. Een schuldeiser laat derdenbeslag leggen in handen van een bank. Die bank is net die waar de advocaat zijn CARPA-rekening heeft geopend, d.i. de beroepsrekening waarop de gelden gestort worden die hij voor zijn cliënten bewaart.

De advocaat verdwijnt vervolgens zonder een adres na te laten, zodat de Orde zich verplicht ziet een vereffenaar aan te wijzen. De bank overhandigt aan de laatstgenoemde de gelden die zij in haar bezit heeft. De schuldeiser meent dat de bank, door de gelden vrij te geven, het gevolg van onbeschikbaarheid, een kenmerk van het derdenbeslag, miskend heeft. Hij stelt een rechtsvordering in die uiteindelijk verworpen wordt door de feitenrechter. Laatstgenoemde beslist dat de persoonlijke schuldeisers van de advocaat geen derdenbeslag kunnen leggen op de CARPA-rekening.

In zijn cassatieberoep betoogt de schuldeiser, enerzijds, dat de persoonlijke schuldeisers van de advocaat derdenbeslag kunnen leggen op de CARPA-rekening en dat, anderzijds, de bank in elk geval de gelden niet uit eigen beweging mag vrijgeven.

Het openbaar ministerie concludeerde tot vernietiging op grond van de tweede grief. Het Hof heeft echter de eerste grief in aanmerking genomen: het Hof besliste dat, bij gebrek aan specifieke wettelijke bepalingen, de geldsommen die gestort worden op een derdenrekening die de advocaat op zijn eigen naam en voor eigen rekening opent, ongeacht hun herkomst, tot de schuldvordering van die advocaat op de bank behoren en zich vermengen met het geheel van zijn vermogen. De persoonlijke schuldeisers van die advocaat kunnen derhalve in de handen van de bank derdenbeslag laten leggen op het creditsaldo van die rekening.

Beslagen en uitvoeringsmodaliteiten

Arrest van 24 maart 2011 (C.10.0130.F)

De voorzitter van de rechtbank van koophandel staat een beschrijvend beslag inzake namaak toe. De deskundige voegt ongeveer alle documenten bij zijn verslag die hem zijn meegedeeld door de partij waarop het beschrijvend beslag betrekking heeft. Die partij stelt een vordering in bij de voorzitter van de rechtbank van koophandel om de voeging van de bewuste documenten te beletten en zelfs uit het verslag te verwijderen. Op het beroep tegen de beslissing van de voorzitter, die zich onbevoegd heeft verklaard om uitspraak te doen over die vordering, heeft het hof van beroep die vordering ingewilligd.

De partij die het beschrijvend beslag heeft doen opstellen betoogt in haar voorziening dat de zaak onttrokken wordt aan de rechter die het deskundigenonderzoek heeft bevolen krachtens artikel 973, § 2, Ger.W. zodra de deskundige zijn verslag heeft neergelegd. Zij leidt hieruit af dat de rechter vanaf de neerlegging geen kennis meer mag nemen van een vordering betreffende incidenten in verband met de uitvoering van de beschrijvings- en beslagmaatregelen. Dat middel faalt echter naar recht: de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek inzake het deskundigenonderzoek zijn enkel toepasselijk op het beschrijvend beslag inzake namaak als zij verenigbaar zijn met het bijzondere stelsel inzake namaak, hetgeen niet het geval is bij artikel 973, § 2.

Het Hof verwerpt ook het middel dat aanvoert dat de rechter de deskundige niet mag verbieden de stukken bij zijn verslag te voegen waarop hij zijn beschrijving heeft gesteund, omdat het faalt naar recht.

Dwangsom – Nieuwe omstandigheid - Overmacht

Arrest van 5 mei 2011 (C.07.0282.F)

Een zandgroeve wordt zonder ontginningsvergunning geëxploiteerd omdat die vergunning vernietigd was. De buurtbewoners verkrijgen van de rechter in kort geding een beschikking waarbij het de exploitant verboden werd de ontginning voort te zetten op verbeurte van dwangsommen. Achteraf wordt een nieuwe vergunning afgegeven.

De buurtbewoners betogen dat de toekenning van de tweede vergunning niet belet dat de dwangsom door de exploitant verschuldigd is, ook voor de periode na de afgifte van de nieuwe vergunning. Zij voeren aan dat de artikelen 1385*quater* en 1385*quinquies* Ger.W. de beslagrechter verbieden na te gaan of, gelet op een nieuwe omstandigheid die geen overmacht oplevert, de titel waarbij de dwangsom werd bevolen nog doeltreffend en uitvoerbaar is.

Het hof van beroep te Brussel dat uitspraak doet als beslagrechter, beslist dat de exploitant de dwangsom niet meer verschuldigd is vanaf de dag van afgifte van de tweede exploitatievergunning.

De buurtbewoners stellen cassatieberoep in en verwijten het hof van beroep te hebben geoordeeld dat de beslissing van de rechter in kort geding die de exploitant verbiedt de ontginning van de zandgroeve voort te zetten, van rechtswege vervallen was omdat zich een nieuw feit, namelijk de afgifte van een nieuwe vergunning, had voorgedaan.

In een arrest van 12 maart 2009 stelt het Hof van Cassatie aan het Benelux-Gerechtshof een prejudiciële vraag over de interpretatie van de artikelen 3 en 4, eerste lid, van de eenvormige wet betreffende de dwangsom waarmee de artikelen 1385*quater* en 1385*quinquies* Ger.W. overeenkomen.¹

In een arrest van 30 september 2010 antwoordt het Benelux-Gerechtshof dat de artikelen 3 en 4, eerste lid, van de eenvormige wet betreffende de dwangsom niet eraan in de weg staan dat de executierechter, gelet op het feit dat zich een nieuwe, geen overmacht opleverende omstandigheid heeft voorgedaan, kan toetsen of de titel waarbij de dwangsom is opgelegd, nog doeltreffend en uitvoerbaar is.

In het arrest van 5 mei 2011 beslist het Hof van Cassatie, dat zich aansluit bij het antwoord van het Benelux-Gerechtshof, dat het hof van beroep zich niet de bevoegdheden heeft toegeëigend die uitsluitend toekomen aan de rechter in kort geding die de dwangsommen heeft opgelegd door te oordelen dat de beslissing van die rechter niet langer uitvoerbaar is omdat zich een nieuw feit heeft voorgedaan, namelijk de afgifte van een nieuwe schijnbaar geldige exploitatievergunning. Het verwerpt bijgevolg het cassatieberoep.

---

¹ Cass., 12 maart 2009, AR C.07.0282.F, A.C., 2009, nr. 195.

Publiek en administratief recht

Bevoegdheid Raad van State

Annulatieberoep tegen de beslissing van de disciplinaire commissie voor elitesporters van het Vlaams Doping Tribunaal

Arresten (uitsgesproken in verenigde kamers) van 30 mei 2011 (C.10.0508.N en C.10.0509.N), met conclusie van advocaat-generaal G. Dubrulle

Twee elitesporters stelden bij de Raad van State, afdeling bestuursrechtspraak, een cassatieberoep in tegen de beslissing van de disciplinaire commissie voor elitesporters van het Vlaams Doping Tribunaal. De Raad van State herkwaliceerde de vordering tot een vordering tot nietigverklaring en verklaarde zich bevoegd om van het geschil kennis te nemen, aangezien het beroep gericht is tegen een beslissing van wat als een administratieve overheid dient te worden gekwalificeerd. Het Vlaams Doping Tribunaal, evenals de Vlaamse Gemeenschap vechten deze beslissing van de Raad van State aan voor het Hof van Cassatie.

Krachtens artikel 14, §1, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State kan de Raad van State uitspraak doen, bij wijze van arresten, over de beroepen tot nietigverklaring wegens overtreding van hetzij substantiële, hetzij op straffe van nietigheid voorgeschreven vormen, overschrijding of afwending van macht, ingesteld tegen de akten en reglementen van de onderscheiden administratieve overheden. Het Hof herinnert aan zijn eerdere rechtspraak en oordeelt dat een vereniging van privaatrechtelijke aard geen administratieve overheid is in de zin van deze bepaling, wanneer zij geen beslissingen kan nemen die derden kan binden, zelfs al is haar een taak van algemeen belang toevertrouwd en is zij opgericht of erkend door een administratieve overheid en onderworpen aan de controle van de overheid.

Het Hof leidt uit de toepasselijke wetsbepalingen af dat de wetgever *in casu* niet zelf een jurisdictioneel orgaan heeft opgericht, maar wel, met respect voor de vrijheid van vereniging een verplichting heeft opgelegd aan de sportverenigingen om te voorzien in een interne tuchtprocedure die aan bepaalde wettelijke voorwaarden moet voldoen. De decreetgever had aldus de bedoeling om de procedure voor de tuchtrechtelijke bestraffing van dopingpraktijken voor elitesporters binnen de sfeer van de privaatrechtelijke betrekkingen tussen de sporter en zijn sportbond te brengen. De interne tuchtbevoegdheid van het Vlaams Doping Tribunaal geldt enkel t.a.v. de aangesloten elitesporters en moet derhalve worden begrepen als behorende tot de regels van de interne organisatie van de private rechtspersoon waarbij de elitesporter is aangesloten.

Omdat het Vlaams Doping Tribunaal niet over de bevoegdheid beschikt om derden te binden, kon de Raad van State zich niet bevoegd verklaren om uitspraak te doen over het annulatieberoep van de elitesporters tegen de beslissing van de disciplinaire commissie voor elitesporters van het Vlaams Doping Tribunaal.

Het Hof van Cassatie spreekt zich in dit arrest enkel uit over de bevoegdheid van de Raad van State, afdeling bestuursrechtspraak. Het Hof doet derhalve geen uitspraak

over de bevoegdheid van de rechtbank van eerste aanleg, noch over de bevoegdheid van het TAS (*Tribunal Arbitral du Sport* te Lausanne).

Rechtsmacht van hoven en rechtbanken

Beslissing van de RSZ betreffende de vermindering of vrijstelling van bijdrageopslagen - verwijzing

Arresten (verenigde kamers) van 30 mei 2011 (C.10.0168.N en C.10.0625.F), met conclusie van advocaat-generaal R. Mortier

Wanneer een werkgever de verschuldigde socialezekerheidsbijdragen niet tijdig betaalt, is hij een bijdrageopslag en verwijlinterest verschuldigd. Onder bepaalde voorwaarden mag de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ) aan de werkgever vrijstelling of vermindering van die opslag en interest verlenen. In dit arrest aanvaardt het Hof dat niet aan de Raad van State, maar wel aan de arbeidsrechtbank rechtsmacht wordt verleend nopens een geschil met betrekking tot de beslissing van de RSZ om geen vermindering of vrijstelling te verlenen.

Een werkgever had bij de Raad van State een beroep tot nietigverklaring ingesteld tegen de beslissing van de RSZ waarbij zijn verzoek tot kwijtschelding van de bijdrageopslagen en verwijlinterest werd geweigerd. Afwijkend van vroegere rechtspraak van zowel de Raad van State als het Hof van Cassatie, verklaarde de Raad van State zich zonder rechtsmacht om kennis te nemen van dat beroep. Volgens de Raad is de bestreden beslissing over de gebeurlijke vrijstelling of vermindering van bijdrageopslagen en verwijlinterest een aspect van de ruimere problematiek van de verplichtingen inzake de betaling van socialezekerheidsbijdragen, die krachtens artikel 580, 1°, Ger.W. tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbanken behoort. De RSZ was het daarmee niet eens en voerde voor het Hof aan dat artikel 580, 1°, Ger.W. de arbeidsrechtbank niet de bevoegdheid verleent om te oordelen over de discretionaire beslissing van de RSZ om al dan niet de bijdrageopslagen en verwijlinterest op te vorderen.

Het Hof verwierpt het cassatieberoep. Het vertrekt daarbij vanuit het principe dat de Raad van State zonder rechtsmacht is om kennis te nemen van een beroep tot nietigverklaring van een administratieve beslissing, in zoverre de wet de kennisname van het geschil aan de rechtscolleges van de rechterlijke macht heeft toegewezen. Het oordeelt vervolgens dat artikel 580, 1°, Ger.W. de kennisname van het geschil in kwestie tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank laat behoren en dus tot de rechtsmacht van een rechtscollege van de rechterlijke macht. Wanneer de RSZ beslist om geen vrijstelling of vermindering te verlenen en de werkgever betwist deze beslissing, dan ontstaat immers tussen die laatste en de RSZ een geschil over de verplichtingen van de werkgever voor de betaling van die bijdragen opgelegd door de wetgeving inzake sociale zekerheid. De omstandigheid dat de betwiste beslissing van discretionaire aard is, heeft enkel invloed op de omvang van de controle die de rechter kan uitoefenen, maar heeft geen uitstaans met de vaststelling van zijn bevoegdheid.

Het Hof steunt aldus de beoordeling van deze problematiek niet op het al dan niet bestaan van een subjectief recht, maar op een ruimere interpretatie van artikel 580,

1°, Ger.W. De Raad van State is immers niet alleen zonder rechtsmacht wanneer het werkelijke en rechtstreekse voorwerp van het beroep tot nietigverklaring erin bestaat een geschil over een subjectief recht op te werpen (art. 144-145 Grondwet), maar ook wanneer een bijzondere wetsbepaling de bevoegdheid om kennis te nemen van het geschil aan een rechtscollège van de rechterlijke macht toekent. Artikel 580, 1°, Ger.W. is een dergelijke wetsbepaling. In zijn conclusie wijst het Openbaar Ministerie erop dat de ruime interpretatie van artikel 580, 1°, Ger.W. in overeenstemming is met de wil van de wetgever, die aan de arbeidsrechtbanken de bevoegdheid wilde verlenen om kennis te nemen van alle geschillen in sociale zaken, waaronder de geschillen tussen de RSZ en verzekeringsplichtige werkgevers. Het Openbaar Ministerie stipt ook aan dat, hoewel het discretionaire karakter van de bestreden beslissing invloed heeft op de omvang van de rechterlijke controle, dit geen afbreuk zal doen aan de rechtsbescherming aangezien het desgevallend buiten toepassing verklaren van de beslissing, waarbij geen andere partijen betrokken zijn dan de overheid en de bijdrageplichtige werkgever, in wezen zal neerkomen op de vernietiging ervan.

Ruimtelijke ordening en stedenbouw

Stadsheropleving: bevoegdheid van de gewestminister voor stadsvernieuwing

Arrest van 21 april 2011 (C.08.0452.F), met conclusie van advocaat-generaal T. Werquin

De artikelen 471 tot 474 van het Waalse Wetboek van ruimtelijke ordening, stedenbouw en patrimonium kennen de bevoegdheid betreffende de stadsheropleving toe aan de minister van het Waalse Gewest die bevoegd is voor de ruimtelijke ordening.

Een stadsheroplevingsoperatie verleende de stad Luik machtiging om een goed van een particulier te onteigenen. De onteigening was toegestaan door de minister van begroting en niet door de minister van ruimtelijke ordening. De Waalse regering heeft immers, bij een besluit van 27 augustus 2001, haar bevoegdheid inzake stadsvernieuwing aan eerstgenoemde gedelegeerd.

De onteigende, die staande houdt dat de bewuste operatie verband houdt met de stadsheropleving en niet met de stadsvernieuwing en dat, bijgevolg de minister van Begroting niet bevoegd was om de onteigening toe te staan, verwijt het hof van beroep dat het die machtiging uitwerking heeft laten sorteren.

Het Hof verwerpt dat middel. Het stelt eerst vast dat de stadsheropleving een bijzondere manier is om de stadsvernieuwing te realiseren. Vervolgens beslecht het het conflict tussen de voornoemde artikelen 471 en volgende, die de bevoegdheid inzake stadsheropleving toekennen aan de minister van ruimtelijke ordening, en het besluit van de Waalse regering van 27 augustus 2001, dat dezelfde bevoegdheid, als bestanddeel van de stadsvernieuwing, toekent aan de minister van begroting.

Het Hof wijst er op dat de decreetgever krachtens de artikelen 68 en 69 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, zich niet mag mengen in de organisatie van de uitvoerende macht, en meer bepaald, geen bevoegdheid van de regering rechtstreeks mag delegeren aan een van haar leden.

Het Hof dat toepassing maakt van het legaliteitsbeginsel en het algemeen rechtsbeginsel van de normenhierarchie, die allebei grondwettelijke waarde hebben en waarvan artikel 159 van de Grondwet een bijzondere toepassing vormt, weert dus de toepassing van de artikelen 471 en volgende van het Waals Wetboek van ruimtelijke ordening.

Het beslist dat de appelrechter die eerst oordeelt dat stadsheropleving een vorm van stadsvernieuwing is en vervolgens zegt dat de minister van begroting bevoegd was voor laatstgenoemde materie en de besluiten tot machtiging van de onteigening mocht ondertekenen, zijn beslissing naar recht verantwoordt.

Andere uitspraken in zaken van publiek en administratief recht

Noodzaak om het advies van de Raad van State in te winnen voor de goedkeuring van een administratieve circulaire met een normatief karakter

Arrest van 3 februari 2011 (C.09.0219.F)

Een vennootschap is eigenaar van een flatgebouw dat zij aan verschillende personen verhuurt. Sommigen onder hen betalen de facturen van hun waterverbruik niet waardoor de '*Société wallonne des eaux*' zich genoodzaakt ziet hun tellers af te sluiten. Na het vertrek van die huurders vraagt de eigenares de waterdistributiemaatschappij om de tellers opnieuw in te stellen, wat zij weigert. Zowel de eerste rechter als het hof van beroep geven haar gelijk op grond dat de eigenares verplicht is de onbetaald gebleven facturen van haar vroegere huurders te betalen.

Voor het Hof voert de eigenares onder meer aan dat er tussen de eigenaar die houder is van een abonnement en de waterdistributeur een koopovereenkomst bestaat die onderworpen is aan de regels van het Burgerlijk Wetboek. Een overeenkomst tussen die distributeur en een vroegere abonnee kan derhalve geen nieuwe verplichtingen scheppen voor de nieuwe abonnee. Dat zou alleen mogelijk zijn indien de '*Société wallonne des eaux*' zou worden beschouwd als een overheid die bevoegd is om langs reglementaire weg verplichtingen op te leggen en daarbij de substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen in acht genomen heeft

Het Hof stelt vast dat het arrest de circulaire van de minister van Lokale Besturen, Gesubsidieerde Werken en Watervoorziening voor het Waalse gewest toepast op de instellingen voor distributie van drinkbaar water wat betreft de algemene modelvoorwaarden voor de distributie van drinkbaar water in het Waalse Gewest van 16 december 1988, die is bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 1 maart 1989. Artikel 2.1 hiervan bepaalt dat de algemene modelvoorwaarden de juridische betrekkingen regelen tussen de distributeur enerzijds, en de abonnee en de gebruiker, anderzijds, en dat zij tevens bindend zijn voor elke aanvrager van een aansluiting.

Aangezien de bepalingen van deze circulaire een normatief karakter hebben, beslist het Hof dat die tekst de waarde heeft van een reglementair besluit. De minister was dus, buiten het met bijzondere redenen omklede geval van hoogdringendheid, ertoe verplicht haar te onderwerpen aan het advies van de afdeling wetgeving van de Raad

van State overeenkomstig artikel 3, § 1, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State.

Aangezien uit die circulaire niet blijkt dat de Raad van State om advies is gevraagd of dat de minister zich op de hoogdringendheid heeft beroepen om van die verplichting ontslagen te zijn, is die circulaire onwettig en diende de feitenrechter haar krachtens artikel 159 van de Grondwet buiten toepassing te laten. Daar hij dat niet gedaan heeft, wordt het arrest vernietigd.

Verjaring van de verwijlinterest bij overheidsopdrachten

Arrest van 9 juni 2011 (C.10.0307.F)

Op 7 april 1999 ontvangt het Waalse Gewest in het kader van de uitvoering van een overheidsopdracht een factuur van zijn medecontractant. Het Waalse Gewest houdt zich niet aan de overeengekomen betalingstermijnen en op 27 september 2000 stuurt de medecontractant aan het Gewest een aangifte van schuldvordering die betrekking heeft op de verwijlinterest. Het Waalse Gewest geeft hieraan geen gevolg en op 1 april 2004 dagvaardt de medecontractant het Gewest tot betaling van interest.

Het Waalse Gewest beroept zich op de wettelijke bepalingen inzake verjaring van de schuldvorderingen ten laste van de Staat die op het Gewest van toepassing zijn ingevolge de bijzondere wet op de financiering van gemeenschappen en gewesten; Vergeefs voert het voor het hof van beroep aan dat de schuldvordering die betrekking heeft op de verwijlinterest verjaard is. Volgens de wet vervallen de schuldvorderingen ten laste van de Staat wanneer zij niet werden geordonnanceerd binnen een termijn van vijf jaar te rekenen vanaf de eerste januari van het jaar gedurende hetwelk ze werden overgelegd. Volgens het Waalse Gewest is de schuldvordering pas overgelegd op 7 april 1999 zodat de dagvaarding van 1 april 2004 te laat komt. Het hof van beroep beslist nochtans dat de overlegging van de schuldvordering is gebeurd door de aangifte van schuldvordering van 27 september 2000.

Het Hof verklaart het cassatieberoep van het Waalse Gewest tegen die beslissing gegrond. Het arrest herinnert eraan dat de algemene aannemingsvoorwaarden van 10 augustus 1977 inzake overheidsopdrachten bepalen dat voor de overheidsopdrachten van na 1 januari 1986, de aannemer, zo de vastgestelde termijnen voor de betaling van de binnen het kader van de overheidsopdracht verschuldigde hoofdsommen worden overschreden, van rechtswege en zonder ingebrekestelling, recht heeft op de betaling van een interest en dat het indienen van de factuur geldt als schuldvordering voor de betaling van de interest.

Deze bepalingen die op de gewesten van toepassing zijn krachtens artikel 1 van de wet van 14 juli 1976 op de openbare aanbestedingen, leveringen en diensten, impliceren dat de appelrechters uit de verzending van de brief van 27 september 2000 niet konden afleiden dat de verjaring begon te lopen vanaf 1 januari van datzelfde jaar.

Exceptie van onwettigheid – Omvang van de toetsing

Arrest van 4 november 2011 (C.09.0130.F)

De aanvraag die een vreemdeling heeft ingediend om in België te mogen verblijven, wordt door de Dienst Vreemdelingenzaken niet-ontvankelijk verklaard. De betrokkene die van oordeel is dat de Dienst een fout heeft begaan door die beslissing te nemen stelt een rechtsvordering in tegen de Belgische Staat en vordert met name de betaling van schadevergoeding.

Het hof van beroep verwerpt die vordering op grond dat de beslissing die de aanvraag niet-ontvankelijk verklaart niet kennelijk onwettig, onvolledig of strijdig met de feiten van de zaak blijkt.

Het Hof beslist dat een dergelijke motivering artikel 159 van de Grondwet schendt luidens hetwelk de hoven en rechtbanken de algemene, provinciale en plaatselijke besluiten en verordeningen alleen mogen toepassen in zoverre ze met de wetten overeenstemmen.

Die bepaling verplicht immers de met de eigenlijke rechtspraak belaste rechtscolleges de interne en externe wettigheid te onderzoeken van elke bestuurshandeling waarop een aanspraak, een verweer of een exceptie gegrond is, zonder dat die wettigheidstoetsing beperkt blijft tot de eventuele kennelijke onregelmatigheden van die handeling.

Het hof van beroep waarbij een aansprakelijkheidsvordering aanhangig is die gegrond is op de onwettigheid van de weigeringsbeslissing van de Dienst Vreemdelingenzaken, mocht zich dus niet beperken tot een marginale toetsing van de wettigheid van die handeling.

Uitspraken in tuchtzaken

Bevoegdheid van het openbaar ministerie tot het instellen van een vordering tot onttrekking van de zaak aan de raad van de orde van geneesheren

Arresten van 23 december 2010 (C.10.0719.F/1) en 10 februari 2011 (C.10.0719.F/2)

De leden van de raad van de orde van geneesheren, bij wie een klacht tegen de *Cliniques universitaires U.C.L. de Mont-Godinne* aanhangig is gemaakt, zijn van oordeel dat zij niet van de zaak kunnen kennisnemen, gelet op hun band met die ziekenhuizen. De klager stelt een vordering tot onttrekking in, maar die werd door het Hof verworpen bij arrest van 5 maart 2010 (C.10.0071.F). Aangezien de klager geen partij in de zaak is, kan hij niet vorderen dat de zaak aan de raad van de Orde wordt onttrokken.

Daarop stelt de procureur-generaal bij het hof van beroep te Luik – de betrokken raad van de orde behoort namelijk tot het ressort van dat hof – een vordering tot onttrekking van de zaak in. In een eerste arrest van 23 december 2010 verklaart het Hof de vordering ontvankelijk. Die oplossing lag niet voor de hand aangezien de procureur-generaal niet betrokken was bij de procedure voor de raad van de Orde. De oplossing is gegrond op artikel 138*bis* Ger.W. krachtens hetwelk het openbaar

ministerie ambtshalve kan optreden telkens de openbare orde dat vereist. Dat is hier wel degelijk het geval aangezien de raad van de Orde, doordat de leden ervan zich terugtrekken, geen uitspraak kan doen.

In zijn arrest van 10 februari 2011 beslecht het Hof de kwestie ten gronde. Het beslist dat de omstandigheid dat geen enkel lid van de raad van de Orde zich gerechtigd acht van de zaak kennis te nemen zowel bij de partijen als bij derden een gewettigde verdenking kan doen ontstaan over de strikte onpartijdigheid van die leden. Het beveelt bijgevolg dat de zaak aan de raad van de Orde wordt onttrokken.

Belangrijkste conclusies van het openbaar ministerie

Burgerlijk, handels- en economisch recht

- Wanneer een van de partijen de keuze misbruikt om van de tegenpartij de tenuitvoerlegging van de overeenkomst af te dwingen in plaats van de ontbinding ervan met schadevergoeding te vragen of te aanvaarden, kan het herstel van dat misbruik erin bestaan dat die partij het recht verbeurt om de gedwongen tenuitvoerlegging te verkrijgen, Cass. 6 januari 2011, C.09.0624.F;
- Omvang van de rechten van de cognossementhouder, Cass. 7 januari 2011, C.09.0208.N;
- Aard van de regels van artikel 91 Zeewet en hun toepasselijkheid t.a.v. het op het cognossement toepasselijk recht, Cass. 7 januari 2011, C.09.0275.N;
- Oorsprong van de rechten van de cognossementhouder, Cass. 7 januari 2011, C.09.0611.N;
- De gevolgen van de vervulling van de ontbindende voorwaarde in een koopovereenkomst ten aanzien van het verkochte goed en ten aanzien van de beschikkingsdaden gesteld door de koper, Cass. 24 januari 2011, C.09.0446.N;
- De draagwijdte van het begrip “identiek onderwerp als datgene waarover het Grondwettelijk Hof uitspraak heeft gedaan” en de verplichting voor de rechter tot het stellen van een bijkomende prejudiciële vraag in het bijzonder voor wat betreft de aard van de groepsverzekering in het kader van het huwelijksvermogensrecht, Cass. 24 januari 2011, C.09.0635.N;
- De draagwijdte van het begrip rechthebbende in artikel 29bis, §1, WAM 1989, meer bepaald met betrekking tot de publiekrechtelijke werkgever, Cass. 7 februari 2011, C.10.0332.N;
- Belgische internationale openbare orde, huwelijk en polygamie, Cass. 14 februari 2011, S.10.0031.F;
- Het verbod om gedurende de sperperiodes aankondigingen van prijsverminderingen te verrichten: prejudiciële vraag aan het Hof van Justitie van de Europese Unie m.b.t. de uitlegging van de artikelen 1, 2-d, 3.1 en 5 van de Richtlijn 2005/29 oneerlijke handelspraktijken, Cass. 21 februari 2011, C.09.0436.N;
- Gevolg van de verklaring van verschoonbaarheid van de gefailleerde voor de echtgenoot die, samen met hem, medeschuldenaar is van een schuld die de twee echtgenoten vóór het faillissement zijn aangegaan, Cass. 24 februari 2011, C.10.0322.F;
- Het algemeen rechtsbeginsel "*Fraus omnia corrumpit*" sluit niet in alle gevallen uit dat degene die een opzettelijke fout begaat uit die fout onrechtstreeks voordeel kan halen op grond van de wet of van clausules in de overeenkomst, Cass. 3 maart 2011, C.07.0312.F;

- De overdracht van het gehuurde goed en de wettelijke teruggaveplicht bij een handelshuurovereenkomst in het licht van het Bodemsaneringsdecreet 1995, Cass. 15 april 2011, C.10.0119.N;
- De mogelijkheid om de Belgische nationaliteit te herkrijgen geldt niet voor de Belgen met Kongolees statuut, die de Belgische nationaliteit niet op grond van de nationaliteitswetten van het moederland hadden verkregen, Cass. 21 april 2011, C.10.0394.F;
- Gevolg van de gerechtelijke ontbinding van een wederkerig contract met doorlopende prestaties, Cass. 19 mei 2011, C.09.0645.F;
- Gevolg van een bekrachtigingswet van een koninklijk besluit, Cass. 19 mei 2011, C.10.0199.F;
- Discriminerend karakter van het op de algemene vergadering van de Ordre des barreaux francophones et germanophone goedgekeurde reglement, dat een onderscheid invoert tussen advocaten die een niet-gerechtelijk bestuurs-, beleids- en toezichtsmandaat uitoefenen in een privaatrechtelijke rechtspersoon en advocaten die een identiek mandaat uitoefenen in een publiekrechtelijke rechtspersoon, Cass. 19 mei 2011, C.10.0329.F;
- Aansprakelijkheid buiten overeenkomst: schade, beoordelingsbevoegheid van de blijvende arbeidsongeschiktheid. Werking van de wet in de tijd: hangende zaken waarop de bepalingen van de wet van 21 april 2007 betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en kosten verbonden aan de bijstand van een advocaat, die artikel 1022, eerste lid, Gerechtelijk Wetboek wijzigt, onmiddellijk van toepassing zijn, zijn die waarover nog uitspraak moet worden gedaan bij de inwerkingtreding van die wet op 1 januari 2008, Cass. 19 mei 2011, C.10.0573.F;
- Samenstelling van de rechtbank en bewijs van de hervatting van het debat *ab initio* na een vonnis dat de heropening van het debat beval, Cass. 19 mei 2011, C.10.0657.F;
- De draagwijdte van het verbod tot het stellen van afzonderlijke daden van tenuitvoerlegging na faillissement dat niet geldt voor boedelschulden die ontstaan na het faillissement en die de curator heeft aangegaan teneinde de boedel behoorlijk te kunnen beheren, Cass. 20 mei 2011, F.10.0027.N;
- De voorwaarden waaronder een door de curator na faillissement aangegane schuld een boedelschuld kan zijn, Cass. 20 mei 2011, F.10.0027.N;
- Vrijheid van meningsuiting en beperkingen, Cass. 23 mei 2011, C.09.0216.F;
- Zijn fiscale heffingen verschuldigd naar aanleiding van het verlies van goederen, vervoerd onder schorsing van de verbruiksbelastingen, elementen die deel uitmaken van de marktprijs of waarde van die verloren goederen in de zin van artikel 23, leden 1 en 2 CMR?, Cass. 27 mei 2011, C.09.0618.N-C.09.0620.N;
- De omvang van het recht op vergoeding van de werkgever voor de schade die hij lijdt ingevolge de arbeidsongeschiktheid van zijn personeelslid, Cass. 30 mei 2011, C.09.0499.N;

- De bewijswaarde van de vaststellingen van de Administratieve Gezondheidsdienst in het geschil tussen de werkgever en de verzekeraar van de voor het ongeval aansprakelijke persoon over de eigen schade van de werkgever, Cass. 30 mei 2011, C.09.0499.N;
- Het begrip “volle rechtsmacht” van het hof van beroep te Brussel als beroepsinstantie tegen een beslissing van de Raad voor de Mededinging over een restrictieve mededingingspraktijk, Cass. 3 juni 2011, C.09.0227.N;
- De geldigheid en de gevolgen van bepaalde rechtshandelingen met financiële impact gesteld door een handelingsonbekwaam persoon aan wie een voorlopig bewindvoerder is toegewezen, Cass. 24 juni 2011, C.10.0294.N;
- Ontvankelijkheid van het hoger beroep van de ontbonden vennootschap wanneer de door de rechtbank aangewezen vereffenaar geen partij is in het geding, Cass. 2 september 2011, C.10.0185.F;
- Verhandelbaarheid en vereiste van afgifte van een cognossement voor de toepassing van artikel 91 Zeewet, Cass. 15 september 2011, C.10.0424.N;
- De schuld van de vervoerder van zaken over de weg ten aanzien van de vervoerder in onderaanneming op wie hij een beroep heeft gedaan is door de borgtocht gewaarborgd, Cass. 16 september 2011, C.10.0180.F;
- Het begrip 'kanaalpand' in het riviervervoer, Cass. 16 september 2011, C.10.0347.F;
- De wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst is van toepassing op de verzekeringsovereenkomst voor een plezierboot, Cass. 16 september 2011, C.10.0577.F;
- Het begrip “verkeersongeval” naar aanleiding van een ongeval dat een voetganger overkomt wanneer hij gegrepen wordt door een trein op de spoorweg, en de gevolgen voor de toepassing van artikel 29bis WAM 1989, Cass. 29 september 2011, C.09.0570.N;
- Het aanvangspunt van de moratoire intrest tegen de aansprakelijkheidsverzekeraar die ertoe gehouden is zijn verzekerde te vrijwaren en de opeisbaarheid van de schuld van de verzekeraar, Cass. 29 september 2011, C.09.0014.N;
- Begrip 'schade'; Wettelijke vergoeding: voorwaarden, Cass. 30 september 2011, C.09.0367.F;
- Voortzetting van de rechtspleging door de geadopteerde bij overlijden van de adoptant zelfs als de afstammelingen van die adoptant die voortzetting niet wensen, Cass. 30 september 2011, C.10.0619.F;
- Voorwaarde om, bij de beoordeling van het toekennen van de onderhoudsuitkering na echtscheiding, rekening te houden met de inkomsten van de uitkeringsplichtige echtgenoot die aandeelhouder of afgevaardigd bestuurder is, Cass. 30 september 2011, C.10.0611.F;
- Artikel 203 Wetboek van Vennootschappen doet geen afbreuk aan de eigen en rechtstreekse verbondenheid van de vennoten van een vennootschap onder firma en

sluit niet uit dat die vennootschap en de vennoten in eenzelfde rechterlijke uitspraak worden veroordeeld; het belet evenmin de hoofdelijke veroordeling van de vennootschap samen met de vennoten, Cass. 6 oktober 2011, C.10.0290.N;

- De rechter kan het middel van de verjaring, behoudens in zaken die de openbare orde aanbelangen, slechts toepassen wanneer het door de belanghebbende wordt ingeroepen, Cass. 6 oktober 2011, C.10.0401.N;

- Weigering om te contracteren die een rechtsmisbruik oplevert, Cass. 7 oktober 2011, C.10.0227.F;

- Oorzakelijk verband tussen fout en schade, begrip, Cass. 10 oktober 2011, S.11.0046.F;

- De bevoegdheid tot tegeldemaking van de na de sluiting van het faillissement wgens ontoereikend actief opgedoken activa, Cass. 20 oktober 2011, F.10.0124.N;

- Oorzakelijk verband tussen fout en schade, begrip, Cass. 21 oktober 2011, C.10.0159.F;

- Onderzoek van een verzoek tot onderhoudsuitkering: weerslag van de fout van de verweerder op de zwaarwichtigheid en de gevolgen van de fout van de eiser, Cass. 21 oktober 2011, C.11.0059.F;

- Onmiddellijk beroep tegen de beslissing van het auditoraat bij de Raad voor de Mededinging over het gebruik van de talen tijdens het onderzoek, Cass. 21 oktober 2011, H.11.0001.F;

- Aan het beding om een geschil nopens de beëindiging van een agentuurovereenkomst aan arbitrage volgens vreemd recht te onderwerpen kan door de rechter geen gevolg worden gegeven, wanneer een arbitrage volgens dat recht niet een gelijkwaardige bescherming biedt als de Belgische Wet Handelsagentuurovereenkomst, Cass. 3 november 2011, C.10.0613.N;

- Morele schade uit het verlies van een kans om in het buitenland te gaan werken en wonen ingevolge het mislopen van een zekere benoeming in een buitenlandse functie ten gevolge van een ongeval van de echtgenote veroorzaakt door een derde, Cass. 3 november 2011, C.10.0654.N;

- Draagwijdte van het gevolg van de betaling op het tenietgaan van de verbintenis; Voorwaarde van een stilzwijgende erkenning van het recht van degene waartegen de verjaring loopt, Cass. 7 november 2011, C.06.0191.F en Cass. 7 november 2011, C.06.0192.F;

- Toepasselijkheid van de bepalingen van het Verdrag van Warschau op een vervoer tegen betaling van personen met luchtvaartuigen op het Belgisch grondgebied, Cass. 17 november 2011, C.10.0516.N;

- Bewijswaarde van de vaststellingen van de administratieve gezondheidsdienst bij een geschil tussen de werkgever uit de overheidssector en de verzekeraar van de persoon die aansprakelijk is voor het ongeval dat een ambtenaar heeft getroffen, in verband met de eigen schade van de werkgever, Cass. 18 november 2011, C.09.0521.F;

- De bevoegdheid van het Hof van Cassatie inzake de prejudiciële vraagstelling met betrekking tot de interpretatie van de Belgische Mededingingswet, Cass. 24 november 2011, H.11.0002.N;
- De mogelijkheid voor een schuldeiser die slechts over een algemeen voorrecht beschikt om derdenverzet aan te tekenen tegen het vonnis dat oordeelt over de homologatie in de procedure van gerechtelijke reorganisatie, Cass. 24 november 2011, F.11.0024.N;
- Bewaarder van een dier, begrip, paardrij-instructeur, Cass. 25 november 2011, C.09.0415.F;
- Auteursrechten, intellectuele eigendom; beschrijvend beslag, voorwaarden, Cass. 25 november 2011, C.10.0559.F;
- Prejudiciële vraag aan het Hof van Justitie van de Europese Unie of het begrip “reclame” van artikel 2 van Richtlijn 84/450/EEG van 10 september 1984 en van artikel 2 Richtlijn 2006/114/EG van 12 december 2006, de registratie en het gebruik van een domeinnaam en het gebruik van metatags in metadata van een website omvat, Cass. 8 december 2011, C.10.0198.N;
- Bewaarder van de zaak, begrip; buitencontractuele fout, begrip, Cass. 9 december 2011, C.11.0015.F;
- Over de ontvankelijkheid van het cassatieberoep van de procureur-generaal, als openbaar ministerie bij het arbeidshof, tegen een beslissing van de arrondissementsrechtbank die de beslagrechter bevoegd verklaart om kennis te nemen van een geschil over een maatregel van roerende uitvoering ten laste van een rechtzoekende die het voordeel van collectieve schuldenregeling geniet, Cass. 23 december 2011, C.11.0154.F.

Gerechtelijk recht

- Draagwijdte van artikel 17, eerste lid, c, EEX-Verdrag en beoordeling door de rechter, Cass. 7 januari 2011, C.09.0275.N;
- Forumkeuze bij de oproeping van de zeevervoerder voor de rechter op grond van aansprakelijkheid, Cass. 7 januari 2011, C.09.0611.N;
- De toepassing van artikel 1068 Ger.W. ingeval de appelrechter ten gronde uitspraak doet over een geschilpunt dat niet de grondslag vormt van een bevestigde onderzoeksmaatregel, Cass. 10 januari 2011, S.09.0102.N;
- Opdracht van de rechter bij wie een vordering tot vernietiging van een arbitrale uitspraak aanhangig is gemaakt, Cass. 13 januari 2011, C.10.0302.F;
- Wanneer het openbaar ministerie in spoedeisend geval beslist dat een zieke persoon ter observatie zal worden opgenomen in de psychiatrische dienst die hij aanwijst, streeft het geen gelijk na, maar de vrijwaring van de belangen van de maatschappij en van de betrokkene zelf; deze bijzondere regeling is onverenigbaar met de toepassing van de gemeenrechtelijke bepalingen inzake de gerechtskosten, Cass. 21 januari 2011, C.10.0151.N;

- De betrekkelijkheid van het gezag van gewijsde als onweerlegbaar vermoeden, in de zin dat het slechts tussen partijen kan worden ingeroepen, belet niet dat de betrokken beslissing bewijswaarde heeft ten aanzien van derden als weerlegbaar vermoeden; dit heeft niet tot gevolg dat wanneer de beslissing wordt ingeroepen tegen een derde, deze beslissing ten aanzien van die derde een wettelijke bewijswaarde heeft die de rechter bindt, Cass. 21 januari 2011, C.10.0100.N;
- Wanneer, enerzijds, een arrest door verschillende partijen door twee opeenvolgende cassatieberoepen van verschillende partijen bestreden wordt en, anderzijds, het door die partijen tot staving van hun cassatieberoep aangevoerde middel dat tegen dezelfde beslissing gericht is, identiek is, dient het Hof, dat op het tot staving van het eerste cassatieberoep aangevoerde middel, de bestreden beslissing vernietigt, bij de behandeling van het tweede cassatieberoep, te antwoorden op het tegen die beslissing aangevoerde middel, Cass. 3 februari 2011, C.09.0039.F-C.09.0443.F;
- Zelfs indien de eerste rechter, als beslagrechter, niet bevoegd zou zijn geweest om te oordelen over de pauliaanse vordering aangezien niet werd gehandeld overeenkomstig artikel 88, §2, Gerechtelijk Wetboek, overschrijden de appelrechters hun rechtsmacht niet door van het hoger beroep kennis te nemen en over de vordering uitspraak te doen, nu het hof van beroep zowel de appelrechter is van de rechtbank van eerste aanleg als van de beslagrechter in die rechtbank, Cass. 18 maart 2011, C.10.0423.N;
- Vereiste van betekening van het hoger beroep door een tot een tuchtsanctie veroordeelde notaris, Cass. 25 maart 2011, D.10.0010.N;
- Wettig karakter, onder de gelding van de vroegere artikelen 779 en 782 Ger.W., van een vonnis dat werd ondertekend door de drie rechters die het regelmatig hebben gewezen en dat op de openbare terechtzitting werd uitgesproken door de voorzitter, bijgestaan door de griffier, in afwezigheid van de twee andere rechters, Cass. 5 mei 2011, C.09.0453.F;
- Welke personen dienen gehoord of minstens opgeroepen te worden indien, in het geval dat de beslagrechter de verkoop uit de hand beveelt van een in beslag genomen onroerend goed, de zaak, bij moeilijkheden, opnieuw voor hem wordt gebracht?, Cass. 6 mei 2011, C.10.0413.N;
- Worden de middelen van tenuitvoerlegging ook geschorst ten aanzien van personen die een zakelijke zekerheid en tevens een persoonlijke zekerheid hebben gesteld om een schuld van de tot de procedure van collectieve schuldenregeling toegelaten verzoeker te waarborgen?, Cass. 6 mei 2011, C.10.0494.N;
- Aard van de tuchtprocedure van sportverenigingen inzake bestraffing van dopingpraktijken voor elitesporters en bevoegdheid van de Raad van State inzake beroep tegen de uitspraak van de disciplinaire commissie voor elitesporters van de VZW Vlaams Doping Tribunaal, Cass. 30 mei 2011, C.10.0508.N;
- Het wegvallen van het dringend karakter in hoger beroep belet de rechter in kort geding, bij wie regelmatig hoger beroep is ingesteld door een partij tegen wie een voorlopige maatregel is uitgesproken, niet na te gaan of de beslissing van de eerste

rechter verantwoord was op het ogenblik dat hij uitspraak deed en, indien nodig, die beslissing teniet te doen, Cass. 16 juni 2011, C.10.0153.F;

- Onsplitsbaar geschil, nalatenschap en afstamming, Cass. 27 juni 2011, C.10.0012.F;

- De ontvankelijkheid van een cassatieberoep tegen een beslissing gewezen op derdenverzet tegen een beschikking van de beslagrechter die op vraag van de beslagleggende schuldeiser machtiging verleent om uit de hand te verkopen, Cass. 22 september 2011, C.10.0003.N;

- Het algemeen rechtsbeginsel van het recht van verdediging wanneer een rechter zijn beslissing steunt op elementen waarvan de partijen, gelet op het verloop van het debat, mochten verwachten dat de rechter ze in zijn oordeel zou betrekken en waarover zij tegenspraak hebben kunnen voeren, Cass. 29 september 2011, C.10.0349.N;

- Het begrip “weergave van de zakelijke inhoud” van een niet in de proceestaal gestelde vermelding, Cass. 29 september 2011, C.10.0176.N;

- Het Hof, dat een beslissing vernietigt waarbij de appelrechter, met schending van artikel 1068, tweede lid, Ger.W., nagelaten heeft de zaak naar de eerste rechter te verwijzen, verwijst de zaak naar die rechter opdat hij de behandeling ervan voortzet, Cass. 7 oktober 2011, C.10.0298.F;

- Wijze van behandeling van de gerechtelijke procedures betreffende de bescherming van het grensoverschrijdend hoederecht en bezoekrechten t.a.v. een kind, Cass. 10 november 2011, C.11.0210.N.

Fiscaal recht

- De vraag of een vergoeding die verband houdt met in het verleden verstrekte dienstprestaties, maar betaald wordt vóór de dienstbetrekking volledig is beëindigd, een pensioen kan uitmaken als bedoeld in artikel 18 van het Belgisch-Nederlands dubbelbelastingverdrag van 19 oktober 1970, Cass. 14 januari 2011, F.09.0097.N;

- De vereisten voor een belastingneutrale overdracht van pensioenbijdragen als bedoeld in artikel 364ter, eerste lid, WIB92, Cass. 14 januari 2011, F.09.0097.N;

- De omschrijving van het belastbaar feit bij invoer van goederen in de zin van artikel 24, § 1, van het Btw-Wetboek, Cass. 14 januari 2011, F.09.0122.N;

- De draagwijdte van de douaneregeling van ‘goederen in tijdelijke opslag’ op het vlak van de Belgische btw, Cass. 14 januari 2011, F.09.0122.N;

- Het begrip ‘aangever’ zoals bedoeld in artikel 8 van het KB nr. 7 van 29 december 1992, Cass. 14 januari 2011, F.09.0122.N;

- De toepasselijke verjaringsstermijn voor de navordering van de verschuldigde rechten naar Belgisch recht in geval van een strafrechtelijk vervolgbare handeling inzake douane en accijnzen, Cass. 14 januari 2011, F.09.0162.N;

- Het ogenblik waarop de vaststelling van misdrijven of overtredingen inzake de AWDA en de daarop volgende mededeling dienen te gebeuren, Cass. 14 januari 2011, F.09.0162.N;
- De fiscale aftrekbaarheid van de op grond van de wet van 28 december 1983 houdende fiscale en begrotingsbepalingen verschuldigde bijdrage, provisionele storting en nalatigheidinterest, Cass. 14 januari 2011, F.10.0005.N;
- Gedeeltelijke verschuldigdheid van de leegstandsheffing wanneer een pand zowel is opgenomen in de lijst van leegstand als in de lijst van verwaarlozing, doch de opname in één van deze lijsten niet regelmatig is, Cass. 14 januari 2011, F.10.0007.N;
- Wanneer de overheid die krachtens artikel 4 van de wet van 24 december 1996 betreffende de vestiging en de invordering van de provincie- en gemeentebelastingen bevoegd is om de belastingaanslag ambtshalve vast te stellen, hoeft zij de in artikel 6, tweede lid, bepaalde procedure alleen dan niet te volgen wanneer de belastingaanslag is vastgesteld overeenkomstig de aangifte van de belastingplichtige, zodat laatstgenoemde geen enkele reden heeft om die aanslag te betwisten en zijn recht van verdediging dus niet kan worden miskend, Cass. 27 januari 2011, F.09.0154.F;
- Het ogenblik waarop de verjaringstermijn van de rechtsvordering tot teruggave van registratierechten een aanvang neemt, Cass. 11 februari 2011, F.10.0022.N;
- Het rechtszekerheidsbeginsel op het vlak van de BTW wanneer het bestuur ten aanzien van bepaalde belastingplichtigen een vast gedrag aanneemt dat afwijkt van de algemene gedragslijn bepaald met een algemene maatregel, Cass. 11 februari 2011, F.09.0161.N;
- Een cliënt van een advocaat kan niet alleen een einde maken aan de overeenkomst waarbij hij zijn verdediging in een welbepaald geschil aan een advocaat toevertrouwt, maar ook aan zijn verbintenis om hem die verdediging in latere geschillen toe te vertrouwen, tegen betaling van een welbepaald honorarium, in het kader van een abonnement, Cass. 17 februari 2011, F.10.0018.F;
- Het dwangbevel dat gevisieerd en uitvoerbaar verklaard is overeenkomstig artikel 85 van het Btw-Wetboek is een administratieve rechtshandeling en geen proceshandeling waarop de artikelen 860 en volgende Ger.W. van toepassing zijn, Cass. 3 maart 2011, F.08.0082.F en Cass. 3 maart 2011, F.10.0039.F;
- De draagwijdte van het verbod in hoofde van de gemeenten om tijdens eenzelfde aanslagjaar ten aanzien van eenzelfde belastingplichtige een tweede belasting te heffen gebaseerd op hetzelfde feit en met hetzelfde doel, Cass. 11 maart 2011, F.10.0004.N;
- De vraag of de werknemers van in België gevestigde ambassades van vreemde staten aan de Belgische inkomstenbelasting zijn onderworpen, Cass. 11 maart 2011, F.10.0011.N;
- De draagwijdte van het toetsingsrecht van de rechter van administratieve geldboeten op het vlak van de btw, Cass. 11 maart 2011, F.10.0020.N;

- De vraag of motorrijtuigen die ingezet worden voor goederenvervoer doch vanuit een andere bestemming dan het enkele transport van de goederen, zoals huisvuilwagens, onderworpen zijn aan het eurovignet, Cass. 11 maart 2011, F.10.0049.N;
- De vereisten voor de uitoefening van het recht op aftrek inzake btw, Cass. 8 april 2011, F.10.0013.N;
- De vraag of de aankoop van aandelen kan belast worden als occasionele of toevallige winsten of baten behorend tot de categorie van de diverse inkomsten, Cass. 6 mei 2011, F.10.0050.N;
- De vraag welke inkomsten als diverse inkomsten in de zin van artikel 90, 1°, WIB92 (occasionele of toevallige winsten of baten) kunnen worden belast, Cass. 6 mei 2011, F.10.0050.N;
- De gevolgen van de aan de eigenaar van een onbebouwd perceel door de wet op de landpacht opgelegde restrictieve bewijsregels voor de belastingplichtige die aanspraak maakt op vrijstelling van de gemeentebelasting op niet-bebouwde percelen op grond dat het perceel verhuurd is overeenkomstig de wet op de landpacht, Cass. 20 mei 2011, F.10.0079.N;
- De vraag of de accijnzen kunnen beschouwd worden als heffingen die worden geheven bij of in verband met de invoer van goederen in de zin van de artikelen 1.b) en 8.1 van de TIR-overeenkomst, Cass. 20 mei 2011, F.09.0114.N;
- De draagwijdte van de in artikel 8.7 van de TIR-overeenkomst neergelegde verplichting voor de autoriteiten om, alvorens een vordering tot betaling in te dienen bij de organisatie die zich garant heeft gesteld, voor zover mogelijk de betaling te eisen van hen die rechtstreeks deze bedragen verschuldigd zijn, Cass. 20 mei 2011, F.09.0114.N;
- De schorsing van de verjaring van de invordering van de betwiste belastingsschuld ingevolge het door de belastingplichtige ingediend bezwaarschrift, Cass. 22 september 2011, F.10.0015.N; Cass. 22 september 2011, F.10.0052.N;
- De toepassing van de gemeenrechtelijke bepalingen over de verjaring op belastingsschulden, Cass. 22 september 2011, F.10.0052.N;
- De mogelijkheid voor de fiscale administratie als burgerlijke partij die geen hoger beroep instelde tegen de beslissing van de strafrechter in eerste aanleg, om haar burgerlijke rechtsvordering voor de gewone rechter aanhangig te maken, Cass. 22 september 2011, F.10.0071.N;
- De gevolgen van de schorsing van de behandeling van de burgerlijke rechtsvordering door de fiscale rechter gedurende de behandeling van de strafvordering door de strafrechter, op het vlak van de verjaring, Cass. 22 september 2011, F.10.0071.N;
- De draagwijdte van de regel dat de rechtsvordering tot vergoeding van schade voortvloeiend uit een misdrijf niet kan verjaren vóór de strafvordering, op het vlak van de verjaring van de door de fiscale administratie ingestelde burgerlijke rechtsvordering, Cass. 22 september 2011, F.10.0071.N;

- De in artikel 26, eerste lid, WIB92 gebezigde begrippen ‘abnormale voordelen’ en ‘goedgunstige voordelen’, Cass. 22 september 2011, F.10.0087.N;
- De samenloop tussen de artikelen 26, eerste lid, en 49 WIB92, en inzonderheid de vraag of de omstandigheid dat uitgaven niet voldoen aan de voorwaarden om als beroepskosten aftrekbaar te zijn, impliceert dat die uitgaven abnormale of goedgunstige voordelen vormen, Cass. 22 september 2011, F.10.0087.N;
- De draagwijdte van een met de administratie der douane en accijnzen aangegane dading in de door artikel 263 AWDA bepaalde omstandigheden, Cass. 22 september 2011, C.10.0506.N;
- De draagwijdte van de notie “niet-inlevering van aangifte” op het vlak van de successierechten, die het bestuur de mogelijkheid biedt de verschuldigde rechten van ambtswege te bepalen, Cass. 20 oktober 2011, F.10.0093.N;
- De draagwijdte van de in de Wet Openbaarheid Bestuur gestelde vereiste dat de fiscale administratie die haar beslissing over het door de belastingplichtige ingediende bezwaarschrift ter kennis brengt van een bestuurde, de georganiseerde beroepsmogelijkheden moet vermelden, Cass. 20 oktober 2011, F.10.0095.N;
- De mogelijkheid voor de Schatkist, die voor de invordering van de directe belastingen en van de voorheffingen slechts over een algemeen voorrecht beschikt, om derdenverzet aan te tekenen tegen het vonnis dat oordeelt over de homologatie in de procedure van gerechtelijke reorganisatie, Cass. 24 november 2011, F.11.0024.N;
- De vraag of de rechter die ten gronde uitspraak doet over de geldigheid van het dwangbevel inzake btw, de door een deskundige bepaalde normale waarde van de goederen en diensten op zijn juistheid kan toetsen, Cass. 24 november 2011, F.10.0080.N;
- De ongrondwettigheid van de regeling vervat in het KB nr. 15 van 3 juni 1970 volgens dewelke de rechter de door een deskundige bepaalde normale waarde van de goederen en diensten op het vlak van de btw niet kan herzien, Cass. 24 november 2011, F.10.0080.N;
- De in artikel 43 WIB92 bepaalde wijze van berekening van verwezenlijkte meerwaarden, en inzonderheid de vraag of beroepskosten met de meerwaarden kunnen worden verrekend, Cass. 24 november 2011, F.10.0096.N;
- De toepassing van het btw-tarief van 6% op landbouwdiensten bedoeld in het Mestdecreet, Cass. 24 november 2011, F.10.0110.N;
- De vraag wanneer er sprake is van “een vergissing van de douaneautoriteiten zelf”, welke recht geeft op niet-navordering van de verschuldigde invoerrechten op grond van artikel 220.2, b) van het Communautair Douanewetboek, Cass. 24 november 2011, F.10.0118.N;
- De draagwijdte van het door artikel 64, §1, van het Btw-Wetboek ingestelde wettelijk vermoeden krachtens hetwelk hij die goederen verkrijgt of produceert om ze te verkopen, behoudens tegenbewijs geacht wordt de door hem verkregen of geproduceerde goederen te hebben geleverd met btw, Cass. 15 december 2011, F.10.0075.N;

- De draagwijdte van de hoofdelijke gehoudenheid tot betaling van de ontdoken btw in hoofde van personen die als daders of medeplichtigen worden veroordeeld wegens btw-inbreuken, Cass. 15 december 2011, F.10.0083.N;
- De mogelijkheden tot uitvoering van de verschuldigde btw lastens de hoofdelijk gehouden mededader in de gevallen waarin de belastingplichtige zelf verzet heeft gedaan tegen het hem betekend dwangbevel, Cass. 15 december 2011, F.10.0083.N;
- De draagwijdte van het gezag van gewijsde verbonden aan een beslissing op strafgebied ten opzichte van de fiscale rechter, Cass. 15 december 2011, F.10.0091.N;
- De voorwaarden inzake de fiscale aftrekbaarheid van waardeverminderingen op schuldvorderingen, Cass. 15 december 2011, F.10.0114.N;
- De vereisten voor de toepassing van de bijzondere aanslagtermijn in geval een rechtsvordering wijst op het bestaan van niet aangegeven inkomsten, Cass. 15 december 2011, F.10.0120.N;
- De draagwijdte van de verplichting van de btw-controleambtenaren om hun aanstellingsbewijs voor te leggen ter gelegenheid van de bezichtiging van de bedrijfslokalen van de belastingplichtige, Cass. 15 december 2011, F.10.0131.N.

Sociaal recht

- Beroepsziekte in de overheidssector en verkregen rechten, Cass. 3 januari 2011, S.10.0046.F;
- De draagwijdte van het begrip “inwonende dienstbode”, Cass. 10 januari 2011, S.09.0102.N;
- Bestaansmiddelen van de personen met wie de aanvrager van het leefloon samenwoont, Cass. 31 januari 2011, S.10.0030.F;
- De aard van het vermoeden van voltijdse tewerkstelling in artikel 22ter van de RSZ-wet, Cass. 7 februari 2011, S.10.0056.N;
- Mandaat van schepen en vaststellen of een personeelslid van het onderwijs van de Franse Gemeenschap een ambt in bijberoep heeft uitgeoefend, Cass. 14 maart 2011, C.09.0422.F;
- Werkloosheid, werkloosheidsuitkering en zelfstandige activiteit, Cass. 14 maart 2011, S.09.0089.F;
- Arbeidsongeval in de overheidssector, blijvende arbeidsongeschiktheid, rente, basisbezoldiging, indexering, Cass. 14 maart 2011, S.09.0099.F;
- Onderbreking van de beroepsloopbaan in het onderwijs van de Franse Gemeenschap en vermindering van de prestaties van het lid van het onderwijzend personeel, dat gedeeltelijk in beide cycli van het middelbaar onderwijs is benoemd, Cass. 14 maart 2011, S.09.0103.F;
- Arbeidsongeval en tegenvordering tot herziening, Cass. 14 maart 2011, S.10.0043.F;

- Paritair comité, vervoer en de activiteiten van het stouwen van goederen, Cass. 23 mei 2011, S.10.0042.F;
- De omvang van het recht op vergoeding van de werkgever voor de schade die hij lijdt ingevolge de arbeidsongeschiktheid van zijn personeelslid, Cass. 30 mei 2011, C.09.0499.N;
- De bewijswaarde van de vaststellingen van de Administratieve Gezondheidsdienst in het geschil tussen de werkgever en de verzekeraar van de voor het ongeval aansprakelijke persoon over de eigen schade van de werkgever, Cass. 30 mei 2011, C.09.0499.N;
- De vraag of de Raad van State dan wel de arbeidsgerechten rechtsmacht hebben om te oordelen over de voorziening van een werkgever tegen een discretionaire beslissing van het beheerscomité van de RSZ om niet in te gaan op de vraag tot kwijtschelding of vermindering van de verschuldigde bijdrageopslagen en interesten, Cass. 30 mei 2011, C.10.0168.N en Cass. 30 mei 2011, C.10.0625.F (verenigde kamers);
- De draagwijdte van het verbod op ereloon-supplementen voor artsen, voor de forfaitaire honoraria per opname en/of per verpleegdag te betalen, voor de verstrekkingen inzake klinische biologie, Cass. 3 juni 2011, C.10.0617.N;
- De noodzaak om de procedure van artikel 3 van de Wet Ontslagregeling Personeelsafgevaardigden toe te passen, meer bepaald de regel vermeld in §3 betreffende de omkering van de bewijslast betreffende de economische en technische redenen van het ontslag ingeval beschermde werknemers door de curatele worden ontslagen na faillissementsvonnis, Cass. 20 juni 2011, S.10.0159.N;
- Ingaan van de verjaring van de vordering tot de invordering van de bijzondere sociale zekerheidsbijdrage, Cass. 27 juni 2011, S.10.0016.F;
- Arbeidsongeval: weerleggen van het vermoeden dat een ongeval overkomen tijdens de uitvoering van de overeenkomst geacht wordt door de uitvoering ervan te zijn veroorzaakt; bewijs; voorafgaand verzoek om het strafdossier te raadplegen, Cass. 10 oktober 2011, S.10.0054.F;
- Gewaarborgde gezinsbijslag: vaststelling van de bestaansmiddelen per kwartaal van de persoon met het kind ten laste bij eenmalige betaling aan hem van een kapitaal dat de kosten van één jaar universitaire studie moet dekken, Cass. 10 oktober 2011, S.10.0088.F;
- Verdeling drukwerk, arbeidsovereenkomst en ondernemingsovereenkomst, onderscheid: gezagsverhouding, begrip, Cass. 10 oktober 2011, S.10.0185.F.

Strafrecht en strafrechtspleging

- Kan er sprake zijn van verduistering van informaticagegevens in de zin van artikel 491 van het Strafwetboek?, Cass. 5 januari 2011, P.10.1094.F;
- Gevolgen van de vrijspraak van de beklaagde op de verplichting tot verbeurdverklaring van de goederen waarop accijns is verschuldigd en op de

eisbaarheid van de betaling van de accijsrechten, Cass. 12 januari 2011, P.09.0835.F;

- Het arrest van het hof van beroep dat beslist dat de verwezenlijking, in België, van het moreel element van de aan de beklaagde ten laste gelegde misdrijven op zich volstaat om de bevoegdheid van het Belgisch gerecht te staven, doet geen uitspraak over een geschil inzake bevoegdheid, Cass. 12 januari 2011, P.10.1671.F;

- De begrippen "operator van een elektronisch communicatienetwerk" en "verstrekker van een elektronische communicatiedienst" in artikel 46*bis* Wetboek van Strafvordering, Cass. 18 januari 2011, P.10.1347.N;

- Verbeurdverklaring van zaken die hebben gediend tot verwezenlijking van het misdrijf tewerkstelling van vreemde werknemers zonder vergunning, Cass. 26 januari 2011, P.10.1324.F;

- Rechtspleging die van toepassing is op de vordering tot onttrekking van de zaak omdat de zetel onmogelijk kan worden samengesteld, Cass. 26 januari 2011, P.10.1916.F;

- Juridisch stelsel dat van toepassing is op het verzet tegen een beslissing van de strafuitvoeringsrechtbank over de herroeping van een uitvoeringsmodaliteit van de straf, Cass. 26 januari 2011, P.11.0035.F;

- Draagwijdte van de verschijning van een gedetineerde voor het hoofd van de griffie van de strafinstelling om cassatieberoep in te stellen na een eerste verklaring van cassatieberoep bij de afgevaardigde van de gevangenisdirecteur, Cass. 26 januari 2011, P.11.0111.F;

- De ontvankelijkheid van het onmiddellijk cassatieberoep tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling dat uitspraak doet in het kader van de voorlopige controle van de regelmatigheid van de bijzondere opsporingsmethoden observatie en infiltratie tijdens het gerechtelijk onderzoek in toepassing van artikel 235*quater* Wetboek van Strafvordering, Cass. 15 februari 2011, P.10.1665.N;

- De verplichting voor het Hof om een prejudiciële vraag te stellen aan het Grondwettelijk Hof betreffende het bestaan van een eventuele ongrondwettelijke discriminatie wegens het onderscheid tussen het regime van artikel 235*quater* Wetboek van Strafvordering, dat geen onmiddellijk cassatieberoep toelaat en het regime van artikel 235*ter* van hetzelfde wetboek dat wel in de mogelijkheid van een onmiddellijk cassatieberoep voorziet, Cass. 15 februari 2011, P.10.1665.N;

- De wettelijke grondslag van de veroordeling tot de betaling van de tegenwaarde van de verbeurdverklaarde goederen waarop accijs is verschuldigd bij niet-wederoverlegging ervan, Cass. 15 februari 2011, P.09.1566.N;

- De mogelijkheid van compensatie door de strafrechter tussen de ontdoken accijsrechten en de eerder op diezelfde goederen betaalde accijsrechten, Cass. 15 februari 2011, P.09.1566.N;

- Invloed van de fout van de getroffen op de rechtstreekse schade en de genegenheidsschade van de verwanten van de getroffen, Cass. 16 februari 2011, P.10.1232.F;

- Ontvankelijkheid van het cassatieberoep tegen een arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling dat de afzonderlijke beschikking wijzigt van de raadkamer die, bij de regeling van de rechtspleging, de naar de correctionele rechtbank verwezen inverdenkinggestelde vrijlaat, Cass. 16 februari 2011, P.11.0283.F;
- Het materieel bestanddeel van het misdrijf van rechtsweigerig, Cass. 22 februari 2011, P.10.1806.N;
- Niet-ontvankelijkheid van het cassatieberoep in naam van de Belgische Staat op grond van artikel 72, derde en vierde lid, van de Vreemdelingenwet, en ontbreken van betekening aan de partij waartegen het is gericht, Cass. 23 februari 2011, P.11.0259.F;
- De mogelijkheid om verzachtende omstandigheden toe te passen op het verval van het recht tot sturen wegens inbreuk op artikel 35 Wegverkeerswet, Cass. 1 maart 2011, P.10.1610.N;
- Omvang van de cassatie wanneer de onwettigheid enkel betrekking heeft op het verval van het recht tot sturen wegens inbreuk op artikel 35 Wegverkeerswet, Cass. 1 maart 2011, P.10.1610.N;
- De stuiting van de verjaring van de strafvordering naar Belgisch recht voor de feiten waarvoor uitlevering wordt gevraagd door stuitingsdaden gesteld door de bevoegde overheden van de verzoekende Staat, Cass. 1 maart 2011, P.11.0227.N;
- Prejudiciële vraagstelling omtrent het gelijkheidsbeginsel en het discriminatieverbod door de stedenbouwkundige inspecteur, Cass. 8 maart 2011, P.10.0299.N;
- Voorlopige hechtenis: beoordeling van de criteria van de redelijke termijn en inzonderheid van de reden die verband houdt met “de moeilijkheden die eigen zijn aan de vaststelling van de zaak voor het assisenhof”, Cass. 16 maart 2011, P.11.0451.F;
- Bewijs door de onderneming die auteursrechten beheert dat zij de hoedanigheid bezit om in rechte op te treden om de rechten te verdedigen die zij beheert, Cass. 30 maart 2011, P.10.1668.F;
- Draagwijdte van het begrip heterdaad met betrekking tot de plaatsen die zonder huiszoekingsbevel kunnen worden doorzocht, Cass. 30 maart 2011, P.11.0540.F;
- Belang en draagwijdte van het cassatieberoep van het openbaar ministerie tegen het arrest van het hof van assisen dat met toepassing van artikel 336 van het Wetboek van Strafvordering de verwijzing naar een nieuwe zitting beveelt, Cass. 30 maart 2011, P.10.1940.F;
- Draagwijdte van het nazicht door de rechter wanneer het in België uitgevoerde Europees aanhoudingsbevel een feit betreft dat voorkomt op de lijst met feiten die in het Belgisch recht geen misdrijf moeten opleveren, Cass. 6 april 2011, P.11.0585.F;
- Zelfs als het debat voor de jeugdrechtbank enkel handelt over de onttrekking van de zaak aan de jeugdrechtbank, moet dat gerecht het verweermiddel van het overschrijden van de redelijke termijn onderzoeken, Cass. 20 april 2011, P.11.0438.F;

- Termijn waarbinnen de wraking moet worden gevraagd die steunt op een oorzaak die na de aanvang van het openbaar debat voor de geadieerde rechter is ontstaan Cass. 21 april 2011, C.11.0002.F;
- Geldigheid van de betekening van een bij verstek gewezen vonnis door de procureur des Konings zonder gerechtsdeurwaarder bij ter post aangetekende brief met ontvangstmelding aan de woon- of verblijfplaats van de geadresseerde overeenkomstig artikel 7.1 van het Europees Verdrag aangaande de wederzijdse rechtshulp in strafzaken van 20 april 1959, Cass. 27 april 2011, P.10.1752.F;
- Draagwijdte van een cassatieberoep tegen een arrest van het hof van assisen dat uitspraak doet over de straf wanneer tegen het arrest dat het verdict en de motivering ervan uitspreekt geen cassatieberoep is ingesteld, Cass. 27 april 2011, P.11.0019.F;
- Cassatieberoep tegen het arrest dat de verklaring van de jury bevat en tegen het eindarrest van het hof van assisen, Cass. 3 mei 2011, P.10.1865.N;
- De toepasselijkheid van de in artikel 162*bis* Wetboek van Strafvordering bedoelde veroordeling tot de betaling van een rechtsplegingsvergoeding van de in het ongelijk gestelde gewestelijk stedenbouwkundig inspecteur wiens herstellvordering werd afgewezen, Cass. 24 mei 2011, P.10.2052.N;
- Algemeen rechtsbeginsel *non bis in idem* ten aanzien van de administratieve en strafrechtelijke straffen inzake werkloosheid, Cass. 25 mei 2011, P.11.0199.F;
- Gezag van gewijsde en beslissingen van buitenvervolginstelling van de onderzoeksgerechten, Cass. 31 mei 2011, P.10.2037.F;
- Draagwijdte van de verplichting om, bij ontstentenis van conclusie, de beslissing over de schuldvraag te motiveren in het kader van het recht op een eerlijk proces, Cass. 8 juni 2011, P.11.0570.F;
- Ontvankelijkheid van het cassatieberoep van de ambtenaar van het Waalse Gewest die een sanctie oplegt, tegen het vonnis van de correctionele rechtbank dat de administratieve geldboete tenietdoet die aan een milieuovertreder was opgelegd, Cass. 8 juni 2011, P.11.0305.F;
- De werking in de tijd van de wijziging van artikel 25 Strafwetboek en van artikel 2 Wet Verzachtende Omstandigheden door de wet van 21 december 2009 tot hervorming van het hof van assisen, Cass. 14 juni 2011, P.11.0593.N;
- Kan een middel afgeleid uit de miskenning van de beginselen van onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechter voor het eerst voor het Hof worden opgeworpen?, Cass. 29 juni 2011, P.11.0473.F;
- Belang van de persoon waartegen een Europees uithoudingsbevel is uitgevaardigd om hoger beroep in te stellen tegen de beslissing die zijn uitlevering weigert met toepassing van de facultatieve weigeringsgrond van artikel 6, 4°, van de Wet Europees Aanhoudingsbevel, Cass. 29 juni 2011, P.11.1113.F;
- Geldigheid van de handelingen die de onderzoeksrechter voor zijn wraking heeft gesteld, Cass. 16 augustus 2011, C.11.0485.F;

- Verkeer op de pechstrook van autosnelwegen, Cass. 13 september 2011, P.10.1474.N;
- Draagwijdte van de verplichting tot een conforme uitlegging van een kaderbesluit van de Raad, Cass. 14 september 2011, P.11.1040.F;
- Gezag van gewijsde in strafzaken, tegenstelbaarheid aan derden en recht van verdediging in burgerlijke zaken, Cass. 16 september 2011, C.10.0234.F;
- Vorm en termijn voor een verzoek tot bijkomende onderzoekshandelingen voorafgaand aan de regeling van de rechtspleging door de raadkamer, Cass. 27 september 2011, P.11.1115.N;
- Cassatieberoep tegen een arrest van niet-instaatverklaring, Cass. 5 oktober 2011, P.11.0730.F;
- De gevolgen van het onrechtmatig of onwettig verkregen bewijs in strafzaken Cass. 18 oktober 2011, P.11.0393.N;
- De mogelijkheid voor een verdachte om de toepasselijkheid van de Salduz-rechtspraak van het EHRM in te roepen, wanneer een medeverdachte zonder bijstand van een advocaat belastende verklaringen heeft afgelegd tegen die verdachte, Cass. 18 oktober 2011, P.11.0393.N;
- Heropening van de rechtspleging na het tweede Taxquet-arrest van het Europees Hof, Cass. 18 oktober 2011, P.11.0910.F;
- Draagwijdte van het misdrijf belangeneming, Cass. 26 oktober 2011, P.11.0808.F;
- Beoordeling van de omvang van het beroepsgeheim, Cass. 2 november 2011, P.10.1692.F;
- Regels die gelden voor de rechtspleging inzake het verlenen van volstreekte anonimiteit aan een getuige, Cass. 2 november 2011, P.11.0919.F;
- Draagwijdte van de burgerlijke partijstelling van het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds tegen de voor het ongeval aansprakelijke persoon, Cass. 9 november 2011, P.11.0759.F;
- Berekening en verdeling van de rechtsplegingvergoeding wanneer er verschillende begunstigden zijn die door dezelfde raadsman worden verdedigd en hetzelfde hebben gevorderd, Cass. 9 november 2011, P.11.0886.F;
- Fout of nalatigheid van een gerechtsdeurwaarder als geval van overmacht waardoor de verlenging van de termijn van verzet in strafzaken verantwoord kan zijn, Cass. 9 november 2011, P.11.1027.F;
- De cumulatie van de burgerlijke rechtsoverdrachten van de curator en de schuldeiser die beiden door het misdrijf zijn benadeeld, tegen de bestuurder die de fout beging, Cass. 9 november 2011, P.11.1162.F;
- Begrip "eiser die vrijwillig heeft geprocedeerd" in het kader van een rechtspleging van een vordering tot verwijzing van een rechtbank naar een andere wegens gewettigde verdenking, Cass. 9 november 2011, P.11.1616.F;

- De gevolgen van het onrechtmatig of onwettig verkregen bewijs in strafzaken, Cass. 15 november 2011, P.11.0113.N;
- De Salduz-rechtspraak van het EHRM en het recht op bijstand van een advocaat tijdens andere onderzoeksdaden dan het verhoor van de verdachte, Cass. 15 november 2011, P.11.0113.N;
- Het effectief belang van de verdachte bij het antwoord op een verweer voorgedragen door een medeverdachte als voorwaarde voor de verplichting van de rechter om dit verweer ook ten aanzien van die verdachte te beantwoorden, Cass. 15 november 2011, P.11.0113.N;
- De mogelijkheid voor een verdachte om de toepasselijkheid van de Salduz-rechtspraak van het EHRM in te roepen, wanneer een medeverdachte zonder bijstand van een advocaat belastende verklaringen heeft afgelegd tegen die verdachte, Cass. 15 november 2011, P.11.0113.N;
- De toepasselijkheid van de waarborgen van artikel 6 EVRM, meer bepaald het recht op de bijstand van een advocaat, het zwijgrecht en de cautieplicht bij zuiver administratieve onderzoeken, Cass. 15 november 2011, P.11.0113.N;
- De draagwijdte van het begrip “*verzet*” van artikel 8, §1, 9° van de wet van 11 juli 1969 betreffende de grondstoffen voor de landbouw, tuinbouw, bosbouw en veeteelt, Cass. 15 november 2011, P.11.0113.N;
- Het belang van de veroordeelde tegen wie een verbeurdverklaring werd uitgesproken om op te komen tegen de beslissing waarbij de verbeurdverklarde vermogensvoordelen worden toegewezen aan een burgerlijke partij of aan een derde, Cass. 15 november 2011, P.11.0113.N;
- De mogelijkheid voor het Hof om, wanneer de bestreden beslissing niet uitdrukkelijk vermeldt dat de debatten *ab initio* zijn hernomen voor een gewijzigde zetelsamenstelling, dit gegeven af te leiden uit de stukken van de rechtspleging waarop het Hof vermag acht te slaan, Cass. 15 november 2011, P.11.0113.N;
- Het probleem van de partijdigheid van de rechter, die uitspraak doet omtrent een rechtsprobleem, waaromtrent hij eerder in een juridisch-wetenschappelijk tijdschrift een commentaarstuk publiceerde omtrent een arrest van het Hof betreffende dezelfde problematiek, Cass. 15 november 2011, P.11.0113.N;
- De invloed van de bedoeling waarmee een valsheid in geschrifte wordt gepleegd of van een valse akte of een vals stuk gebruikt wordt gemaakt op het voor dit misdrijf vereiste opzet en op de adiëring van de rechter, Cass. 15 november 2011, P.11.0113.N;
- Een politieman is niet de enige die een bewarende aanhouding kan verrichten, Cass. 16 november 2011, P.11.0955.F;
- Geniet een rechtspersoon, opgericht overeenkomstig artikel 118 OCMW-wet, de immuniteit bepaald in artikel 5, vierde lid, van het Strafwetboek en kan hij bijgevolg niet als strafrechtelijk verantwoordelijke rechtspersoon worden beschouwd?, Cass. 22 november 2011, P.11.0404.N;

- Begrip bezit ter bedde als bestanddeel van het misdrijf misbruik van vertrouwen, Cass. 23 november 2011, P.11.1092.F;
- Toepassingsgebied van het stelsel van voorrecht van rechtsmacht en bestaanbaarheid ervan met artikel 6.1 EVRM, Cass. 29 november 2011, P.10.1766.N
- De vereisten van de legaliteit van een strafbepaling, Cass. 29 november 2011, P.10.1766.N;
- Het doel van de verplichting om het vonnis in openbare terechtzitting uit te spreken en de wijze waarop dat kan worden bereikt, Cass. 29 november 2011, P.10.1766.N;
- Gevolg van het overschrijden van de redelijke termijn op de vordering tot herstel van de plaats inzake stedenbouw, Cass. 30 november 2011, P.11.1138.F;
- Omvang van de vernietiging na beperkt cassatieberoep van de procureur-generaal bij een hof van beroep, Cass. 30 november 2011, P.11.1644.F;
- Artikel 62, tweede lid, Wegverkeerswet, Cass. 7 december 2011, P.11.1205.F;
- Omvang van het onderzoek van de regelmatigheid van de procedure bij toepassing van artikel 235*bis* van het Wetboek van Strafvordering op vraag van een verzoeker tot opheffing van een onderzoekshandeling, Cass. 13 december 2011, P.11.1256.N.

Publiek en administratief recht

- De draagwijdte van het begrip “identiek onderwerp als datgene waarover het Grondwettelijk Hof uitspraak heeft gedaan” en de verplichting voor de rechter tot het stellen van een bijkomende prejudiciële vraag, Cass. 24 januari 2011, C.09.0635.N;
- De draagwijdte van de mogelijkheid voor het bestuur om de opdracht te gunnen aan de inschrijver die de laatste regelmatige inschrijving heeft ingediend, maar op datum van de beslissing tot gunning nog niet beschikt over de vereiste erkenning, mits de gunning geschiedt onder de voorwaarde dat de gekozen inschrijver aan de erkenningsvoorwaarden voldoet op het ogenblik van de kennisgeving van de goedkeuring van de inschrijving, Cass. 15 april 2011, C.10.0211.N;
- Verplichting voor de hoven en rechtbanken de toepassing te weren van de artikelen 471 tot 474 van het Waals Wetboek van ruimtelijke ordening, stedenbouw en patrimonium in zoverre ze met schending van de artikelen 68 en 69 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980, de bevoegdheid inzake stadsheropleving toevertrouwen aan de minister van het Waalse Gewest die bevoegd is voor de ruimtelijke ordening, Cass. 21 april 2011, C.08.0452.F;
- De vraag of de Raad van State dan wel de arbeidsgerechten rechtsmacht hebben om te oordelen over de voorziening van een werkgever tegen een discretionaire beslissing van het beheerscomité van de RSZ om niet in te gaan op de vraag tot kwijtschelding of vermindering van de verschuldigde bijdrageopslagen en interesten, Cass. 30 mei 2011, C.10.0168.N en Cass. 30 mei 2011, C.10.0625.F (verenigde kamers);

- De draagwijdte van de in de Wet Openbaarheid Bestuur gestelde vereiste dat het bestuur dat een beslissing met individuele strekking ter kennis brengt van een bestuurde, de georganiseerde beroepsmogelijkheden moet vermelden, Cass. 20 oktober 2011, F.10.0095.N;
- De mogelijkheid voor de aanbestedende overheid om de gerechtelijke ontbinding van de overeenkomst krachtens artikel 1184 van het Burgerlijk Wetboek te vorderen indien de rechter de eenzijdige verbreking van de opdracht door de aanbestedende overheid niet rechtsgeldig verklaart, Cass. 27 oktober 2011, C.10.0388.N;
- Het begrip “betekening” in de zin van artikel 44, §2, van de algemene aannemingsvoorwaarden voor overheidsopdrachten voor aanneming van werken, leveringen en diensten en voor de concessies voor openbare werken, Cass. 27 oktober 2011, C.10.0552.N;
- Het gevolg van het bekomen van een stedenbouwkundige vergunning die een zonevreemde bestemmingswijziging toelaat van een hoeve naar een residentiële woning, waardoor de bedrijfsgebouwen van het landbouwbedrijf waartoe de woning behoorde, en die niet fysisch één geheel vormen met de bedrijfswoning, niet mogen afgesplitst worden van de bedrijfswoning en enkel een nieuw gebruik kunnen krijgen als woningbijgebouwen, voor de opname van het goed in de inventaris van leegstaande of verwaarloosde bedrijfsruimten, Cass. 22 december 2011, C.11.0005.N.

Tuchtrecht

- Advocaat; tucht; recht om niet mee te werken aan de eigen inbeschuldigingstelling: draagwijdte, Cass. 25 november 2011, D.11.0016.F;
- Verenigbaarheid met het EVRM en de Grondwet van het monopolie van gespecialiseerde advocaten om de partijen voor het Hof van Cassatie te vertegenwoordigen in tuchtzaken, Cass. 16 december 2011, D.11.0014.F.

Rede uitgesproken door Jean-François Leclercq, procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, op de plechtige openingszitting van 1 september 2011 – De bestrijding in het Belgisch recht van de moderne piraterij die het zeevaartverkeer belemmert, voorbeeld van een succesvolle federale unie¹

---

¹ Omdat de openingsrede van de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie in verscheidene tijdschriften wordt gepubliceerd en om het aantal pagina's te drukken, wordt enkel de inhoudstafel opgenomen in het jaarverslag. Voor de integrale tekst van de openingsrede, wordt de lezer verwezen naar de webstek van het Hof van Cassatie: <http://www.cassonline.be>.

Afdeling 1. – Een meer adequate vervolging en opsluiting van de personen die zich voor de Somalische kust aan piraterij en diefstal met geweldpleging schuldig hebben gemaakt

Afdeling 2 - De mogelijkheid om in België gevallen van piraterij te bestraffen en te vervolgen

§1. De strafbaarheid in België van handelingen van maritieme piraterij in de periode tot de Wet van 30 december 2009 betreffende de strijd tegen piraterij op zee

§2. - De strafbaarheid in België van handelingen van maritieme piraterij ingevolge de Wet van 30 december 2009 betreffende de strijd tegen piraterij op zee

§3. - De mogelijkheid om in België handelingen van maritieme piraterij te vervolgen en te bestraffen in de periode tot de Wet van 30 december 2009 betreffende de strijd tegen piraterij op zee

§4. - De mogelijkheid om in België handelingen van maritieme piraterij te vervolgen en te bestraffen na de Wet van 30 december 2009 betreffende de strijd tegen piraterij op zee en de Wet van 30 december 2009 betreffende de strijd tegen piraterij op zee en tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek

§5. - Bevoegdheden van Belgische militairen om daden van piraterij te voorkomen of te doen stoppen en inzake vrijheidsberoving van piraten ingevolge de wetten van 30 december 2009

Afdeling 3. - Verschillende hypothesen

§1. – Inleiding

§2. - De handelingen gesteld in volle zee, buiten de zones die onder nationale rechtsmacht vallen of in de exclusieve economische zone

§3. - De handelingen gesteld in de territoriale wateren van een andere Staat dan België en meer bepaald in de territoriale wateren van Somalië

§4. – De handelingen op het grondgebied van een andere Staat dan België en meer bepaald Somalië

§5. – De moeilijkheden verbonden aan berechting in België

Afdeling 4. – De Noordzee: laatste twistappel?

Afdeling 5. – Besluit

Voorstellen *de lege ferenda* van het openbaar ministerie

Deze afdeling geeft aan welke juridische problemen het Hof in het licht van de vaststellingen die het heeft gedaan bij het onderzoek van de in de loop van het jaar ingestelde cassatieberoepen en gewezen arresten niet op bevredigende wijze heeft kunnen oplossen wegens een leemte die de wetgever diende te verhelpen, alsook welke problemen het gevolg zijn van divergenties in de rechtspraak die rechtsonzekerheid veroorzaken en die eveneens door de wetgever dienen te worden opgelost. Bovendien worden de juridische problemen vermeld die verband houden met de toepassing van de wetten of de werking van de rechterlijke macht in het algemeen en het Hof van Cassatie in het bijzonder en waarvoor een wetswijziging wenselijk is.

Hierbij geeft het openbaar ministerie alleen zijn eigen advies te kennen zonder het Hof te verbinden.

Het maakt van de gelegenheid gebruik om andermaal de aandacht van de uitvoerende macht te vestigen op de noodzaak om voldoende op voorhand de gerechtelijke overheid van de inwerkingtreding van nieuwe wetten in te lichten.

De hiernavolgende tekst is deze van het verslag van de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie van 2011 aan het parlementair comité belast met de wetsevaluatie.

Aanhef

Artikel 11 van de wet van 25 april 2007 tot oprichting van het Parlementair Comité belast met de wetsevaluatie bepaalt dat de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie en het College van procureurs-generaal aan het Comité in de loop van de maand oktober een verslag toezenden, dat een overzicht bevat van de wetten die voor de hoven en rechtbanken tijdens het voorbije gerechtelijk jaar moeilijkheden bij de toepassing of de interpretatie ervan hebben opgeleverd.

Uit de bewoordingen van die bepaling blijkt dat het verslag van de procureurs-generaal uitsluitend tot hun verantwoordelijkheid behoort en niet tot die van de korpsvergaderingen.

Het verslag van de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie aan het Parlementair Comité belast met de wetsevaluatie is opgemaakt met de waardevolle medewerking van advocaat-generaal Raymond Loop en met die van Baudouin Docquier, assistent bij de documentatiedienst van het Hof van Cassatie, en met de toegewijde medewerking van eerste advocaat-generaal Marc De Swaef, de advocaten-generaal André Henkes, Patrick Duinslaeger, Marc Timperman en Jean-Marie Genicot, magistraat met opdracht Eric Van Dooren en waarnemend hoofdsecretaris Eric Ruytenbeek.

Opvolging van de vorige voorstellen

1) Art. 1798, eerste lid, B.W. (Jaarverslag 2002, p. 234)

Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek betreffende de rechtstreekse vordering van een onderaannemer tegen zijn opdrachtgever. – Ingediend door mevrouw Carina Van Cauter en de heren Herman De Croo en Guido De Padt.¹

2) Artt. 187*bis*, 191*bis* en 194*bis* Ger.W. (Jaarverslagen 2000, p. 153, 2001, p. 398, en 2003-II, p. 163)

Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 187*bis*, 191*bis* en 194*bis* Ger.W. met betrekking tot het statuut van de referendarissen bij het Hof van Cassatie.²

Advies van de Hoge Raad voor de Justitie van 10 april 2008.³

Wetsontwerp tot wijziging van de artikelen 187*bis*, 191*bis* en 194*bis* Ger.W. met betrekking tot het statuut van de referendarissen bij het Hof van Cassatie en van de referendarissen bij het Grondwettelijk Hof. – Tekst aangenomen op 5 juni 2008 in plenaire vergadering en overgezonden aan de kamer van volksvertegenwoordigers.⁴

Wetsontwerp tot wijziging van de artikelen 187*bis*, 191*bis* en 194*bis* Ger.W. met betrekking tot het statuut van de referendarissen bij het Hof van Cassatie en van de referendarissen bij het Grondwettelijk Hof. – Ontwerp overgezonden door de Senaat.⁵

De commissie voor de Justitie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft die tekst besproken op 20 januari 2009.

*Advies van de Raad van State van 9 december 2008.*⁶

Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 187*bis*, 191*bis* en 194*bis* Ger.W. met betrekking tot het statuut van de referendarissen bij het Hof van Cassatie en van de referendarissen bij het Grondwettelijk Hof.⁷

3) Art. 259terdecies Ger.W. (Jaarverslag 2003, p. 262)

Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek teneinde de referendarissen-stagiairs bij het Hof van Cassatie tijdens hun stage te evalueren. – Ingediend door de heren Olivier Maingain en Bernard Clerfayt en mevrouw Marie-Christine Marghem.⁸

Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek teneinde de referendarissen-stagiairs bij het Hof van Cassatie tijdens hun stage te evalueren. – Ingediend door de heren Olivier Maingain en Damien Thiéry.⁹

4) Art. 410 en volgende Ger.W. (Verslag 2007 van de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie aan het Parlementair Comité belast met de wetsevaluatie)¹⁰

---

¹ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 6 december 2007, DOC 0512/001.

² Senaat, 4 maart 2008, DOC 4-606/1.

³ Senaat, 15 april 2008, DOC 4-606/2.

⁴ Senaat, 5 juni 2008, DOC 4-606/6.

⁵ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 6 juni 2008, DOC 1231/001.

⁶ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 9 december 2008, DOC 1231/002.

⁷ Senaat, 8 oktober 2010, DOC 5-257/1.

⁸ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 25 oktober 2007, DOC 0269/001.

⁹ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 13 oktober 2010, DOC 0383/001.

Wetsvoorstel tot wijziging van de regels in verband met het optreden van het openbaar ministerie in het kader van tuchtgeschillen met magistraten. – Ingediend door mevrouw Clotilde Nyssens c.s..¹¹

Wetsvoorstel tot wijziging van de regels in verband met het optreden van het openbaar ministerie in het kader van tuchtgeschillen met magistraten. – Ingediend door de heer Christian Brotcorne.¹²

Wetsvoorstel tot wijziging van de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de tucht.- Ingediend door Francis Delpérée c.s..¹³

5) Art. 578, 581, 585, 587*bis* en 588 Ger.W. (Verslag 2009 van de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie aan het Parlementair Comité belast met de wetsevaluatie)¹⁴

Voorstel van decreet houdende wijziging van enkele bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek. - Ingediend door de dames Cindy Franssen, Kathleen Deckx en Vera Celis, de heer Ludwig Caluwé, de dames Fatma Pehlivan en Goedele Vermeiren en de heer Ward Kennes.¹⁵

6) Art. 658, tweede lid, Ger.W. (Jaarverslag 2003, p. 265)

Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek teneinde, in geval van onttrekking van een zaak aan een rechter, het Hof van Cassatie in staat te stellen de zaak te verwijzen naar een rechtbank van een ander ressort. – Ingediend door de heer Olivier Maingain, mevrouw Marie-Christine Marghem en de heer Bernard Clerfayt.¹⁶

Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek teneinde, in geval van onttrekking van een zaak aan een rechter, het Hof van Cassatie in staat te stellen de zaak te verwijzen naar een rechtbank van een ander ressort. – Ingediend door de heer Christian Brotcorne.¹⁷

7) Art. 838 Ger.W. (Verslag 2007 van de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie aan het Parlementair Comité belast met de wetsevaluatie)¹⁸

Wetsvoorstel tot wijziging van de wijze waarop de bij een wrakingsprocedure betrokken partijen worden ingelicht. – Ingediend door mevrouw Clotilde Nyssens c.s..¹⁹

Wetsvoorstel tot wijziging van de wijze waarop de bij een wrakingsprocedure betrokken partijen worden ingelicht. – Ingediend door de heer Christian Brotcorne.²⁰

---

¹⁰ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 19 februari 2008, DOC 0844/001, p. 22 en 23.

¹¹ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 9 juni 2008, DOC 1234/001.

¹² Kamer van Volksvertegenwoordigers, 20 september 2010, DOC 0177/001.

¹³ Senaat, 7 juni 2011, DOC 5-1067/1.

¹⁴ Jaarverslag 2009, pp. 173-174.

¹⁵ Vlaams Parlement, 19 oktober 2010, STUK 714/1.

¹⁶ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 25 oktober 2007, DOC 0277/001.

¹⁷ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 9 augustus 2010, DOC 0077/001.

¹⁸ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 19 februari 2008, DOC 0844/001, p. 24.

¹⁹ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 9 juni 2008, DOC 1235/001.

8) Art. 1105ter Ger.W. (Jaarverslagen 2001, p. 486, en 2003, p. 593)

Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek teneinde te voorzien in toezicht op de toegang tot cassatieberoep.- Ingediend door de heren Olivier Maingain en Bernard Clerfayt en mevrouw Marie-Christine Marghem.²¹

Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek, betreffende het versneld afhandelen van sommige cassatieberoepen. - Ingediend door mevrouw Martine Taelman en de heer Patrick Vankrunkelsven²². Niet behandeld wegens indiening van het doc. nr. 51/1569/1 in de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek teneinde te voorzien in toezicht op de toegang tot cassatieberoep.- Ingediend door de heren Olivier Maingain en Damien Thiéry.²³

9) Art. 1107 Ger.W. (Jaarverslag 2003-II, p. 164)

Wetsvoorstel tot aanvulling van artikel 1107 Ger.W. betreffende het verloop van de terechtzitting voor het Hof van Cassatie. - Ingediend door mevrouw Marie-Christine Marghem en de heer Olivier Maingain.²⁴

Wetsvoorstel tot aanvulling van artikel 1107 Ger.W. betreffende het verloop van de terechtzitting voor het Hof van Cassatie. - Ingediend door mevrouw Marie-Christine Marghem en de heer Olivier Maingain.²⁵

10) Art. 240 Strafwetboek (Jaarverslag 2006, p. 179)

Wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek wat betreft verduistering gepleegd door personen die een openbaar ambt uitoefenen. – Ingediend door mevrouw Sarah Smeyers c.s.²⁶

11) Artt. 172, 203 en 373 Wetboek van Strafvordering (Jaarverslag 2003, p.594)

Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 172, 203 en 373 van het Wetboek van Strafvordering, ter bepaling van het ogenblik waarop de termijn ingaat waarbinnen hoger beroep wordt ingesteld tegen de beslissingen die geacht worden op tegenspraak te zijn. – Ingediend door mevrouw Marie-Christine Marghem en de heer Olivier Maingain.²⁷

Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 172 en 203 van het Wetboek van Strafvordering, ter bepaling van het ogenblik waarop de termijn ingaat waarbinnen hoger beroep wordt ingesteld tegen de beslissingen die geacht worden op tegenspraak te zijn. – Ingediend door de heer Alain Courtois.²⁸

---

²⁰ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 20 september 2010, DOC 0183/001.

²¹ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 25 oktober 2007, DOC 0272/001.

²² Senaat, 13 maart 2008, DOC 639/1.

²³ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 13 oktober 2010, DOC 0384/001.

²⁴ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 25 oktober 2007, DOC 0265/001.

²⁵ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 16 december 2010, DOC 0834/001.

²⁶ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 13 mei 2008, DOC 1163/001.

²⁷ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 25 oktober 2007, DOC 0264/001.

²⁸ Senaat, 23 maart 2010, DOC 1716/1.

12) Art. 407 Wetboek van Strafvordering (Jaarverslag 2005, p. 154)

Wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering wat het verzuim van niet-substantiële vormvereisten betreft.- Ingediend door mevr. Sarah Smeyers en mevr. Els de Rammelaere.²⁹

13) Wet van 16 maart 1803 op het notarisambt (Jaarverslag 2001, p. 404)

Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 16 maart 1803 op het notarisambt wat betreft het instellen van hoger beroep tegen een tuchtstraf.- Ingediend door mevr. Sarah Smeyers c.s.³⁰

Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 16 maart 1803 op het notarisambt wat betreft het instellen van hoger beroep tegen een tuchtstraf.- Ingediend door mevr. Sarah Smeyers c.s.³¹

Enkele nieuwe voorstellen

Ik zou opnieuw enkele voorstellen willen lanceren waarvan de goedkeuring volgens mij kan bijdragen tot een verbetering van de justitie in het algemeen.

Burgerlijk en gerechtelijk recht

Hervorming van het Gerechtelijk Wetboek

Op initiatief van dhr. Ghislain LONDERS, eerste voorzitter van het Hof van Cassatie, werd binnen het Hof een werkgroep opgericht die de noodzakelijke hervorming van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de rechtspleging voor het Hof van Cassatie zal aanpakken.

Ik maak van dit verslag gebruik om de voorstellen van het Hof (Zetel - Parket) over te nemen.

Art. 304 Ger.W.

Naar aanleiding van een bespreking tijdens een vergadering van de Vaste Vergadering van de Korpschefs heb ik voorgesteld een tweede lid toe te voegen aan de bestaande tekst van artikel 304 dat als volgt zou zijn gesteld:

“Ingeval misbruik van recht wordt vastgesteld door het hof of de rechtbank waarvoor de zaak in hoger beroep wordt behandeld, moet, in afwijking van het eerste lid, de advocaat of de gemachtigde van de partij zich onthouden.”

Die tekst zou een uitgangspunt kunnen zijn voor een meer diepgaande bespreking, meer bepaald wat betreft de vraag of hoger beroep tegen de beslissing die misbruik van recht vaststelt, opportuun is.

---

²⁹ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 11 april 2008, DOC 1068/001.

³⁰ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 23 juni 2008, DOC 1272/001.

³¹ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 14 december 2010, DOC 0971/001.

Over de noodzaak van een dergelijke wijziging werd trouwens een parlementaire vraag gesteld.³²

Artt. 129, 310, 313 en 259quinquies, Ger.W.

Uit de artikelen 129, 310, 313 en 259quinquies Ger.W. volgt dat een raadsheer van een taalrol, naar gelang van de wisselvalligheden van de samenstelling van het Hof, door zijn taalgroep kan worden aangewezen voor een mandaat van afdelingsvoorzitter in zijn taalrol, ofschoon hij naar anciënniteit wordt voorafgegaan door een of meer raadsheren van dezelfde rol (en binnen het Hof, eveneens van de andere taalrol).

Noch de voornoemde bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek, noch enige andere bieden een antwoord op de vraag wie, buiten het geval waarin de eerste voorzitter zitting houdt, de zitting van een afdeling moet voorzitten wanneer de zetel bestaat uit een afdelingsvoorzitter en een of meer raadsheren die hem naar anciënniteit bij het Hof voorgaan, krachtens voornoemd artikel 310.

Om de *ratio legis* van voornoemd artikel 310 na te leven en tegelijk rekening te houden met de logica van het bij voornoemd artikel 129 ingestelde mandaat van afdelingsvoorzitter, lijkt het aangewezen voornoemd artikel 313 te wijzigen door er, tussen het huidige tweede en derde lid, een nieuw lid in te voegen dat als volgt luidt:

“De magistraat die aangewezen is voor het adjunct-mandaat van afdelingsvoorzitter heeft rang boven en zitting vóór de raadsheren van dezelfde taalrol die hem naar anciënniteit voorgaan, wanneer zij, bij het Hof van Cassatie, samen zitting nemen binnen een afdeling en er geen magistraat aanwezig is die hen in rang voorgaat.”

Actuele problemen betreffende het statuut van het gerechtelijk personeel van de griffies en de parketten

Die kwestie wordt thans besproken binnen de Vaste Vergadering van de Korpschefs.

Strafrecht

Door het Hof van Cassatie behandelde strafzaken

Bij de voorstelling van de Jaarverslagen 2010 van het Hof van Cassatie en van zijn Parket voor de Commissie voor de Justitie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers op 14 juni 2011 heeft eerste advocaat-generaal Marc De Swaef het woord genomen en ik acht het nodig hieronder weer te geven wat hij heeft gezegd.

“Graag had ik enkele korte bedenkingen geuit over de strafzaken waarvan het Hof tijdens de loop van het voorbije jaar heeft moeten kennismemen,

Zoals blijkt uit tabel nr. 10 (pagina 147N – 142F) werden in 2010 2068 nieuwe strafzaken ingesteld. Het aantal arresten dat in 2010 werd gewezen, stemt nagenoeg

---

³² Kamer van Volksvertegenwoordigers, Beknopt verslag, Commissie voor de Justitie, 5 april 2011, CRABV 53 COM 190, p. 3 tot 5.

overeen met het aantal arresten in 2009 (ongeveer 1950). Twee derde van de geschillen voor het Hof zijn dus strafzaken.

In 10 jaar tijd steeg het aantal strafdossiers met 300 eenheden. Wegverkeersgeschillen maken 20% uit van het totale aantal zaken.

In bijna 60% van de strafdossiers, zelfs in de weinig belangrijke zaken, werden een of meer memories met cassatiemiddelen neergelegd. Bovendien gaat het Hof in alle strafzaken ambtshalve na of de rechtspleging regelmatig is verlopen en de beslissing conform de wet is geweest.

Gemiddeld duurt de behandeling van cassatieberoepen in strafzaken minder dan 4 maanden. Dat resultaat is te danken aan een inkorting van de normale termijnen in de als dringend bestempelde zaken. Dit houdt uiteraard in dat onder tijdsdruk moet worden gewerkt. Aldus heeft het Hof in 2010 uitspraak gedaan over 250 zaken betreffende voorlopige hechtenis en het heeft 120 dossiers behandeld betreffende de strafuitvoeringsrechtbanken.

Op het eerste gezicht zijn die statistieken bemoedigend, maar we mogen ons er niet door laten misleiden.

Ze tonen immers slechts het topje van de ijsberg aangezien de werkelijke problemen verband houden met de afhandeling van de strafprocedures in hun geheel. De cassatieprocedure vormt immers slechts een episode in dat geheel en dankzij aanzienlijke inspanningen neemt het Hof hierin zijn verantwoordelijkheid op. Dit belet evenwel niet dat er problemen blijven bestaan op het stuk van de cassatieprocedure.

Sta mij toe ze in het kort te schetsen.

Wat specifiek de cassatieprocedure betreft zijn er inderdaad 3 pijnpunten.

1. de onbeperkte toegang tot het Hof door iedere belanghebbende, zelfs tegen beslissingen bij verstek voor zover de gewone termijn van verzet is verstreken. Deze afwezigheid van welkdanige filter ook verklaart meteen het laag cassatiecijfer in strafzaken: 11% t.o.v. circa gemiddeld 40% in de andere materies. In dit aantal vernietigingen zijn dan nog begrepen de zuiver technische cassaties (bv. regeling van rechtsgebied – niet vermelden van eenparigheid) die niet tot andere beslissingen ten gronde vanwege de rechter op verwijzing in feitelijke aanleg aanleiding geven;

2. de bijzondere strafwetten (voorlopige hechtenis, Europees aanhoudingsbevel, Strafwetgeving, Vreemdelingen) die ook vaak cassatiemogelijkheden inhouden in tussentijdse spoedprocedures die hoofdzakelijk een feitelijke en niet een juridische beoordeling vereisen;

3. de mogelijkheden tot cassatieberoep tegen beslissingen die geen eindbeslissingen zijn. Artikel 416 Wetboek van Strafvordering in het bijzonder houdt al maar meer cassatieberoepen in proceduristadia vóór de eindbeslissing in, inzonderheid tijdens en bij het afsluiten van het gerechtelijk onderzoek.

Die uitzonderingen die grotendeels voortkomen uit de "wet Franchimont" van 1998 betreffen in hoofdzaak de controle van het strafonderzoek. Gesteld dat zulke controle de kwaliteit van de procedure ten goede komt – maar dat is m.i. nooit echt

vastgesteld geworden – dan nog rijst de vraag of het Hof van Cassatie op dat moment de beslissing van de kamer van inbeschuldigingstelling op haar wettigheid moet onderzoeken en of het niet aan het Hof behoort pas na de eindbeslissing de regelmatigheid van de rechtspleging in haar geheel genomen te beoordelen. Het argument dat het zuiveren van de nietigheden van het onderzoek vooraleer de zaak aan de feitenrechter wordt onderworpen de mogelijkheid biedt de gewraakte onderzoeksdadende andermaal, maar dan op regelmatige wijze te stellen, is praktisch gezien illusoir.

Hoe zou men een telefoontap, een huiszoeking, een observatie nog doeltreffend kunnen herdoen? Meteen vervalt een noodzaak om de beoordeling van de regelmatigheid van de procedure te onttrekken aan de feitenrechter ten voordele van de onderzoeksgerechten en zou de orthodoxe cassatierechter die pas tussenkomt op het einde van het proces in ere kunnen worden hersteld.

Tegen de lange duur van de strafprocedures werd inderdaad voortdurend kritiek geuit.

Daartegen kan echter worden opgeworpen dat het aantal verschillende beslissingen waarin de wet voorziet en die door het parket en de onderzoeksrechter kunnen worden genomen in de laatste jaren voortdurend is blijven stijgen. De beroepsmogelijkheden voor de kamer van inbeschuldigingstelling en voor het Hof van Cassatie, alsook de prejudiciële procedures zijn in dezelfde verhouding gestegen en al die geschillen – of ze ontvankelijk zijn of niet – moeten worden behandeld nog voor de bodemrechter van het dossier kennisneemt. In een dergelijke toestand komt de redelijke termijn heel erg in het gedrang.

Zo heeft de goedkeuring van de zogenaamde Franchimontwet een vloedgolf van beroepen teweeggebracht, de ene al nuttiger of minder nuttig dan de andere, met als onmiddellijk gevolg daarvan een vertraging van de rechtsgang, die soms, en stevast in erg belangrijke zaken, deining in de publieke opinie heeft veroorzaakt.

In hoofdstuk V van het jaarverslag 2003 werd dat probleem onderzocht. In de loop van de laatste jaren leek het aantal Franchimontdossiers enigszins te stagneren, maar dan doken plots de procedures betreffende de bijzondere opsporingsmethoden op...

En momenteel voert de Salduzsaga de bestsellerlijsten aan!

Een globale bezinning blijft dus geboden. Niet het aantal procedures scheppen individuele en collectieve waarborgen, maar wel de doeltreffendheid ervan.

Als rechtspractici zien wij ons verplicht de aandacht van de wetgever te vestigen op de problemen die te maken hebben met een gedeelde bezorgdheid om een goede rechtsbedeling.

Een vergadering zoals die van vandaag komt dat doel zeker ten goede.

Die vruchtbare samenwerking heeft zich zeer recent nog geuit in het wetsvoorstel met betrekking tot de rechtspleging voor het Hof van Cassatie in strafzaken, ingediend door leden van deze vergadering en geïnspireerd door werkzaamheden verricht in de schoot van ons Hof. Onze dank gaat dan ook naar de indieners van dit voorstel dat, laten wij hopen, spoedig een gunstige afloop zal kennen.”

Niet-opzettelijke misdrijven in het Belgisch recht, met name in de openbare diensten

Ik vond het belangrijk hieronder de tekst weer te geven die ik voor de Franse Senaat heb uitgesproken op 9 oktober 2010.

“Het onderzoek van het eventueel specifieke karakter van de aanpak van niet-opzettelijke misdrijven, wanneer zij door openbare ambtsdragers zijn gepleegd, leidt op het eerste zicht tot de vaststelling die, wat het Belgisch recht betreft, het best kan omschreven worden door één enkel woord: ONBESTAANDE.”³³

De artikelen 418 en volgende van het Strafwetboek, over onopzettelijk doden en het onopzettelijk toebrengen van lichamelijk letsel, bepalen geen bijzondere strafmodaliteiten voor het geval waarin die misdrijven aan een openbaar ambtsdrager of een ambtenaar worden toegerekend. Uit de rechtspraak blijkt evenmin dat die bepalingen verschillend worden toegepast, naargelang de hoedanigheid van de dader van de feiten die de vervolgingen verantwoorden.

Wat op het eerste zicht doet denken aan een juridische lacune of leemte, mag niet doen geloven dat de problematiek van de niet-opzettelijke misdrijven die in het kader van de werking van de overheidsdiensten worden gepleegd, in België genegeerd wordt of onverschillig laat. Reeds geruime tijd worden de hoven en rechtbanken aangezocht zich uit te spreken over vervolgingen tegen plaatselijke verkozenen wegens verkeersongevallen op de openbare weg. Daarnaast hebben de juridische gevolgen van sommige rampzalige gebeurtenissen, rechtstreeks of onrechtstreeks ertoe geleid dat de aansprakelijkheid van sommige openbare ambtsdragers in aanmerking wordt genomen. Iedereen herinnert zich nog het Heizeldrama waarbij 39 mensen bij een voetbalmatch de dood vonden en ten gevolge waarvan onder meer twee rijkswachtofficiëren en twee plaatselijke verkozenen van de Stad Brussel in het geding werden betrokken. Onlangs nog, heeft

---

³³ Deze bijdrage werd opgemaakt met de waardevolle medewerking van David DE ROY, toen referendaris bij het Hof van Cassatie van België. Zij heeft gediend als exposé in de Franse Senaat op 9 oktober 2010, in het kader van het colloquium dat werd georganiseerd naar aanleiding van de 10de Verjaardag van de *Loi Fauchon* met als thema “*La responsabilité pénale pour imprudence à l’épreuve des grandes catastrophes*”. In verband met de overwegingen in de tekst van de bijlage, dient opgemerkt dat het in artikel 422ter van het Strafwetboek bedoelde misdrijf (“*Met de straffen in het vorige artikel bepaald wordt gestraft hij die, hoewel hij in staat is het te doen zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen, weigert of nalaat aan iemand die in gevaar verkeert, de hulp te bieden waartoe hij wettelijk wordt opgevorderd; hij die, hoewel daartoe in staat, weigert of nalaat het werk of de dienst te doen waartoe hij wordt opgevorderd bij ongeval, beroering, schipbreuk, overstroming, brand of andere rampen, evenals het geval van roverij, plundering, ontdekking op heterdaad, vervolging door het openbaar beroep of van gerechtelijke tenuitvoerlegging*”) niet in aanmerking wordt genomen ofschoon het betrekking lijkt te hebben op ambtenaren. Het kan evenwel buiten beschouwing worden gelaten, door te oordelen dat het niet noodzakelijk tot de categorie van de niet-opzettelijk gepleegde misdrijven behoort. Overigens werd in het kader van deze bijdrage geen rekening gehouden met de vraagstukken inzake burgerlijke aansprakelijkheid (met inbegrip van de burgerlijke aansprakelijkheid van de burgemeesters, die geregeld wordt door een bijzondere wet van 4 mei 1999).

de ontploffing van een gasleiding in een “zone d’activités économiques”³⁴ te Gellingen, de dood van 24 mensen veroorzaakt en 132 mensen verwond. Dat ongeval heeft geleid tot de inverdenkingstelling van meerdere rechtspersonen en natuurlijke personen, waaronder de burgemeester (tegenhanger van de “maire” in Frankrijk) en de gemeentesecretaris van de Stad Aat.

Volgens verschillende waarnemers zijn, noch de toestand van de verkozene die ervan verdacht wordt dat hij een niet-opzettelijk misdrijf heeft gepleegd, noch die van het slachtoffer van de hier vervolgde gedragingen, bevredigend te noemen. Reeds geruime tijd formuleren zij in hoofdzaak twee kritieken en stellen zij voor om daaraan, via de wetgever, te verhelpen. Die kritieken hebben enerzijds betrekking op de theorie binnen de rechtspraak van de eenheid van de strafrechtelijke en burgerrechtelijke fout en, anderzijds, op de leemten binnen het wettelijk stelsel van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen.

Ik herinner even snel aan de inhoud van die kritieken en de voorstellen die ermee samengaan. Tevens deel ik u de bedenkingen mede waartoe die problematiek mij inspireert.

De theorie van de eenheid van de strafrechtelijke en de burgerrechtelijke fout.

De theorie van de eenheid van de strafrechtelijke en burgerrechtelijke fout wordt verweten dat wanneer de beklagde op strafrechtelijk vlak wordt vrijgesproken, het slachtoffer voor de burgerlijke rechter geen herstellvordering meer aanhangig kan maken wegens de schade die hij door de fout van de inmiddels vrijgesproken beklagde heeft geleden: het gezag van gewijsde van beslissingen op de strafvordering, ten opzichte van beslissingen op de burgerlijke rechtsvorderingen, staat eraan in de weg dat een fout wordt aangetoond in het kader van het stelsel van de quasi-delictuele aansprakelijkheid, vermits die fout op strafrechtelijk vlak werd uitgesloten. Daarentegen zou – nog steeds volgens die kritische waarnemers – de rechter geneigd zijn om, teneinde het slachtoffer geen kans op vergoeding te ontnemen in het geval van vrijspraak, de vervolgde sneller schuldig te verklaren door diens fout aan te tonen op grond van de abstracte criteria van de aquiliaanse aansprakelijkheid, zonder te onderzoeken of degene die de schade heeft veroorzaakt een voldoende kennelijke fout heeft begaan. Hierdoor neemt het risico op een strafrechtelijke veroordeling toe, aangezien de minste fout zou worden bestraft.³⁵

De in antwoord op die kritieken ingediende wetsvoorstellen willen in de eerste plaats een onderscheid tot stand te brengen tussen de beoordelingscriteria van nalatigheid en onvoorzichtigheid, naargelang de fout voor de burgerlijke rechter of de strafrechter wordt aangevoerd. Zij bevestigen bovendien het idee dat “de beslissing waarbij de rechter verklaart dat de strafrechtelijke schuld niet is bewezen,

---

³⁴ Franse benaming.

³⁵ Over de kritiek op de huidige toestand, vgl. M. BOVERIE en S. SMOOS, “Responsabilité pénale du bourgmestre: comment (enfin) allier équité et efficacité?”, *Mouv. Com.*, 2007, p.331-334.

geen uitspraak inhoudt over de fout die aanleiding geeft tot burgerrechtelijke aansprakelijkheid”³⁶.

Ik zal hier niet uitweiden over de verschillende opmerkingen die de afdeling wetgeving van de Raad van State over die voorstellen heeft geformuleerd. Toch kan ik moeilijk mijn verbijstering wegsteken ten aanzien van de stelling dat de strafrechter sneller geneigd zou zijn iemand schuldig te verklaren om de verdere mogelijkheden tot vergoeding van de door het slachtoffer geleden schade niet aan te tasten. Die neiging zou als het ware in de hand worden gewerkt door gebruik te maken van de “lichtste fout”, bij voorkeur een kennelijke fout. Ik vrees dat die analyse geen rekening houdt met een uit de rechtspraak blijkende werkelijkheid³⁷: de rechters die kennis nemen van geschillen die de aansprakelijkheid van openbare ambtsdragers ten opzichte van niet-opzettelijke misdrijven in het gedrang brengen, besteden over het algemeen veel zorg aan het vergaren, de beoordeling en de verwerking van de feiten die de fout kunnen aantonen. Van lichtzinnigheid is bij de rechtbanken volgens mij volstrekt geen sprake. Hoe begrijpelijk die vrees ook moge wezen, zij is niet gebaseerd op een op genoegzame wijze aangetoonde praktijk.

Vanaf hier bekijk ik het tweede kader waarin de bedenkingen vallen over de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de openbare mandatarissen wegens niet-opzettelijke misdrijven die in de uitoefening van hun ambt zijn gepleegd.

Dat tweede kader is dat van het stelsel van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de rechtspersonen.

Artikel 5 van het Belgisch Strafwetboek bepaalt:

“Een rechtspersoon is strafrechtelijk verantwoordelijk voor misdrijven die hetzij een intrinsiek verband hebben met de verwezenlijking van zijn doel of de waarneming van zijn belangen, of die, naar blijkt uit de concrete omstandigheden, voor zijn rekening zijn gepleegd.

Wanneer de rechtspersoon verantwoordelijk gesteld wordt uitsluitend wegens het optreden van een geïdentificeerde natuurlijke persoon, kan enkel degene die de zwaarste fout heeft begaan worden veroordeeld. Indien de geïdentificeerde natuurlijke persoon de fout wetens en willens heeft gepleegd kan hij samen met de verantwoordelijke rechtspersoon worden veroordeeld.

Met rechtspersonen worden gelijkgesteld:

1° tijdelijke verenigingen en verenigingen bij wijze van deelneming;
2° vennootschappen bedoeld in artikel 2, derde lid, van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen, alsook handelsvennootschappen in oprichting;

---

³⁶ Beide voorstellen zijn wezenlijk verschillend aangezien het ene de criteria van de burgerrechtelijke fout bepaalt (0120/001), terwijl het andere de criteria van de strafrechtelijke fout bepaalt (1170/001).

³⁷ Vgl. o.m. Luik (3de kamer.), 14 juni 1994, *Rev. Dr. com.*, 1995, noot F. KOEKELBERG. D. RENDERS en Fl. PIRET, “La responsabilité pénale et civile des mandataires provinciaux et communaux”, *Droit de la démocratie provinciale et communale: la désignation et la responsabilité des mandataires*, Namen, 2006, p. 88-92.

3° burgerlijke vennootschappen die niet de vorm van een handelsvennootschap hebben aangenomen.

Voor de toepassing van dit artikel kunnen niet als strafrechtelijk verantwoordelijke rechtspersoon worden beschouwd: de federale staat, de gewesten, de gemeenschappen, de provincies, de Brusselse agglomeratie, de gemeenten, (de meergemeentezones,) de binnengemeentelijke territoriale organen, de Franse Gemeenschapscommissie, de Vlaamse Gemeenschapscommissie, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en de openbare centra voor maatschappelijk welzijn.”

Dit wettelijk stelsel verleent immuniteit van strafrechtelijke verantwoordelijkheid aan de publiekrechtelijke rechtspersonen waarvan de organen (of toch sommige daarvan) rechtstreeks zijn verkozen. Die organen zijn vergaderingen waarvan de leden democratisch zijn verkozen. Het gaat in hoofdzaak om de Federale Staat, de gefedereerde entiteiten (de Gemeenschappen en de Gewesten), de provincies en de gemeenten. Andere publiekrechtelijke rechtspersonen daarentegen genieten die immuniteit niet en vallen onder het gemeenrechtelijk stelsel van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de rechtspersonen: met name instellingen van openbaar nut, openbare ondernemingen of verder nog, intercommunale verenigingen; hun organen worden immers niet samengesteld na afloop van een rechtstreekse verkiezingsprocedure. Zij worden gelijkgesteld – wat hun strafrechtelijke verantwoordelijkheid aangaat – met privaatrechtelijke rechtspersonen.³⁸

Die immuniteit werd gerechtvaardigd door de wil om te “vermijden dat de overheid een schietschijf zou worden voor de misnoegde burger”.³⁹ Men wilde aldus vermijden dat “klachten worden uitgelokt waarvan het werkelijke doel zou zijn via strafrechtelijke weg politieke strijd te voeren”.⁴⁰ Eén van de gevolgen van die immuniteit raakt in het bijzonder de lasthebbers van de betrokken rechtspersonen: de strafvervolging zal tegen hen worden ingesteld wanneer zij wegens de aldus geregelde immuniteit niet kan ingesteld worden tegen de rechtspersonen waarvan zij de organen zijn. De waarschijnlijkheid van die denkbeeldige situatie zou des te groter zijn wanneer de vervolgingen zijn ingesteld wegens niet-opzettelijke misdrijven.⁴¹

Zoals ik u hier beknopt heb beschreven zet het huidige stelsel aan tot evidente beschouwingen; hier volgen er twee.

Eerste overweging

In een Rechtsstaat is het ongetwijfeld verstandig, en vooral erg gezond, dat men poogt te vermijden dat strafrechtbanken de plaats bij uitstek worden van politieke strijd. Het is evenwel niet zeker dat die doelstelling momenteel op efficiënte wijze wordt bereikt met een systeem waarin klachten die niet tegen de politieke instanties kunnen worden gericht, tegen de ambtsdragers worden gericht. Voor talrijke instanties waar de publiekrechtelijke rechtspersoon grotendeels vereenzelvigd wordt

---

³⁸ Dat geldt uiteraard niet voor het stelsel van de sancties, waarvan er hier geen sprake is.

³⁹ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 8 mei 2008, DOC 52 1146/001, p. 3.

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 8 mei 2008, DOC 52 1146/001, p. 3.

met de persoon van de ambtsdragers, is het risico op instrumentalisering van het strafrecht voor politieke doeleinden erg reëel, zelfs aanzienlijker dan wanneer de vervolgingen tegen de rechtspersoon hadden kunnen worden ingesteld, aangezien in dat geval het nastreven van het schandelijke karakter van een strafrechtelijke sanctie niet de hoofdbekommernis van de klagers is.

Mijn tweede bedenking is ingegeven door een vrij bijzondere hypothese, die veeleer theoretisch is dan een wijd verbreide praktijk. Volgens mij toont zij evenwel een aantal leemten binnen het huidige systeem aan. U weet dat in België – net zoals overigens in Frankrijk – verschillende gemeenten zich kunnen verenigen om gezamenlijk een aantal van hun bevoegdheden uit te oefenen binnen een intercommunale maatschappij, met een rechtspersoonlijkheid die onderscheiden is van die van de samenstellende gemeenten; de organen van die intercommunales (algemene vergadering, raad van beheer, ...) zijn samengesteld uit plaatselijke verkozenen van de gemeenten die deel uitmaken van de associatie. Dergelijke praktijken van “intercommunalité”⁴² bestaan op tal van vlakken waaronder de ophaling en verwerking van huishoudelijk afval, de ontwikkeling van “zones d’activités économiques”, de zuivering van afvalwater, de brandweer enz.

Op het vlak van strafrechtelijke verantwoordelijkheid genieten die intercommunales niet de immuniteit die de gemeenten wel hebben, vermits hun organen niet zijn samengesteld uit rechtstreeks met dat doel verkozen personen, maar wel uit plaatselijke verkozenen die door hun respectieve gemeenten zijn afgevaardigd. Laat ons nu veronderstellen dat wegens feiten die verband houden met de uitoefening van een gemeentelijke bevoegdheid, strafvervolgingen worden ingesteld. Naargelang die bevoegdheid wordt uitgeoefend door de gemeente of door de intercommunale zelf, zullen die vervolgingen in het eerste geval de plaatselijke verkozene treffen, terwijl laatstgenoemde, in het tweede geval – zo hij bestuurder van de intercommunale is – althans gedeeltelijk zal worden “beschermd” door de mogelijkheid om de aansprakelijkheid van die associatie in het gedrang te brengen.

Dit voorbeeld toont een ongelijkheid aan in de behandeling van de plaatselijke verkozenen, naargelang de omstandigheden en de context waarin zij hun ambt uitoefenen.

Meer algemeen tonen beide overdenkingen aan dat op het vlak van de verdeling van de respectieve verantwoordelijkheid tussen de politieke collectiviteit en haar mandatarissen, de huidige regeling van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de rechtspersonen voor verbetering vatbaar is. Deze situatie is de parlementsleden niet ontgaan en daarom hebben zij een wetsvoorstel ingediend om sommige nadelen die de praktijk aan het licht heeft gebracht, ongedaan te maken.

Zonder hier te willen stilstaan bij alle perikelen rond dat wetsvoorstel dat thans nog altijd niet is aangenomen⁴³ en zonder hierbij te willen ingaan op alle overdenkingen waartoe het aanleiding geeft, dienen hier m.i. toch bepaalde opmerkingen te worden

---

⁴² In Frankrijk vaak gebruikte term.

⁴³ Blijkens de internetsite van de Kamer (30 augustus 2010), blijft het voorstel dat onder het nr. DOC 52 1146/01 was ingediend, vervallen.

gemaakt. Ik vestig meer in het bijzonder de aandacht op twee punten onder de vele bezwaren waarop dat voorstel is gestuit bij de behandeling van de amendementen en de adviezen van de Raad van State waartoe het aanleiding heeft gegeven.

Eerste punt

Het idee was dat voortaan alleen nog de federale Staat en de deelstaten zoals de Gemeenschappen en Gewesten de strafrechtelijke immunititeit zouden genieten, terwijl voor de lokale politieke gemeenschappen (provincies en gemeenten) de aansprakelijkheidsregels zouden gelden die op alle rechtspersonen van toepassing zijn.⁴⁴

Gelet op de situatie van de openbare mandataris roept dat onderscheid vragen op: is het redelijkerwijs te verantwoorden dat een minister wegens het bestaan van verschillende regels voor hun onderscheiden collectiviteiten meer blootstaat aan het risico van strafrechtelijke vervolging dan een burgemeester die tot op zekere hoogte beschermd wordt door de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de gemeente? Is het te begrijpen dat een minister, méér dan een burgemeester, klachten over zich heen krijgt waarbij in werkelijkheid een politieke strijd wordt uitgevochten voor de strafrechter? Staat de minister minder dan de burgemeester bloot aan het risico van vervolgingen wegens niet-opzettelijke misdrijven? Het lijkt mij niet overdreven zich een toestand – een pandemie bijvoorbeeld – voor te stellen waarin de minister schuldig verzuim verweten wordt omdat hij nagelaten heeft de elementaire gezondheidsmaatregelen te treffen of de voor een goed beheer van de crisis gepaste informatie niet onder de bevolking heeft verspreid. Nog afgezien van het oordeel over de wettigheid moet toch worden toegegeven dat het verschil in behandeling tussen beide categorieën mandatarissen vragen doet rijzen.

Ik kom tot het tweede punt dat de leidraad vormt voor mijn toelichting bij het voorstel tot hervorming van de regeling van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid voor de rechtspersonen.

De indieners van het oorspronkelijke voorstel tot hervorming hadden het plan opgevat om alle publiekrechtelijke rechtspersonen (met inbegrip van de politieke collectiviteiten waarvan de organen worden samengesteld na democratische verkiezingen) te onderwerpen aan één enkele regeling van beperkte strafrechtelijke verantwoordelijkheid. Hierbij zou de strafrechtelijke verantwoordelijkheid beperkt zijn tot de "misdrijven die een inbreuk uitmaken op een hem opgelegde zorgvuldigheids- of veiligheidsnorm".⁴⁵

Nogmaals, de overeenstemming van een dergelijke regeling met het gelijkheids- en non-discriminatiebeginsel is twijfelachtig, vooral als de toepassing van die regeling van beperkte aansprakelijkheid op de overheidsbedrijven wordt onderzocht. Er bestaan duidelijk twee punten waarin de behandeling verschilt. Enerzijds zal een

---

⁴⁴ Onder voorbehoud uiteraard van de specifieke strafbepalingen. Deze problematiek komt evenwel in deze bijdrage niet aan de orde.

⁴⁵ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 8 mei 2008, Doc 52/1146/001, p. 6. M. NIHOUL, C.D.P.K., 2008, p. 491.

overheidsbedrijf, wanneer het op de vrije markt opereert, wegens zijn hoedanigheid van publiekrechtelijke rechtspersoon niet in dezelfde mate strafrechtelijk verantwoordelijk zijn als zijn concurrenten, de privaatrechtelijke rechtspersonen. Anderzijds, en om terug te komen op de situatie van de mandatarissen, valt het op dat de mandatarissen van de overheidsbedrijven voor de misdrijven die niet vallen onder de aldus opgevatte beperkte verantwoordelijkheid, meer kans lopen op strafrechtelijke vervolgingen dan hun functiegenoten in de privaatrechtelijke rechtspersonen, die immers op een ruimere bescherming kunnen rekenen wegens de onbeperkte verantwoordelijkheid van de rechtspersonen die via hen optreden.⁴⁶

Het laat zich aanzien dat een wijziging van de regeling van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de rechtspersonen, hoe verleidelijk zij op het eerste zicht ook is, ongetwijfeld tot moeilijkheden zal leiden, zonder dat – daarom – de kansen om het doel, namelijk de bescherming van de openbare mandatarissen, te bereiken, gevrijwaard worden.

Een overdenking van meer algemene aard lijkt mij geboden door de twee hervormingsvoorstellen waarover ik u kort gesproken heb. Die voorstellen werden geschetst op initiatief van parlementsleden die zich waarschijnlijk het lot aantrokken van de plaatselijke verkozenen bij de bestraffing van de niet-opzettelijke misdrijven en de vergoeding van de door die misdrijven veroorzaakte schade. De verwijzingen in de commentaren bij de wetsvoorstellen naar de toestand van deze categorie van openbare mandatarissen getuigt van de bijzondere aandacht die aan hen wordt besteed.

Die bezorgdheid komt niet als een verrassing als men acht slaat op de twee volgende gegevens:

- De gemeentelijke mandatarissen vormen ongetwijfeld getalsmatig de grootste groep openbare mandatarissen: het Belgisch grondgebied telt 589 gemeenten. In iedere gemeente schommelt het aantal burgemeesters en schepenen (de ambtsgegoten van de "maire" en zijn adjuncten) tussen 3 en 11. Ook al weegt hun aantal niet op tegen het aantal plaatselijke verkozenen in Frankrijk, toch draagt hun stem blijkbaar ver genoeg om een echo van hun eisen te laten doordringen tot het spreekgestoelte van de wetgevende vergaderingen.*
- Uit de rechtspraak van de hoven en rechtbanken blijkt dat de burgemeesters (en in zekere mate, de schepenen) de openbare mandatarissen zijn die tot op heden de*

---

⁴⁶ Gemakshalve wordt de mogelijkheid dat de natuurlijke persoon veroordeeld wordt terwijl de rechtspersoon strafrechtelijk verantwoordelijk is, in deze bijdrage niet onderzocht. Ter herinnering, die veroordeling is wel degelijk mogelijk op grond van art. 5, tweede lid, van het Strafwetboek ("Wanneer de rechtspersoon verantwoordelijk gesteld wordt uitsluitend wegens het optreden van een geïdentificeerde natuurlijke persoon, kan enkel degene die de zwaarste fout heeft begaan worden veroordeeld. Indien de geïdentificeerde natuurlijke persoon de fout wetens en willens heeft gepleegd kan hij samen met de verantwoordelijke rechtspersoon worden veroordeeld").

meeste strafrechtelijke veroordelingen hebben opgelopen wegens onopzettelijk doden.

Hoe gewettigd ook, toch mag die bezorgdheid voor de plaatselijke verkozenen geen reden zijn om van de twee voornoemde reeksen voorstellen meer te verwachten dan wat zij in hun huidige stand laten verhoppen. In het licht van de rechtspraak en de rechtsleer hebben zowel bepaalde auteurs (zoals Professor Marc NIHOUL van de Universiteit van Namen, specialist strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de publiekrechtelijke rechtspersonen) als instellingen die met dat doel werden geraadpleegd, genuanceerde adviezen uitgebracht; ik denk hierbij in het bijzonder aan de afdeling wetgeving van de Belgische Raad van State. Die adviezen voeden de algemene indruk dat de voorgestelde hervormingen meer vragen zouden oproepen dan oplossingen aanreiken voor de huidige problemen. Er zou immers reden zijn om te vrezen dat de voorstellen waarvan de ene gebaseerd zijn op de omschrijving van de niet-opzettelijke misdrijven en op de burgerlijke rechtsvordering en de andere op een herziening van de regeling van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de rechtspersonen door hun reikwijdte en gevolgen heel wat inkt zouden doen vloeien, zonder dat het trouwens zeker is dat zij een passend antwoord zouden kunnen geven op het kernprobleem dat tot die initiatieven heeft geleid, namelijk de toestand van bepaalde openbare mandatarissen. Een dergelijk resultaat is trouwens niet gewaarborgd om de bijkomende reden dat bepaalde aspecten van de problematiek van de niet-opzettelijke misdrijven die zijn gepleegd bij de openbare dienstverlening thans niet geregeld worden.

Twee ervan trekken de aandacht. Ik ga er daarom kort op in:

- Hoewel er tot op heden veel gesproken is over de situatie van de natuurlijke personen die de organen van de publiekrechtelijke rechtspersonen vormen (ongeacht of het al dan niet gaat om verkozenen), toch mogen we evenmin de toestand uit het oog verliezen waarin de aangestelden van de collectiviteiten, administraties, organen of overheidsbedrijven zich bevinden. Ook hun strafrechtelijke verantwoordelijkheid kan in het gedrang komen. Het spreekt vanzelf dat de eventuele invoering van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de collectiviteiten die tot nu toe buiten schot bleven, aan die medewerkers van de openbare dienst op dezelfde wijze ten goede zou komen als aan de verkozenen; het is nochtans volstrekt niet nutteloos dat elk voorstel tot hervorming gelijktijdig en uitdrukkelijk die twee categorieën van openbare dienstverleners in aanmerking zou nemen. Hun respectieve toestand moet immers zorgvuldig worden onderzocht in het licht van het risico op strafvervolgung; alleen zo kan worden uitgemaakt of het (ook in rechte, in het licht van het gelijkheids- en non-discriminatiebeginsel) wenselijk is of zij op dezelfde dan wel op een verschillende wijze moeten worden behandeld.⁴⁷

- Het tweede aspect waarop ik hier de aandacht vestig betreft de vraag of het misdrijf ten laste kan worden gelegd van de natuurlijke persoon door wiens toedoen de rechtspersoon gehandeld heeft. Die vraag wordt uiteraard niet onderzocht in de twee hervormingsvoorstellen daar ze niets te maken heeft met hun inhoud. Zij is daarom niet zonder belang, inzonderheid wanneer het orgaan van de rechtspersoon

---

⁴⁷ Die beginselen verbieden dat niet-vergelijkbare categorieën personen op dezelfde wijze worden behandeld.

een college is zoals dat – met name – met de gemeenten het geval is. Het is bekend dat de rechter, om de natuurlijke persoon aan te wijzen die aansprakelijk is voor het door de rechtspersoon gepleegde misdrijf, met zekerheid de persoonlijke daad moet kunnen aantonen van de natuurlijke persoon door wiens tussenkomst de rechtspersoon gehandeld heeft.⁴⁸ Wanneer het orgaan van de rechtspersoon een college is, is het feit alleen dat een persoon lid van dat college is of zelfs dat hij deelgenomen heeft aan een vergadering die in verband staat met de onrechtmatige daden, niet voldoende om hem als de aansprakelijke aan te wijzen. Bovendien sluit het beginsel dat de straffen een persoonlijk karakter hebben, uit dat alle leden van het college collectief zouden worden aangesproken. Wanneer het misdrijf voortvloeit uit een beslissing om te handelen of niet te handelen die bij stemming is goedgekeurd, moet de rechter uitmaken wie een ja-stem heeft uitgebracht. Natuurlijk zal de taak van de rechter hier bijzonder ingewikkeld zijn en waarschijnlijk zelfs tot mislukken gedoemd als de processen-verbaal van de zittingen van het betrokken college onvolledig zijn of zelfs niet bestaan. Het komt erop aan een moeilijk evenwicht te vinden tussen de bescherming die geboden moet worden aan respectievelijk de openbare mandatarissen en aan de slachtoffers van niet-opzettelijke misdrijven: het zou spijtig zijn dat een "georganiseerd" verzuim in het bijhouden van de processen-verbaal de facto immuniteit tot gevolg zou hebben voor de mandatarissen waardoor (eens te meer!) schade zou worden berokkend aan de slachtoffers die aldus van elke kans op vergoeding verstoken zouden zijn.

Conclusie

In een context waarin het beroep op de strafrechter de dekmantel kan zijn voor een politieke strijd die als zodanig niet wordt aangegaan, kan het lot van de openbare mandatarissen ons uiteraard niet onberoerd laten.

Er zijn in België reeds initiatieven genomen maar de kritiek die daarop hier en daar rijst, en het bijzonder onzeker lot dat deze blijkbaar te wachten, staat bewijst hoe moeilijk het is een ideale modus operandi te vinden. Misschien wordt er ook te weinig nagedacht over het juiste evenwicht in het algemeen tussen de bescherming van de openbare mandataris en die van het slachtoffer van een niet-opzettelijk misdrijf. Reflectie over die problemen en over de uitdagingen waarvoor zij ons stellen, heeft alles te winnen met een studie van de regelingen die in andere rechtssystemen zijn uitgewerkt. Ik wil maar zeggen hoe belangrijk de werkzaamheden op het colloquium van vandaag wel zijn. Tevens wens ik mijn persoonlijke dank uit te spreken omdat u mij de kans hebt geboden zo actief aan dit colloquium mee te werken.”

Artikel 11 van de uitleveringswet van 15 maart 1874

In het jaarlijks evaluatieverslag 2009-2010 dat door de federale procureur op grond van artikel 143bis, § 3, derde lid, Ger.W. werd uitgebracht, bleef het College van procureurs-generaal bij het standpunt dat het reeds had ingenomen in de voorafgaande evaluatieverslagen ingevolge de aanbevelingen van de federale procureur, namelijk om het tweede en derde lid van artikel 11 van de uitleveringswet

---

⁴⁸ Voor de regels en beginselen ter zake, cf. concl. adv.-gen. SPREUTELS, Cass. 3 maart 1999, Pas., 1999, nr. 124.

van 15 maart 1874 op te heffen teneinde de centralisatie van de tenuitvoerlegging van de aanvragen om internationale wederzijdse rechtsbijstand mogelijk te maken in één enkel arrondissement en een verbindingsofficier met standplaats in het Verenigd Koninkrijk aan te wijzen (dat is voorgesteld door de procureur-generaal bij het hof van beroep te Gent na de evaluatie van het netwerk van verbindingsofficieren).

Staat u mij toe dat voorstel over te zenden aan het Comité van procureurs-generaal.

Verruiming toepassingsgebied vennootschapsberoepsverbod

Naar aanleiding van een arrest van 1 juni 2010⁴⁹ van het Hof heeft de heer Eric Van Dooren, toegevoegd rechter voor het rechtsgebied van het hof van beroep te Antwerpen en magistraat met opdracht bij het Hof van Cassatie, een noot opgesteld.⁵⁰

Het verslag aan de Koning bij het koninklijk besluit nr. 22 van 24 oktober 1934 betreffende het rechterlijk verbod aan bepaalde veroordeelden en gefailleerden om bepaalde ambten, beroepen of werkzaamheden uit te oefenen bepaalt dat het er, om het vertrouwen in de vennootschappen (die een beroep doen op de spaargelden van derden) te versterken, op aan komt *“het bestuur, het toezicht en het beheer ervan te ontzeggen aan onwaardige personen, wier gebrek aan rechtschapenheid duidelijk blijkt, of aan personen, zoals gefailleerden, die, waar ze zich ongeschikt hebben betoond om hun eigen zaken te beheren, niet zonder gevaar geroepen kunnen worden om andermans belangen aan te nemen”* (BS 27 oktober 1934).⁵¹

Dit bestuursverbod werd aanvankelijk als een louter maatschappelijke beveiligingsmaatregel, maar wordt thans als een bijkomende bestraffing beschouwd.

Artikel 1 van het koninklijk besluit bevat een limitatieve misdrijvenlijst die een mogelijke toepassing van het vennootschapsberoepsverbod voor de strafrechter beperkt. Deze lijst werd gaandeweg fragmentarisch uitgebreid, zij het zonder coherentie en met resterende hiaten. Zo blijkt het bijvoorbeeld wettelijk onmogelijk deze bijkomende straf op te leggen in geval van bepaalde feiten van bedriegerij, accijnsmisdrijven of het wederrechtelijk uitoefenen van gereguleerde beroepen zoals boekhouder of accountant.

Het is vanzelfsprekend dat het aanvankelijk bedoelde toepassingsgebied een ruimere strekking kan hebben dan thans bepaald in de vigerende misdrijvenlijst. Het is dan ook wenselijk deze lacunes weg te werken door artikel 1 van het koninklijk besluit te heromschrijven met een algemenere draagwijdte en door op ruimere wijze te laten refereren naar hoofdstukken of titels uit het Strafwetboek of naar het begrip ‘vermogensdelicten’ of misdrijven tegen de openbare trouw of tegen de openbare orde of veiligheid.

---

⁴⁹ Cass. 1 juni 2010, AR P.10.0457.N.

⁵⁰ “*De gelimiteerde implementatie van het penaal bestuurs- en koopmansverbod*”, RW, 2011-12, 229-232.

⁵¹ BS, 27 oktober 1934.

Sociaal Strafwetboek

De wet van 14 juli 1991 betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument is opgeheven bij artikel 138, 1°, van de wet van 6 april 2010 betreffende marktpraktijken en consumentenbescherming. Laatstgenoemde wet is van kracht geworden op 12 mei 2010. De oude wet van 14 juli 1991 is evenwel gewijzigd bij artikel 21 van de wet van 6 juni 2010 tot invoering van het Sociaal Strafwetboek.

Deze anomalie zou moeten worden rechtgezet.

Wet van 29 juni 1964

Artikel 14, § 1*bis*, eerste lid, van de wet van 19 juni 1964 bepaalt dat het gewone uitstel kan worden herroepen in geval van een veroordeling tot een effectieve hoofdgevangenisstraf van ten minste één maand en ten hoogste zes maanden.

Artikel 14, § 1*bis*, tweede lid, dat betrekking heeft op die mogelijke herroeping wegens nieuwe feiten, verwijst naar de in § 2, tweede en derde lid, bedoelde procedure, die, van haar kant, betrekking heeft op de herroeping van het probatieuitsel. Artikel 14, § 2, eerste lid, doelt immers op specifieke voorwaarden voor herroeping van het probatieuitsel bij niet-naleving van de opgelegde voorwaarden.

Aldus zijn de voorwaarden voor de herroeping van het probatieuitsel die worden omschreven in het twee en derde lid van artikel 14, § 2, dus eveneens van toepassing op de facultatieve herroeping van het gewone uitstel, met uitzondering uiteraard van de voorwaarden betreffende het optreden van de probatiecommissie, dat niet aan de orde is in het geval van gewoon uitstel.

Daarentegen past artikel 14, § 3, van de wet de bijzondere verjaring die zij vastlegt (één jaar na het verstrijken van de in artikel 8 van de wet bedoelde verjaringstermijn) enkel toe op de vordering tot herroeping wegens niet-naleving van de voorwaarden die zijn opgelegd bij de toekenning van een probatiemaatregel.

Het voorziet niet in een bijzondere verjaring voor de vordering tot herroeping van een uitstel wegens nieuwe feiten.

Wanneer echter op de vordering tot herroeping wegens nieuwe feiten de instellingstermijn wordt toegepast die geldt voor de vordering tot herroeping wegens niet-naleving van de voorwaarden (dus binnen het jaar na het verstrijken van de uitsteltermijn), verhindert men eigenlijk elke herroeping voor feiten waarin, ofschoon ze tijdens de proeftermijn zijn gepleegd, pas meer dan één jaar na het verstrijken van die termijn, een einduitspraak is gedaan.

Aangezien de wetgever dit zeker niet gewild heeft, zou hij dan niet moeten ingrijpen door te preciseren, net zoals hij heeft gedaan voor de opschorting van de uitspraak, dat de vordering tot herroeping van het uitstel wegens nieuwe feiten, krachtens artikel 13, § 1, van de wet van 29 juni 1964, zal verjaren na verloop van drie jaren te rekenen van de dag dat de uitspraak betreffende het nieuwe misdrijf kracht van gewijsde heeft verkregen?

Publiek en administratief recht

Het arrest MELKI van het Hof van Justitie van de Europese Unie

De heer advocaat-generaal Patrick Duinslaeger heeft deze nota opgemaakt ingevolge het MELKI-arrest, dat gewezen werd door de Grote Kamer van het Hof van Justitie van de Europese Unie op 22 juni 2010, in antwoord op een dringende prejudiciële vraag van het Franse Hof van Cassatie.

Het probleem was het volgende:

Sinds 2010 kent Frankrijk, ingevolge een wet van 10 december 2009, het systeem van de “*question prioritaire de constitutionnalité*”.

Wanneer een lager rechtscollege, dat ressorteert onder de *Conseil d’Etat* of onder het Hof van Cassatie, geconfronteerd wordt met een middel dat aanvoert dat een wet de grondwettelijke rechten of vrijheden aantast, moet dit rechtscollege onverwijld, met een met redenen omklede beslissing, oordelen over de overzending van deze “*question prioritaire de constitutionnalité*” aan, naargelang het geval, de *Conseil d’Etat* of het Hof van Cassatie.

Dezelfde wet van 2009 bepaalt verder dat wanneer in een middel wordt aangevoerd dat een wet strijdig is én met de grondwet én met een internationale verplichting van Frankrijk, het rechtscollege zich bij voorrang moet uitspreken over de overzending van de vraag naar de grondwettelijkheid aan de *Conseil d’Etat* of aan het Hof van Cassatie.

De *Conseil d’Etat* of het Hof van Cassatie moeten zich dan binnen een termijn van 3 maanden uitspreken over de overzending van de “*question prioritaire de constitutionnalité*” aan de *Conseil constitutionnel*.

Dezelfde regels spelen indien een dergelijk middel wordt aangevoerd voor de *Conseil d’Etat* of voor het Hof van Cassatie: ook hier moeten deze rechtscollages, wanneer in een middel wordt aangevoerd dat een wet strijdig is én met de grondwet én met een internationale verplichting van Frankrijk, zich bij voorrang uitspreken over de overzending van de vraag naar de grondwettelijkheid aan de *Conseil constitutionnel*.

In de zaak MELKI en ABDELI ontving het Franse Hof van Cassatie een dergelijke “*question prioritaire de constitutionnalité*” vanwege de *juge des libertés et de la détention*, die zich moest uitspreken over een verlenging van de vrijheidsberoving van MELKI en ABDELI wegens onwettig verblijf. MELKI en ABDELI voerden zowel de ongrondwettelijkheid van hun vrijheidsberoving aan als de strijdigheid ervan met het principe van het vrij verkeer van personen binnen de Europese Unie.

Het Franse Hof van Cassatie stelt vast dat de Franse interne wetgeving met betrekking tot de “*question prioritaire de constitutionnalité*”, zowel de lagere rechtscollages als het Hof van Cassatie zelf, belet een prejudiciële vraag te stellen aan het Hof van Justitie, eens een dergelijke prioritaire grondwettelijkheidsvraag is gesteld.

Op basis van die vaststelling heeft het Franse Hof van Cassatie geoordeeld dat haar beslissing over de verwijzing van de “*question prioritaire de constitutionnalité*” naar de *Conseil constitutionnel*, afhankelijk was van de wijze waarop het communautair recht dient geïnterpreteerd te worden: er werd bijgevolg door het Franse Hof van Cassatie toch (in weerwil van de Franse interne wetgeving) een prejudiciële vraag gesteld aan het Hof van Justitie van de Europese Unie omtrent de verzoenbaarheid van het Franse systeem van de “*question prioritaire de constitutionnalité*” met artikel 267 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie van 25 maart 1957, dat aan het Hof van Justitie de bevoegdheid verleent om op grond van een prejudiciële vraag uitspraak te doen over de uitlegging van de Europese verdragen en over de geldigheid en de uitlegging van de handelingen van de instellingen, organen of de instanties van de Unie.

De vraag was dus te weten of bij een mogelijk probleem van grondwettelijkheid van een nationale wet die tegelijkertijd ook het communautair recht schendt, een interne nationale wetgeving de nationale rechter kon verbieden om onmiddellijk een prejudiciële vraag aan het Hof van Justitie te stellen en hem kan opleggen om, eerst en bij voorrang, een prejudiciële vraag te stellen aan de *Conseil constitutionnel*, die in Frankrijk alleen bevoegd is voor de toetsing aan de grondwet.

Deze vraag is ook voor België belangrijk omdat artikel 26, § 4 van de Bijzondere Wet op het Grondwettelijk Hof, waarop de Franse wetgeving gedeeltelijk geïnspireerd is, bepaalt dat wanneer voor een rechtscollege wordt opgeworpen dat een wet of een decreet of een in artikel 134 van de Grondwet bedoelde regel een grondrecht schendt dat op geheel of gedeeltelijk analoge wijze is gewaarborgd in de Grondwet en in een bepaling van Europees of internationaal recht, dit rechtscollege eerst aan het Grondwettelijk Hof de prejudiciële vraag over de grondwettelijkheid moet stellen.

In het arrest MELKI oordeelt het Hof van Justitie dat artikel 267 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie zich verzet tegen een nationale regeling die een incidentele grondwettelijkheidstoetsing instelt, wanneer het prioritair karakter van deze procedure tot gevolg heeft dat het de nationale rechtscolleges zou beletten, hetzij voor, hetzij na de incidentele grondwettelijkheidstoetsing een prejudiciële vraag te stellen aan het Hof van Justitie.

Het Hof van Justitie ziet anderzijds wel een mogelijkheid van een met het gemeenschapsrecht conforme interpretatie, wanneer de nationale wetgeving de nationale rechters vrij laat:

- om op elk ogenblik van de procedure een prejudiciële vraag te stellen aan het Hof van Justitie;
- om alle nodige maatregelen te nemen voor de voorlopige rechtsbescherming van de rechten die de rechtsorde van de Unie garandeert;
- om de nationale wetgeving buiten werking te stellen wanneer zij oordelen dat deze wetgeving strijdig is met het recht van de Unie.

Volgens het Hof van Cassatie kan artikel 26, § 4, Bijzondere Wet op het Grondwettelijk Hof de rechter niet verbieden om onmiddellijk een prejudiciële vraag te stellen aan het Hof van Justitie: dit betekent eigenlijk zoveel als dat de rechter dit

artikel buiten werking kan laten, wat meebrengt dat er eventueel een nieuwe vraag aan het Hof van Justitie van de Europese Unie zou kunnen gesteld worden zonder eerst te passeren langs het Grondwettelijk Hof zoals artikel 26, § 4 (formeel) voorschrijft.

Milieurecht

Wet van 18 juli 1973 betreffende de bestrijding van geluidshinder

In haar activiteitsverslag van 2009 heeft de 'Autorité de contrôle des nuisances sonores aéroportuaires en Région wallonne' (A.C.N.A.W.), voorgezeten door advocaat-generaal Raymond Loop, een advies gepubliceerd dat zij op 7 februari 2009 op eigen initiatief had uitgebracht over de fouten en onnauwkeurigheden in de tekst van de wetten en verordeningen betreffende de door de luchthavens in het Waalse Gewest veroorzaakte geluidshinder.

Dat advies wijst onder meer op een tegenstrijdigheid die in artikel 1*bis* van de wet van 18 juli 1973 betreffende de bestrijding van geluidshinder binnengeslopen is ingevolge het besluit van de Waalse Regering van 27 mei 2004 betreffende de grenswaarden in de plannen met betrekking tot de blootstelling aan geluidshinder⁵².

Het weze mij toegestaan dit advies hier bij te treden.

Zeerecht

In het kader van de werkzaamheden van de Koninklijke Commissie voor de herziening van het zeerecht, met het oog op de volledige herziening van het scheepvaartrecht, werd mij gevraagd om op de vergadering op 18 januari 2011 te Gent mijn bevindingen uit te spreken (Commissie Maritiem recht. – Consultatie Belgisch Scheepvaartwetboek. – Eerste reactie).

Ik heb mijn uiteenzetting in het Nederlands en het Frans gehouden.

Mijn bevindingen luiden als volgt:

(...)

2) De fundamentele vraag is de bepaling van de omvang van de nieuwe codificatie: uitgebreide codificatie of beperkte codificatie.

3) Codificatie beperkt tot het privé-recht, namelijk tot het maritiem recht *sensu stricto*. Komt de vraag er dan niet op neer zich eerst af te vragen: gaat men, in de toekomst, in het Belgisch recht de ROTTERDAM RULES al dan niet toepassen? Als men beslist de ROTTERDAM RULES in de toekomst in het Belgisch recht toe te passen, wat wordt de draagwijdte van het belang van een huidige hervorming van het Belgisch maritiem recht *sensu stricto*? Ik ben geneigd te denken dat het aangewezen is hieromtrent duidelijk te zijn.

---

⁵² [http://www.acnaw.be/opencms/export/sites/be.acnaw/resources/documents_ pdf/Avis_20090207.pdf](http://www.acnaw.be/opencms/export/sites/be.acnaw/resources/documents_pdf/Avis_20090207.pdf)

4) Tegelijkertijd het privaatrechtelijk maritiem recht en het privaatrechtelijk binnenvaartrecht veranderen, is echt ambitieus, vooruitziend en getuigt van een bezorgdheid voor juridische vereenvoudiging en veiligheid. Maar de taak is enorm. Heeft men indertijd de duur van de werkzaamheden goed ingeschat?

5) Ik maak die bedenking niet uit pessimisme, maar omdat tegelijkertijd het maritiem recht en het binnenvaartrecht veranderen, logischerwijs ook moet leiden tot de uitwerking van een havenwetboek. Ik hecht persoonlijk belang aan de uitwerking van een havenwetboek. Maar dat vraagt ook tijd.

6) Als de codificatie uitgebreider is en niet beperkt, de normen van publiekrecht omvat en dus niet beperkt is tot het maritiem recht *sensu stricto*, wordt het werk enorm zelfs als het kan worden gerechtvaardigd. Het kan worden gerechtvaardigd om redenen analoog aan deze.

In mijn openingsrede 2010 uitgesproken voor het Hof van Cassatie, met als titel "De strijd tegen de moderne piraterij die de scheepvaart belemmert en het fundamenteel recht van de Verenigde Naties", heb ik geprobeerd uit te leggen waarom, volgens mij, sommige bepalingen van het Verdrag van MONTEGO BAY een directe werking hebben. Dat is zeggen hoezeer het onderscheid tussen publiekrechtelijk zeerecht en maritiem recht soms *sensu stricto* artificieel kan zijn.

Maar, ik herhaal het, een hervorming van het privaat en het publiek recht gezamenlijk is een enorme taak.

7) De aan de gang zijnde hervorming, inzonderheid als de reflectie ook het publiek recht omvat, roept ook een andere vraag op. Moeten de internationale verdragen toepasbaar zijn als verdragen of moeten ze opnieuw verschijnen in de vorm van wettelijke bepalingen van het intern recht? De vraag is niet theoretisch vanuit het standpunt van de hiërarchie van de juridische normen. Persoonlijk, ben ik nooit voorstander geweest om de bepalingen van een internationaal verdrag opnieuw te doen verschijnen in de vorm van wettelijke bepalingen van intern recht.

De vraag betreft tevens het binnenvaartrecht. Bijvoorbeeld: het Verdrag inzake de verzameling, afgifte en inname van afval in de Rijn- en binnenvaart, gedaan te Straatsburg op 9 september 1996.

8) Voorzitter Eric Van Hooydonk heeft zich bereid getoond om dieper in te gaan op de twee prangende vragen die ik hem gesteld heb op de studiedag die o.m. gewijd was aan de werking van het Benelux-Gerechtshof en zijn plaats in een ruimer internationaal kader:

A) het opstellen van één enkel maritiem wetboek voor de hele Benelux waarvan de uitlegging toevertrouwd zou worden aan het Benelux-Gerechtshof;

B) op langere termijn de oprichting van Rechtbanken die gespecialiseerd zijn in transport op het hele grondgebied van de Benelux met, in het geval van hoger beroep en in het geval van cassatieberoep, bevoegdheid voor het Benelux-Gerechtshof.

Ik moet u helaas meedelen dat die voorstellen geen weerklank hebben gevonden, noch bij mijn collega's van het Benelux-Gerechtshof, noch bij het secretariaat-generaal van de Benelux-Unie.

Maar die toestand vormt wellicht een bijkomende reden om uit te kijken naar de geboorte van een Belgisch Scheepvaartwetboek, te meer daar de Europese Unie als dusdanig, ondanks het GROENBOEK, nooit echt interesse lijkt te tonen voor de zee, behalve inzake visvangst, maritieme veiligheid en zekerheid en, in een zeker opzicht, inzake de strijd tegen de zeevervuiling. Die vaststelling heeft mij persoonlijk altijd verbaasd vooral daar de Europese Unie heel veel zeegrenzen heeft: de Atlantische Oceaan, de Noordelijke Ijszee, de Middellandse Zee, de Baltische Zee, de Noordzee en de Zwarte Zee.

9) Laatste observatie. Voorzitter Eric Van Hooydonk wijst terecht erop dat de huidige uitdaging om een Belgisch volledig Scheepvaartwetboek op te stellen in België nooit gezien is.

Sta mij toe daaraan toe te voegen dat dit, naast het gerechtvaardigde voornemen om het scheepvaartrecht, dat een belangrijke tak van het recht is, in een georganiseerd en autonoom systeem te gieten, ook de mogelijkheid biedt om zich vragen te stellen bij de wetgevingstechniek die soms wordt aangewend.

Laten we een voorbeeld nemen: de ISPS-code (International Ship and Port Facility Security Code). Die internationale Code voor de beveiliging van schepen en havenfaciliteiten is volgens mij, vreemd genoeg, verscheidene keren in het Belgisch positief recht opgenomen: de verordening, als zodanig, (EG) Nr. 725/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 31 maart 2004 betreffende de verbetering van de beveiliging van schepen en havenfaciliteiten, het KB van 15 juni 2004 tot oprichting van een Federaal comité en lokale comités voor de beveiliging van de havenfaciliteiten (dat KB werd pas door het KB van 21 april 2007 betreffende de maritieme beveiliging opgeheven en vervangen), en de wet van 5 februari 2007 betreffende de maritieme beveiliging, die dateert van na het voornoemde KB van 2004 maar van vóór het voornoemde opheffende KB van 2007. Ik zal het niet hebben over de Richtlijn 2005/65/EG van 26 oktober 2005.

Overzicht van cassatierechtspraak inzake onttrekking van de zaak aan de rechter (1 januari 2000 – 30 september 2011)¹

Inleiding

1. Deze bijdrage bevat een overzicht van de rechtspraak van het Hof van Cassatie uit de periode van 1 januari 2000 tot en met 30 september 2011 over de procedure tot onttrekking.

De vordering tot onttrekking van de zaak aan de rechter strekt ertoe een zaak die regelmatig voor een bepaald rechtscollege aanhangig werd gemaakt, te onttrekken aan deze gevatte rechter en te laten toewijzen aan een andere rechtscollege. De toepassingsvoorwaarden stemmen deels overeen met deze inzake wraking en verschoning. Wraking is te situeren als tussengeschied en kan worden omschreven als het weren van een individuele rechter om kennis te nemen van een zaak op basis van gronden die zijn onafhankelijkheid of onpartijdigheid in het gedrang kunnen brengen. Verschoning houdt in dat de rechter zich onthoudt kennis te nemen van een zaak omwille van een bestaande wrakingsgrond.

Ontegengesteld werd het Hof van Cassatie reeds lang voor de geselecteerde periode met dergelijke vorderingen geconfronteerd. Het bescheiden opzet van onderstaande bijdrage kan er dan ook slechts in bestaan desbetreffend een geactualiseerde kroniek op te stellen. Dit tijdsbereik is derhalve als louter arbitrair te beschouwen. Overigens zal niet nagelaten worden om de relevante oudere cassatierechtspraak minstens in voetnoot te citeren.

Onderstaand rechtspraakoverzicht bestrijkt de rechtspleging in zowel het gerechtelijk privaatrecht als het strafprocesrecht².

Onttrekking van de zaak aan de rechter: overzicht van rechtspraak

Gerechtelijk privaatrecht

2. De processuele wetsbepalingen inzake onttrekking van de zaak aan de rechter vormen het voorwerp van de artikelen 648 tot en met 659 Ger.W.³. In strafzaken

---

¹ Dit hoofdstuk werd opgesteld door dhr. Eric Van Dooren, magistraat met opdracht bij het Hof van Cassatie.

² Met de aanduiding 'nr.' wordt de vindplaats in de eigen publicaties van het Hof van Cassatie bedoeld, namelijk *Arresten van Cassatie (A.C.)* en *Bulletin des arrêts de la Cour de cassation (Bull.)*, nadien *Pasicrisie (Pas.)*. Men kan van de arresten meestal ook kennis nemen via internet: <http://jure.juridat.just.fgov.be> of <http://www.cassonline.be>. Wanneer het geciteerde arrest in een juridisch tijdschrift werd geannoteerd, wordt zulks ook vermeld.

³ Wat de rechtsleer betreft, kan onder meer verwezen worden naar:

- H. BOULARBAH, 'Dessaisissement, récusation et impartialité du juge: évolutions récentes en matière civile', *P&B* 1999, 287-302.

geldt een eigen regeling bepaald in het Wetboek van Strafvordering (zie hieronder in §2). Een vordering die steunt op deze strafprocesrechtelijke bepalingen, welke niet gelden in burgerlijke zaken, beschouwde het Hof van Cassatie kennelijk niet ontvankelijk⁴

A. Toepassingsgebied

3. Het Hof besliste in 2005 principieel dat een onttrekking van de zaak aan de rechter de handeling is waarbij een zaak die op regelmatige wijze voor een rechter is gebracht, aan diens kennisneming wordt onttrokken teneinde te worden verwezen naar een andere door het Hof aangewezen rechter. Dit onderstelt dat de zaak reeds aanhangig is bij het verdachte rechtscollege. Zo niet, is het desbetreffend verzoekschrift kennelijk niet ontvankelijk⁵. Een identieke beoordeling dringt zich op indien de zaak niet langer aanhangig is, bijvoorbeeld wanneer het rechtscollege waartegen het verzoek tot onttrekking gericht is, al een uitspraak heeft gedaan op de dag waarop het Hof van Cassatie zich over dat verzoek moet uitspreken⁶. Anderzijds zal de aanhangigheid van de zaak en de omstandigheid dat men partij is bij die zaak ook volstaan; in voorkomend geval wordt een goedkeuring door de toezichthoudende overheid van de genomen beslissing om een vordering in te stellen niet vereist⁷.

4. Overeenkomstig artikel 648 Ger.W. kan de vordering tot onttrekking ingesteld worden in de hierna vermelde gevallen. Deze lijst is als limitatief te beschouwen.

1. Bloed- of aanverwantschap

5. Een eerste grond van onttrekking is de bloed- of aanverwantschap die bestaat tussen de rechter en één der partijen (artikel 648, 1°, Ger.W.). Naar luid van artikel 649 Ger.W. kan het verzoek tot onttrekking op deze grond geformuleerd worden door een procespartij. Of dergelijk verzoek ook zou kunnen uitgaan van het openbaar ministerie, zoals in bepaalde rechtsleer onder verwijzing naar artikel

-
- E. BREWAEYS en N. CLIJMANS, 'Onttrekking zaak aan rechter. Vereenvoudigde procedure', *NjW* 2006, 146-151.
  - M. CASTERMANS, *Gerechtigd privaatrecht*, Gent, Story Publishers, 2009, 221-227.
  - G. CLOSSET-MARCHAL, *La compétence en droit judiciaire privé*, Brussel, Larcier, 2009, 74-81.
  - R. DELANGE, 'Optreden van het Hof van Cassatie bij onttrekking van de zaak aan de rechter en verwijzing van een rechtbank naar een andere', *RW* 1974-75, 449-466 en *Rev.dr.pén.* 1974-75, 273-289.
  - F. HENRY, *Les procédures de récusation et de dessaisissement*, Brussel, Larcier, 2009.
  - V. LETELLIER, 'Un avertissement aux 'juges-escargots'?', *JLMB* 2006, 275-285.
  - S. NUDELHOLC, 'La réforme des règles de procédure applicables au dessaisissement et à la récusation', *JT* 1999, 649-652.

⁴ Cass., 21 september 2001, AR C.01.0435.F, A.C., 2001, nr. 486.

⁵ Cass., 7 april 2005, AR C.05.0142.F, A.C., 2005, nr. 210.

⁶ Cass., 8 oktober 2001, AR C.01.0467.F, A.C., 2001, nr. 528.

⁷ Cass., 28 september 2006, AR C.06.0422.F, A.C., 2006, nr. 446. In casu werd de verwijzing gevorderd van een zaak die hangende was voor de commissie voor studiebeurzenstichtingen van Brabant.

138bis Ger.W. wordt voorgehouden⁸, werd ook in de onderzochte periode niet ter beoordeling van het Hof van Cassatie voorgelegd.

2. Wettige verdenking

(1) Instellen van de rechtsvordering tot onttrekking

6. Artikel 650 Ger.W. bepaalt dat iedere partij op grond van wettige verdenking kan vorderen dat de zaak aan de rechter wordt onttrokken. Geen andere hoedanigheid is vereist dan die van partij in de zaak waarvan de verwijzing wordt gevorderd⁹. De klager in een tuchtzaak hangende lastens een advocaat voor de voorzitter van de tuchtraad voor advocaten (is geen partij en) heeft niet de vereiste hoedanigheid om dergelijk verzoek in te stellen¹⁰.

Ook het openbaar ministerie kan de vordering ambtshalve instellen wanneer de openbare orde in gevaar is¹¹. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer de arbeidsauditeur bij de arbeidsrechtbank zijn verzoek baseert op het feit dat in de arbeidsrechtbank twee rechters in sociale zaken zitting hebben terwijl zij tevens lid of plaatsvervangend lid zijn van de administratieve commissie bij een paritair subcomité dat ten aanzien van de eiser in het bodemgeschil een grievende beslissing heeft genomen¹². Dit doet zich eveneens voor wanneer een partij een ouder is van een lid van het rechtscollege en geen enkel ander lid van dat rechtscollege in de betrokken zaak kennis wenst te nemen¹³ of wanneer bij een rechtscollege een geschil aanhangig is waarin een magistraat van hetzelfde rechtsgebied is betrokken¹⁴. De procureur des Konings kan eveneens de onttrekking vragen van een zaak die ingeschreven is op de rol van de rechtbank van eerste aanleg waarbij hij zijn ambt uitoefent en die betrekking heeft op een verzoekschrift van een bediende bij zijn parket dat strekt tot een collectieve vereffening van schulden¹⁵.

Bij arrest van 13 april 2004 oordeelde het Hof dat een vordering tot onttrekking door het openbaar ministerie wegens wettige verdenking kan worden ingesteld in de bij wet bepaalde gevallen. Dit recht is evenwel onbestaande in hoofde van de bijzitter van de provinciale raad van de Orde van Geneesheren. Noch het recht om hoger beroep in te stellen tegen de beslissingen van deze raad, noch de andere bevoegdheden die de wet hem toekent, noch zijn specifiek statuut maken het mogelijk hem op dit punt met het openbaar ministerie gelijk te stellen¹⁶. Wanneer

---

⁸ G. CLOSSET-MARCHAL, *La compétence en droit judiciaire privé*, Brussel, Larcier, 2009, 76.

⁹ Cass., 28 september 2006, AR C.06.0422.F, A.C., 2006, nr. 446; Cass., 5 maart 2010, AR C.10.0071.F.

¹⁰ Cass., 8 juli 2008, AR C.08.0280.F, A.C., 2008, nr. 421.

¹¹ Cass., 4 mei 2000, AR C.00.0131.N, A.C., 2000, nr. 274; Cass., 5 oktober 2001, AR C.01.0325.F, A.C., 2001, nr. 527. Zie ook reeds: Cass., 24 juni 1994, AR C.94.0214.N, A.C., 1994, nr. 333; Cass., 27 februari 1998, AR C.98.0011.F, A.C., 1998, nr. 112 en Cass., 17 december 1998, AR C.98.0525.N, A.C., 1998, nr. 529.

¹² Cass., 20 maart 2009, AR C.09.0038.N, A.C., 2009, nr. 210.

¹³ Cass., 20 juni 2003, AR C.03.0269.N, A.C., 2003, nr. 371.

¹⁴ Cass., 5 oktober 2001, AR C.01.0325.F, A.C., 2001, nr. 527.

¹⁵ Cass., 25 mei 2000, AR C.00.0229.F, A.C., 2000, nr. 319.

¹⁶ Cass., 13 april 2004, AR C.04.0147.F, A.C., 2004, nr. 194.

een tuchtprocedure geschorst wordt wegens de onmogelijkheid voor de raad van de Orde van geneesheren om uitspraak te doen, kan dit de openbare orde in het gedrang brengen. In dat geval heeft het openbaar ministerie de hoedanigheid om de onttrekking van de zaak te vorderen wegens gewettigde verdenking van die raad. In de betrokken zaak werd de door de procureur-generaal bij het hof van beroep te Luik ingestelde vordering toelaatbaar geacht¹⁷.

Volledigheidshalve weze herhaald dat een rechtscollege in burgerlijke zaken niet ambtshalve kan beslissen om een zaak aan zichzelf te onttrekken, inzonderheid wegens gewettigde verdenking, en ze naar een ander rechtscollege te verwijzen¹⁸.

7. De procespartij die de vordering tot onttrekking instelt, moet aantonen dat het vermeende gebrek aan onpartijdigheid en onafhankelijkheid bestaat in hoofde van alle leden van het rechtscollege waaraan zij de zaak wil doen onttrekken¹⁹. Grieven aangevoerd tegen slechts bepaalde rechters of tegen de voorzitter van het rechtscollege, volstaan niet²⁰. Dit geldt in dezelfde mate voor tuchtorganen, zoals de provinciale raad van de Orde van architecten²¹. Bovendien moet de vordering gericht worden tegen een gerecht in de zin van de wet. Een verzoekschrift tot onttrekking gericht tegen het Brussels Instituut voor Milieubeheer dat een administratieve sanctie had opgelegd, was om die reden kennelijk niet ontvankelijk²². Evenzo is een verzoekschrift wegens gewettigde verdenking dat melding maakt van verwijten aan de griffie niet ontvankelijk, aangezien dit geen verband houdt met de rechter²³. Ook een verzoek gegrond op feiten die aan het openbaar ministerie worden verweten wegens het bestaan van nauwe banden met één van zijn medewerkers die partij is in het geding, is kennelijk niet ontvankelijk²⁴.

Het Hof van Cassatie verwacht daarenboven dat de omstandigheid die ten aanzien van een rechtscollege wordt aangevoerd om de onttrekking van de zaak te verzoeken, precies wordt aangegeven. Dit is niet het geval wanneer niet wordt gepreciseerd hoe de omstandigheid dat de tegenpartij van de verzoeker het goed waarop de rechten betrekking hebben aan niet nader gepreciseerde persoon zou hebben verhuurd, de geschiktheid van de rechtbank om over dit geschil te oordelen zou aantasten²⁵. Het verzoekschrift is dan kennelijk niet ontvankelijk.

8. Een gewettigde verdenking kan niet voor het eerst voor het Hof van Cassatie worden aangevoerd. Een partij die enige reden heeft tot wettige verdenking in een geval waarin alle rechters van een rechtscollege zich niet moeten onthouden, had de onttrekking van de rechter moeten vragen op grond van artikel 650 Ger.W. waar hij

---

¹⁷ Cass., 23 december 2010, AR C.10.0719.F.

¹⁸ Cass., 6 september 1999, AR S.98.0048.F, A.C., 1999, nr. 435.

¹⁹ Cass., 18 juli 2000, AR C.00.0333.F, A.C., 2000, nr. 429; Cass., 9 november 2000, AR C.00.0592.F, A.C., 2000, nr. 612; Cass., 20 november 2000, AR C.000610.F, A.C., 2000, nr. 631; Cass., 13 juli 2004, AR C.04.0258.N, A.C., 2004, nr. 368.

²⁰ Cass., 13 juli 2004, AR C.04.0258.N, A.C., 2004, nr. 368.

²¹ Cass., 16 augustus 2005, AR C.05.0363.N, A.C., 2005, nr. 395.

²² Cass., 11 januari 2001, AR C.00.0721.F, A.C., 2001, nr. 17, concl. A. HENKES.

²³ Cass., 28 mei 2004, AR C.04.0191.F, A.C., 2004, nr. 293.

²⁴ Cass., 20 januari 2006, AR C.06.0024.F, A.C., 2006, nr. 46.

²⁵ Cass., 10 mei 2001, AR C.01.0190.F, A.C., 2001, nr. 271.

het had kunnen doen en kan de gewettigde verdenking niet voor het eerst aanvoeren voor het Hof²⁶.

(2) Verworpen wettige verdenking

9. Het Hof van Cassatie releveerde meermaals dat de vordering tot onttrekking van de zaak aan de rechter gepreciseerde grieven diende op te werpen die verband houden met verwijten van partijdigheid of afhankelijkheid²⁷. De ingeroepen omstandigheden moeten van die aard zijn dat twijfel kan rijzen met betrekking tot de strikte objectiviteit en onpartijdigheid van het rechtscollege in zijn geheel. Net als de onpartijdigheid waarvan zij één van de uitingen is, wordt de persoonlijke objectiviteit van de rechter immers vermoed zolang het tegendeel niet bewezen is²⁸. De vordering tot onttrekking moet bovendien berusten op redenen die eigen zijn aan het rechtscollege waarvan de verzoeker de zaak wil onttrekken²⁹ en kan geen herkansing zijn voor een voorheen mislukte wrakingsprocedure tegen individuele magistraten³⁰.

Een verzoekschrift dat grieven aanvoert die enkel berusten op de veronderstelling dat de rechters partijdig zijn, is kennelijk niet ontvankelijk wanneer het niet aangeeft in hoeverre de veronderstelde partijdigheid zou bestaan ten aanzien van alle magistraten van de rechtbank waaraan de onttrekking wordt gevorderd³¹. Evenzeer kennelijk onontvankelijk is het verzoek tot onttrekking van de zaak aan de provinciale raad van de Orde van geneesheren wanneer het enerzijds kritiek uitoefent op de instelling zelf van die raad zoals die bij de wet is ingericht, maar verder geen enkel precies feit aanvoert dat een verdenking zou kunnen doen ontstaan over de onafhankelijkheid en onpartijdigheid om over de zaak uitspraak te doen, en het anderzijds alleen grieven bevat waarbij de aard en de kwalificatie van de tenlasteleggingen worden bekritiseerd, maar waarbij geen verband wordt gelegd met de geschiktheid van die raad om die grieven en de verweermiddelen daartegen op onafhankelijke en onpartijdige wijze te onderzoeken³².

10. Evenmin kan de enkele omstandigheid dat de leden van een tuchtcollege wier mandaat verstreken is, in afwachting van de benoeming van hun opvolgers verder de continuïteit van de tuchtrechtspraak blijven verzorgen, in hunnen hoofde een gewettigde verdenking opleveren³³. Net zo min zijn de omstandigheden dat een procespartij, rechter zijnde, kandidaat is om de vrederechter die krachtens de wet kennis moet nemen van de zaak, op te volgen, noch dat een desgevallend hoger beroep zou worden beoordeeld door de rechtbank waarvan deze partij lid is,

---

²⁶ Cass., 11 oktober 2002, AR C.01.0235.N, A.C., 2002, nr., concl. D. THUIS. Zie voorheen reeds inzake wraking: Cass., 13 oktober 1975, A.C., 1976, 191, noot en *Pas.* 1976, I, 181.

²⁷ Zie onder meer: Cass., 8 juni 2001, AR C.01.0239.N, A.R. 2001, nr. 347; Cass., 10 mei 2001, AR C.01.0190.F, A.C., 2001, nr. 271.

²⁸ Cass., 9 mei 2001, AR P.01.0418.F, A.C., 2001, nr. 269.

²⁹ Cass., 12 augustus 2003, AR C.03.0277.N, A.C., 2003, nr. 400 en *RABG* 2004, 178, noot R. VERBEKE, "Onttrekking van de zaak aan de rechter wegens wettige verdenking".

³⁰ Cass., 1 april 2010, AR C.10.0173.N.

³¹ Cass., 1 februari 2008, AR C.08.0012.F, A.C., 2008, nr. 79; Cass., 1 april 2010, AR C.10.0173.N.

³² Cass., 22 maart 2007, AR C.07.0095.F, A.C., 2007, nr. 151.

³³ Cass., 8 juni 2001, AR C.01.0239.N, A.C., 2001, nr. 347.

voldoende redenen om te verantwoorden dat die zaak aan die vrederechter moet worden onttrokken³⁴.

Ook de omstandigheid dat een rechter die krachtens de wet kennis moet nemen van de zaak, in de loop van het geding reeds meerdere beschikkingen heeft gewezen zonder dat de onttrekking ervan werd gevraagd, sluit uit dat deze hem nog zou worden onttrokken³⁵. De omstandigheid dat een bepaalde kamer van een rechtbank de door partijen overeengekomen conclusietermijnen niet bij beschikking heeft overgenomen, noch de context waarin dit geschiedde, houdt in dat de andere magistraten van die rechtbank niet langer met de nodige onpartijdigheid en onafhankelijkheid kunnen optreden³⁶.

11. Bij de beoordeling van een vordering tot onttrekking wegens wettige verdenking is de opvatting van het Hof dat van een wettige verdenking geen sprake kan zijn, indien uit de door de verzoeker uiteengezette gegevens niet valt af te leiden dat geen van de rechters die deel uitmaken van de rechtbank, in staat zou zijn op een onafhankelijke en onpartijdige wijze uitspraak te doen, of indien die gegevens bij de openbare opinie geen gewettigde twijfel kunnen doen ontstaan aangaande hun geschiktheid om de zaak te behandelen³⁷.

Geen redenen om iemand te onttrekken aan de rechter die de wet hem toekent, zijn onder meer de enkele omstandigheid dat een eis voor een rechter wordt gebracht tegen een advocaat die als advocaat nog vaak voor die rechter zal verschijnen, een zogenaamde collusie tussen partijen, de wijze waarop een partij zich gedraagt of het gegeven dat een partij zelf vrederechter is van een nabij gelegen kanton³⁸ of van de rechtbank die een desgevallend hoger beroep moet beoordelen³⁹. De persoonlijke aanvallen die een justitiabele richt tegen de voorzitter van een rechtbank⁴⁰, de betrokkenheid in het geding van het gemeentebestuur waar het vredegerecht gevestigd is⁴¹, noch de loutere verwantschap tussen een partij en een lid van een rechtbank⁴² hebben noodzakelijk tot gevolg dat de zaak moet worden onttrokken aan het gerecht dat volgens de wet wordt bepaald. Net zo min ontslaat het louter verlangen van de leden van een rechtscollege om geen zitting te hebben in een zaak, deze magistraten van hun verplichting deze zaak te behandelen, tenzij zou blijken dat precieze omstandigheden hen verhinderen kennis te nemen van de zaak⁴³.

Ook de enkele omstandigheid dat een zaak beoordeeld wordt door personen die in het verleden met de verzoeker tot onttrekking hebben gezeteld, is niet van aard noodzakelijk een gewettigde verdenking te doen ontstaan. Om na te gaan of een

---

³⁴ Cass., 13 juni 2003, AR C.03.0201.N, A.C., 2003, nr. 351.

³⁵ Cass., 13 juni 2003, AR C.03.0201.N, A.C., 2003, nr. 351.

³⁶ Cass., 13 juli 2004, AR C.04.0258.N, A.C., 2004, nr. 368.

³⁷ Cass., 23 oktober 2003, AR C.03.0470.N, A.C., 2003, nr. 525; Cass., 4 maart 2005, AR C.05.0009.N, A.C., 2005, nr. 137; Cass., 1 april 2010, AR C.10.0173.N.

³⁸ Cass., 12 augustus 2003, AR C.03.0277.N, A.C., 2003, nr. 400 en *RABG* 2004, 178, noot R. VERBEKE, "Onttrekking van de zaak aan de rechter wegens wettige verdenking".

³⁹ Cass., 18 augustus 2009, AR C.09.0356.F, A.C., 2009, nr. 462.

⁴⁰ Cass., 14 augustus 2000, AR C.00.0280.N, A.C., 2000, nr. 433.

⁴¹ Cass., 28 mei 2004, AR C.04.0191.F, A.C., 2004, nr. 293.

⁴² Cass., 12 augustus 2003, AR C.03.0269.N, A.C., 2003, nr. 399.

⁴³ Cass., 12 augustus 2003, AR C.03.0269.N, A.C., 2003, nr. 399.

onttrekking vereist is, moeten immers alle gegevens in acht worden genomen, zoals de aard van de rechtspleging en de banden die structureel en feitelijk bestaan tussen de leden van het geviseerde rechtscollege⁴⁴.

12. De omstandigheid dat één van de procespartijen raadsheer is in het hof van beroep dat de appelrechter is van de rechtbank waarbij de zaak werd ingeleid, kan op zich geen gewettigde verdenking doen ontstaan aangaande de strikte onpartijdigheid van de rechtbank om over de zaak uitspraak te doen. De loutere mogelijkheid dat een rechtsmiddel zou kunnen worden aangewend, werd door het Hof een onvoldoende reden geacht om de onttrekking te bevelen⁴⁵. Ook indien de eiser die een geschil bij de rechtbank van eerste aanleg aanhangig maakt, voorheen parketmagistraat is geweest bij het hof van beroep waarvan de rechtbank afhangt, kan geen sprake zijn van gewettigde verdenking over de strikte onpartijdigheid van de rechtbank die over dat geschil uitspraak moet doen⁴⁶.

Net zo min kan de omstandigheid dat bepaalde tuchtrechtelijke grieven die een verzoeker tot onttrekking van een zaak worden aangerekend, betrekking hebben op zijn gedrag ten opzichte van de procureur-generaal bij het hof van beroep, terwijl deze het ambt van openbaar ministerie uitoefent bij de tuchtraad van beroep die wordt voorgezeten door de eerste voorzitter in dit hof of door een aangewezen kamervoorzitter, bij betrokkene noch bij derden wettige verdenking doen ontstaan over de onpartijdigheid van deze appelrechters⁴⁷.

In een arrest van 13 juli 2004 oordeelde het Hof van Cassatie dat uit de omstandigheid dat het hof van beroep een vonnis waarbij de ambtshalve heropening van de debatten wordt bevolen, teniet heeft gedaan, niet kan worden afgeleid dat de betrokken rechters in eerste aanleg of hun collega's in dezelfde rechtbank niet onpartijdig en onafhankelijk zouden kunnen beslissen in een zaak met eenzelfde partij, maar met een ander voorwerp en een andere oorzaak⁴⁸.

De rechtspleging tot verwijzing wegens gewettigde verdenking werd door het Hof daarenboven niet van toepassing geacht op het Hof van Cassatie zelf of op het bij dat Hof opgerichte bureau voor rechtsbijstand⁴⁹. In hetzelfde arrest werd geoordeeld dat de omstandigheid dat een lid van de verzoekende commissie, namelijk de commissie voor studiebeurzenstichtingen van Brabant, die over de opportuniteit om de vordering tot onttrekking in te stellen zou hebben beraadslaagd, lid is van het Hof, er niet aan in de weg staat dat het Hof van deze vordering kennis neemt.

13. Een specifieke situatie kan zich voordoen in het geval van plaatsvervangende rechters of lekenrechters in bijvoorbeeld de rechtbank van koophandel die een bestuurdersmandaat bekleden in een handelsvennootschap. Aanvankelijk werd er conform de vaste besluitvorming van uitgegaan dat het feit dat een rechter in

---

⁴⁴ Cass., 10 april 2008, AR C.08.0090.N, A.C., 2008, nr. 218; Cass., 22 oktober 2009, AR C.09.0460.N, A.C., 2009, nr. 607.

⁴⁵ Cass., 15 juni 2001, AR C.01.0207.N, A.C., 2001, nr. 367.

⁴⁶ Cass., 12 december 2003, AR C.03.0520.F, A.C., 2003, nr. 645.

⁴⁷ Cass., 4 juni 2004, AR C.04.0199.F, A.C., 2004, nr. 306.

⁴⁸ Cass., 13 juli 2004, AR C.04.0258.N, A.C., 2004, nr. 368.

⁴⁹ Cass., 28 september 2006, AR C.06.0422.F, A.C., 2006, nr. 446; Cass., 8 januari 2010, AR C.09.0636.F, A.C., 2010, nr. 15.

handelszaken die bestuurder is in de vennootschap waartegen een procedure loopt bij de rechtbank van koophandel, betrekkingen onderhoudt met zijn ambtgenoten van deze rechtbank, bij partijen en derden wettige verdenking kan opwekken (zie hieronder)⁵⁰. Tevens werd geoordeeld dat de betrekkingen die hebben bestaan tussen de werkende en de plaatsvervangende rechters van de rechtbank van koophandel en de naamloze vennootschap die voor die rechtbank het gerechtelijk akkoord heeft aangevraagd, van die aard zijn dat zulks bij de onderscheiden procespartijen, alsook bij derden gewettigde verdenking kunnen wekken⁵¹.

Later werd te dezen een ietwat buigzamere stelling ingenomen. Het Hof besliste in 2007 immers dat de enkele omstandigheden dat een rechter in handelszaken in de rechtbank van koophandel tevens bestuurder is van een vennootschap die in een geding voor deze rechtbank gewikkeld is en steeds aanwezig zou zijn op de rechtszittingen waarop zaken die deze vennootschap aanbelangen, worden behandeld, noch bij diens tegenpartij noch bij derden een gewettigde verdenking doen ontstaan over de strikte onpartijdigheid van de rechters in deze rechtbank die over de zaak uitspraak moeten doen⁵². Later werd zelfs in ruimere termen geoordeeld dat de enkele omstandigheid dat een rechter in handelszaken zelf betrokken is in een geding voor zijn eigen rechtbank, niet van aard is om bij derden een gewettigde verdenking van partijdigheid betreffende die rechtbank in het algemeen te doen rijzen. Het Hof ging er in deze zaak vanuit dat het op het eerste gezicht kennelijk mogelijk blijft een kamer van de rechtbank van koophandel te Brussel samen te stellen met rechters in handelszaken tegen wie, in de gegeven omstandigheden, geen redelijke verdenking kan worden opgeworpen⁵³.

Een overeenstemmend standpunt werd ingenomen met betrekking tot lekenrechters in de arbeidsgerechten. De enkele omstandigheid dat twee van de vele rechters in sociale zaken in een arbeidsrechtbank zitting hebben in de administratieve commissie bij het paritair subcomité voor de haven die ten aanzien van de verzoeker tot onttrekking in het bodemgeschil een voor hem grievende beslissing heeft genomen, is niet van aard om bij derden een gewettigde verdenking van partijdigheid betreffende die rechtbank in het algemeen te doen rijzen. De vordering uitgaande van de arbeidsauditeur bij deze arbeidsrechtbank werd afgewezen⁵⁴.

14. Niet zelden diende het Hof van Cassatie zich uit te spreken over vorderingen tot onttrekking naar aanleiding van een wettige verdenking betreffende de onpartijdigheid van de leden van een tuchtorgaan die uitspraak moeten doen. Het Hof benaderde deze zaken veelal met omzichtigheid. Zo zag het Hof er geen graten in wanneer bij de betwisting van de rechtsgeldigheid van een vastgestelde baliebijdrage de leden van de raad van de Orde van advocaten, die deze contributie hebben bepaald, zouden worden geroepen om als tuchtrechter te oordelen over de wettigheid van hun eigen voordien genomen beslissing hierover⁵⁵. Ook de gesteldheid dat een advocaat die geen partij is in de tuchtprocedure die is ingesteld

⁵⁰ Cass., 26 oktober 2001, AR C.01.0416.F, A.C., 2001, nr. 576.

⁵¹ Cass., 24 oktober 2002, AR C.02.0499.F, A.C., 2002, nr. 569.

⁵² Cass., 1 juni 2007, AR C.07.0209.N, A.C., 2007, nr. 290.

⁵³ Cass., 22 juli 2008, AR C.08.0298.N, A.C., 2008, nr. 424.

⁵⁴ Cass., 20 maart 2009, AR C.09.0038.N, A.C., 2009, nr. 210.

⁵⁵ Cass., 22 juni 2001, AR C.01.0250.N, A.C., 2001, nr. 395.

op grond van zijn verwijten aan de partij die de onttrekking vordert, in het kabinet van de stafhouder inzonderheid belast is met de deontologische kwesties en dat hij zitting heeft in de deontologische commissie, is niet van die aard dat deze bij de verzoeker of bij derden een gewettigde verdenking kan doen ontstaan over de strikte onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de raad van de Orde van advocaten die dient uitspraak te doen⁵⁶. Wanneer een aantal advocaten die deel uitmaken van de provinciale raad van de Orde van advocaten in het kader van een procedure tot schrapping van een advocaat van de lijsten voor rechtsbijstand, zelf ook op die lijsten staan, is dit evenmin van aard om te doen twijfelen aan de onpartijdigheid van deze raad om over de zaak uitspraak te doen. Concurrentiële verhoudingen in verband met de rechtsbijstand zijn in beginsel immers uitgesloten, gelet op de aard van de rechtsbijstand en de desbetreffende plichten van de advocaten⁵⁷.

In dezelfde zin werd naar recht verantwoord geacht de omstandigheid dat bepaalde leden van de raad van de Orde van geneesheren, die een geneesheer een in hoger beroep tenietgedane tuchtstraf hebben opgelegd, moeten kennismaken van nieuwe vervolgingen tegen deze geneesheer. Zulks belette voor het Hof geen eerlijke procesvoering. Meer zelfs, de omstandigheden dat een lid van de voornoemde raad tegen de kwestieuze geneesheer klacht heeft ingediend, dat een ander lid van deze raad deelgenomen heeft aan het onderzoek van de zaak en dat bovendien een derde lid is tussengekomen in een lopend gerelateerd strafonderzoek, kan beletten dat die leden deelnemen aan de berechting van de zaak, maar hoeft nog niet te betekenen dat bij die geneesheer of bij derden een gewettigde verdenking moet ontstaan over de onpartijdigheid van de raad van de Orde van geneesheren. Evenmin moet uit het feit dat de leden van de raad een brief verzenden aan de voorzitter van de vaste medische commissie waarin diens aandacht wordt gevestigd op de gezondheidstoestand van een geneesheer die zijn geschiktheid om de geneeskunde uit te oefenen in het gedrang lijkt te brengen, per definitie worden afgeleid dat in hunnen hoofde een vooroordeel bestaat waardoor hun geschiktheid om de aan deze geneesheer ten laste gelegde tuchtfouten onpartijdig te beoordelen⁵⁸.

Hoe dan ook zal voor het Hof van Cassatie ieder desbetreffend verzoek te verwerpen zijn indien uit de voorgelegde gegevens geen bewijs van vijandschap blijkt of geen mogelijk gebrek aan objectiviteit kan worden afgeleid. Zo zal er geen gewettigde verdenking zijn wanneer een geheel nieuw samengestelde raad van de Orde van architecten een nieuw tuchtdossier moet onderzoeken, ook al werd een vorig dossier van dezelfde architect aan dit orgaan onttrokken⁵⁹. Ook wanneer de op tuchtgebied vervolgte persoon door gerechtelijke procedures die hijzelf uitlokt, de leden van de raad van de Orde van architecten dwingt een standpunt in te nemen over de rechtsvragen die hij eveneens opwerpt in de tuchtprocedure, kan de raad op die grond geen gebrek aan onpartijdigheid worden verweten⁶⁰.

(3) Gegronde wettige verdenking

---

⁵⁶ Cass., 10 maart 2006, AR C.06.0043.F, A.C., 2006, nr. 145.

⁵⁷ Cass., 11 februari 2010, AR C.09.0637.N, A.C., 2010, nr. 100.

⁵⁸ Cass., 15 maart 2002, AR C.02.0028.F, A.C., 2002, nr. 185.

⁵⁹ Cass., 28 februari 2003, AR C.03.0016.N, A.C., 2003, nr. 143.

⁶⁰ Cass., 15 december 2000, AR C.00.0605.N, A.C., 2000, nr. 696.

15. Het Hof van Cassatie heeft steeds aanvaard dat de nauwe banden, zowel privé als officieel, tussen een magistraat die partij is in de zaak en zijn ambtgenoten van hetzelfde gerecht, een dermate omstandigheid vormen die bij de partijen en bij derden een gewettigde verdenking kan doen ontstaan over de onpartijdigheid van de rechters die uitspraak moeten doen. De bekommernis om die verdenking te voorkomen, rechtvaardigt dat de zaak aan dat gerecht wordt onttrokken⁶¹. Partijen of derden zouden immers de indruk kunnen hebben dat het rechtscollege hetzij te streng hetzij te welwillend zou optreden opzichtens een collega-rechter⁶². Het Hof beschouwt het als een ondoeltreffend alternatief om aan een magistraat van een ander rechtscollege een bijzondere opdracht te verlenen in het geviseerde korps⁶³. Dat deze omstandigheid zich zou kunnen voordoen naar aanleiding van een eventueel hoger beroep, levert voor het Hof geen reden op om de zaak aan de eerste rechter te onttrekken⁶⁴. Tevens wordt er wel eens de voorkeur aan gegeven, na onttrekking ervan, de zaak te verwijzen naar een rechtscollege uit een ander rechtsgebied dan dit waarvan het bekritiseerde rechtscollege deel uitmaakt⁶⁵. Zulks zal overigens onvermijdelijk zijn wanneer de betrokken rechter gelijktijdig benoemd werd in de andere rechtbanken van hetzelfde rechtsgebied⁶⁶.

Op de voormelde grondregel konden meerdere overeenstemmende varianten worden opgetekend. Zo poneerde het Hof dat ook het gegeven dat een rechter in handelszaken die bestuurder is in de vennootschap waartegen een procedure loopt bij de rechtbank, betrekkingen onderhoudt met zijn ambtgenoten van hetzelfde rechtscollege, bij partijen en derden wettige verdenking kan doen rijzen⁶⁷. Deze principiële stellingneming werd later evenwel genuanceerd (zie hierboven)⁶⁸. Een gewettigde twijfel kan eveneens ontstaan wanneer in een bij een rechtbank aanhangig geschil een partij rechter is in dit rechtscollege en de tegenpartij zijn echtgenote is van wie hij gescheiden leeft⁶⁹, alsook wanneer geen enkele rechter in een rechtscollege, om wat voor reden ook, in een specifieke zaak zitting wenst te nemen⁷⁰. In een latere zaak werd zelfs beslist dat de banden tussen de partner van

---

⁶¹ Cass., 4 mei 2000, AR C.00.0131.N, A.C., 2000, nr. 274; Cass., 15 maart 2001, AR C.01.0051.F, A.C., 2001, nr. 138; Cass., 5 oktober 2001, AR C.01.0325.F, A.C., 2001, nr. 527; Cass., 3 december 2001, AR C.01.0517.F, A.C., 2001, nr. 660; Cass., 4 november 2005, AR C.05.0445.F, A.C., 2005, nr. 566; Cass., 28 september 2006, AR C.06.0422.F, A.C., 2006, nr. 446; Cass., 8 februari 2008, AR C.07.0592.F, A.C., 2008, nr. 99; Cass., 14 januari 2010, AR C.09.0591.N, A.C., 2010, nr. 34. Zie ook reeds: Cass., 24 juni 1994, AR C.94.0214.N, A.C., 1994, nr. 333.

⁶² Cass., 4 april 2003, AR C.03.0077.N, A.C., 2003, nr. 228.

⁶³ Cass., 15 maart 2001, AR C.01.0051.F, A.C., 2001, nr. 138.

⁶⁴ Cass., 18 augustus 2009, AR C.09.0356.F, A.C., 2009, nr. 462.

⁶⁵ Zie bijvoorbeeld: Cass., 11 juli 2006, AR C.06.0312.F, A.C., 2006, nr. 375. Luidens artikel 658 Ger.W. moet de verwijzing in de regel geschieden naar een andere rechtbank in hetzelfde rechtsgebied. Zie ook: Cass., 4 mei 2000, AR C.00.0131.N, A.C., 2000, nr. 274; Cass., 26 oktober 2001, AR C.01.0416.F, A.C., 2001, nr. 576.

⁶⁶ Cass., 14 januari 2010, AR C.09.0591.N, A.C., 2010, nr. 34.

⁶⁷ Cass., 26 oktober 2001, AR C.01.0416.F, A.C., 2001, nr. 576.

⁶⁸ Cass., 1 juni 2007, AR C.07.0209.N, A.C., 2007, nr. 290; Cass., 22 juli 2008, AR C.08.0298.N, A.C., 2008, nr. 424.

⁶⁹ Cass., 12 november 2004, AR C.04.0448.N, A.C., 2004, nr. 545.

⁷⁰ Cass., 30 juni 2000, AR C.00.0230.F, A.C., 2000, nr. 422.

een lid van het rechtscollege, die partij is in de zaak, en dit rechtscollege van die aard is dat mede omwille van de aard van de zaak, te dezen een pensioengeschil, bij de tegenpartij en bij derden een gewettigde verdenking kunnen doen ontstaan over de strikte onpartijdigheid van de overige leden van het rechtscollege die over de zaak uitspraak moeten doen⁷¹.

16. Bij een verzoeker kan evenzo een wettige verdenking ontstaan door de omstandigheid dat de voorzitter van het gerecht waartegen onttrekking wordt gevorderd, tegen hem een klacht heeft ingediend op grond van smaad, laster en eerroof en dit gerecht in haar verklaring⁷² laat gelden dat het niet mogelijk lijkt een kamer samen te stellen die met de nodige sereniteit en onpartijdigheid uitspraak zou kunnen doen⁷³.

17. Bij de beoordeling van de gewettigde verdenking wordt niet uitgesloten dat het Hof van Cassatie tevens rekening houdt met de beperkte formatie van het bekritiseerde rechtscollege. Zo kunnen de concrete omstandigheden dat de verzoekster tot onttrekking bij de rechtbank van koophandel te Nijvel failliet werd verklaard, wat later werd herroepen door het hof van beroep te Brussel, en dat zij van oordeel was dat de rechters te Nijvel daarbij een fout hadden begaan waartegen zij een aansprakelijkheidsvordering aanhangig heeft gemaakt bij de rechtbank van eerste aanleg te Brussel, omwille van de beperkte omvang van de rechtbank van koophandel te Nijvel, van die aard zijn dat bij verzoekster of bij derden gewettigde verdenking kan ontstaan nopens de strikte onafhankelijkheid en de onpartijdigheid van de rechters die uitspraak moeten doen over de nieuwe vordering tot faillietverklaring⁷⁴.

18. Gespannen verhoudingen binnen een beroepsorganisatie kunnen eveneens leiden tot het ontstaan van een wettige verdenking nopens de strikte onpartijdigheid van de leden van een tuchtorgaan die uitspraak moeten doen. Fricities tussen enerzijds de leden van een vereniging, te dezen de Orde van geneesheren, waarvan een verzoeker en leden van de tuchtraad deel uitmaken en anderzijds tal van andere leden van deze raad, kunnen bij deze verzoeker, alsook bij derden een gewettigde verdenking doen ontstaan ten aanzien van dit orgaan dat over een tuchtvervolging uitspraak moet doen⁷⁵. Dit is onder meer het geval wanneer de bezwaren waarop een tuchtvervolging is gegrond, verbonden zijn met een beroepspraktijk die in een vakblad van de raad van de Orde van geneesheren, waarvan de tuchtrechtelijk vervolgte plaatsvervangend lid is, werd gelaakt⁷⁶, maar ook bij de vaststelling van ongunstige meningen die door leden van een raad van de provinciale orde werden geuit over de meningen en de handelingen van een ander lid van dezelfde orde en

---

⁷¹ Cass., 22 oktober 2009, AR C.09.0460.N, A.C., 2009, nr. 607.

⁷² Zie artikel 656, lid 3, b) Ger.W..

⁷³ Cass., 17 januari 2002, AR C.01.0571.N, A.C., 2002, nr. 39. Voor wat betreft de verwijzing wanneer blijkt dat de geëdieerde rechtbank in de betrokken zaak onmogelijk kan worden samengesteld: zie reeds Cass., 5 november 1981, AR 6482, A.C., 1981-82, nr. 165.

⁷⁴ Cass., 28 mei 2010, AR C.10.0177.F. Zie in dit verband eveneens: Cass., 23 november 2005, AR P.05.1343.F, A.C., 2005, nr. 623.

⁷⁵ Cass., 18 januari 2002, AR C.01.0550.F, A.C., 2002, nr. 43.

⁷⁶ Cass., 20 maart 2003, AR C.03.0041.F, A.C., 2003, nr. 185.

die de grondslag vormen voor de tuchtrechtelijke vervolgingen⁷⁷. Evenzo kan de omstandigheid dat de leden van de provinciale raad van de Orde van architecten te kennen hebben gegeven dat zij zullen weigeren de zaak in een wettelijke samenstelling te behandelen, gewettigde twijfel nopens hun strikte onpartijdigheid en objectiviteit doen ontstaan⁷⁸.

Ook wanneer de verdenking is geuit dat leden van de provinciale raad van de Orde van geneesheren over de verzoeker tot onttrekking aan een gedingvoerende partij inlichtingen hebben medegedeeld die onder het beroepsgeheim ressorteren, zijn de aard van de tegen die leden geuite grieven en de betrokkenheid van diezelfde leden van die aard dat ze gewettigde verdenking kunnen wekken aangaande de onafhankelijkheid en de onpartijdigheid van die raad, is onttrekking verantwoord ter voorkoming van deze verdenking⁷⁹. Eenzelfde conclusie is gewettigd wanneer een ten aanzien van een geneesheer ten laste gelegd tuchtrechtelijk vergrijp precies betrekking heeft op zijn houding jegens de voorzitter van die provinciale raad van de Orde van geneesheren die deze zaak moet beoordelen⁸⁰. Voorts oordeelde het Hof van Cassatie dat de omstandigheid dat geen enkel gewoon of plaatsvervangend lid van de provinciale raad van de Orde van geneesheren zich gerechtigd acht om van de zaak kennis te nemen wegens de nauwe band met de VZW die de klacht heeft ingeleid en waarvan de voorzitter tevens gewoon lid van die raad is, gewettigde verdenking kan doen ontstaan over de strikte onpartijdigheid van die raad⁸¹. De bezorgdheid om die verdenking te voorkomen, rechtvaardigt de onttrekking van de zaak aan die raad en de verwijzing naar een andere provinciale raad.

3. Openbare veiligheid

19. Krachtens artikel 651 Ger.W. kan de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie aan het Hof vorderen dat de zaak om redenen van openbare veiligheid aan een rechter wordt onttrokken. Het betreft een exclusief initiatiefrecht. In de periode tussen 1 januari 2000 en 30 september 2011 zijn ter zake door het Hof geen arresten geweest.

4. Rechterlijk verzuim bij beraad gedurende meer dan zes maanden

20. De vordering tot onttrekking van de zaak kan eveneens worden ingesteld wanneer de rechter gedurende meer dan zes maanden verzuimt om de zaak die hij in beraad heeft genomen, te berechten. Tot voor de inwerkingtreding op 23 januari 2006 van de wet van 6 december 2005⁸² kon deze vordering enkel worden geïnstrueerd door de procureur-generaal bij het hof van beroep. Voor voormelde wetswijziging werd dergelijke vordering uitgaande van een procespartij kennelijk

---

⁷⁷ Cass., 19 juni 2000, AR C.00.0216.F, A.C., 2000, nr. 379.

⁷⁸ Cass., 3 december 2004, AR C.04.0487.N, A.C., 2004, nr. 587.

⁷⁹ Cass., 1 februari 2007, AR C.06.0674.F, A.C., 2007, nr. 62.

⁸⁰ Cass., 11 juni 2009, AR C.09.0179.F, A.C., 2009, nr. 398.

⁸¹ Cass., 10 februari 2011, AR C.10.0719.F.

⁸² Wet van 6 december 2005 tot wijziging van de artikelen 648, 652, 655 en 656 Ger.W., met het oog op de invoering van een vereenvoudigde onttrekking van de zaak aan de rechter die gedurende meer dan zes maanden verzuimt de zaak die hij in beraad heeft genomen, te berechten, BS 13 januari 2006.

onontvankelijk bevonden⁸³. Thans bepaalt artikel 652 Ger.W. dat ook iedere partij de onttrekking kan eisen. Steeds is het evenwel zo geweest dat de zaak na onttrekking, kon verwezen worden naar zowel een ander rechtscollege als naar hetzelfde rechtscollege, zij het anders samengesteld⁸⁴.

Volgens het Hof van Cassatie, daarbij verwijzend naar artikel 2 van dit wetboek, zijn de artikelen 648, 4° en 652 Ger.W. ook van toepassing op de strafgerechten⁸⁵.

Tevens werd gepreciseerd dat de bedoelde termijn van zes maanden niet geschorst wordt door het gerechtelijk verlof⁸⁶.

21. Bij arrest van 9 juni 2006 bevestigde het Hof van Cassatie nogmaals dat het in het voormelde artikel 652 bedoelde ‘verzuim’, niet in tuchtrechtelijke betekenis mag worden opgevat en niet de connotatie heeft van een fout⁸⁷. Integendeel moet ‘verzuimen’ worden begrepen als ‘niet voldoen aan de verplichting om uitspraak te doen’. Ter beoordeling daarvan mag het Hof alle omstandigheden van de zaak in aanmerking nemen om te oordelen of de gevorderde onttrekking in het belang van een goede rechtsbedeling verantwoord is⁸⁸.

Alvast werd beslist dat de rechter die een rechtscollege leidt en bij beschikking een rechter aanwijst om een andere rechter te vervangen die gedurende meer dan zes maanden verzuimd heeft uitspraak te doen over zaken die hij in beraad heeft genomen, zijn bevoegdheid overschrijdt⁸⁹. Een heropening van het debat en een ab initio-herneming van de zaak door een andere rechter, wordt derhalve door het Hof afgewezen.

22. In enkele gevallen legde het Hof van Cassatie enig begrip aan de dag voor de nalatige rechter(s). Zo werd de vordering tot onttrekking verworpen wanneer kon worden vastgesteld dat de geïndiceerde rechter zijn beslissing waarschijnlijk op korte termijn zal wijzen⁹⁰. Evenmin werd de zaak onttrokken indien de vertraging het

---

⁸³ Cass., 7 maart 2002, AR C.02.0101.N, A.C., 2002, nr. 169.

⁸⁴ Cass., 4 december 2000, AR C.00.0493.F, A.C., 2000, nr. 568, concl. J.F. LECLERCQ; Cass., 4 april 2002, AR C.02.0066.N, A.C., 2002, nr. 210; Cass., 30 juli 2002, AR C.02.0315.N, A.C., 2002, nr. 406; Cass., 27 januari 2006, AR C.05.0541.F, A.C., 2006, nr. 59; Cass., 9 februari 2006, AR C.06.0029.N, A.C., 2006, nr. 87; Cass., 27 oktober 2006, AR C.06.0536.N, A.C., 2006, nr. 519.

⁸⁵ Cass., 22 juni 2006, AR C.06.0221.N, A.C., 2006, nr. 349, concl. P. CORNELIS en RABG 2007, 401, noot D. VAN DER KELEN, “Cassatie onttrekt nu ook aan de strafrechter wegens langdurig beraad”; Cass., 27 oktober 2006, AR C.06.0536.N, A.C., 2006, nr. 519; Cass., 22 juni 2007, AR C.07.0265.N, A.C., 2007, nr. 348.

⁸⁶ Cass., 17 januari 2008, AR C.07.0631.N, A.C., 2008, nr. 32; Cass., 7 februari 2008, AR C.08.0019.N, A.C., 2008, nr. 95.

⁸⁷ Cass., 9 juni 2006, AR C.06.0240.F, A.C., 2006, nr. 322. Zie reeds: Cass., 9 december 1977, A.C., 1978, 437, RW 1977-78, 1619, noot J. LAENENS, “De onttrekking van een zaak aan de rechter”.

⁸⁸ Cass., 21 april 2006, AR C.06.0132.F, A.C., 2006, nr. 229; Cass., 9 juni 2006, AR C.06.0240.F, A.C., 2006, nr. 322; Cass., 9 november 2006, AR C.06.0557.F, A.C., 2006, nr. 552; Cass., 17 januari 2008, AR C.07.0631.N, A.C., 2008, nr. 32; Cass., 7 februari 2008, AR C.08.0019.N, A.C., 2008, nr. 95; Cass., 24 april 2008, AR C.08.0103.N, A.C., 2008, nr. 250.

⁸⁹ Cass., 20 maart 2003, AR C.03.0123.F, A.C., 2003, nr. 186.

⁹⁰ Cass., 17 januari 2008, AR C.07.0631.N, A.C., 2008, nr. 32.

gevolg was van een foutieve klassering van het dossier, het project van vonnis reeds door één van de rechters was ondertekend en de uitspraak normalerwijze eerstdaags zou hebben plaatsgevonden indien geen vordering tot onttrekking was tussengekomen⁹¹.

Ook indien de uitspraak plaatsgreep enkele dagen na de neerlegging ter griffie van het verzoekschrift tot onttrekking, achtte het Hof het strijdig met een goede rechtsbedeling indien zou worden overgegaan tot verwijzing naar een andere rechter. De vraag tot vernietiging van deze alsnog gewezen uitspraak werd eveneens verworpen, aangezien niet tot onttrekking werd besloten (artikel 658, lid 4, Ger.W.)⁹². Het Hof houdt bij dergelijke beoordeling tevens rekening met de aard van de uitgebleven beslissing. In een arrest van 26 juni 2008 werd beslist dat de aard van de daags na de neerlegging van het verzoekschrift genomen beslissing (te weten een weinig ingrijpend vonnis tot heropening van het debat) waardoor er in beginsel geen reden tot onttrekking meer is, geen ingrijpende maatregel als een onttrekking van de zaak kan verantwoorden⁹³. Daarbij werd er van uitgegaan dat het kon verwacht worden dat de rechtbank de zaak bij voorrang zou behandelen, zodat het recht van de verzoeker op een uitspraak niet langer zou zijn miskend. De Belgische Staat werd evenwel veroordeeld in betaling van de kosten, aangezien het verzoekschrift had kunnen worden ingewilligd indien niet na neerlegging ervan een vonnis was uitgesproken. Met deze beslissing lijkt het Hof van Cassatie op het eerste gezicht terug te komen op eerdere rechtspraak, waarin een vordering tot onttrekking wegens het verzuim een zaak te berechten na meer dan zes maanden beraad, gegrond werd bevonden, hoewel de bekritiseerde rechters na neerlegging van het verzoekschrift ook hier nog een uitspraak hebben gewezen⁹⁴. Het Hof vernietigde hierbij met toepassing van artikel 658, vierde lid, Ger.W., het alsnog gewezen vonnis. De concrete omstandigheden waren echter verschillend: bedoeld vonnis werd gewezen zeven dagen na neerlegging van het verzoekschrift en de betrokken magistraten hadden geen enkele verantwoording of memorie aan het Hof te kennen gegeven. Het Hof van Cassatie beoordeelt iedere vordering tot onttrekking van de zaak derhalve op grond van de casuïstische elementen in het dossier.

23. Aldus werd geoordeeld dat een onttrekking van de zaak aan een rechtscollege op grond van de artikelen 648, 4° en 652 Ger.W. in het belang van de goede rechtsbedeling verantwoord was in de volgende gevallen:

- wanneer het beraad langer dan zes maanden het gevolg was van een op ongelukkige wijze verkeerde klassering van het dossier door de behandelende magistraat, waardoor hij de zaak uit het oog verloren was⁹⁵,

---

⁹¹ Cass., 9 november 2006, AR C.06.0557.F, A.C., 2006, nr. 552.

⁹² Cass., 21 april 2006, AR C.06.0132.F, A.C., 2006, nr. 229.

⁹³ Cass., 26 juni 2008, AR C.08.0210.N, A.C., 2008, nr. 405.

⁹⁴ Cass., 8 februari 2007, AR C.07.0009.F en C.07.0010.F, A.C., 2007, nr. 74 en *P&B* 2008, 34, noot S. VOET, “De nieuwe onttrekkingsprocedure wegens langdurig verzuim (en art. 770 (nieuw) Ger.W.: stand van zaken”.

⁹⁵ Cass., 9 februari 2006, AR C.06.0029.N, A.C., 2006, nr. 87, concl. D. THUIS en *RABG* 2006, 825, noot N. CLIJMANS, “Lang hebben we er niet op moeten wachten. Het eerste casatiearrest waarbij een zaak ingevolge de nieuwe wet aan de rechter wordt onttrokken bij gebreke van vonnis binnen de zes maanden, is een feit.”

- bij onmogelijkheid voor de kamervoorzitter om het ontwerp van beslissing te krijgen van de bijzitter die met het opstellen ervan was belast⁹⁶,
- bij vaststelling dat de zaak zelf geen bijzondere kenmerken vertoont die zouden kunnen verantwoorden dat de zaak zo lang in beraad werd gehouden en dat het uitstel niet kan worden verantwoord door de persoonlijke toestand van de betrokken rechter die voor het inhalen van zijn achterstand reeds met minder zittingen werd belast⁹⁷,
- bij vaststelling dat de betrokken magistraat ontlast werd van de meest normale opdrachten die op een magistraat rusten, maar er desondanks niet in slaagt projecten af te leveren binnen de normale tijdsgrenzen en het gegeven dat de rechter zelf desbetreffend geen uitleg verschaft die de vertraging zou kunnen wettigen⁹⁸.

In een (bijzondere) casus werd geoordeeld dat wanneer een voorzitter van een kamer het verzuim om een in beraad genomen zaak tijdig te berechten, wijt aan zijn falende gezondheidstoestand, deze toestand de vertraging kan verklaren, maar van de andere kant niet kan verantwoorden dat de zaak aan dezelfde kamer moet toebedeeld blijven. Wanneer de zaak zelf geen bijzondere kenmerken vertoont die zouden kunnen verantwoorden dat de zaak zo lang in beraad wordt gehouden, onttrekt het Hof in het belang van een goede rechtsbedeling de zaak aan deze kamer (zoals deze was samengesteld bij het in beraad nemen van de zaak) en verwijst de zaak naar hetzelfde rechtscollege, maar anders samengesteld⁹⁹.

Voorts werden de organisatorische problemen van de rechtbank waarvan de betrokken rechter deel uitmaakt, evenmin aanvaard om een verzoek tot onttrekking te verwerpen¹⁰⁰.

B. Procedure voor het Hof van Cassatie

24. De vordering tot onttrekking van de zaak aan de rechter kan enkel voor het Hof van Cassatie worden gebracht en heeft overeenkomstig artikel 654, eerste lid, Ger.W., en anders dan in strafzaken (zie verder onder randnummer 52), een schorsende werking. De rechter tegenover wie de onttrekking wordt gevorderd kan vanaf de kennisgeving van het verzoek geen uitspraak meer doen of handelingen stellen¹⁰¹. Indien de vordering door het Hof van Cassatie zou worden gehonoreerd, kunnen deze beslissingen worden vernietigd.

---

⁹⁶ Cass., 27 oktober 2006, AR C.06.0536.N, A.C., 2006, nr. 519.

⁹⁷ Cass., 22 juni 2007, AR C.07.0265.N, A.C., 2007, nr. 348.

⁹⁸ Cass., 7 februari 2008, AR C.08.0019.N, A.C., 2008, nr. 95.

⁹⁹ Cass., 4 mei 2007, AR C.07.0162.N, A.C., 2007, nr. 225.

¹⁰⁰ Cass., 24 april 2008, AR C.08.0103.N, A.C., 2008, nr. 250.

¹⁰¹ Cass., 8 februari 2007, AR C.07.0009.F en C.07.0010.F, A.C., 2007, nr. 74 en *P&B* 2008, 34, noot S. VOET, “De nieuwe onttrekkingsprocedure wegens langdurig verzuim (en art. 770 (nieuw) Ger.W.: stand van zaken”. Afwijkend: Cass., 26 juni 2008, AR C.08.0210.N, A.C., 2008, nr. 405.

1. Verzoekschrift

25. Naar luid van artikel 653 Ger.W. moet het verzoek worden ingediend door middel van een met redenen omkleed verzoekschrift dat ter griffie van het Hof van Cassatie wordt neergelegd. Bij niet-naleving van dit vormvoorschrift beschouwt het Hof de vordering kennelijk niet ontvankelijk¹⁰². Het Hof heeft geoordeeld dat dit ook het geval is wanneer het verzoekschrift niet ter plaatse is ingediend, maar per post aan de griffie van het Hof van Cassatie is verzonden¹⁰³.

26. Wanneer het verzoek tot onttrekking uitgaat van een procespartij, wordt vereist dat het verzoekschrift door een advocaat ondertekend is. Dit moet niet noodzakelijk een advocaat bij het Hof van Cassatie zijn¹⁰⁴. De ondertekening door de verzoeker zelf is evenwel niet mogelijk.

In zoverre de handtekening van een advocaat op het verzoekschrift ontbreekt, beschouwt het Hof de vordering meestal 'duidelijk'¹⁰⁵ of 'kennelijk'¹⁰⁶ niet ontvankelijk.

Indien echter in een burgerlijke zaak een advocaat in eigen naam en voor eigen rekening als procespartij optreedt, is zijn vordering evenmin ontvankelijk als het verzoekschrift enkel door hemzelf is ondertekend, vermits uit de desbetreffende parlementaire voorbereiding het voorschrift blijkt dat partijen zelf geen verzoekschrift mogen indienen, maar dat de uitdrukkelijke bijstand vereist is van een (andere) advocaat die met de nodige sereniteit en objectiviteit de toestand kan beoordelen¹⁰⁷. Derhalve moet het verzoekschrift steeds ondertekend zijn door een advocaat die zelf geen partij is in het aanhangige geding. Hiervoor werd reeds aangehaald dat deze aanhangigheid van de zaak die men wenst te onttrekken eveneens een ontvankelijkheidsvoorwaarde vormt¹⁰⁸.

2. Rechtspleging

27. Met betrekking tot de in artikel 648, 1° tot 3°, Ger.W. bedoelde gevallen zoals hierboven omschreven onder A.1 tot en met A.3, bepaalt artikel 656, tweede lid, Ger.W. dat het Hof van Cassatie na inzage van het verzoekschrift en van de bewijsstukken onmiddellijk einduitspraak doet indien het verzoek kennelijk onontvankelijk is. In de referentieperiode heeft deze toetsing meermaals tot dergelijke besluitvorming geleid¹⁰⁹. Het is dan ook pas wanneer het verzoek niet

---

¹⁰² Cass., 15 april 1999, AR C.99.0145.F, A.C., 1999, nr. 214.

¹⁰³ Cass., 26 oktober 2007, AR C.07.0500.F, A.C., 2007, nr. 509.

¹⁰⁴ M. CASTERMANS, *Gerechtigd privaatrecht*, Gent, Story Publishers, 2009, 224.

¹⁰⁵ Cass., 8 oktober 1998, AR C.98.0418.F, A.C., 1998, nr. 437. De vereiste ondertekening van het verzoekschrift door een advocaat werd ingevoerd bij wet van 12 maart 1998, BS 2 april 1998.

¹⁰⁶ Cass., 21 september 2001, AR C.01.0435.F, A.C., 2001, nr. 486; Cass., 8 oktober 2001, AR C.01.0468.F, A.C., 2001, nr. 529.

¹⁰⁷ Cass., 21 maart 2002, AR C.02.0125.N, A.C., 2002, nr. 192.

¹⁰⁸ Cass., 7 april 2005, AR C.05.0142.F, A.C., 2005, nr. 210.

¹⁰⁹ Zie onder meer: Cass., 15 april 1999, AR C.99.0145.F, A.C., 1999, nr. 214; Cass., 18 juli 2000, AR C.00.0333.F, A.C., 2000, nr. 429; Cass., 11 januari 2001, AR C.00.0721.F, A.C., 2001, nr. 17, concl. A. HENKES; Cass., 10 mei 2001, AR C.01.0190.F, A.C., 2001, nr. 271;

kennelijk onontvankelijk is dat de tweede fase van de onttrekkingsprocedure een aanvang neemt. De onttrekkingsprocedure op grond van de artikelen 648, 4°, en 652 Ger.W., namelijk bij rechterlijk verzuim te beslissen gedurende meer dan zes maanden, verloopt evenwel niet op identieke wijze. Artikel 655 Ger.W. bepaalt geen beoordeling in twee fasen en bijgevolg geen beoordeling vooraf van de kennelijke (on)ontvankelijkheid maar integendeel een onmiddellijke einduitspraak na inzage van het verzoekschrift, de opmerkingen en de eventuele bewijsstukken.

Het Hof achtte het onnodig zich uit te spreken over de tussenvordering tot betichting van valsheid die geen verband houdt met de kwestie van de kennelijke onontvankelijkheid van het verzoek tot onttrekking van de zaak¹¹⁰.

28. Indien het verzoekschrift niet kennelijk onontvankelijk is, beveelt het Hof van Cassatie overeenkomstig artikel 656, lid 3, Ger.W. ten spoedigste en uiterlijk binnen acht dagen dat van het arrest, het verzoekschrift en de stukken mededeling wordt gedaan aan de vrederechter of politierechter of aan de (eerste) voorzitter en het openbaar ministerie van het gerecht tegen wie de onttrekking wordt gevorderd, alsmede aan de niet-verzoekende partijen. Bij de mededeling aan de geveiseerde rechter of het gerecht wordt tevens een termijn bepaald om een verklaring op de uitgifte van het arrest te stellen. Indien het onttrekkingsverzoek gericht is tegen een ander rechtscollege dan de vrederechter of de politierechter, wordt deze verklaring gedaan in overleg met de leden van dit gerecht die met naam worden vermeld in de verklaring en deze mee ondertekenen.

Desbetreffend preciseerde het Hof van Cassatie dat niet vereist wordt dat alle leden van dit gerecht deze verklaring stellen¹¹¹, noch dat deze verklaring onderworpen is aan enige vormvereiste¹¹². De afwezigheid van een rechtsgeldige verklaring afgelegd binnen de gestelde termijn, verhindert het Hof evenwel niet om zich toch nog uit te spreken. Zulks werd beslist nadat was vastgesteld dat deze verklaring niet tijdig werd bezorgd door de tuchtraad van beroep aan de Orde van Architecten¹¹³.

In zoverre de korpschef van een rechtscollege, in de concrete zaak de voorzitter van een rechtbank van eerste aanleg, verzoekt om een zaak wegens gewettigde verdenking te onttrekken aan zijn rechtscollege omdat hij zelf procespartij is in de zaak, moet hij voor het stellen van de verklaring worden vervangen¹¹⁴.

29. Vermeldenswaard is nog dat er voor het Hof van Cassatie geen redenen zijn om een conclusie die is neergelegd in uitvoering van het arrest van het Hof dat het verzoek tot onttrekking niet kennelijk onontvankelijk verklaard, uit het debat te

---

Cass., 8 juni 2001, AR C.01.0239.N, A.R. 2001, nr. 347; Cass., 21 september 2001, AR C.01.0435.F, A.C., 2001, nr. 486; Cass., 8 oktober 2001, AR C.01.0467.F, A.C., 2001, nr. 528; Cass., 8 oktober 2001, AR C.01.0468.F, A.C., 2001, nr. 529; Cass., 7 april 2005, AR C.05.0142.F, A.C., 2005, nr. 210; Cass., 20 januari 2006, AR C.06.0024.F, A.C., 2006, nr. 46; Cass., 22 maart 2007, AR C.07.0095.F, A.C., 2007, nr. 151; Cass., 26 oktober 2007, AR C.07.0500.F, A.C., 2007, nr. 509; Cass., 1 februari 2008, AR C.08.0012.F, A.C., 2008, nr. 79.

¹¹⁰ Cass., 25 mei 2000, AR C.00.0229.F, A.C., 2000, nr. 319.

¹¹¹ Cass., 28 september 2006, AR C.06.0422.F, A.C., 2006, nr. 446.

¹¹² Cass., 15 december 2000, AR C.00.0605.N, A.C., 2000, nr. 696.

¹¹³ Cass., 6 januari 2000, AR C.99.0477.N, A.C., 2000, nr. 12.

¹¹⁴ Cass., 10 november 2005, AR C.05.0493.N, A.C., 2005, nr. 591.

weren¹¹⁵. Evenwel laat de procedure van onttrekking van de zaak aan de rechter niet toe dat een verzoeker naast zijn verzoekschrift, dat al zijn grieven moet inhouden, nog een conclusie neerlegt, zodat het Hof van Cassatie geen acht kan slaan op die conclusie. Enkel de niet-verzoekende partijen en eventueel het openbaar ministerie kunnen een conclusie respectievelijk advies neerleggen¹¹⁶.

30. Met betrekking tot het in artikel 648, 4°, Ger.W. bedoelde geval (zoals hierboven omschreven onder A.4 inzake vertraging van het beraad, bepaalt artikel 655 Ger.W. dat de griffier van het Hof van Cassatie binnen acht dagen na de indiening van het verzoekschrift, hiervan kennis geeft aan de rechter tegenover wie de onttrekking wordt gevorderd, aan diens korpschef en aan de overige partijen in het geding. Na deze kennisgeving hebben de rechter en de partijen acht dagen tijd om hun opmerkingen met nuttige stukken ter griffie van het Hof in te dienen, waarna het Hof onmiddellijk einduitspraak doet. Deze specifieke rechtspleging is sneller en eenvoudiger dan deze voorzien voor de overige onttrekkingsgronden, en werd ingevoerd bij wet van 6 december 2005¹¹⁷.

In de periode voorafgaand aan deze wetwijziging ging het Hof van Cassatie er steeds van uit dat de gemene rechtspleging bepaald in artikel 656 Ger.W., ook ten aanzien van een onttrekkingsvordering wegens rechterlijk verzuim wegens beraad van meer dan zes maanden, dat op dat ogenblik enkel door de procureur-generaal bij het hof van beroep kon worden ingesteld, van toepassing was. Voor zover het verzoekschrift niet kennelijk onontvankelijk was, beval het Hof dan ook dat uiterlijk binnen acht dagen de bij de wet bepaalde mededelingen werden gedaan en dat de partijen uiterlijk binnen twee maanden werden opgeroepen om op een terechtzitting van het Hof te verschijnen¹¹⁸.

3. *Eindarrest*

31. Wanneer de onttrekking wordt bevolen, wordt de zaak verwezen naar de rechter of de rechtbank die aangewezen wordt. Artikel 658, vierde lid, Ger.W. verleent aan het Hof van Cassatie daarnaast de mogelijkheid om de handelingen te vernietigen die voor de uitspraak van de beslissing zijn verricht door rechters aan wie de zaak is onttrokken. Dit kan zich zelfs uitstrekken tot handelingen van een rechter aan wie de zaak niet is onttrokken, zoals een beschikking van de voorzitter van de rechtbank die één van de rechters aan wie de zaak is onttrokken, vervangt om de beslissing uit te spreken¹¹⁹.

---

¹¹⁵ Cass., 13 juli 2004, AR C.04.0258.N, A.C., 2004, nr. 368.

¹¹⁶ Cass., 11 februari 2010, AR C.09.0637.N, A.C., 2010, nr. 100.

¹¹⁷ Wet van 6 december 2005 tot wijziging van de artikelen 648, 652, 655 en 656 Ger.W., met het oog op de invoering van een vereenvoudigde onttrekking van de zaak aan de rechter die gedurende meer dan zes maanden verzuimt de zaak die hij in beraad heeft genomen, te berechten, *BS* 13 januari 2006. De wet trad in werking op 23 januari 2006.

¹¹⁸ Cass., 23 oktober 2000, AR C.00.0493.F, A.C., 2000, nr. 568, concl. J.F. LECLERCQ; Cass., 7 maart 2002, AR C.02.0066.N, A.C., 2002, nr. 168; Cass., 27 augustus 2002, AR C.02.0390.N, A.C., 2002, nr. 407.

¹¹⁹ Cass., 8 februari 2007, AR C.07.0009.F en C.07.0010.F, A.C., 2007, nr. 74 en *P&B* 2008, 34, noot S. VOET, "De nieuwe onttrekkingsprocedure wegens langdurig verzuim (en art. 770 (nieuw) Ger.W.: stand van zaken".

Het Hof van Cassatie liet niet na zijn vernietigingsbevoegdheid te dezen aan te wenden. Wanneer het Hof wegens gewettigde verdenking de onttrekking aan een rechtbank van eerste aanleg beveelt van een tuchtprocedure die door de voorzitter van de rechtbank tegen een rechter van dit rechtscollege is ingesteld en de zaak verwijst naar een andere rechtbank van eerste aanleg, vernietigt het de beslissing van de voorzitter die, in de overtuiging dat een zwaardere tuchtstraf gerechtvaardigd kan zijn, de zaak bij de Nationale Tuchtraad aanhangig maakt. Het gerecht op verwijzing moet immers over de volle bevoegdheid beschikken om een onderzoek in te stellen naar de feiten en inzonderheid de bevoegdheid om na afloop van zijn onderzoek het gevolg te beoordelen dat daaraan moet worden gegeven¹²⁰.

32. Het Hof van Cassatie kan niet beslissen om de zaak aan een rechter te onttrekken zonder de zaak nadien ook te verwijzen naar een andere rechter. Deze uitdrukkelijke verplichting voor het Hof kan bijvoorbeeld worden belemmerd om redenen van taal. Het resultaat hiervan is dat het verzoek tot onttrekking van de zaak onontvankelijk zal zijn. Zo werd het verzoek tot onttrekking van de zaak aan de gewestelijke raad van de Orde der dierenartsen die het Frans als voertaal heeft, niet onontvankelijk geacht, aangezien uit de wet blijkt dat er slecht één dergelijke raad bestaat en dat de verwijzing naar een andere gewestelijke raad die het Frans als voertaal heeft, dus wettelijk onmogelijk is en dat een onttrekking zonder verwijzing zou neerkomen op een rechtsweigering¹²¹. Aangenomen mag worden dat dergelijke blokkeringsituaties zich hoofdzakelijk in tuchtzaken zullen kunnen voordoen.

33. Inzake gerechtskosten, besliste het Hof dat het eigen karakter van de procedure tot onttrekking van de zaak aan de rechter het toekennen van een rechtsplegingsvergoeding uitsluit¹²². Evenzeer wordt uitgesloten dat tegen de verzoekende partij een vergoeding wegens roekeloos onttrekkingsverzoek wordt gevraagd. Aan de roekeloze verzoeker mag enkel een boete worden opgelegd¹²³.

34. Krachtens artikel 659 Ger.W. kan in geval van verwerping van het verzoek tot onttrekking, steeds een nieuw verzoek tot onttrekking van de zaak aan de rechter worden ingesteld wegens feiten die zich sedert de uitspraak hebben voorgedaan. Een nieuwe vordering kan evenwel niet onontvankelijk zijn wanneer deze dezelfde feiten aanvoert als de eerste¹²⁴.

Strafprocesrecht

35. In de strafrechtspleging zijn in beginsel de artikelen 648 tot en met 659 Ger.W. niet van toepassing. In strafzaken gelden immers eigen wetsbepalingen, namelijk deze omschreven in de artikelen 542 tot en met 552 Wetboek van Strafvordering onder het hoofdstuk ‘verwijzing van de ene rechtbank naar de andere’¹²⁵.

---

¹²⁰ Cass., 11 juli 2006, AR C.06.0312.F, A.C., 2006, nr. 375.

¹²¹ Cass., 26 februari 2009, AR C.09.0011.F, A.C., 2009, nr. 160 en *NJW* 2009, 775, noot S. VOET, “Onmogelijkheid tot verwijzing”.

¹²² Cass., 18 augustus 2009, AR C.09.0356.F, A.C., 2009, nr. 462.

¹²³ Cass., 17 januari 2002, AR C.01.0571.N, A.C., 2002, nr. 39.

¹²⁴ Cass., 24 februari 2005, AR C.05.0063.F, A.C., 2005, nr. 117.

¹²⁵ Wat de rechtsleer betreft, kan onder meer verwezen worden naar:

A. Aanhangigheid van de zaak

36. Hiervoor werd reeds aangehaald dat het Hof van Cassatie in een arrest van 7 april 2005 besliste dat een onttrekking van de zaak aan de rechter de handeling is waarbij een zaak die op regelmatige wijze bij een gerecht aanhangig is gemaakt, aan de kennisneming ervan wordt onttrokken, omdat dit rechtscollege ongeschikt lijkt om deze te behandelen, en waarbij deze zaak wordt verwezen naar een andere door het Hof aangewezen gerecht dat dan meteen territoriale bevoegdheid verwerft. Vanzelfsprekend onderstelt zulks dat de zaak reeds aanhangig is bij het verdachte rechtscollege. Zo niet, is het desbetreffend verzoekschrift kennelijk niet ontvankelijk¹²⁶.

Krachtens artikel 542 Wetboek van Strafvordering kan het Hof van Cassatie in criminele, correctionele en politiezaken een zaak verwijzen van een hof van beroep of van een hof van assisen naar een ander, alsmede van een correctionele rechtbank of van een politierechtbank naar een andere rechtbank van dezelfde rang. Ook de kamer van inbeschuldigingstelling moet hier als onderdeel van het hof van beroep in worden begrepen¹²⁷.

De rechtspleging tot verwijzing kan niet van toepassing zijn op het Hof van Cassatie¹²⁸. Evenmin voorziet de wet voor enig rechtscollege in de verwijzing van de zaak van een kamer naar een andere wegens gewettigde verdenking¹²⁹.

37. Artikel 542, eerste lid, Wetboek van Strafvordering vermeldt sedert de wijziging bij wet van 12 maart 1998¹³⁰ niet langer 'van de ene onderzoeksrechter naar een andere'. De onttrekking van de zaak aan een onderzoeksrechter en de verwijzing naar een andere onderzoeksrechter in de zelfde rechtbank is derhalve thans niet langer mogelijk. Het verzoekschrift tot onttrekking dat enkel grieven bevat ten aanzien van de met het dossier belaste onderzoeksrechter zonder aan te geven in

-
- R. DECLERCQ, 'Verwijzing van de ene rechtbank naar de andere', in *Commentaar Strafrecht en strafvordering. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2007, 1-44.
  - R. DECLERCQ, *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2010, 1793-1809.
  - R. DELANGE, 'Optreden van het Hof van Cassatie bij onttrekking van de zaak aan de rechter en verwijzing van een rechtbank naar een andere', *RW* 1974-75, 449-466 en *Rev.dr.pén.* 1974-75, 273-289.
  - F. HENRY, *Les procédures de récusation et de dessaisissement*, Brussel, Larcier, 2009.
  - *Pand.B.*, v° *Renvoi d'un tribunal à un autre*.
  - J.M. PIRET, 'Impartialité du juge et suspicion légitime', in *Présence du droit public et des droits de l'homme. Mélanges offerts à Jacques Velu*, Brussel, Bruylant, 1992, 857-870.
  - J. ROZIE, 'De procedure van verwijzing van de ene naar de andere rechtbank wegens gewettigde verdenking', *AJT-Dossier* 1996-97, 53-59.
  - *RPDB*, v° *Renvoi d'un tribunal à un autre*.

¹²⁶ Cass., 7 april 2005, AR C.05.0142.F, A.C., 2005, nr. 210.

¹²⁷ Cass., 22 november 2000, AR P.00.1355.F, A.C., 2000, nr. 638.

¹²⁸ Cass., 5 februari 2003, AR P.03.0125.F, A.C., 2003, nr. 84; Cass., 28 september 2006, AR C.06.0422.F, A.C., 2006, nr. 446. Zie voorheen reeds: Cass., 23 maart 1988, AR 6617, A.C., 1987-88, nr. 464.

¹²⁹ Cass., 5 februari 2003, AR P.03.0125.F, A.C., 2003, nr. 84.

¹³⁰ Wet 12 maart 1998 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en het Wetboek van Strafvordering inzake de procedure tot onttrekking van de zaak aan de rechter, *BS* 2 april 1998.

hoeverre alle magistraten die deel uitmaken van de rechtbank zich aan de vermeende partijdigheid hebben schuldig gemaakt, beschouwde het Hof van Cassatie niet ontvankelijk¹³¹ of kennelijk niet ontvankelijk¹³².

Niet kennelijk onontvankelijk van de andere kant is het verzoek dat ertoe strekt de zaak te onttrekken aan de volledige rechtbank waartoe de onderzoeksrechter behoort bij wie feiten van belaging aanhangig zijn gemaakt waardoor twee andere onderzoeksrechters van dezelfde rechtbank getroffen zijn¹³³. Hetzelfde geldt wanneer een onderzoeksrechter gelast is met het onderzoek naar een misdrijf waarvan de inverdenkinggestelde de zoon is van een rechter bij de rechtbank waarvan de onderzoeksrechter deel uitmaakt en de redenen van het verzoek niet uitsluitend de persoon van de onderzoeksrechter betreffen, omdat de betrekkingen die bestaan tussen de magistraten van de rechtbank van die aard zijn dat zij gewettigde verdenking kunnen doen ontstaan ten aanzien van de strikte onafhankelijkheid en onpartijdigheid van alle rechters van die rechtbank die de zaak moeten behandelen¹³⁴.

38. Om evidente redenen is het verzoek tot onttrekking en verwijzing kennelijk onontvankelijk indien de zaak niet meer aanhangig is bij het aangeklaagde gerecht en er dienvolgens geen bestaansredenen meer is voor de procedure, bijvoorbeeld wanneer de zaak reeds onttrokken is op het ogenblik dat het Hof van Cassatie uitspraak dient te doen¹³⁵ of wanneer het betrokken rechtscollege de zaak reeds heeft beslecht¹³⁶.

B. Verwijzingsgronden

39. Artikel 542 Wetboek van Strafvordering vermeldt enkel ‘gewettigde verdenking’ en ‘openbare veiligheid’ als mogelijke gronden voor verwijzing van de zaak naar een ander rechtscollege. Dit neemt niet weg dat door het Hof van Cassatie ook andere omstandigheden van die aard kunnen worden geacht dat een onttrekking en verwijzing van de zaak verantwoord is.

1. Gewettigde verdenking

40. Bij de beoordeling van een gevorderde verwijzing van de zaak zal het Hof van Cassatie nagaan of zich blijkens de uiteengezette gegevens een toestand voordoet waarbij van alle zetelende magistraten van het gerecht moet worden gesteld dat zij niet in staat zijn om in de zaak op onafhankelijke en onpartijdige wijze uitspraak te doen of waarbij er bij de openbare opinie een gewettigde twijfel zou worden gewekt

---

¹³¹ Cass., 22 januari 2003, AR P.03.0081.F, A.C., 2003, nr. 52.

¹³² Cass., 7 juni 2006, AR P.06.0787.F, A.C., 2006, nr. 315. Zie reeds: Cass., 10 juni 1998, AR P.98.0745.F, A.C., 1998, nr. 299; Cass., 20 juli 1998, AR P.98.0984.N, A.C., 1998, nr. 359.

¹³³ Cass., 28 mei 2003, AR P.03.0771.F, A.C., 2003, nr. 324.

¹³⁴ Cass., 5 april 2005, AR P.05.0435.N, A.C., 2005, nr. 199.

¹³⁵ Cass., 3 december 2008, AR P.08.1716.F, A.C., 2008, nr. 695.

¹³⁶ Cass., 2 juni 2009, AR P.09.0787.N, A.C., 2009, nr. 369. Zie reeds eerder: Cass., 26 juni 1985, AR 4396, A.C., 1984-85, nr. 651; Cass., 15 april 1992, AR 9737, A.C., 1991-92, nr. 440; Cass., 4 januari 1995, AR P.94.1349.F, A.C., 1995, nr. 7.

met betrekking tot hun geschiktheid om de zaak op zodanige wijze te behandelen¹³⁷. Het verzoek moet bewijskrachtige en nauwkeurige feiten aandragen die, indien zij juist blijken te zijn, gewettigde verdenking kunnen doen rijzen omtrent de strikte onpartijdigheid, die wordt vermoed, van alle magistraten van het rechtscollege waaraan men de zaak wil onttrekken¹³⁸. De vordering moet bovendien berusten op redenen die eigen zijn aan het rechtscollege waarvan de verzoeker de zaak wil onttrekken¹³⁹.

Evenmin kunnen aangevoerde grieven ontvankelijk wanneer ze geen betrekking hebben op het ganse rechtscollege, maar enkel op een individuele magistraat of op bepaalde leden van het rechtscollege¹⁴⁰. In dat geval dient de verzoeker zich te beroepen op een wrakingsprocedure, waarvoor het Hof van Cassatie niet steeds bevoegd zal zijn.

In zoverre wordt niet afgeweken van het gerechtelijk privaatrecht¹⁴¹.

41. Tijdens de onderzochte periode besliste het Hof van Cassatie dat in de volgende omstandigheden geen voldoende reden aanwezig was om de zaak wegens gewettigde verdenking naar een ander gerecht te verwijzen:

de verzoeker tot verwijzing, beklaagde in de strafzaak, heeft als journalist felle kritiek geuit op bepaalde magistraten van het rechtscollege¹⁴²,

de als faillissementscurator tussenkomende burgerlijke partij is plaatsvervangend rechter bij de rechtbank die van de vervolging kennisneemt¹⁴³,

één van de beklaagden is gehuwd met een plaatsvervangend rechter bij de rechtbank¹⁴⁴,

de aangevoerde grief vloeit voort uit een op het geslacht gegronde discriminatie, waarbij de verzoeker de geschiktheid van een vrouwelijke magistraat in vraag stelde¹⁴⁵,

---

¹³⁷ Cass., 19 april 1994, AR P.94.0276.N, A.C., 1994, nr. 187; Cass., 17 december 1997, AR P.97.1309.F, A.C., 1997, nr. 564; Cass., 1 april 1998, AR P.98.0278.F, A.C., 1998, nr. 185.

¹³⁸ Cass., 30 juni 2010, AR P.10.1072.F. Zie ook reeds: Cass., 6 mei 1998, AR P.98.0585.F, A.C., 1998, nr. 226; Cass., 27 januari 1999, AR P.99.0128.F, A.C., 1999, nr. 47; Cass., 24 januari 2001, AR P.01.0048.F, A.C., 2001, nr. 44.

¹³⁹ Cass., 12 augustus 2003, AR C.03.0277.N, A.C., 2003, nr. 400 en *RABG* 2004, 178, noot R. VERBEKE, "Onttrekking van de zaak aan de rechter wegens wettige verdenking".

¹⁴⁰ Cass., 24 mei 2000, AR P.00.0799.F, A.C., 2000, nr. 318; Cass., 28 november 2001, AR P.01.1587.F, A.C., 2001, nr. 652. Zie verder: Cass., 18 juli 2000, AR C.00.0333.F, A.C., 2000, nr. 429; Cass., 9 november 2000, AR C.00.0592.F, A.C., 2000, nr. 612; Cass., 20 november 2000, AR C.000610.F, A.C., 2000, nr. 631; Cass., 13 juli 2004, AR C.04.0258.N, A.C., 2004, nr. 368.

¹⁴¹ Cass., 23 oktober 2003, AR C.03.0470.N, A.C., 2003, nr. 525; Cass., 4 maart 2005, AR C.05.0009.N, A.C., 2005, nr. 137; Cass., 1 april 2010, AR C.10.0173.N.

¹⁴² Cass., 9 mei 2001, AR P.01.0365.F, A.C., 2001, nr. 267.

¹⁴³ Cass., 9 mei 2001, AR P.01.0365.F, A.C., 2001, nr. 267.

¹⁴⁴ Cass., 9 mei 2001, AR P.01.0418.F, A.C., 2001, nr. 268.

¹⁴⁵ Cass., 10 september 2003, AR P.03.1239.F, A.C., 2003, nr. 425.

één van de partijen in de strafzaak is rechter in de politierechtbank gelegen in het gerechtelijk arrondissement van de rechtbank die over de zaak uitspraak moet doen¹⁴⁶.

42. In onderstaande arresten kwam het Hof van Cassatie tot het besluit dat de ingeroepen reden van gewettigde verdenking gegrond was, zodat de vraag om verwijzing werd ingewilligd:

de personen die benadeeld zijn door de aan de beklaagde ten laste gelegde feiten zijn de dochter, de echtgenoot en de zoon van de arbeidsauditeur van hetzelfde gerechtelijk arrondissement als de correctionele rechtbank die van de zaak kennisneemt¹⁴⁷,

de benadeelde, die potentieel toekomstige burgerlijke partij is, is lid of voormalig lid van het rechtscollege dat van de zaak kennisneemt¹⁴⁸, wat aansluit bij de vaste rechtspraak van het Hof op dit punt¹⁴⁹,

de bij de onderzoeksrechter gestelde burgerlijke partij is de broer van een andere onderzoeksrechter van dezelfde rechtbank en de beperkte formatie van die rechtbank, in casu de rechtbank van eerste aanleg te Hoei, volstaat niet om bij de andere partijen en derden afdoende de indruk te geven dat het vermogen aanwezig is om sereen en onpartijdig van de zaak kennis te nemen¹⁵⁰,

de getroffen en van het aan de inverdenkinggestelde verweten misdrijf van belaging zijn onderzoeksrechters bij de rechtbank die hierover uitspraak moet doen¹⁵¹,

de benadeelde legde klacht met burgerlijke partijstelling neer tegen onder meer de broer van een onderzoeksrechter van dezelfde rechtbank alwaar van de klacht akte werd genomen¹⁵²,

de beklaagde is hoofdgriffier van het rechtscollege dat de zaak in hoger beroep moet berechten, waarbij hij zelf dit rechtsmiddel instelde, daarin gevolgd door het openbaar ministerie¹⁵³.

---

¹⁴⁶ Cass., 25 juni 2003, AR P.03.0662.F, A.C., 2003, nr. 378.

¹⁴⁷ Cass., 23 januari 2002, AR P.01.1625.F, A.C., 2002, nr. 48.

¹⁴⁸ Cass., 5 augustus 2003, AR P.03.0841.N, A.C., 2003, nr. 396.

¹⁴⁹ Cass., 4 mei 2000, AR C.00.0131.N, A.C., 2000, nr. 274; Cass., 15 maart 2001, AR C.01.0051.F, A.C., 2001, nr. 138; Cass., 5 oktober 2001, AR C.01.0325.F, A.C., 2001, nr. 527; Cass., 3 december 2001, AR C.01.0517.F, A.C., 2001, nr. 660; Cass., 4 november 2005, AR C.05.0445.F, A.C., 2005, nr. 566; Cass., 28 september 2006, AR C.06.0422.F, A.C., 2006, nr. 446; Cass., 8 februari 2008, AR C.07.0592.F, A.C., 2008, nr. 99; Cass., 14 januari 2010, AR C.09.0591.N, A.C., 2010, nr. 34.

¹⁵⁰ Cass., 23 november 2005, AR P.05.1343.F, A.C., 2005, nr. 623. Zie in dit verband eveneens: Cass., 28 mei 2010, AR C.10.0177.F.

¹⁵¹ Cass., 25 juni 2003, AR P.03.0771.F, A.C., 2003, nr. 379 en *JLMB* 2004, 333, noot F. KUTY, "Le dessaisissement d'un tribunal alors que la cause est encore à l'instruction: un discret mais salubre revirement de jurisprudence".

¹⁵² Cass., 4 april 2007, AR P.07.0276.F, niet gepubliceerd.

¹⁵³ Cass., 20 mei 2008, AR P.08.0659.N, A.C., 2008, nr. 306. In casu was de veroordeelde hoofdgriffier bij de rechtbank van eerste aanleg die in hoger beroep kennisnam van diens vervolging uit hoofde van een verkeersovertreding.

2. Openbare veiligheid

43. Krachtens artikel 542, lid 1 Wetboek van Strafvordering kan de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie aan het Hof vorderen dat de zaak om redenen van openbare veiligheid aan een rechter wordt onttrokken. Deze wettelijke proceduremogelijkheid werd ingegeven door de bezorgdheid van mogelijkerwijze te verwachten onlusten of oproer, inzonderheid in het geval van procesvoering voor een hof van assisen.

In de naoorlogse periode zijn ter zake door het Hof geen arresten gepubliceerd.

3. Andere verwijzingsgronden

44. In afwijking met het gerechtelijk privaatrecht zoals bepaald in de artikelen 648, 1° en 649, 1°, Ger.W., bevat het strafprocesrecht geen wettelijke grondslag op basis waarop de verwijzing van de zaak naar een andere rechtbank mogelijk is op grond van bloed- of aanverwantschap. Een kleine uitzondering ten aanzien van de rechters in de politierechtbank is bepaald in artikel 649, 2°, Ger.W.. Het voorgaande neemt evenwel niet weg dat in strafzaken dergelijk bloed- en aanverwantschap geen reden tot wraking van een individuele rechter kan zijn. Er kan bovendien mee rekening worden gehouden bij de beoordeling van een onttrekkingsverzoek op grond van gewettigde verdenking.

45. Hoewel niet als dusdanig vermeld in het Gerechtelijk Wetboek of het Wetboek van Strafvordering aanvaardt het Hof van Cassatie reeds lange tijd dat er eveneens reden tot onttrekking van een zaak is wanneer het betrokken rechtscollege wegens bepaalde omstandigheden niet bij machte is een zetel samen te stellen¹⁵⁴. Op die wijze maakt het Hof een analogische toepassing van artikel 542 Wetboek van Strafvordering¹⁵⁵.

Bij arrest van 22 november 2000 werd voormelde rechtspraak nogmaals bevestigd, met name in een zaak waarbij geen enkel werkend lid van het hof beroep in de behandeling van de zaak voor de kamer van inbeschuldigingstelling meent te kunnen zetelen en de burgerlijke partij er plaatsvervangend raadsheer is. De verwijzing naar een ander hof van beroep werd om die redenen bevolen¹⁵⁶.

46. Reeds snel na de inwerkingtreding van de wet van 6 december 2005¹⁵⁷ besliste het Hof van Cassatie, daarbij verwijzend naar artikel 2 Ger.W., principieel dat de artikelen 648, 4° en 652 van dit wetboek ook van toepassing zijn op de

---

¹⁵⁴ Cass., 7 oktober 1946, *Pas.* 1946, I, 346. Zie in burgerlijke zaken onder meer: Cass., 17 januari 2002, AR C.01.0571.N, A.C., 2002, nr. 39; Cass., 20 juni 2003, AR C.03.0269.N, A.C., 2003, nr. 371.

¹⁵⁵ R. DECLERCQ, 'Verwijzing van de ene rechtbank naar de andere', in *Commentaar Strafrecht en strafvordering. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2007, 33.

¹⁵⁶ Cass., 22 november 2000, AR P.001355.F, A.C., 2000, nr. 638.

¹⁵⁷ Wet van 6 december 2005 tot wijziging van de artikelen 648, 652, 655 en 656 Ger.W., met het oog op de invoering van een vereenvoudigde onttrekking van de zaak aan de rechter die gedurende meer dan zes maanden verzuimt de zaak die hij in beraad heeft genomen, te berechten, *BS* 13 januari 2006, in werking vanaf 23 januari 2006.

strafgerechten¹⁵⁸. Zelf voorziet het Wetboek van Strafvordering immers niet in de mogelijkheid voor de partijen om de zaak aan de rechter te onttrekken wanneer deze gedurende meer dan zes maanden verzuimd heeft de zaak te berechten die hij in beraad heeft genomen.

In de zaak die geleid heeft tot het arrest van 22 juni 2006 waren burgerlijke belangen als gevolg van een verkeersongeval ter beoordeling, waarbij de correctionele rechtbank in hoger beroep verzuimd had tijdig uitspraak te doen betreffende een beroepen vonnis van de politierechtbank. De arresten van 27 oktober 2006 en 22 juni 2007 betroffen eveneens correctionele kamers van dezelfde rechtbank van eerste aanleg.

C. Initiatiefrecht

47. Uit samenlezing van de artikelen 542 en 544 Wetboek van Strafvordering valt af te leiden dat het Hof van Cassatie een zaak kan verwijzen op vordering van de procureur-generaal bij het Hof om reden van openbare veiligheid of van gewettigde verdenking. De belanghebbende partijen kunnen enkel een verzoek tot onttrekking voorleggen op grond van gewettigde verdenking. Om identieke reden kunnen de procureur-generaal bij het hof van beroep, de procureur des Konings en de arbeidsauditeur zich evenzo rechtstreeks tot het Hof van Cassatie wenden. Indien zij van mening zijn dat de openbare veiligheid in gevaar kan komen, moeten zij de stukken aan de minister van Justitie bezorgen die deze, zo er grond toe bestaat, aan het Hof van Cassatie bezorgt.

48. De principiële bevoegdheid van de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie werd door het Hof nogmaals op impliciet wijze bevestigd in 2003 en 2005¹⁵⁹. Een schriftelijke vordering wordt vereist.

Het initiatiefrecht in hoofde van een belanghebbende partij beperkt zich uiteraard tot partijen die daadwerkelijk partij zijn in de strafzaak¹⁶⁰. Deze hoedanigheid impliceert te dezen het belang. Er wordt dan ook geen andere hoedanigheid vereist dan die van partij in de bij de rechter aanhangige zaak¹⁶¹. Zo zulks in hoofde van de verzoeker tot onttrekking echter niet het geval zou zijn, is het verzoek niet ontvankelijk. Op dit punt onderscheidt het strafprocesrecht zich niet van het gerechtelijk privaatrecht.

---

¹⁵⁸ Cass., 22 juni 2006, AR C.06.0221.N, A.C., 2006, nr. 349, concl. P. CORNELIS en RABG 2007, 401, noot D. VAN DER KELEN, "Cassatie onttrekt nu ook aan de strafrechter wegens langdurig beraad"; Cass., 27 oktober 2006, AR C.06.0536.N, A.C., 2006, nr. 519; Cass., 22 juni 2007, AR C.07.0265.N, A.C., 2007, nr. 348.

¹⁵⁹ Cass., 28 mei 2003, AR P.03.0771.F, A.C., 2003, nr. 324; Cass., 23 november 2005, AR P.05.1343.F, A.C., 2003, nr. 623. Zie voorheen: Cass., 28 februari 1833, *Pas.* 1832-1834, I, 49; Cass., 16 januari 1843, *Pas.* 1843, I, 127; Cass., 26 mei 1874, *Pas.* 1874, I, 222; Cass., 7 november 1984, AR 3955, A.C., 1984-85, nr. 160; Cass., 19 februari 1986, AR 4956, A.C., 1985-86, nr. 400; Cass., 6 mei 1994, AR P.94.0636.F, A.C., 1994, nr. 221; Cass., 1 juni 1994, AR P.94.0746.F, A.C., 1994, nr. 275.

¹⁶⁰ Cass., 23 november 1994, AR P.94.0875.F, A.C., 1994, nr. 508. Zie ook: Cass., 13 april 2004, AR C.04.0147.F, A.C., 2004, nr. 194.

¹⁶¹ Cass., 28 september 2006, AR C.06.0422.F, A.C., 2006, nr. 446.

49. Naar luid van artikel 543 Wetboek van Strafvordering kan de belanghebbende partij die vrijwillig voor een bepaald gerecht heeft geprocedeerd, geen verwijzing naar een andere rechter vragen, tenzij op grond van omstandigheden die zich nadien hebben voorgedaan. Desbetreffend preciseerde het Hof dat een vordering tot onttrekking kennelijk niet ontvankelijk is, wanneer de verzoeker zichzelf burgerlijke partij heeft gesteld bij de onderzoeksrechter van de rechtbank waaraan hij de zaak wil doen onttrekken en wanneer de door hem aangevoerde omstandigheid reeds bestond voor zijn burgerlijke partijstelling en hij weet had van die omstandigheid toe hij het geding instelde, terwijl de aangevoerde klachten ook aan een ander gerechtelijk arrondissement konden worden verbonden¹⁶². De laatste voorwaarde lijkt wel vereist, vermits er anders over denken het recht tot burgerlijke partijstelling zou uitsluiten in hoofde van de benadeelde¹⁶³. De regel kan evenmin van toepassing worden geacht op het openbaar ministerie dat de verwijzing vordert.

50. Het behoort niet aan de rechter bij wie de zaak aanhangig is, om zelf te beslissen de zaak te onttrekken aan zijn eigen rechtbank en ambtshalve naar een andere rechtbank te verwijzen¹⁶⁴. Deze beslissing behoort uitsluitend tot de bevoegdheid van het Hof van Cassatie. Van de andere kant kan een verzoekschrift uitgaande van het openbaar ministerie aangaande deze verdenking wel verantwoord zijn krachtens de overwegingen die de rechter geeft bij het terugwijzen van de zaak naar het parket. In casu betroffen deze beschouwingen de hoedanigheid van het slachtoffer als substituut-procureur des Konings in een aangrenzend gerechtelijk arrondissement en als zoon van de bevoegde procureur des Konings¹⁶⁵.

D. Procedure voor het Hof van Cassatie

51. Ook in strafzaken behoren de beslissingen over de vorderingen tot verwijzing van de zaak aan een andere rechtbank tot de exclusieve bevoegdheid van het Hof van Cassatie. Verzoeken tot onttrekking ten aanzien van correctionele procedures worden thans, anders dan deze tot wraking, doorgaans toebedeeld aan de tweede kamer van het Hof. Behoudens de specifieke bepalingen omschreven in de artikelen 545 tot en met 552 Wetboek van Strafvordering zijn mutatis mutandis de procedureregels uit het gerechtelijk privaatrecht van toepassing.

52. Op zichzelf heeft het verzoekschrift tot onttrekking en verwijzing in strafzaken geen schorsende werking. Op dit punt geldt een afwijkende regeling met het gerechtelijk privaatrecht, waar het verzoekschrift overeenkomstig artikel 654, eerste lid, Ger.W. wel schorsend werkt en waar de rechter tegenover wie de onttrekking wordt gevorderd vanaf de kennisgeving van het verzoek geen uitspraak meer kan doen of handelingen kan stellen¹⁶⁶. De geviseerde strafrechter daarentegen kan de behandeling van de zaak voortzetten en zelfs uitspraak doen, waardoor het

---

¹⁶² Cass., 18 juni 2003, AR P.03.0835.F, A.C., 2003, nr. 362.

¹⁶³ *RPDB*, v° *Renvoi d'un tribunal à un autre*, nrs. 103-104.

¹⁶⁴ Cass., 6 september 1999, AR S.98.0048.F, A.C., 1999, nr. 435.

¹⁶⁵ Cass., 10 oktober 2000, AR P.00.1352.N, A.C., 2000, nr. 535.

¹⁶⁶ Cass., 8 februari 2007, AR C.07.0009.F en C.07.0010.F, A.C., 2007, nr. 74 en *P&B* 2008, 34, noot S. VOET, "De nieuwe onttrekkingsprocedure wegens langdurig verzuim (en art. 770 (nieuw) Ger.W.: stand van zaken". Afwijkend: Cass., 26 juni 2008, AR C.08.0210.N, A.C., 2008, nr. 405.

verzoekschrift tot verwijzing overigens zonder voorwerp zou worden vermits de zaak dan niet langer bij het gerecht aanhangig is. Het Hof bevestigde deze rechtspraak nogmaals bij arrest van 22 januari 2003¹⁶⁷. In die context kan het niet zonder belang zijn te onthouden dat de onttrekkingsprocedure voor het Hof van Cassatie de verjaringstermijn van de strafvordering niet schorst¹⁶⁸. Daarom ook dat het Hof zonder dralen over een vordering tot onttrekking van de zaak wegens gewettigde verdenking uitspraak doet, zodat de rechtsbedeling kan verdergaan¹⁶⁹.

53. Op te merken is dat het Hof van Cassatie in het kader van de beoordeling van een vordering tot verwijzing niet tegelijk de wettelijkheid van een rechterlijke beslissing vermag te toetsen. Zulks deed zich voor bij een verzoek tot onttrekking van de zaak aan een hof van beroep aanvoerend dat dit hof niet meer onpartijdig was, omdat de eerste voorzitter met toepassing van artikel 98 Ger.W. onwettig zou hebben beslist een rechter uit een rechtbank van eerste aanleg uit het rechtsgebied van dit hof opdracht te geven om zijn ambt tijdelijk waar te nemen in een andere rechtbank van eerste aanleg binnen dit rechtsgebied. Deze reden verplichtte het Hof om de wettigheid van deze beslissing te evalueren, wat niet mogelijk is, zodat het onttrekkingsverzoek kennelijk niet ontvankelijk werd bevonden¹⁷⁰.

1. Verzoekschrift

54. De rechtspleging voor het Hof van Cassatie wordt ingeleid door middel van een met redenen omkleed verzoekschrift dat ter griffie van het Hof van Cassatie wordt neergelegd. Bij niet-naleving van dit vormvoorschrift beschouwt het Hof de vordering kennelijk niet ontvankelijk¹⁷¹. Het strafprocesrecht onderscheidt zich te dezen niet van het gemeen procesrecht. In afwijking met het gerechtelijk privaatrecht¹⁷² is in strafzaken evenwel niet vereist dat het neergelegde verzoekschrift door een advocaat wordt ondertekend. Dit werd bijvoorbeeld niet noodzakelijk geacht wanneer in een strafzaak een burgerlijke partij een vordering tot onttrekking van de zaak instelt¹⁷³.

55. Ook in strafzaken kan een onttrekkingsverzoek niet ontvankelijk zijn indien de aangevoerde grieven te vaag, te onnauwkeurig of louter hypothetisch zijn. Onder meer werd kennelijk niet ontvankelijk beschouwd het verzoekschrift dat gegrond is op de veronderstelling dat sommige magistraten van het hof van beroep of van een rechtbank van eerste aanleg van hetzelfde rechtsgebied, betrokken kunnen zijn bij de feiten waarvoor de verzoeker klacht heeft ingediend bij een onderzoeksrechter van dat rechtsgebied, en dat derhalve louter op een hypothese berust¹⁷⁴. Eenzelfde

---

¹⁶⁷ Cass., 22 januari 2003, AR P.03.0062.F, A.C., 2003, nr. 51. Zie voorheen: Cass., 14 januari 1987, AR 5375, Pas. 1987, I, nr. 281, concl E. LIEKENDAEL; Cass., 24 juni 1987, AR 5935, A.C., 1986-87, nr. 648; Cass., 15 april 1992, AR 9737, A.C., 1991-92, nr. 440.

¹⁶⁸ Cass., 25 september 1991, AR 9020, A.C., 1991-92, nr. 46.

¹⁶⁹ Cass., 24 juli 2007, AR P.07.0891.F, A.C., 2007, nr. 372.

¹⁷⁰ Cass., 9 mei 2006, AR P.06.0661.N, A.C., 2006, nr. 264.

¹⁷¹ Cass., 15 april 1999, AR C.99.0145.F, A.C., 1999, nr. 214.

¹⁷² Cass., 21 september 2001, AR C.01.0435.F, A.C., 2001, nr. 486; Cass., 8 oktober 2001, AR C.01.0468.F, A.C., 2001, nr. 529.

¹⁷³ Cass., 21 maart 2002, AR C.02.0125.N, A.C., 2002, nr. 192.

¹⁷⁴ Cass., 25 juli 2006, AR P.06.1065.F, A.C., 2006, nr. 376.

besluitvorming gaat op wanneer het verzoekschrift geen melding maakt van de aanhangige zaken waarbij de verzoeker betrokken is noch van de redenen waarom die zaken naar een ander rechtscollege zou moeten worden verwezen¹⁷⁵ of wanneer het verzoek op onduidelijke grieven stoelt en geen verifieerbare gegevens bevat¹⁷⁶.

Indien de vordering gebaseerd is op het subjectieve vermoeden van een hoge graad van vijandschap, mag bijvoorbeeld niet worden nagelaten te vermelden in hoeverre die vijandschap bij alle magistraten van het rechtscollege leeft¹⁷⁷. Voorts is het verzoekschrift kennelijk onontvankelijk wanneer dit geen enkel precies feit vermeldt waaruit de gewettigde verdenking zou blijken ten aanzien van het geheel van de magistraten van het rechtscollege of wanneer de grieven worden verweten aan personen die niet tot het betrokken gerecht of tot het openbaar ministerie behoren¹⁷⁸.

Evenzo kennelijk onontvankelijk is het verzoek tot verwijzing van een rechtbank naar een andere op grond van gewettigde verdenking, dat gegrond is, enerzijds, op aan het openbaar ministerie en aan bepaalde leden van de rechtbank verweten feiten, en, anderzijds, op het feit dat verzoeker wordt vervolgd wegens een door een onderzoeksrechter van die rechtbank tegen hem wegens smaad neergelegde klacht, aangezien de rechters het vermoeden van onpartijdigheid genieten en het verzoek alleen uitgaat van de tegenovergestelde stelling¹⁷⁹.

56. In enkele zaken poneerde het Hof van Cassatie anderdeels op expliciete wijze dat de vordering tot onttrekking van de zaak niet kennelijk onontvankelijk was. Zulks bleek het geval wanneer de beklaagde moest verschijnen voor de kamer van inbeschuldigingstelling als gevolg van het hoger beroep tegen een verwijzingsbeschikking betreffende een misdrijf dat gepleegd werd ten nadele van een raadsheer in dat hof van beroep en haar echtgenoot waarbij deze zich burgerlijke partij heeft gesteld¹⁸⁰, alsook tegen een beschikking tot internering wegens een misdrijf dat gepleegd was ten aanzien van de eerste voorzitter van het betrokken hof van beroep¹⁸¹. Dit was tevens zo wanneer een onderzoeksrechter gelast was met het onderzoek naar een misdrijf waarvan de inverdenkinggestelde de zoon was van een rechter in de rechtbank waarvan de onderzoeksrechter deel uitmaakte en de redenen van het verzoek niet uitsluitend de persoon van de onderzoeksrechter betroffen maar de gehele rechtbank, omdat de betrekkingen die bestaan tussen de magistraten van de rechtbank van die aard waren dat zij gewettigde verdenking konden doen ontstaan ten aanzien van de strikte onafhankelijkheid en onpartijdigheid van alle rechters van die rechtbank die de zaak moesten behandelen¹⁸².

---

¹⁷⁵ Cass., 31 oktober 2000, AR P.00.1464.F, A.C., 2000, nr. 590.

¹⁷⁶ Cass., 24 januari 2001, AR P.01.0048.F, A.C., 2001, nr. 44; Cass., 9 mei 2006, AR P.06.0661.N, A.C., 2006, nr. 264.

¹⁷⁷ Cass., 24 mei 2000, AR P.00.0799.F, A.C., 2000, nr. 318.

¹⁷⁸ Cass., 28 november 2001, AR P.01.1587.F, A.C., 2001, nr. 652.

¹⁷⁹ Cass., 16 februari 2000, AR P.00.0227.F, A.C., 2000, nr. 131.

¹⁸⁰ Cass., 10 oktober 2001, AR P.01.1321.F, A.C., 2001, nr. 542.

¹⁸¹ C ass. 4 oktober 2000, AR P.00.1355.F, A.C., 2000, nr. 519.

¹⁸² Cass., 5 april 2005, AR P.05.0435.N, A.C., 2005, nr. 199.

2. Rechtspleging

57. Indien na inzage van het verzoekschrift en van de eventuele bewijsstukken het verzoek tot onttrekking van de zaak kennelijk onontvankelijk wordt bevonden, doet het Hof van Cassatie krachtens artikel 545, lid 1 Wetboek van Strafvordering onmiddellijk einduitspraak. Tijdens de referentieperiode werd ook in strafzaken dergelijke eindbeslissing niet zelden getroffen¹⁸³.

Aangezien het Hof in dergelijk geval onmiddellijk en definitief uitspraak moet doen, kan de vordering van de verzoeker die vraagt om de uitspraak aan te houden, niet worden aangenomen¹⁸⁴.

58. Artikel 545, tweede en derde lid, Wetboek van Strafvordering biedt het Hof van Cassatie de mogelijkheid een geldboete tussen 125 euro en 2.500 euro op te leggen wegens kennelijk onontvankelijk verzoek tot verwijzing van de zaak naar een ander rechtscollege. Indien het Hof oordeelt dat een geldboete, in voorkomend geval, verantwoord zou kunnen zijn, wordt bij dezelfde beslissing een rechtsdag bepaald op een nabije datum waarop enkel dit punt zal worden behandeld¹⁸⁵. De griffier roept de partijen bij gerechtsbrief op om tegen die datum hun opmerkingen schriftelijk mee te delen.

De sanctionering met een geldboete acht het Hof verantwoord wanneer er misbruik van recht is en het verzoek tot onttrekking en verwijzing er klaarblijkelijk enkel toe strekt de rechtsgang te belemmeren, zodat de procedure slechts een misbruik van rechtspleging oplevert¹⁸⁶. In een later arrest omschrijft het Hof dit rechtsmisbruik als een verstoring van de normale werking van het gerecht¹⁸⁷.

Hiervoor werd er reeds op geattendeerd dat tegen de verzoekende partij geen vergoeding wegens roekeloos onttrekkingsverzoek kan worden gevraagd¹⁸⁸.

59. Indien het verzoekschrift tot onttrekking niet kennelijk onontvankelijk is, beveelt het Hof van Cassatie overeenkomstig artikel 545, vierde lid, Wetboek van Strafvordering ten spoedigste en uiterlijk binnen acht dagen dat van het arrest, het verzoekschrift en de stukken mededeling wordt gedaan aan de rechter in de politierechtbank of aan de (eerste) voorzitter en het openbaar ministerie van het

---

¹⁸³ Zie onder meer: 16 februari 2000, AR P.00.0227.F, A.C., 2000, nr. 131; Cass., 24 mei 2000, AR P.00.0799.F, A.C., 2000, nr. 318; Cass., 31 oktober 2000, AR P.00.1464.F, A.C., 2000, nr. 590; Cass., 24 januari 2001, AR P.01.0048.F, A.C., 2001, nr. 44; Cass., 28 november 2001, AR P.01.1587.F, A.C., 2001, nr. 652; Cass., 22 januari 2003, AR P.03.0081.F, A.C., 2003, nr. 52; Cass., 18 juni 2003, AR P.03.0835.F, A.C., 2003, nr. 362; Cass., 9 mei 2006, AR P.06.0661.N, A.C., 2006, nr. 264; Cass., 7 juni 2006, AR P.06.0787.F, A.C., 2006, nr. 315; Cass., 25 juli 2006, AR P.06.1065.F, A.C., 2006, nr. 376; Cass., 3 december 2008, AR P.08.1716.F, A.C., 2008, nr. 695; Cass., 2 juni 2009, AR P.09.0787.N, A.C., 2009, nr. 369.

¹⁸⁴ Cass., 31 oktober 2000, AR P.00.1464.F, A.C., 2000, nr. 590.

¹⁸⁵ Bijvoorbeeld: Cass., 28 november 2001, AR P.01.1587.F, A.C., 2001, nr. 652. De rechtsdag werd vastgelegd op 12 december 2001.

¹⁸⁶ Cass., 12 december 2001, AR P.01.1587.F, A.C., 2001, nr. 696 en RW 2003-04, 24, noot A. VANDEPLAS, "Over misbruik van rechtspleging"; Cass., 6 februari 2002, AR P.02.0091.F, A.C., 2002, nr. 90.

¹⁸⁷ Cass., 26 oktober 2004, AR P.04.1329.N, A.C., 2004, nr. 510.

¹⁸⁸ Cass., 17 januari 2002, AR C.01.0571.N, A.C., 2002, nr. 39.

gerecht tegen wie de onttrekking wordt gevorderd, alsmede aan de niet-verzoekende partij. Bij deze mededeling wordt tevens een termijn bepaald om een verklaring op de uitgifte van het arrest te stellen. Indien het onttrekkingsverzoek gericht is tegen een ander rechtscollege dan de politierechtbank of de vrederechter zetelend als politierechter, wordt deze verklaring gedaan in overleg met de leden van dit gerecht die met naam worden vermeld in de verklaring en deze mee ondertekenen.

De wet van 12 maart 1998 voerde zowel in het gerechtelijk privaatrecht als in het strafprocesrecht een overeenstemmende rechtspleging in ten aanzien van vorderingen tot onttrekking van de zaak aan de rechter¹⁸⁹. Sedertdien kan het Hof van Cassatie niet langer onmiddellijk uitspraak doen over een verzoekschrift dat niet kennelijk onontvankelijk is. De verplichte mededeling maakte een verzetsprocedure tegen dergelijke onmiddellijke beslissing overbodig, zodat de artikelen 549 en 550 Wetboek van Strafvordering werden opgeheven.

In de periode tussen 1 januari 2000 en 30 september 2011 werden met betrekking tot deze rechtspleging enkele arresten gewezen die de wettelijk bepaalde procedure onder meer bevestigen¹⁹⁰.

3. Eindarrest

60. Het Hof van Cassatie oordeelde zelf dat in strafzaken zonder dralen over een vordering tot onttrekking van de zaak wegens gewettigde verdenking uitspraak moet worden gedaan, zodat de rechtsbedeling kan verdergaan¹⁹¹.

61. Wanneer het Hof van Cassatie de zaak die bij een rechtscollege aanhangig is gemaakt, daaraan onttrekt, machtigt geen enkele wettelijke bepaling het Hof om de kennisneming van de zaak niet naar een ander gerecht te verwijzen. De verwijzingsrechter neemt er onverkort kennis van.

Indien een zaak aan een onderzoeksgerecht wordt onttrokken, geldt de verwijzing logischerwijze tevens voor de vonnisgerechten die verder in de zaak moeten optreden. Zulks werd door het Hof nogmaals specifiek bepaald naar aanleiding van de verwijzing van een zaak naar een kamer van inbeschuldigingstelling van een ander rechtsgebied¹⁹².

62. Het Hof van Cassatie doet daarnaast meteen uitspraak over alle handelingen die door dat rechtscollege mochten zijn verricht¹⁹³. Het Hof kan op grond van de verwijzing bepaald in artikel 551 Wetboek van Strafvordering ook in strafzaken alle eventuele handelingen vernietigen van het gerecht waaraan het de zaak onttrekt¹⁹⁴. In een concrete strafzaak werd op deze rechtsgrond de vernietiging gevorderd van een beschikking genomen door de raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg

---

¹⁸⁹ Wet 12 maart 1998 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en het Wetboek van Strafvordering inzake de procedure tot onttrekking van de zaak aan de rechter, *BS* 2 april 1998.

¹⁹⁰ Cass., 28 mei 2003, AR P.03.0771.F, A.C., 2003, nrs. 324 en 379.

¹⁹¹ Cass., 24 juli 2007, AR P.07.0891.F, A.C., 2007, nr. 372.

¹⁹² Cass., 29 april 2008, AR P.08.0387.N, A.C., 2008, nr. 259. Zie reeds: Cass., 19 februari 1986, AR 4956, A.C., 1985-86, nr. 400.

¹⁹³ Cass., 23 november 2005, AR P.05.1343.F, A.C., 2005, nr. 623.

¹⁹⁴ Vgl. art. 658, lid 4 Ger.W..

houdende de regeling van de rechtspleging en de verwijzing van de zaak naar de correctionele bodemrechter¹⁹⁵. Bij niet-vernietiging blijven de verrichtingen van de eerste gelaste rechter geldig¹⁹⁶.

63. In een arrest van 19 april 2006 preciseerde het Hof van Cassatie dat de onttrekking van een zaak aan een gerecht uitsluitend wegens gewettigde verdenking omtrent de onafhankelijkheid en de onpartijdigheid van zijn leden, niet inhoudt dat zij deze eigenschappen zouden ontberen¹⁹⁷. Een verwijzing impliceert derhalve geen werkelijk gebrek aan deze hoedanigheden in hoofde van de rechters waaraan de zaak wordt onttrokken.

64. Krachtens artikel 552 Wetboek van Strafvordering kan in geval van verwerping van het verzoek tot onttrekking, steeds een nieuw verzoek tot onttrekking van de zaak aan de rechter worden ingesteld wegens feiten die zich sedert de uitspraak hebben voorgedaan. Aangenomen mag worden dat ook in correctionele zaken een nieuwe vordering slechts ontvankelijk kan zijn wanneer deze andere feiten aanvoert als de eerste¹⁹⁸.

---

¹⁹⁵ Cass., 19 april 2006, AR P.06.0422.F, A.C., 2006, nr. 225.

¹⁹⁶ Cass., 15 april 1987, AR 5765, A.C., 1986-87, nr. 192.

¹⁹⁷ Cass., 19 april 2006, AR P.06.0422.F, A.C., 2006, nr. 225.

¹⁹⁸ Cass., 24 februari 2005, AR C.05.0063.F, A.C., 2005, nr. 117.

Het Hof van Cassatie in cijfers

Inleiding

Dit hoofdstuk bevat de cijfers voor het kalenderjaar 2011.

Het Hof catalogeert de zaken met de letters:

C: civiele, handelsrechtelijke, bestuursrechtelijke en publiekrechtelijke zaken

D: tuchtzaken

F: fiscale zaken

G: rechtsbijstand

H: prejudiciële verwijzingen naar het Hof van Cassatie

P: strafzaken

S: sociale zaken

De eerste kamer behandelt de C, D, F en H-zaken

De tweede kamer behandelt de P-zaken

De derde kamer behandelt de S-zaken en ook C-zaken

Elke kamer heeft een Nederlandstalige en een Franstalige afdeling

Het bureau voor rechtsbijstand behandelt de G-zaken.

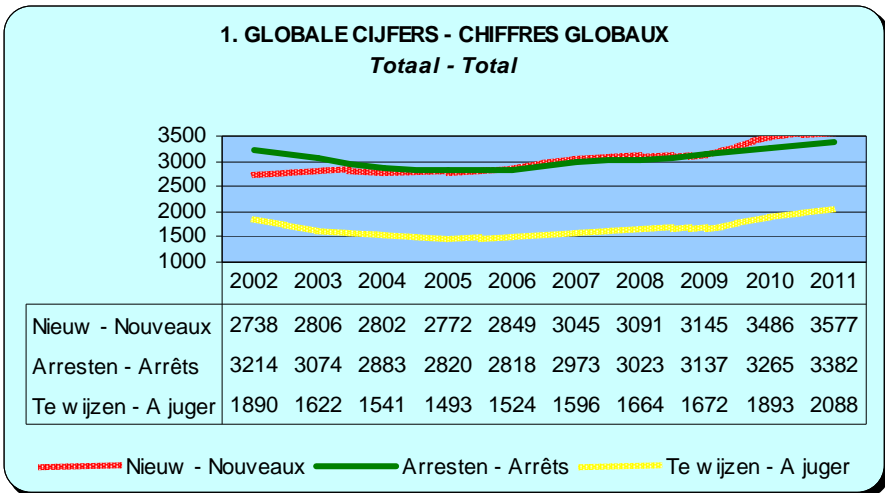
Globale cijfers voor het kalenderjaar 2011

De trend van een stijgende instroom van nieuwe cassatieberoepen heeft zich ook in 2011 doorgezet. Deze stijging geldt voor de beide taalrollen en voor nagenoeg alle materies. Hij is het meest uitgesproken wat de Nederlandstalige civiele zaken en de Franstalige penale zaken betreft.

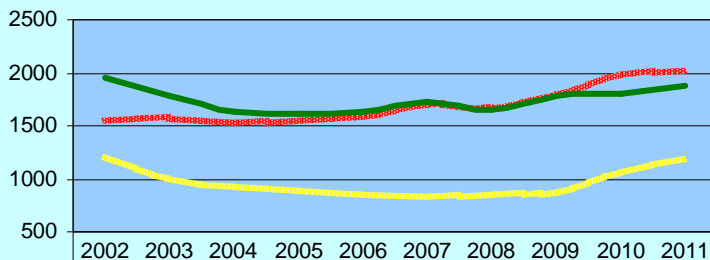
Het aantal uitgesproken arresten steeg eveneens, maar niet in dezelfde mate zodat niet kon worden verhinderd dat de voorraad van de nog te behandelen zaken is toegenomen. Deze stijging bedraagt 10%.

De doorlooptijden bleven op een aanvaardbaar peil. In het algemeen valt er geen achterstand te noteren.

De vaststelling dat in 2011 het ritme van de jaarlijkse toename van het aantal nieuwe zaken licht is afgenomen, mag niet verhelen dat de grenzen van de beheersbaarheid van een dergelijk massaal aantal zaken zijn bereikt. Vooral in strafzaken wordt de toestand problematisch.

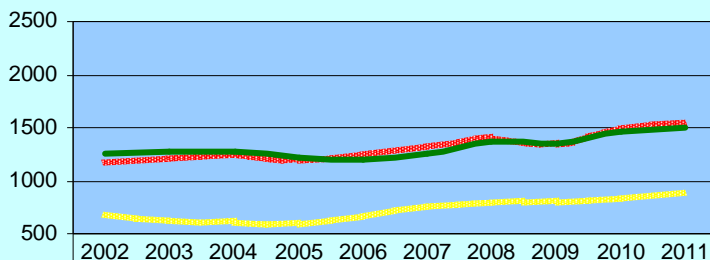
2. GLOBALE CIJFERS - CHIFFRES GLOBAUX
Nederlandse taalrol - Rôle néerlandais

Nieuw - Nouveaux	1557	1582	1542	1565	1589	1715	1677	1798	1995	2023
Arresten - Arrêts	1961	1792	1623	1604	1627	1727	1659	1782	1810	1884
Te wijzen - A juger	1220	1010	929	890	852	840	858	874	1059	1198

..... Nieuw - Nouveaux
 ———— Arresten - Arrêts
 ..... Te wijzen - A juger

3. GLOBALE CIJFERS - CHIFFRES GLOBAUX
Franse taalrol - Rôle français

Nieuw - Nouveaux	1181	1224	1260	1207	1260	1330	1414	1347	1491	1554
Arresten - Arrêts	1253	1282	1282	1216	1191	1246	1364	1355	1455	1498
Te wijzen - A juger	692	634	612	603	672	756	806	798	834	890

..... Nieuw - Nouveaux
 ———— Arresten - Arrêts
 ..... Te wijzen - A juger

TABEL 3B/S – VOORTGANG PROCEDURES (2009-2011)			
	Maanden in 2009	Maanden in 2010	Maanden in 2011
C			
C-N	13,96	12,55	9,96
C-F	15,03	14,21	14,77
P			
P-N	3,76	3,49	4,76
P-F	3,16	3,12	3,07
F			
F-N	19,16	13,06	12,58
F-F	17,27	14,09	15,17
D			
D-N	8,03	8,66	9,92
D-F	19,58	15,28	10,51
S			
S-N	10,61	10,23	8,83
S-F	12,33	11,64	12,20

Wat de burgerlijke zaken betreft, valt een gevoelige beperking van de doorlooptijd (berekend in maanden) op te tekenen voor de Nederlandstalige zaken en een stabilisering aan Franstalige kant.

Voor de strafkamers blijft, zowel aan Nederlandstalige als aan Franstalige kant, de doorlooptijd onverminderd kort en bedraagt hij ca. 3 tot 4 maanden. Wat de Nederlandstalige zaken betreft valt wel een lichte toename te signaleren.

In fiscale zaken bleef de doorlooptijd nagenoeg ongewijzigd.

In sociale zaken blijven de doorlooptijden die zich op een behoorlijk niveau bevinden nagenoeg constant.

---

¹ De aanvang van de termijn is de inschrijving op de rol.

Gegevens per materie

C-zaken (burgerlijk recht, handelsrecht, bestuursrecht, publiek recht, tuchtrecht)

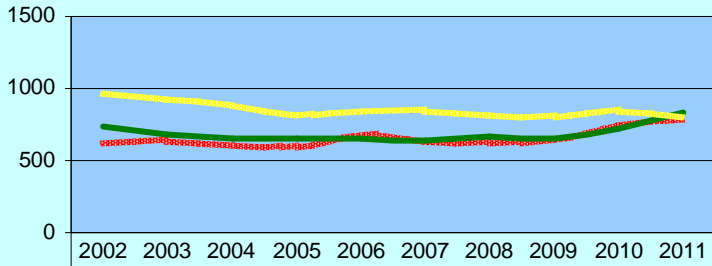
Iets meer dan de helft van de raadsheren is belast met deze in het algemeen complexe materies. In deze materies is de bijstand noodzakelijk van een advocaat bij het Hof van Cassatie. De balie vervult aldus een filterfunctie voor de toegang tot het Hof.

Globaal steeg het aantal burgerlijke zaken met 6% die is toe te schrijven aan een hoger aantal Nederlandstalige zaken. Het aantal gewezen arresten steeg eveneens, derwijze zelfs dat de voorraad nog te wijzen arresten kon worden afgebouwd.

Opvallend is dat het aantal nieuwe Franstalige zaken voor het eerst een daling laat optekenen. Ook het aantal gewezen Franstalige arresten ligt wat lager. De beslissing om niet langer gebruik te maken van de mogelijkheid om zitting te houden in een beperkte samenstelling (drie raadsheren) waarop de zaken die relatief eenvoudig zijn kunnen worden behandeld, alsmede het ontoereikend aantal referendarissen zijn daar wellicht debet aan. Een en ander neemt niet weg dat het aantal te wijzen arresten niet is toegenomen en de doorlooptijd constant is gebleven.

Wat de Nederlandse zaken betreft, moet de aantekening worden gemaakt dat het hoge cijfer van het aantal uitgesproken arresten is opgesmukt door een groot aantal onttrekkingen (een hondertal zaken m.b.t. een zelfde rechter). Met deze correctie is de ontwikkeling niettemin gunstig: de voorraad nog te wijzen arresten werd afgebouwd en de doorlooptijd van de zaken werd nog verder gereduceerd.

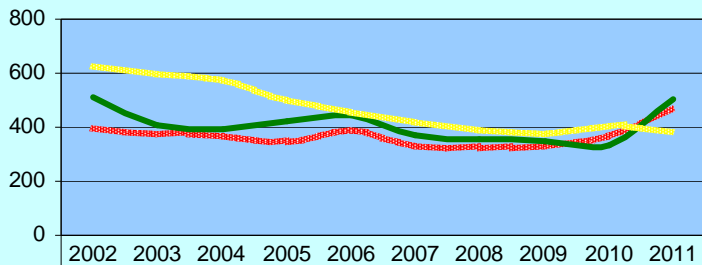
4. C-ZAKEN - RÔLE C
Totaal - Total

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Nieuw - Nouveaux	630	638	615	592	685	642	622	654	748	795
Arresten - Arrêts	741	680	657	654	653	643	661	659	716	827
Te wijzen - A juger	968	926	884	822	854	853	814	809	841	809

..... Nieuw - Nouveaux
 ———— Arresten - Arrêts
 ..... Te wijzen - A juger

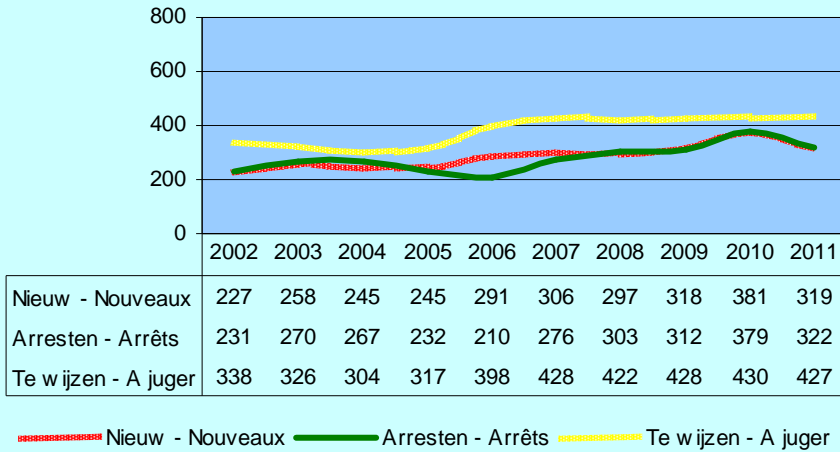
5. C-ZAKEN - RÔLE C
Nederlandse taalrol - Rôle néerlandais

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Nieuw - Nouveaux	403	380	370	347	394	336	325	336	367	476
Arresten - Arrêts	510	410	390	422	443	367	358	347	337	505
Te wijzen - A juger	630	600	580	505	456	425	392	381	411	382

..... Nieuw - Nouveaux
 ———— Arresten - Arrêts
 ..... Te wijzen - A juger

6. C-ZAKEN - RÔLE C
Frans taalrol - Rôle français

D-zaken

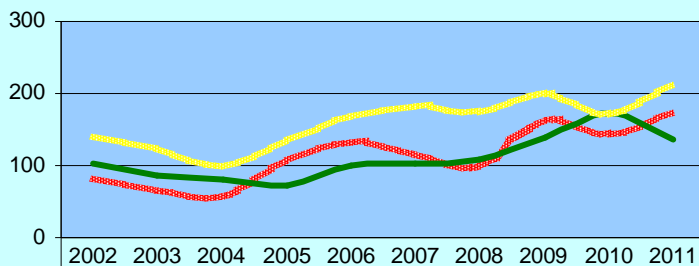
Het aantal tuchtzaken (zaken van vrije beroepen) blijft zoals de voorbije jaren zeer beperkt en kende zelf een lichte teruggang. Er werden 19 arresten uitgesproken. Het aantal nieuwe zaken bedroeg 22. Die zaken worden op relatief korte termijn behandeld aangezien een cassatieberoep in die zaken in de regel schorsend werkt en er voor de betrokkenen en de maatschappij geen onzekerheid mag heersen. De doorlooptijd is zowel wat de Nederlandstalige als de Franstalige zaken kort (ca. 10 maanden).

Fiscale zaken

Het aantal fiscale zaken kent een opvallende stijging (32%). In feite ligt het aantal nog hoger aangezien tot voor kort douanegeschillen als C-zaken werden ingeschreven (ca. 20 zaken).

Globaal genomen is de voorraad nog te wijzen zaken onder controle en kon de doorlooptijd worden verminderd. Zo zullen in principe alle zaken uit 2010 tegen februari 2012 zijn afgehandeld.

7. F-ZAKEN - RÔLE F
Totaal - Total

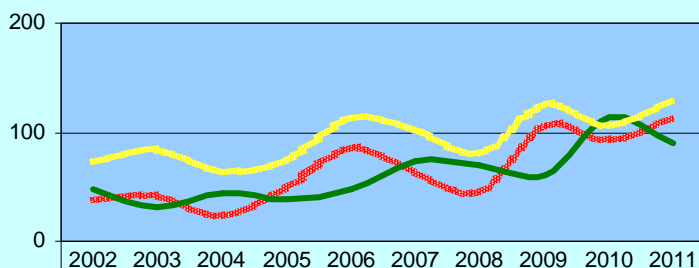

Nieuw - Nouveaux	82	68	57	109	133	118	101	163	144	176
Arresten - Arrêts	102	86	81	72	100	104	109	140	171	135
Te wijzen - A juger	142	124	100	137	170	184	176	199	172	213

----- Nieuw - Nouveaux
 ----- Arresten - Arrêts
 ----- Te wijzen - A juger

8. F-ZAKEN - RÔLE F

Nederlandse taalrol - Rôle néerlandais

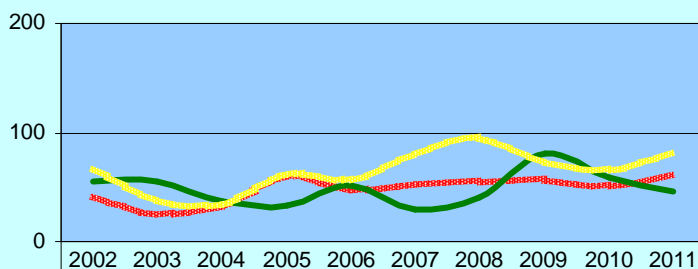

Nieuw - Nouveaux	39	42	24	49	86	64	46	106	93	113
Arresten - Arrêts	47	31	44	39	48	74	69	60	113	89
Te wijzen - A juger	74	85	65	75	113	103	80	126	106	130

----- Nieuw - Nouveaux
 ----- Arresten - Arrêts
 ----- Te wijzen - A juger

9. F-ZAKEN - RÔLE F
Franse taalrol - Rôle français

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Nieuw - Nouveaux	43	26	33	60	47	54	55	57	51	63
Arresten - Arrêts	55	55	37	33	52	30	40	80	58	46
Te wijzen - A juger	68	39	35	62	57	81	96	73	66	83

..... Nieuw - Nouveaux
 ———— Arresten - Arrêts
 ..... Te wijzen - A juger

H-zaken

In deze categorie worden de prejudiciële verwijzingen naar het Hof van Cassatie opgenomen. Er werden dit jaar 2 dergelijke zaken behandeld.

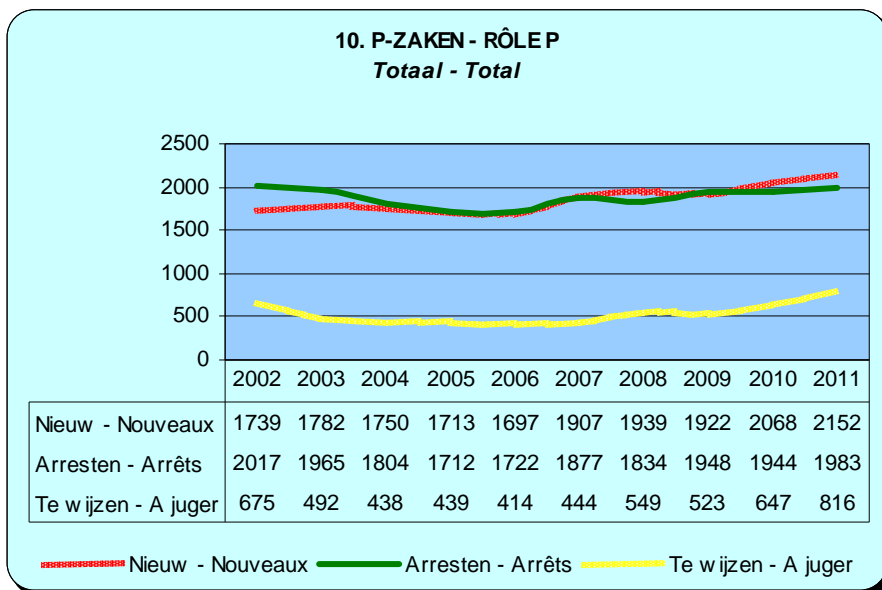
P-zaken

De toename van het aantal strafzaken zet zich onverminderd voort. Vooral aan Franstalige kant was de toevloed van nieuwe zaken spectaculair. Er viel een stijging op te tekenen van niet minder dan 13%. Het aantal Nederlandstalige zaken blijft beduidend hoger, maar de trend lijkt zich af te tekenen dat het aantal Nederlandstalige en Franstalige zaken naar elkaar toegroeit. Dit is ook het geval voor het aantal uitgesproken arresten.

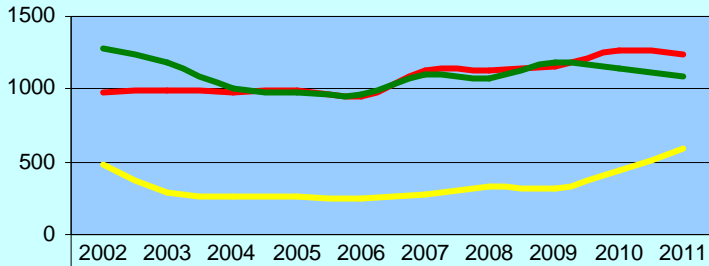
Ongeveer in de helft van de gevallen legt een partij een memorie neer om het cassatieberoep te onderbouwen. Aan Nederlandstalige kant werden er in 2011 memories neergelegd in 63% van de zaken en aan Franstalige kant in 58,65 % van de zaken, wat in beide gevallen neerkomt op een stijging. Dit betekent dat het Hof zich in steeds minder aantal zaken kan beperken tot een summiere motivering indien het, na onderzoek, geen ambtshalve middel aanneemt.

P-zaken zijn van relatief uiteenlopende aard. De tweede kamer doet o.m. uitspraak over voorlopige hechtenis waarvan er afgelopen jaar niet minder dan 309 zaken aan het Hof werden voorgelegd, wat neerkomt op een opvallende stijging tegenover vorig jaar. De dalende trend van het aantal cassatieberoepen tegen beslissingen van de strafuitvoeringsrechtbanken, zoals ingevoerd bij de wet van 17 mei 2006, werd ook dit jaar bevestigd. Er waren 40 Nederlandse en 31 Franstalige zaken.

De strafzaken worden dus – sinds vele jaren – snel behandeld door het Hof en kunnen in werkelijkheid niet sneller worden behandeld dan thans het geval is. Met grote zorg ziet het Hof wel de instroom van nieuwe strafzaken van jaar tot jaar toenemen.

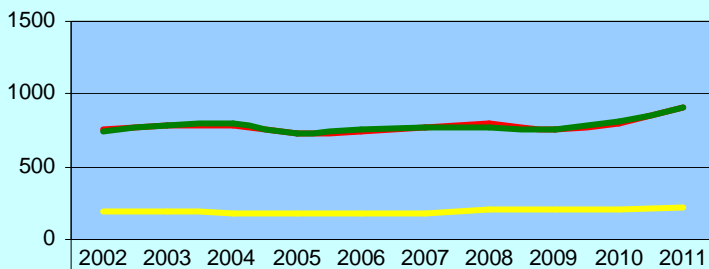
11. P-ZAKEN - RÔLE P
Nederlandse taalrol - Rôle néerlandais

Nieuw - Nouveaux	981	992	972	984	947	1132	1135	1160	1264	1242
Arresten - Arrêts	1274	1185	1006	981	968	1104	1067	1187	1138	1081
Te wijzen - A juger	486	293	259	262	241	269	337	310	436	597

— Nieuw - Nouveaux
 — Arresten - Arrêts
 — Te wijzen - A juger

12. P-ZAKEN - RÔLE P
Franse taalrol - Rôle français

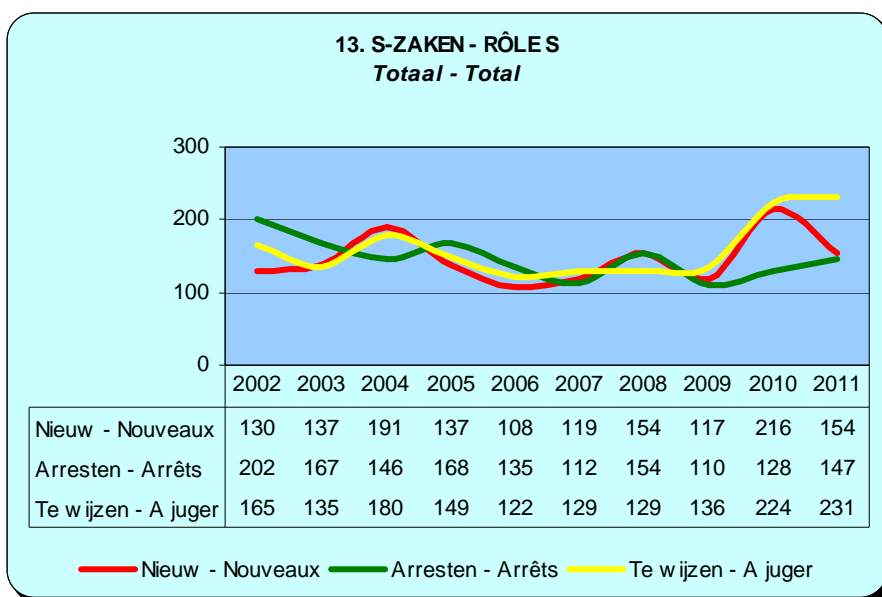
Nieuw - Nouveaux	758	790	778	729	750	775	804	762	804	910
Arresten - Arrêts	743	780	798	731	754	773	767	761	806	902
Te wijzen - A juger	189	199	179	177	173	175	212	213	211	219

— Nieuw - Nouveaux
 — Arresten - Arrêts
 — Te wijzen - A juger

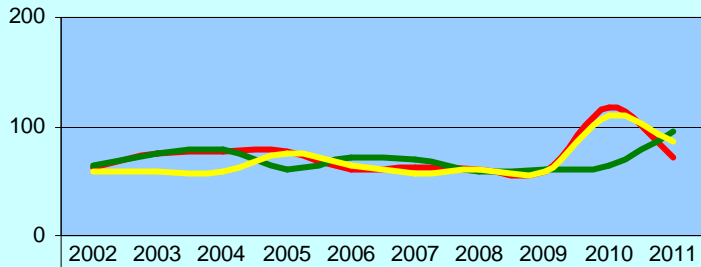
S-zaken

Volgens de wet worden dergelijke zaken behandeld door de derde kamer van het Hof. De wet bepaalt eveneens dat een gedeelte van de leden van het Hof blijk moeten geven van specifieke ervaring in sociale zaken.

In deze materie viel een daling van het aantal nieuwe zaken te noteren. Deze daling ten opzichte van 2010 is echter enigszins misleidend omdat het hoge cijfer dat jaar werd beïnvloed door een reeks identieke zaken. Wanneer men hiervan abstractie maakt, is de trend eveneens stijgend. Het aantal arresten steeg eveneens zodat er geen noemenswaardige achterstand werd opgebouwd. De gemiddelde doorlooptijd ligt op een aanvaardbaar niveau. Wat de Nederlandstalige zaken betreft kon deze nog zelfs worden afgebouwd.

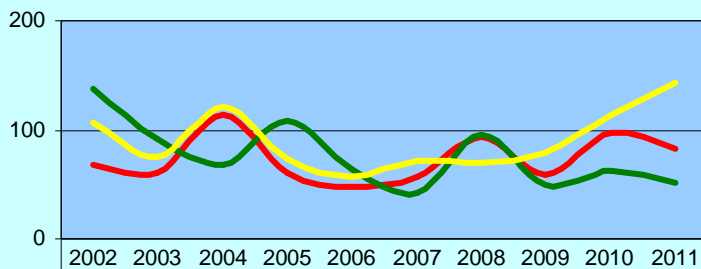
14. S-ZAKEN - RÔLES
Nederlandse taalrol - Rôle néerlandais

Nieuw - Nouveaux	63	76	77	77	61	62	61	59	118	71
Arresten - Arrêts	65	75	78	60	71	70	58	61	65	95
Te wijzen - A juger	58	59	58	75	65	57	60	58	111	87

— Nieuw - Nouveaux — Arresten - Arrêts — Te wijzen - A juger

15. S-ZAKEN - RÔLES
Franse taalrol - Rôle français

Nieuw - Nouveaux	67	61	114	60	47	57	93	58	98	83
Arresten - Arrêts	137	92	68	108	64	42	96	49	63	52
Te wijzen - A juger	107	76	122	74	57	72	69	78	113	144

— Nieuw - Nouveaux — Arresten - Arrêts — Te wijzen - A juger

G-zaken

De aanvragen tot rechtsbijstand kennen voor het eerst sinds lange tijd een lichte daling. In 2011 werden er 276 verzoeken ingediend, waarvan 111 Nederlandstalige en 165 Franstalige, terwijl dit aantal in 2010 295 bedroeg, wat een absoluut record was. Het aantal uitspraken is daarentegen aanzienlijk toegenomen aangezien 277

beslissingen werden genomen, waarvan 161 na een advies van een advocaat bij het Hof van Cassatie.

Ongeveer een vierde van de verzoeken, waarvan 66 verzoekschriften in de loop van het kalenderjaar werden opgesteld, leidt tot de toekenning van rechtsbijstand.

De financiële grens om rechtsbijstand geheel of gedeeltelijk toe te kennen, is ruim gemeten zodat een groot aantal rechtsonderhorigen hierop een beroep doet.

Voor nadere informatie wordt verwezen naar de studie die hierover in het vorige jaarverslag werd opgenomen. Vandaag kan worden vastgesteld dat de verlenging van de termijn om de advocaat bij het Hof toe te laten het dossier te bestuderen (in de regel dertig i.p.v. twintig dagen voor het verstrijken van de termijn om het cassatieberoep in te dienen) niet heeft geleid tot een toename van het aantal beslissingen die een verzoek om reden van laattijdigheid afwijzen.

Bijzondere procedures

Er werden in 2011 nog 138 verzoeken ingediend tot onttrekking van de zaak aan de rechter. Hierbij horen de verzoeken tot onttrekking van de zaak aan de rechter die verzuimd heeft zes maanden lang een beslissing uit te spreken. Die laatste categorie is de meerderheid van de zaken van onttrekking. De klassieke onttrekkingen op grond van gewettigde verdenking komen minder voor

Er zijn 5 zaken behandeld door de algemene vergadering van het Hof of in verenigde kamers.

In het jaar 2011 zijn geen zaken behandeld door een voltallige kamer van het Hof.

Resultaat van de cassatieberoepen

Cassatie in het algemeen

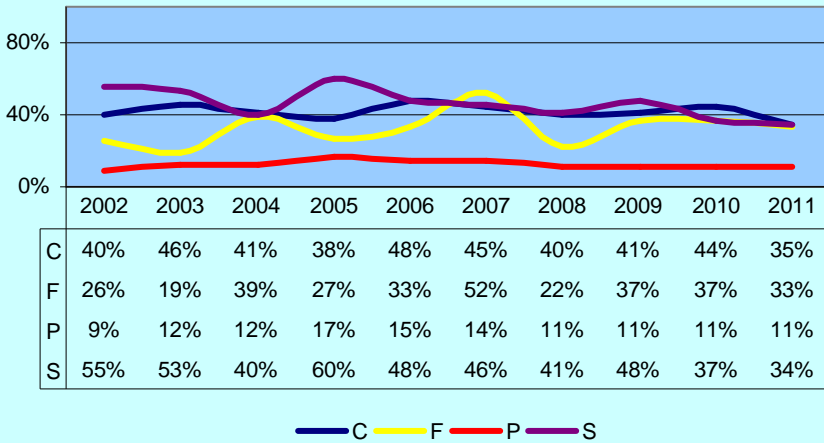
Het aantal cassatieberoepen dat leidt tot cassatie is zeer uiteenlopend. Veel hangt af van de materie waarin cassatieberoep is ingesteld en dus ook van de vraag of de bijstand van een advocaat bij het Hof van Cassatie, van een advocaat of van een advocaat met een bepaalde anciënniteit vereist is.

In civiele zaken, waarin de bijstand van een advocaat bij het Hof van Cassatie in beginsel verplichtend is, bedraagt het aantal 'geslaagde' cassatieberoepen 35 % wat neerkomt op een daling die vooral aan Nederlandstalige kant opvallend is.

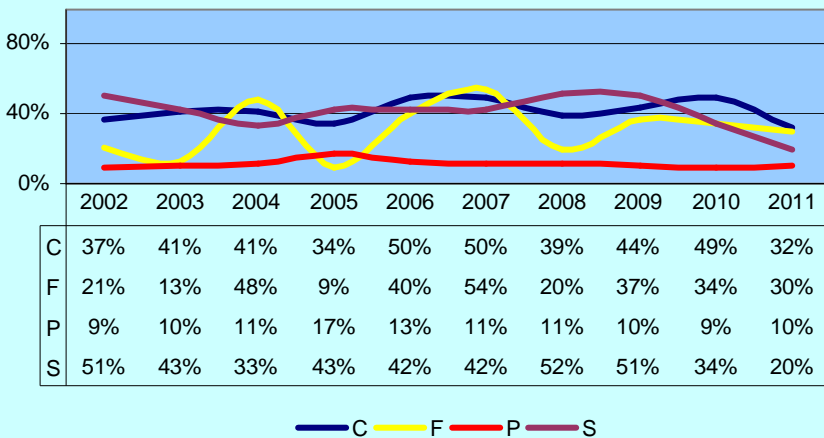
In strafzaken is het aantal vernietigingen opnieuw laag: 11 %. In die zaken zijn geen filters ingebouwd, in die zin dat de bijstand van een advocaat bij het Hof noch van een andere advocaat vereist is.

In fiscale zaken waar behalve voor zaken ingeleid door de minister van Financiën de bijstand van een advocaat noodzakelijk is, bedraagt het cassatiepercentage 33 %. Dit percentage blijft de jongste jaren vrij constant.

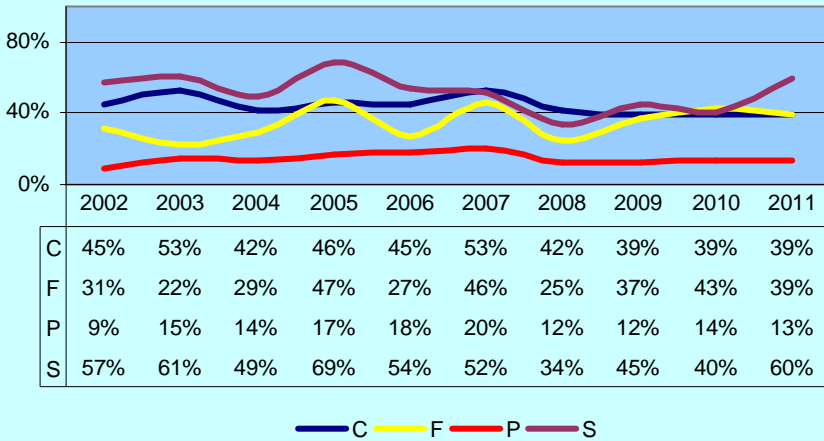
16. CASSATIES - CASSATION
Totaal - Total

17. CASSATIES - CASSATION
Nederlandse taalrol - Rôle néerlandais

18. CASSATIES - CASSATION
Frans taalrol - Rôle français

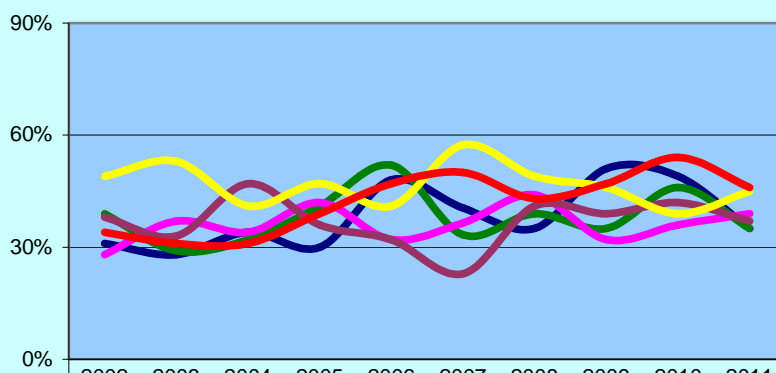

Cassaties per ressort

De gegevens betreffende de cassaties per ressort moeten met de nodige omzichtigheid worden behandeld. Deze cijfers zijn ook trendgevoelig. Wanneer het aantal zaken waartegen een cassatieberoep wordt ingesteld in een bepaalde materie laag is, is de kans op extreme cijfers ook hoog, in de ene of andere zin. Dit kan statistisch een verkeerd of ongenueanceerd beeld opleveren. Het behoort toe aan de hoven van beroep om uit deze cijfers de lessen te trekken die zij nuttig achten.

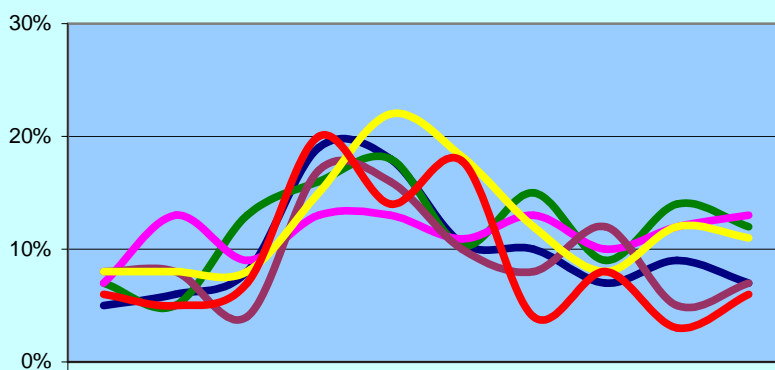
19. CASSATIES - CASSATION
C-zaken - Affaires C

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Antwerpen	31%	28%	34%	30%	48%	41%	35%	51%	49%	35%
Brussel N	39%	29%	32%	41%	52%	33%	39%	35%	46%	35%
Bruxelles F	28%	37%	34%	42%	32%	37%	44%	32%	36%	39%
Gent	38%	33%	47%	36%	32%	23%	41%	39%	42%	37%
Liège	49%	53%	41%	47%	41%	57%	49%	46%	39%	45%
Mons	34%	31%	31%	39%	47%	50%	43%	47%	54%	46%

Antwerpen Brussel N Bruxelles F Gent Liège Mons

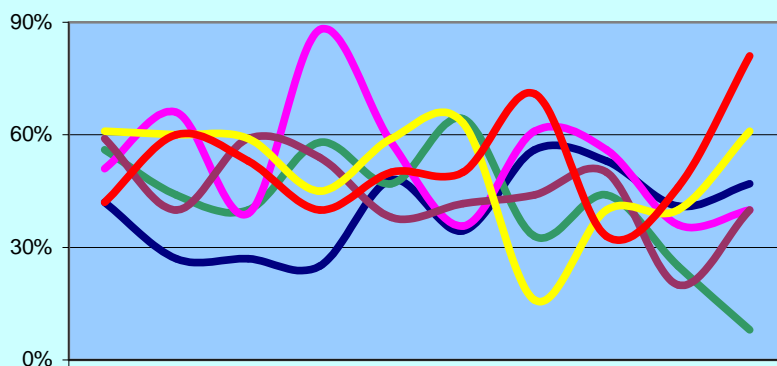
20. CASSATIES - CASSATION
P-zaken - Affaires P

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Antwerpen	5%	6%	8%	19%	18%	11%	10%	7%	9%	7%
Brussel N	7%	5%	13%	16%	18%	10%	15%	9%	14%	12%
Bruxelles F	7%	13%	9%	13%	13%	11%	13%	10%	12%	13%
Gent	8%	8%	4%	17%	16%	10%	8%	12%	5%	7%
Liège	8%	8%	8%	15%	22%	18%	12%	8%	12%	11%
Mons	6%	5%	7%	20%	14%	18%	4%	8%	3%	6%

— Antwerpen
 — Brussel N
 — Bruxelles F
 — Gent
 — Liège
 — Mons

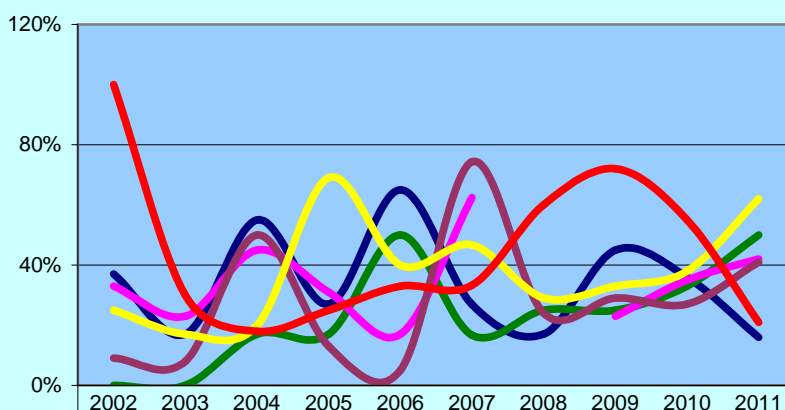
21. CASSATIES - CASSATION
S-zaken - Affaires S

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Antwerpen	42%	27%	27%	25%	48%	34%	56%	53%	41%	47%
Brussel N	56%	44%	40%	58%	47%	64%	33%	44%	25%	8%
Bruxelles F	51%	66%	39%	88%	58%	36%	61%	56%	36%	40%
Gent	59%	40%	59%	54%	38%	42%	44%	50%	20%	40%
Liège	61%	60%	59%	45%	59%	63%	16%	40%	40%	61%
Mons	42%	60%	53%	40%	50%	50%	71%	33%	46%	81%

— Antwerpen — Brussel N — Bruxelles F — Gent — Liège — Mons

22. CASSATIES - CASSATION
F-zaken - Affaires F

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Antwerpen	37%	17%	55%	27%	65%	27%	17%	45%	36%	16%
Brussel N	0%	0%	17%	17%	50%	17%	25%	25%	33%	50%
Bruxelles F	33%	23%	45%	31%	17%	63%		23%	35%	42%
Gent	9%	8%	50%	13%	5%	74%	24%	29%	27%	41%
Liège	25%	17%	20%	69%	40%	47%	29%	33%	38%	62%
Mons	100%	30%	18%	25%	33%	33%	60%	72%	55%	21%

— Antwerpen — Brussel N — Bruxelles F — Gent — Liège — Mons

Conclusie

De algemene conclusie is dat het Hof van Cassatie globaal genomen de kwantitatieve problemen nog onder controle heeft. Het aantal behandelde zaken kon op hetzelfde hoge peil worden gehandhaafd en dit ondanks het feit dat het aantal nieuwe zaken is toegenomen.

De zorg die in het vorige jaarverslag is uitgesproken over de onverminderde toename van het aantal zaken moet hier worden herhaald. De grote uitdaging voor

het Hof is om in de confrontatie met deze massale toevloed, te blijven zorgen voor kwalitatieve rechtspraak die aan de burgers en aan de maatschappij ten goede komt.

Men kan er moeilijk om heen dat bij een onverminderde verdere toename van de instroom, het kantelmoment in zicht komt. In dat geval zijn noch een afdingen op de kwaliteit, noch een toename van de achterstand, lokkende perspectieven.

Het Hof koestert daarom de hoop dat met het aantreden van de nieuwe regering het beheersbaar maken van de instroom van de cassatieberoepen hoog op de politieke agenda wordt geplaatst. Dit is vooral acuut in strafzaken waar de toestand door de onbeperkte toegang tot het Hof voor iedere belanghebbende zonder bijstand van een gespecialiseerde advocaat stilaan maar zeker tot onhoudbare toestanden leidt.

Bijlage – Organigram en samenstelling van het Hof van Cassatie en het openbaar ministerie

Organigram en samenstelling van de zetel op 31 december 2011

Organigram

1 eerste voorzitter (N)

1 voorzitter (F)

6 afdelingsvoorzitters (3N en 3F)

22 raadsheren (11F en 11N)

hetzij in totaal 30 magistraten

Onder de magistraten van de zetel hebben 11 leden het wettelijk bewijs geleverd van de kennis van de andere landstaal; één lid levert het bewijs van de kennis van de Duitse taal.

Samenstelling

Algemene leiding: eerste voorzitter G. Londers

EERSTE KAMER

Leiding: eerste voorzitter G. Londers

FRANSE AFDELING

voorzitter	C. Storck
afdelingsvoorzitter	A. Fettweis
raadsheren	D. Batselé
	C. Matray
	S. Velu
	M. Regout
	A. Simon
	G. Steffens
	M. Delange
	M. Lemal

NEDERLANDSE AFDELING

eerste voorzitter	G. Londers
afdelingsvoorzitters	E. Forrier
	E. Dirix
	A. Fettweis
raadsheren	E. Stassijns
	B. Deconinck
	A. Smetryns
	G. Jocqué
	N

plaatsvervangers

afdelingsvoorzitter

raadsheren

J. de Codt

B. Dejemeppe

P. Cornelis

F. Roggen

plaatsvervangers

afdelingsvoorzitter

raadsheren

E. Goethals

P. Mafei

B. Dejemeppe

F. Van Volsem

A. Bloch

TWEEDE KAMER

Leiding: afdelingsvoorzitter E. Goethals

FRANSE AFDELING

afdelingsvoorzitters

raadsheren

J. de Codt

F. Close

B. Dejemeppe

P. Cornelis

G. Steffens

F. Roggen

NEDERLANDSE AFDELING

afdelingsvoorzitter

raadsheren

E. Goethals

P. Maffei

L. Van hoogenbent

K. Mestdagh

G. Jocqué

F. Van Volsem

A. Bloch

P. Hoet

plaatsvervangers

afdelingsvoorzitter

raadsheren

A. Fettweis

M. Regout

A. Simon

plaatsvervangers

raadsheren

E. Stassijns

B. Deconinck

A. Smetryns

DERDE KAMER

Leiding: voorzitter C. Storck

FRANSE AFDELING

voorzitter C. Storck
afdelingsvoorzitter A. Fettweis

raadsheren D. Batselé
C. Matray
S. Velu
M. Regout
A. Simon
M. Delange
M. Lemal

plaatsvervangers

raadsheren G. Steffens

NEDERLANDSE AFDELING

afdelingsvoorzitters E. Forrier
E. Dirix

raadsheren E. Stassijns
B. Deconinck
A. Smetryns
K. Mestdagh
N.

plaatsvervangers

raadsheren L. Van
hoogenbemt
G. Jocqué
M. Delange
P. Hoet

BUREAU VOOR RECHTSBIJSTAND

Voorzitter: afdelingsvoorzitter F. Close

Plaatsvervangende voorzitters: raadsheren P. Maffei, A. Fettweis en A. Smetryns

Organigram en samenstelling van het openbaar ministerie op 31 december 2011

Organigram

1 procureur-generaal (F)

1 eerste advocaat-generaal (N)

12 advocaten-generaal (6N en 6F)

3 advocaten-generaal met opdracht (2N en 1F), onder wie twee part-time

d.i. een totaal van 17 magistraten; één onder hen werd (voltijds) als bureaulid van de Commissie voor de Modernisering van de rechterlijke orde aangewezen.

Onder de magistraten van het parket hebben 7 leden het bewijs geleverd van de kennis van de andere landstaal; één lid leverde het bewijs van de kennis van de Duitse taal

De dienst van de zittingen werd, in principe, als volgt onder de magistraten van het parket verdeeld:

Eerste kamer (burgerlijke zaken, handelszaken en fiscale zaken)

Nederlandstalige afdeling: vier advocaten-generaal, onder wie één met opdracht

Franstalige afdeling: drie advocaten-generaal

Tweede kamer (strafzaken)

Nederlandstalige afdeling: de eerste advocaat-generaal en drie advocaten-generaal, onder wie één met opdracht

Franstalige afdeling: de procureur-generaal en twee advocaten-generaal

Derde kamer (sociale zaken en, af en toe, burgerlijke en fiscale zaken)

Nederlandstalige afdeling: één advocaat-generaal

Franstalige afdeling: twee advocaten-generaal, onder wie één met opdracht

tuchtzaken:

Nederlandstalige afdeling: de procureur-generaal, de eerste advocaat-generaal en twee advocaten-generaal

Franstalige afdeling: de procureur-generaal en twee advocaten-generaal

In voorkomend geval worden die magistraten vervangen door een door de procureur-generaal aangewezen lid van het parket of worden de zaken over een bepaalde materie verdeeld onder de advocaten-generaal van een andere kamer

de rechtsbijstand (N en F): twee advocaten-generaal, onder wie één met opdracht

Samenstelling

Procureur-generaal: J.-F. Leclercq

Eerste advocaat-generaal: M. De Swaef

Advocaten-generaal:

G. Dubrulle

X. de Riemaecker (voltijds aangewezen bureaulid van de Commissie voor de modernisering van de rechterlijke orde)

A. Henkes

R. Loop

P. Duinslaeger

T. Werquin

M. Timperman

D. Thijs

D. Vandermeersch

J.-M. Genicot

C. Vandewal

R. Mortier

A. Van Ingelgem (gedelegeerd)

P. Kenis (deeltijds gedelegeerd)

M. Palumbo (deeltijds gedelegeerd)

Referendarissen

A. Bossuyt

V. Vanovermeire (verlof zonder wedde)

G. Van Haegenborgh

I. Boone

M. Traest

D. Patart

G.-F. Raneri

P. Lecroart (verlof zonder wedde)

S. Lierman

B. Vanermen

F. Louckx

M. Vanputten

Magistraten met opdracht

E. Van Dooren, toegevoegd rechter voor het rechtsgebied van het hof van beroep te Antwerpen

D. Ryckx, raadsheer in het arbeidshof te Brussel

J. Bourlet, rechter in de rechtbank van eerste aanleg te Mechelen

C. Lambert, substituut-arbeidsauditeur bij de arbeidsrechtbank te Brussel

S. Berneman, raadsheer in het hof van beroep te Antwerpen

J.F. Neven, raadsheer in het arbeidshof te Brussel

F. Custers, beslagrechter in de rechtbank van eerste aanleg te Brussel

A. T'Kint, toegevoegd rechter voor het rechtsgebied van het hof van beroep te Bergen

Griffiers

Organigram

Personeelsbestand

Wettelijk kader

1 hoofdgriffier

1 griffier-hoofd van dienst

11 griffiers (één vacant)

18 assistenten (vijf vacant)

13 medewerkers (twee vacant)

Buiten kader

1 griffier (afgevaardigd door de militaire rechtscolleges)

1 deskundige gebouwenbeheerder

2 medewerkers (chauffeurs van de eerste voorzitter)

16 contractuele medewerkers (twee vacant)

4 contractuele medewerkers (arbeiders gebouwenbeheer)

2 contractuele medewerkers (onthaal)

3 contractuele medewerkers (Rosetta)

11 contractuele medewerkers Toezicht en Beheer (één vacant)

Tijdelijk afwezig

2 assistenten en 2 medewerkers

Verdeling van de personeelsleden per dienst: reële bezetting

Algemene leiding

1 hoofdgriffier

1 griffier hoofd van dienst

2 contractuele medewerkers

Griffie

(1) Beheer rollen-dossiers

2 griffiers

1 assistent

5 medewerkers

(2) Dienst boekhouding (briefwisseling, afleveren expedities, kopies enz.)

1 medewerker

(3) Dienst zittingen

8 griffiers (onder wie één afgevaardigd)

2 assistenten

7 medewerkers

(4) Dienst uitgave *Arresten van Cassatie* en Dienst Toezicht

1 assistent

1 medewerker

(5) Dienst beheer informaticasysteem

1 assistent

(6) Secretariaat van de eerste voorzitter en de voorzitter

2 griffiers (kabinetssecretaris)

2 assistenten

1 medewerker

(7) Dienst documentatie

3 assistenten

1 medewerker

(8) Dienst expeditie en verdeling externe en interne post, zittingen

3 medewerkers

(9) Dienst beheer gerechtsgebouwen

1 deskundige gebouwenbeheerder

1 assistent

2 medewerkers

4 medewerkers arbeiders

(10) Dienst onthaal gerechtsgebouw

4 medewerkers

1 medewerker (Rosetta)

(11) Chauffeurs eerste voorzitter

2 medewerkers

(12) Dienst beheer en toezicht

11 medewerkers

Samenstelling

Hoofdgriffier: C. Van der Kelen

Griffier-hoofd van dienst: K. Merckx

Griffiers:

A. Clément

F. Adriaensen

Ph. Van Geem

V. Kosynsky (afg.)

F. Gobert

J. Pafenols

P. De Wadripont

T. Fenaux

K. Van Den Bossche

C. Vandeput

A. Marcelis

Secretariaat van het parket

Organigram

- 1 hoofdsecretaris (F)
- 1 secretaris-hoofd van dienst (N)
- 5 secretarissen (3F en 2N), waarvan één gedelegeerd
- 1 deskundige documentatiebeheer
- 3 assistenten (3N)
- 5 medewerkers (4N en 1F)
- 1 technisch gerechtelijk assistent (N)
- 3 contractuele medewerkers (2F en 1N)

Samenstelling

Hoofdsecretaris: E. Ruytenbeek

Secretaris-hoofd van dienst: N. Van den Broeck (waarnemend)

Secretarissen:

V. Dumoulin

J. Cornet

P. Peters

J. Wyns

I. Neckebroeck (gedelegeerd)

Secretariaat van de Eerste Voorzitter

Kabinetssecretaris-griffier: A. Clément

Griffier: A. Marcelis

Assistenten: S. Samijn

N. Tielemans

Medewerksters: E. De Rouck

Dienst overeenstemming der teksten en documentatiedienst

11 attachés (statutair) zijn verbonden aan deze dienst die onder het gezamenlijke gezag en leiding staat van de Eerste Voorzitter en de Procureur-generaal.

Dienst overeenstemming der teksten

Directeurs: L. Vande Velde
R. Leune
M. Kindt

Attaché, hoofd van dienst:

A.-F. Latteur

Eerste attachés: D. Huys

S. De Wilde

Attachés: V. Bonaventure

H. Giraldo

M. Maillard

A. Brouillard

B. De Luyck

Documentatiedienst

Assistenten: B. Docquier

Ch. Dubuisson

M. Michelot

Medewerkster: A.-M. Erauw

Bibliotheek

Deskundige documentatiebeheer: M. Mertens